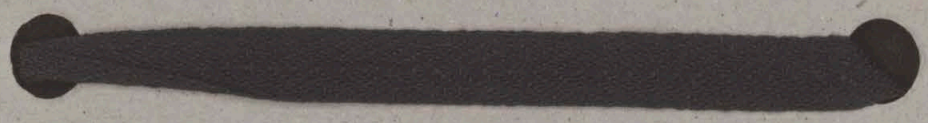
8001

Bibl. Jag.

IV

O monecie i stopie
menniczej
w XIV i XV wieku.

1. [Druk.: Rozpr. Hist.-Fil. A.U. r. 1878, t. 9. s. 1-77.]

——— kapitalik.
uuuuu kursywa.
– – – – – rozstrzelone.

Tytuliki stuskiem.

Tytuł:

O monecie i stopie menniczej w Polsce w XIV i XV wieku, skreślił Fr. franciszek Piekosiński.

1) K. Stronczyński: Pieniądze Piastów od czasów najdawniejszych do roku 1300. Warszawa 1847.

2) Monety dawnej Polski jako też prawnicyj i miast do niej niegdy należących, z trzech ostatnich wieków zebrane.... przez Ignacego Zagórskiego. Warszawa 1847.

od 9–4 w Banku Galicyj, skim na II piętrze w Kantorze Kredytowym – a wczes rano i wieczór ul. Krowia N. 207 II piętro.

Nawet

Mimo licznego zastępu pracowników na polu numizmatyki naszej, rozwój rzeczy menniczej w dawnej rzeczypospolitej polskiej, od chwili dziejowego bezpośrednio wystąpienia aż do jej upadku, nie został do tychczas zupełnie zbadany.

Czacki i Lelewel tamali pierwsze lody, w czem ich niezatarta chwała numizmatyki zasługa; obejmując jednak pracami swemi całość rzeczy menniczej u nas, nie mogli się ustrzedz w szczegółach licznych niedokładności lub omyłek, następstwem przedmiotu jak i brakiem źródeł sprowadzanych. Tych następcom w naukowej spuściźnie przypadło zadanie rozwinąć to w szczegółach, co oni w grubym nakreślili zarysie, biorąc za przedmiot swych naukowych badań już nie całą numizmatykę naszą, lecz jej poszczególne epoki. Dotychczas tej pracy Kazimirz Stronczyński[1] co do epoki najstarszej po rok 1300, Zagórski co do monet z trzech ostatnich wieków od Zygmunta I poczynając.[2]

Tym sposobem najtrudniejszy i najzawilszy dział w numizmatyce naszej został już naukowo opracowany. Najtrudniejszym jest bez zaprzeczenia dział monet piastowskich. Niemal wyczerpująca dawnej sztuki rytowniczej, niedozwalająca mincerzowi myśli swych należycie wypowiadać na stępie, bezimienność znacznej liczby monet, brak źródłowych wskazówek, stawiają badaczowi na każdym kroku niezwalczone przeszkody. Imię panującego księcia, jeśli jest na monecie wyrażone, nie zawsze badaczowi pomocnem być może, gdy [illegible] między piastowiczami bezimienne imiona jak Mieszek, Bolesław, Władysław, Kazimirz, Leszek i Przemysław ciągle się powtarzają.

Wprost przeciwnie przedstawia się monety od Zygmunta I poczynając. Tu już moneta niemal sama dostarcza

[w obiegu handlowym w miejsce gro-
sza praskiego mogłoby stanowić
tylko podział w tym drugim okre-
sie.

3) Lelewel w rozprawie: O monecie pol-
skiej (Polska dzieje i rzeczy jej. Po-
znań 1863. Tom V, str. 233), dzieje
monety polskiej na trzy rozdziela okre-
sy: okres denarowy od r. 1000 do 1333,
okres groszowy od r. 1333 - 1600, wreszcie
okres florenowy od r. 1600 - 1795. Ale z tym
podziałem zgodzić się nie możemy. Okres de-
narowy zamykamy z r. 1300 jako chwilą
zjawienia się u nas groszy praskich za Wa-
cława II, tem bardziej, że już Władysław Ło-
kietek bije monetę wedle stopy tych groszy.
Okres zaś drugi i trzeci t.j. ~~ale~~ groszowy i
florenowy łączymy w jeden, poczynający się
rokiem 1300 a kończący upadkiem rzeczy-
pospolitej. Bowiem tak grosz jak floren, acz
monety obce, przyswojone zostały tak ściśle
naszemu systemowi monetarnemu, że w nim
aż do ostatnich dobrowały czasów. Zjawienie
się florena u nas wkrótce połowy XV wieku]

4) Numizmatyka krajowa opisana
przez Kaźmierza Władysława Stężyń-
skiego Brandtkiego. Warszawa 1839.

5) F. A. Vossberg: Münzen und Siegel
der preussischen Städte Danzig, Elbing, Thorn so wie der Herzöge von
Pomerellen im Mittelalter. Berlin 1841.

Ks. Jan Słupnicki: Denary koron-
ne XIII i XIV wieku. Postęp z numizma-
tyki polskiej. Lwów 1850.

Tymoteusz Lipiński: O pieniądzu
wschowskiej. Biblioteka Warszawska
1854. Tom IV, str. 253.

Teofil Żebrawski: Wiadomości
numizmatyczne. Dodatek do Czasu.
Kwiecień 1857 str. 618.

Ks. Jan Słupnicki: O monetach
halicko-ruskich. Biblioteka Ossoliń-
skich, poczet nowy. Lwów 1865.
Tom VII, str. 64

Hr. Józef Tyszkiewicz: Skorowidz
monet litewskich. 1875.

Zapomnieć[ian] w r. 1864 przez Dr Kun-
stenego Warszawskiego dzieło o monecie, za-
kładach pieniężnych i operacyach czyli
kantorach finansowych w dawnej Polsce, nie
wiązało się wcześniej dotychczas w druku.

wszelkich potrzebnych wiadomości:
podaje dokładnie imię panującego
księcia, rok bicia i wartość obiegowej
monety, znak podskarbiego i znak
mennicy, w ~~ko~~ nieprzerwany szereg
ordynacyj mennicznych obznajamia
nas z wewnętrzną wartością monety,
uzupełniając to, coby z monety samej
widocznem nie było.

Wszelako te prace Skrzeczyńskiego i
Zagórskiego dotyczą tylko dwóch skrań-
cowych epok dziejów numizmatyki na-
szej, epoki pradawnej obejmującej wie-
ki XIV i XV, będącej przejściem natural-
nym tamtych dwóch epok łącznikiem,
wyczekuje dotychczas systematycznego
obrobienia.[3]

Z grubsza tylko tę epokę opracowuje
Brandtkie[4], pomimo sprawie zupełnie
monetę denarową, która przecież w XV
wieku tak ważną odgrywa rolę, a za-
jęty głównie stroną opisową monet nie
badał stopy mennicznej, ani się posta-
rał o źródła archiwalne.

Nierównie więcej naukowego mate-
ryjału dostarczyły monograficzne roz-
prawy Vossberga, ks. Jana Słupnickie-
go, Teofila Żebrawskiego, Tymoteu-
sza Lipińskiego, hr. Tyszkiewicza[5]
i innych, między któremi prace Voss-
berga i ks. Słupnickiego przeważnie
zajmują miejsce. W rozprawach tych
obrobione zostały monety ziemi pru-
skiej w chwili wcielenia jej do rzeczy-
pospolitej (1454) a zwłaszcza monety
miast Gdańska, Torunia i Elbląga,
denary koronne XIV i XV wieku, mo-
nety halicko-ruskie z tychże dwóch
wieków, denary miasta Wschowy i
monety litewskie.

Widzimy jednak, że rozprawy po-
wyższe zajmowały się przeważnie
monetą partykularną, to jest monetą
ziem lub miast do rzeczypospolitej
przyłączonych, w małej zaś tylko czę-
ści monetą pospolitą, to jest koronną.

To też co do monety koronnej z XIV i XV wieku pozostało kilka nader ważnych zagadnień, które pierwej rozwiązane być muszą, zanimby do systematycznego opracowania rzeczy mennicznej w Polsce z dwóch wzmiankowanych wieków przystąpić można.

Zagadnienia te są: mennicznej

jaka była waga grzywny kruszców szlachetnych w XIV i XV wieku, która reprezentowała podówczas grzywnę mennicza polską,

jaki był stosunek grosza groszków do monety pospolitej od chwili pojawienia się tychże na targu pieniężnym w Polsce aż do chwili ich zniknięcia, tudzież wpływ tej monety na stopę mennicza polską,

czy jest uzasadniony zarzut podniesiony przez Czackiego, a przez jego następców powtarzany, że król Ludwik andegaweński monetę polską zepsował, i jak należy tłumaczyć podniosły ustęp kroniki Czarnkowskiego,

czy i jaka zachodzi różnica między półgroszem a kwartnikiem, jakie miejsce należy naznaczyć w systemie monety koronnej kwartnikowi króla Wła dysława, noszącemu w tarczy krzyż podwójny, niemniej czy krzyż ten zostaje w związku z krzyżem podwójnym węgierskim,

czy półgrosze z napisem: moneta wladislai regis polonie pochodzą wyłącznie z czasów panowania Wła dysława Jagiełły, czy także z czasów panowania Władysława III, niemniej czy Władysław III bił wogóle monetę koronną, grubszą od denarowej,

ostateczne uporządkowanie szeregu denarów i oznaczenie panowań, do których poszczególne typy denarów odnieść należy, wreszcie

oznaczenie, jaka była stopa mennicza monety koronnej w tych dwóch wiekach.

Rozwiązanie powyższych zagadnień stanowić będzie przedmiot niniejszej rozprawy.

Że autor rozprawy nie przystępuje wprost do systematycznego tej epoki opracowania, szukać należy powodu w tem, iż zbadanie innych najważniejszych kwestyj, mianowicie wagi grzywny krakowskiej, ludzkiej stopy menniczej nie mogło z przyczyn od autora niezależnych nastąpić z taką ścisłością, jakiej umiejętne traktowanie przedmiotu koniecznie wymaga.

W skutek tego nie zdołał autor uniknąć pewnych niedokładności i niedostatków, na które zaraz niżej uwagę badaczy zwracam, gdyż one ściśle ze sposobem bicia monety w wiekach średnich i z średniowieczną metrologiją.

Z epoki niniejszą rozprawą objętej nie dochowała nam się żadna ordynacja mennicza, z samej więc monety odtworzyć trzeba stopy, według jakiej wybijano byłto.

Do ścisłego zaś oznaczenia tej stopy potrzebną jest:

znajomość wagi grzywny menniczej, ludzkiej

skład wewnętrzny kruszcu do monety użytego.

Moneta koronna w XIV i XV wieku wybijana, była jedynie ze srebra z przymieszką miedzi. Złoto lub szczere srebro nie było używane. Dukat króla Władysława Łokietka, w jednym dotychczas znany egzemplarzu, jest w numizmatyce tej epoki zjawiskiem efemerycznem. Miedź szczera bytko na Rusi służyła do bicia drobnej monety.

Chcąc odnaleść wagę grzywny menniczej, dość byłoby odważyć byle sztuk monet pewnej kategoryji, jak groszy, półgroszy, kwartników, denarów, ile ich z grzywny wybitych zostało.

6) Zagórski: Monety dawnej Pol„ski, str. 106.

7) Gdzie przy cyfrach nie jest podana nazwa jednostki wagi, rozumieć należy gra„my francuskie.

N. p. prodyncyja mennicza króla Zyg„munta I z r. 1507 6) zarządza wybijanie półgroszy koronnych takim porządkiem, iżby z 15 łutów szczerego srebra z przysadą 25 łutów miedzi, a zatem łącznie z 40 łutów wypaliło 8 florenów po 30 groszy, to jest 240 groszy, czyli półgroszy 480. Wypa„lało więc takich półgroszy na łut szkła 12, a na grzywnę mincerską, sześnastołu„tową, sztuk 192. Niewiedząc ile razy łut polski W r. 1507 użyty, wystarczyło„by zważyć 12 półgroszy Zygmunta I z r. 1507, a otrzymalibyśmy wagę łuta; ta zaś szesnaście razy wzięta winna dać wagę ówczesnej grzywny mincerskiej.

Dzieci mają wzór tak pojedynczy i to„talny, natrafia jednak na niezwalczo„ne trudności.

Pierwsza trudność stanowi średniowie„czny sposób wybijania monety ad marco, polegający w tem, iż mincerze nie usta„wali pojedynczych egzemplarzy monety tak, iżby względem siebie ściśle jednostaj„ną wagę trzymały. Wystarczyło jeśli prze„pisana ilość egzemplarzy monety wybitej ważyła grzywnę, bez względu że jedne egzemplarze są lżejsze inne cięższe. Zkąd między monetami tej samej kategoryji i stępla znaczna pod względem wagi za„chodzi różnica. Tak n. p. dobrze zachо„wane egzemplarze półgroszy króla Wła„dysława Jagiełły trzymają wagę od 1·15 do 2·20 zł. Tak samo półgrosze kró„la Kazimirza Wielkiego. Chcąc wszelle tych półgroszy oznaczyć dokładnie wa„gę ówczesnej grzywny mincerskiej, wypa„dałoby koniecznie wziąść ściśle tych sa„mych 96 sztuk, które pierwotnie razem pod wagą grzywny z mennicy wyszły. To jest niemożebne. Biorąc zaś dowolne 96 egzemplarzy takich półgroszy dobrze zachowanych, nie mamy pewności, czy w tej liczbie nie znajduje się zawiele oda„zów lżejszych w stosunku do cięższych lub odwrotnie. W pierwszym razie wy„padnie grzywna lżejsza od urzędowej, w dru„

gim cięższa. Różnica może być ogrom-
na. Obliczając n.p. grzywnę z czasów
Władysława Jagiełły wedle najlżejszego
półgrosza księcia Króla wagi 1·15, otrzy-
mamy wagę 110·40, gdy tymczasem
wedle najcięższego półgrosza 2·20, wa-
ga grzywny wypadnie na 211·20.

Oba rezultaty są jednakowo mylne.
Przy monecie wybijanej ad marcam,
nie można brać za podstawę oblicze-
nia wagi grzywny ani okazów zbyt
lekkich ani najcięższych, ale należy
zważyć jak największą liczbę egzem-
plarzy dobrze dochowanych. Rezultat
z przeciętnej wagi tak zważonych, będzie się najbardziej zbliżał do wagi
urzędowej.

Dalszą trudność stanowi zużycie mo-
nety. Żaden okaz średniowiecznej mo-
nety nie doszedł nas w pierwotnej swej
wadze i jakości. Jedne utraciły część
swojej wagi wskutek zużycia obrotem
w obiegu, inne z wychodzących z użycia
wyjęte przez przetapianie się względnie
niedbałego. Ubytki stąd powstałe,
nie dadzą się dziś dokładnie oznaczyć,
względnie je jednak należy przy obli-
czeniu grzywny, przez dodanie pewne-
go procentu wagi jako ekwi-
walentu zużycia.

Tak zbliżona do prawdy waga
grzywny da się zresztą osiągnąć tylko
przy tych monetach, które w licznych
dochowały się egzemplarzach. Inaczej
rzecz się ma, jeśli moneta istnieje jak
to mówią, lub w kilku tylko okazach.
Tu jak rezultat z wagi uzyskany nie
może liczyć na dokładność. Rzeczą jed-
nak jest badacza uzyskać wagę wszystkich
znanych egzemplarzy rzadkiej monety.

Temu obowiązkowi autor rozprawy
niniejszej nie był w możności zadość uczy-
nić. Ograniczony do zbiorów numizma-
tycznych krakowskich, nie mógł skorzy-
stać ze zbiorów warszawskich i innych
po kraju rozrzuconych. Stan niejednej

8) Śp. ś.p. Karol Bajer użyczał nam chętnie wszelkich wiadomości ze zbiorów warszawskich. Śmierć przedwczesna wyrwała nam go w chwili, kiedyśmy najbardziej pomocy jego potrzebowali.

9) Dobroć srebra zmięszanego z miedzią oznacza się wedle ilości szczerego srebra w grzywnie mieszanej. Grzywna dzieli się na 16 łutów, tut na 18 groszów. Każdy tut przedstawia jedną próbę. Tak: szesnastej próby jest szczere srebro bez przymiesiu miedzi, piętnastej próby jest srebro, w którem do piętnastu łutów szczerego srebra dodano tut miedzi, dziesiątej próby, jeśli w grzywnie szesnastołutowej jest tylko dziesięć łutów szczerego srebra a sześć łutów miedzi i t.d. Obecnie zaprowadzona jest skala dziesiętna dla oznaczenia dobroci srebra. Każda próba obejmuje 62½ części tysięcznych. Tak n.p. próba druga = 0·125, próba szósta = 0·375, próba dziesiąta = 0·625, próba czternasta = 0·875 i t.d.

10) Nawet próba ogniowa może mylić fałszywy rezultat, jeśli przypadkowo do próby użyta została fałszywa moneta. Dla tego chcąc mieć pewny rezultat, należy dla kontroli kilka egzemplarzy poddać próbie ogniowej.

rzadszej monety waga pozostała mu nieznana, i tu leży pierwsza niedokładność rezultatów w niniejszej rozprawie podanych.[8]

Oprócz znajomości wagi grzywny menniczej, potrzebna jest analiza kruszcu do wybijania monety użytego. Analiza ta da się dwojako dokonana, być może sposób: albo przez polanie monety na kamieniu probierczym, czyli przez tak zwaną próbę z rysy, lub też przez próbę ogniową.

Powszechnie używaną jest próba z rysy, nie mieszczy ona monety, ze przy pomocy kamienia probierczego i igieł probierczych ludzie wprawnego w rozróżnianiu barwy oka, każdy ją wykonać może. Nie daje ona wielu rezultatów ani ścisłych ani całkiem pewnych. Próba z rysy może na jawność srebra oznaczyć tylko na łuty, a przy bardzo wprawnem oku nawet na półłuty, pewności jednak mieć nie można, gdyż[9] metaliczny połysk rysy nieraz oko złudza.

Natomiast próba ogniowa daje rezultaty jak najdokładniejszy na oczach tysiączne obliczony; wtedy do takiej próby potrzebne są, różne aparaty, jak piec probierczy, wagi[ki] mosiężne czułe i t.p. lub trzeba się uciekać o pomoc do przyborów probierczych i mennicznych. Co zaś najważniejsza, trzeba poświęcić monetę, która do próby ogniowej zniszczona być musi. Do[10] przy monetach więc rzadkich i dawnych, z próby ogniowej korzystać nie można.

Z tego też powodu autor niniejszej rozprawy w przeważnej części obierać musiał swe obliczenia na próbie z rysy, korzystając z próby ogniowej tylko przy pospolitych monetach.

Niedokładności więc, jakie próba z rysy za sobą pociągać, lub złudzeniem oka spowodowane, stanowią dalszą ujemną stronę rezultatów w tej rozprawie zawartych.

Grzywna skarbowska w XIV : XV

wieku i jej waga.

Jak mennica krakowska była przez cały wiek XIV i XV aż do drugiej połowy XVI wieku prawie jedyną, w której bito monetę koronną, tak grzywna krakowska była podówczas miarą, czyli monety koronnej wagą.

Była ona jak wskazują ordynacje mennicze z XVI wieku, szesnastołutowa; lecz gdy ówczesny łut krakowski nie jest nam znany, więc celem oznaczenia wagi tej grzywny do innych skazówek uciec się musimy.

Najstarszy znany egzemplarz grzywny mennicznej krakowskiej pochodzi z r. 1636. Znajdowała się ona niegdyś w Gdańsku wraz z grzywną koronną polską, grzywną gdańską, złotniczą i grzywną 54 łutową krakowską do regulowania wagi dukatów przeznaczoną, wszystkie opatrzone rokiem 1636, dalej monogramem ówczesnego gwardajna mennicy gdańskiej Chrystyjana Schirmera: C. Braun[12] podaje wagę tej grzywny krakowskiej na 128 ½ englów (= 199.174), ale w tabelce grzywien mennicznych wyjętej z rękopisu rajcy i burgrabiego gdańskiego Michała von Behmfelden z r. 1672 podana jest waga grzywny krakowskiej na 128 engli 17 asów (= 197.684), zaś grzywny polskiej po roku 1650 na 131 engli 8 asów (= 201.480).[13]

W dodatku swym[14] uzupełnia Braun powyższą wiadomość w ten sposób, że grzywna krakowska waży mennicą grzywną wagę 129 engli 10 asów (= 198.885), a grzywna mennicza gdańska, równa zupełnie grzywnie nowokrakowskiej i polskiej koronnej 131 engli 8 asów (= 201.480). Wiadomo bowiem, że komisyja mennicza z sejmu warszawskiego r. 1650 wyznaczona, postanowiła, iżby tak w mennicach, jako też w wszystkich ziemiach jednostajna grzywna była używana, siedm talerów imperyjalnych ważąca.[15]

11) Tylko w schyłku panowania króla Kazimirza W. (1366–1371), mamy ślad, iż także w poznańskiej mennicy przybijano krakowskie koronne.

12) Ausführlich = Historischer Bericht vom Pohlnisch = und Preussischen Münz = Wesen & herausgegeben von David Braun. Elbing 1722. str. 9.

13) Czacki zapewnia, iż grzywna ta ważyła 4198 asów (201.768) D. z. I, 178, nota 359.

14) Anhang zu dem erstmahls Ao 1722 in Elbing durch den Druck herausgegebenen Historischen Bericht vom Pohlnisch = und Preussischen Müntz = Wesen. 1726, str. 11.

15) Zagórski str. 162.

16) Tej grzywny trzymał się rzecz złot. „ miczy warszawski. Zważona była roku „ ku 1778, a chociaż zużyta ważyła jeszcze 4169 asów (200·374). Czacki l. c. I, 178, nota 359.

17) Wagę tej grzywny podaje Czacki we „ dle Kruego fakt samo na 4138 asów (198·885) I l. c. 178, nota 359, kiedy „ no Kolberg w r. 1819 zresztą ją jednak grzywną niemiczą.

18) Niemając chwilowo ciężarków cent. „ gramowych pod ręką, podał nam Bajer wagę wspomnianych czterech grzywien tyl „ ko w gramach, sprzyrzekając później uzu „ pełnić tabelkę tej na centigramy. Śmierć wczesna przeszkodziła dopełnieniu tego przyrzeczenia. Ważyły zaś te grzywny wedle pomiaru Bajera: krakowska 198, koronna 196, pruska złotnicza 191, olnkalowa 189 gramów.

Widocznie jednak pomylił się Braun w oznaczeniu wagi grzywny krakowskiej z r. 1636 na 129 engli 16 asów (199·174) o jeden engel (1·538), bo przecież podana przezeń w tablicy z Behmfeldena grzywna krakowska 128 engli 17 asów (197·684) nie jest inną, jak właśnie tą samą grzywną niemiczą krakowską z r. 1636, skoro grzywna późniejsza niemiczo krakowska z r. 1650[16]) ważyła wedle Brauna i Behmfeldena 131 engli 8 asów (201·480), a grzywna handlowa[17]) krakowska 120 engli 10 asów (198·885). Także Bajer, który ostatecznie był w poło „ żeniu zwyczaj czterech grzywien z r. 1636, monogramem Ⓢ oznaczonych, znalazł wagę grzywny krakowskiej tylko około 198 gramów[18]), w czem się prawie zga „ dza z wagą podaną przez Behmfeldena a różni znacznie od widocznie pomylonej wagi Brauna.

Przypatrując się przeto skazówki Bajera przyjmujemy wagę grzywny niemiczej krakowskiej z r. 1636 podaną przez Behm „ feldena na 128 engli 17 asów czyli 197·68 grama.

Zobaczmy teraz jaka zachodzić może różnica między tą grzywną ~~niemiczą krakowską~~ z r. 1636 a grzywną używaną w krakowskiej (niemiczej) w ciągu ~~XIV~~ i ~~XV~~ wieku.

Rozpatrzywszy dokładnie wszystkie ordynacye niemicze, jakie podaje Za „ górski, poczynając od ordynacyi Zy „ gmunta I z r. 1507 a kończąc na relacyi komisyi niemiczej z r. 1650, nie napotykamy w żadnej z nich śladu, iżby w tym czasie grzywna nie „ micza krakowska uległa jakiej kolwiek zmianie, co oczywiście przede wszystkiem w ordynacyi niemiczej stwierdzonem być musiało. Należy więc przyjąć, iż ta sama waga grzywny krakowskiej jaka ~~ta~~ ~~wa~~ do jej pierwszej zmiany w r. 1650 dokonanej, ~~przechowała~~ istniała, była już za Zygmunta I podstawą ordy „ nacyi niemiczej z r. 1507, stanowiąc „

cej, iż 15 tuzów srebra z przysadą 25 tu„
zów miedzi, mają dać 8 florenów
trzydziestogroszowych, czyli półgroszy
sztuk 480. [19])

Abyli Nie król Zygmunt I ~~jednakowoż~~ za„
prowadził dopiero tę stopę, sięga ona
~~bowiem~~ daleko wcześniejszych czasów.
Już bowiem na sejmie korczyńskim
d. 6 czerwca 1502 odbytym, zpły po„
stanowienia sejmu krakowskiego pod„
racyjnego w przedmiocie mylejania sze„
rokich groszy koronnych [powszechnych] dla braku
poparcia ze strony dworów krakowskich
nie powiodło się wykonanie, za potrzeba
pieniędzy na przyrzeczone Litwie przeciw
Moskwie posiłki i na podarki dla Ta„
karów coraz bardziej naglita, uchwality
stany, iż ma być mylejona moneta
półgroszowa podług stopy ostatecznie za
Króla Jana Olbrachta [ranej] użytej, to jest
po 8 florenów trzydziestogroszowych z
15 tuzów srebra z przysadą 25 tuzów
miedzi. [20])

Niedość na tem; stopa powyższa jest
jeszcze dawniejsza. Król Jan Olbracht
bowiem nie zmieniał stopy mennicznej
podczas swego królewskiego zresztą pano„
wania; lecz chcąc w sztukach złej woli
czy też niedbalstwa podskarbiego Sio„
tra Tarnowskiego (1477–1499) unik„
nąć się pewnie niepraworządności w my„
lijaniu monety, król ~~oblożył~~ dobra Tu„
rowskiego tymczasem zmarłego obło„
żył konfiskatą, za monetę do dawnej
stopy przywrócił. [21]) Ponieważ zresztą
i ~~półgrosze~~ Króla Kazimirza Jagiellończyka
półgrosze, pochodzące z czasów podskar„
biostwa Tarnowskiego jednę i tęż sa„
mą z półgroszami króla Jana Olbrachta
brzymają wagę i próbę, przeto nie do„
czna jest rzeczą, że stopa mennicza a
z nią i ~~wagą~~ grzywna mennicza krakow„
ska już od r. 1477 była taż jaką za
rządził Zygmunt I, że zatem waga grzywny
mennicznej krakowskiej przechowana w egze„
plarzu z r. 1636 już przynajmniej w ostatnim
dziesiątku XV wieku była w użyciu.

19) Zagórski l. c. str. 106

20) Obacz przy końcu rozprawy do„
kumenty NN. 11, 13, 14 i 17.

21) Obacz dokumenta NN. 10 i 12.

[przynajmniej]

~~była karjama, co za Kazimierza I. Grzywna pra-~~
~~ze Krakowska z r. 1336 była po mennicy krakowskiej używana.~~
~~Waga półgroszków Kazimierza Sprzedrzeczyckich z roku~~
~~1370 (Tab. N.), ~~ale~~ tych półgroszków Tomasza Albrechta i półgro-~~
~~szków Konrada Oleśnickiego, którzy 480 sztuk~~
~~liczą z 40 funtów srebra przeznaczonego, to jest po~~
~~12 uncyj szenatorskiej~~
~~z dzisiejszą, półgrosze te najzupełniej~~

Czy jednak karjama grzywna krakowska z r. 1336
była także (i wcześniej) w XV a względnie XIV wieku
w mennicy krakowskiej używana, ~~przedstawiana~~ zamiast
lowo bez odpowiedzi, a cofnąć się w badaniach nas-
zych do początku wieku XIV.

Wiadomo powszechnie, że wtedy za rządów
króla czeskiego Wacława II. w schyłku XIII cy-
kler na początku XIV wieku pojawiły się u nas
grosze praskie w obiegu, szło ich 48 na grzywnę
krakowską, czyli na grzywnę praską 60. Wpra-
wdzie liczba 48 groszy na grzywnę zdała się za
układ niezmienną ~~przedstawiciela rachuby~~ ~~reprezentowała~~ pol-
ską, ~~przeliczano~~ bez względu na upadającą zwolna
stopę groszy praskich, wszelako w chwili pojawie-
nia się tych groszy u nas, musiała waga
48 sztuk odpowiadać wadze dawniejszej grzywny menni-
czej krakowskiej, a ich ustalona waga 4/5 grzy-
wny praskiej. Ten więc stosunek powinien nam
wyjaśniać wagę grzywny mennicznej krakowskiej
z początku XIV wieku.

Wedle ordynacji mennicznej cesarza Ferdynan-
da I z r. 1561[22] grzywna praska miała się do
kolońskiej jak 108 1/3 do 155 1/2. Voigt oblicza

22) Adalbertus Voigt ex H. Germano: Beschreibung der bisher bekannten Böhmischen Münzen nach chronologischer Ordnung v Prag 1774, Tom III str. 119; ~~Voigt III, 3, 7.~~

Przetłumaczyć

Szerokich grosz praskich

23) Voigt l.c. III, 3, 7.

24) Dr. Arnold Luschin: „Münzgeschichtliche Vorstudien. Archiv für österreichische Geschichte B. 47. Wien 1871, str. 240.

*) ~~Grote III, 32~~

25) H. Grote: „Münzstudien. Leipzig 1863, Band III, str. 32.

26) Grote l.c. V str. 36 zestawia wagę grzywny kolońskiej z znaczniejszych miast i krajów i przytacza 35 odmiennych wag tej grzywny, z których najcięższa 234·068, najlżejsza 231·156.

ten złotnik jak 1010 : 933, przyjęcie przyjmuje wagę grzywny kolońskiej na 4352 granów (231·156 grm.)[23] wedle tego obliczenia wynosiłaby waga grzywny praskiej 250·233. Prawie tyleż wagę grzywny praskiej (250·1138) podaje Dr Luschin[24], różnica wynosi więc tych 12 centigramów. Tymczasem zaś pieniądz „czna waga grzywny kolońskiej wynosi 233·772[25]*) a wedle tej wagi obliczona grzywna praska wynosiłaby 253·173 grm. To jednak ~~jeszcze~~ musimy uwzględnić, że grzywna kolońska prawie w każdem znaczniejszem handlowem mieście, jaka odmienną miała wagę i przyjąć wagę jej jako podaje Voigt (231·156 grm.), opuścić na rzecz zapewne ~~mniejszą wagę~~ mniejszą wagę we Pradze.[26] II

Obór, biorąc za podstawę wagę grzywny praskiej ~~obliczono~~ oznaczoną przez Voigta na 250·233, waga grzywny krakowskiej z początku XIV wieku, obliczona w stosunku ~~jak~~ 4/5 tej grzywny ~~praskiej~~ wynosiłaby 200·188. Różnica między tym rezultatem a wagą grzywny krakowskiej z r. 1630 (= 197·68 grm.) przedstawia zaledwo 2·51 grm. Jeżeli uwzględnimy wpływ krzeh z okładem mieszków, możebne zużycie egzemplarza grzywny, przechowywanego w mennicy, i nade wszystko ~~jest~~ wielką niedokładność wag w tych w wiekach średnich, musimy przyjść do przekonania, że waga grzywny mennicy krakowskiej od początku XIV wieku aż do r. 1650 żadnej przemiany nie uległa, i że ~~jest~~ ~~bardzo~~, jaka się przechowała w egzemplarzu grzywny krakowskiej z r. 1636 ważyła

Tłuste kontrasowane

F. Flojeł 197-68.

CS. F 7

czonej monografiom Christyana Schir „
mera dawnego gdańskiego pieniądza
gotyckiego.
Do Tej rzeczy gryzyny z p. 1636 i inny słosowa
nie będziemy w obliczeniu miary w kotle pri „
pięciej postrzegamy.

§. Rodzaje grzywny i jej podziały.

Rozróżniamy grzywnę szczerego kruszcu,
grzywnę mincerską i grzywnę pieniężny.
Pierwsza zawiera czysty kruszec szlachet „
ny: srebro lub złoto bez szkodliwej przy „
mieszki. Grzywna czystego szczerego sre „
bra (marca argenti puri) pojawia się u
nas w XIV i XV wieku nader często, grzy
wna złota (marca auri) bardzo rzad „
ko. Nie mieliśmy kopalni szlachetnych kru
szców u siebie; stąd srebro i złoto przy „
chodziło do nas tylko drogą handlu, prze „
ważnie z Węgier. Niewielką ilość srebra
wydobywano z ołowiu z kopalń olkuskich.

Grzywna mincerska obejmuje złoto kru „
szec szlachetny z przysadą kruszcu podłe „
szego wedle stopy w stosunku ordynacyą
mennicą, wskazanym, czyli jak u nas
w XIV i XV wieku, srebro z przysadą mie „
dzi, gdyż tylko z tak mieszanego kruszcu „
bito u nas monetę w tej epoce. Stosunek
srebra do miedzi zawisł od ratyfikacji monety
jaka z tej mieszaniny kruszcu wybijano
była miała. Do monety grubszej jak n.p.
do groszy i półgroszy, denarków używano

Czarnobyl

srebra lepszej próby, do monety Drobnej ~~[illegible]~~ denarowej obwodowano dużo miedzi, aby mimo małej ~~wartości~~ wewnętrznej wartości przydać przecież monecie tak co do grubości jako też objętości zdatną do bicia na niej obustronnego stempla. Z czystego srebra nie bito u nas monety w XIV; XV wieku. Najlepszą co do ziarna moneta ~~XIV za wieków za~~, z tej epoki jest półgrosz Władysława Łokietka trzymający próbę XV. Grosz Kazimirza Wielkiego do „ chudej próby XIV. Półgrosze tegoż króla ruskie ludzić kolwie ~~pierwszego~~ dawniejszego bicia trzymają próbę XIV, ~~malejące~~ późniejsze już tylko próbę IX. Władysław Jagiełło poczyna bić półgrosze próby VIII a kończy na próbie V. Kazimirza Jagiellończyka, Jana Olbrachta i Aleksandra półgrosze koronne trzymają stale próbę VI. Monety denarowe polskie wybijane za Łokietka ze srebra XIII próby, schodzą za Kazimirza Wielkiego do srebra V próby, i pomimo chwilowego podniesienia się za Ludwika do VI próby, utrzymuje się tylko za Jadwigi i w pierwszej połowie panowania Władysława „ Jagiełły na wysokości, poczem jeszcze za tegoż króla spada w ziarnie do II próby, i tak za Władysław III, Kazimirz Jagiellończyk i Jan Olbracht wybijają.

(I,2)
(I,8)
(I,6,7)
(I 9-11)

Między grzywną szczerego srebra a grzywną mincerską istnieje różnica tylko co do jakości kruszcu to jest co do ziarna, nie zaś co do wagi ~~to jest~~ tych ciężaru.

Grzywna mincerska rozbita na monetę

daje grzywnę pieniędzy (marca monetae), dopiuki sprawanie monety ~~dotychczas~~ organizowało się na tyleko wyższej, ziarnie, kak długa waga grzywny pieniężnej była każ taka co waga grzywny mincerskiej, ale jak tyleko zaczęto sprować monetę kaksze co do szrótu, odtąd grzywna pieniężna stawała się coraz lżejsza, tak że grzywna „groszy ~~z czasów~~ koronnych Jana Olbrechta i Aleksandra zaledwie ośm tuzów polskich ko„jeh dostawę grzywny mincerskiej waży.

Nie dotyczy to proli monety drobnej denarowej, gdyż grzywna tej monety z powodu znacznej przymieszki miedzi o wiele cięższa jest od grzywny mincerskiej.

Grzywna pieniędzy dzieli się na grosze, półgrosze, kwartniki i denary.

48 groszy szerokich szło na grzywnę polską, a grzywna kolonia zwała się grzywną rachuby polskiej pospolitej. (marca numeri polonicalis communis, 48 grossos ~~in se complebat~~ per marcam computando). W memoryale krajów krakowskich z r. 1396 ~~przedłożonym~~ przedłożonym ~~królowi w Węgrzech~~ Jagiele ~~dawano przeciętnie~~ w r. 1396 w przedmiocie bicia nowej monety,[28] zawarty jest między innemi projekt wybijania monety denarowej, w ten sposób, iżby tyleko 42 groszy denarowe szło na grzywnę wagi krakowskiej. Projekt ten upadł, choć przeszła cały memoryał ~~przeszedł~~ został przyjęty i wykonany. W epoce będącej przedmiotem niniejszej rozprawy, tyleko 1 kaźmirz wielki bił grosze szerokie, zwane groszami krakowskimi. Na sejmie połowangacyjnym w Krakowie r. 1502 pobytym, uchwalily wprowadzić stany wybijanie groszy szerokich (do

27) Nazwa szerokich groszy (grossi lati) stanęła dla odróżnienia od groszy małych (grossi parvi) których 12 szło na grosz szeroki francki. Małe grosze w Czechach wkrótce ustąpiły miejsca halerzom. Na Rusi nazwa małego grosza lub groszyka (parvus grossus, grossi, culus) oznacza półgrosza ruskiego lub lwowskiego. ~~Nazwa groszy szerokich od małych i groszków.~~

~~F mincerskim przedłożonym~~

28) Obacz dokument Nr 1.

F (I, 8)

29) Obacz dokument N. 11.

ronnych, liczące po 140 sztuk z 26 łutów szczerego srebra i 20 łutów przysady.[29] Uchwała ta na ziemi nie weszła w wykonanie.

Półgroszy szło na grzywnę rachuby polskiej sztuk 96. We wzmiankowanych cudzoziemskich uchwałach sejmu krakowskiego z r. 1502 postanowiono, iż nowo wybijać się mające grosze szerokie mają, iść po trzy półgrosze. Tym sposobem grzywna obejmowałaby 144 półgroszy; lecz uchwała powyższa nie weszła w wykonanie. Półgrosze koronne wybijane były przez całą epokę od r. 1300 do 1506 z wyjątkiem panowań króla Ludwika, Jadwigi i Władysława III.

Kwartników[30] czyli ćwierćgroszy szło na grzywnę rachuby polskiej srebra sztuk 192, to jest po 4 ~~sztuki~~ na grosz. Kiedy jednak r. 1396 Władysław Jagiełło zaprowadził reformę monety i zrównał monetę polską z groszami praskiemi, postanowił, iż ~~sześć~~ sześć kwartników ma na grosz. Dotąd jedna grzywna rachuby polskiej liczy 288 kwartników, które się także zowią denarami, ilekroć ~~mieszały się~~ odpowiadały trzem denarom. Kwartniki wybijane były tylko w ciągu panowania Kazimierza Wielkiego[F] lub, zdaje się, ~~przez kilka lat~~ w pierwszej połowie ~~krótki czas~~ panowania Władysława Jagiełły. Wznowił je dopiero Zygmunt I ordynacją mennicza z r. 1526.[31]

Najdrobniejszą monetę stanowiły denary.[F] ~~Nie udało nam się znaleźć żadnej skarbonki, gdzieby ich było na grosz za początku XIV wieku.~~

F (I, 12)

f° (II, 33–37)

31) Zagórski l. c. str. 108.

30) Znaczenie kwartnika wytłumaczone jest niżej w osobnym tytule temu przedmiotowi poświęconym.

F Sześćdziesiąt sześć denarów „Wsady" (I, 4) sława Łowicka wynagrodzenie takiej wagi i próbie trzeba, iż ich mięszało się tylko 12 na grosz na wzór małych groszyków praskich (parvi pragenses) czyli 576 na grzywnę kładowską.

Za panowania Kazimirza Wielkiego, Ludwika, Jadwigi i Władysława Jagiełły do r. 1398 liczą po 16 denarów na grosz czyli sztuk 768 na grzywnę rachuby ~~krakowskiej~~ polskiej, od roku 1398 zaś, za następnych panowań po 18 denarów na grosz czyli 864 na grzywnę. Denary koronne wybijane były w ciągu XIV i XV wieku pod każdem panowaniem. Tylko król Aleksander nie bił denarów koronnych.

Podział grzywny pieniężnej (rachuby polskiej) następnie tu więc przedstawia:

Grzywna przed r. 1396	groszy	półgr.	kwart.	denarów
" " "	48	96	192	768
" od r. 1396	48	96	288	768
" od r. 1398	48	96	288	864

Im drobniejszą była moneta, tem grzywna była stosunkowo w ziarnie, bowiem p. p. grzywna denarowa ~~o~~ znacznie mniej ~~waż~~ zawierała ~~szlachetnego kruszcu~~ w stopie czystego srebra, jak grzywna kwartników lub półgroszy. Złoto na monecie drobnej skarb państwa większe odnosił zysk niż na monecie grubszej. Ale też za to w obiegu handlowym ściśle odróżniano grzywnę groszy (marca grossorum) lub półgroszy (marca mediorum grossorum seu magnorum quartensium) od grzywny kwartników (marca quartensium) lub denarów (marca denariorum), ~~Kto jeśli płatnik winien był grzywnę groszy~~ grzywnę groszy rozdając na grzywnie drobniejszej monety ~~płacił~~ adzią (additio), jeśli wypłata pierwsza była w grubszej następnie monecie.

Tmonety grubszej, jak ~~mety~~ grzywnę

32) W rachunkach miasta Krakowa z r. 1390 wiardu" ... bardzo często zwany jest solidus. Item VIII solidos II gros. minus pro vino gallico. Item III mar. in denarijs XIIII½ solidos in grossis. Item Miczkoni pro vno Carro tunt dicti II½ mar" ~~x) Wiardunek w wielu innych~~ ~~wzięciu solidem~~. ce. Item Micze Molner IX solidos pro vno carro. Item Czuckir pro vno Carro IX solidos. Item Vincencius pro duobus carris IV½ marcas. (Mr. N. 2054)

Oprócz podziału grzywny zastrzegającego się na ilości sztuk bitej monety, ma grzywna pieniężna jeszcze ściśle rachunkowy podział, mianowicie na wiardunki i szkojce. Czwarta część grzywny zowie się wiardunkiem (ferto)[32], dwudziesta czwarta szkojcem (sco, kuś). W grzywnie rachuby polskiej czterdzieści ośmio groszowej wiardunek znaczy 12 groszy, szkojec groszy 2,

Grosz praski i jego wpływ na monetę polską.

Już w końcu XII wieku moneta piastowska dobiegała kresu swego upadku. Podrzędne i prędkie denary Bolesława Chrobrego, które w niemal całym czasie naszej epoki piastowskiej panowały, dawno już ustąpiły miejsca denarom, bo zwanym brakteatowej. Drobnej ciemnikor blaszka, z stemplem jednostronnym, gdyż ciemność jej nie dozwalała na użycie stempla po obu stronach, którą dzisiaj z wielką ostrożnością bierzemy do ręki, by się nie skruszyła, przedstawiała jedynie monetę obiegowa. Dziś, gdy się jak zgrabniała i do dwarodzej pracy przyzwyczaiła ręka naszego potwierdzenia ~~lub kupca~~ zdołała przy drobnej sprzedaży lub kupnie odliczyć kilka sztuk tej lekkiej monety. Przy większych sumach brano ją oczywiście na wagę; ale cóż, gdy nawet po kilka razy do roku dokonywane przebijanie monety i wywoływanie dawnej ze strony posiadaczy za nową z zyskiem dla skarbu króla, z czego ~~było prawdopodobnie~~ musiało być korzyści ~~przeważnie~~ wielkiego zamieszania w stosunkach pieniężnych. Dojaśnienie się w lekkiej chwili

F lub posługiwano się szalkami kruszcu

monety grubej, a mimo to wazucej, ~~a mimo to~~ z dobrego kruszcu bitej, musiało z jednej strony zapewnić jej panowanie na targu pieniężnym, a z drugiej wprowadzić konieczną zmianę w dotychczasowym systemie monetarnym. Za monetą, bitą groszem szerokim praskim, biłą ~~ototo~~ po raz pierwszy około r. 1300 przez Wacława II króla czeskiego, po na wzór groszy kurońskich. Nader bogate w kruszec kopalnie ~~srebra~~ kutnogórskie, niedaleko odkryte, dostarczyły srebra, Florencya zdolnych mincerzy. To też szerokie groszce praskie naśladowczej szybko ~~szerok~~ zdobyły sobie obszerny teren, wprowadzając w ościennych krajach nawet naśladownictwo onychże.[33] W miarę wpływ tych groszy na system monetarny większy był niż gdzie indziej, gdyż w chwili nadawania się onychże ziemia krakowska zostawała pod rządami Wacława II i jego namiestników, powtóre, że niedostawając własnych kopalń szlachetnych kruszców, ~~nie mo~~ i zmuszonemi nabywać kruszce drogą ~~handlu~~ kupiecką, nie mogliśmy mieć ani tak dawnej, ani tak dobrej, ani tak licznej monety, jak ościenne kraje Czechy i Węgry, to też ~~nadprzemian~~ w XIV i XV wieku na targach pieniężnych u nas naprzemian raz czeska, raz węgierska, a w dzielnicach północnych jak Kujawy i Mazowsze, nawet pruska moneta zdobywały sobie pierwszeństwo przed moneta krajową.

W dziejach rzeczy monetarnej u nas grosz praski rozpoczyna nową epokę, a jakkolwiek ~~po pot~~ około r. 1440 po półtorawiekowem

F obfitej ilości

orze myszeńskie, groszе wrzelie, półszkojce pruskie.

z natury rzeczy

Drzewiecki Stanisław ur. 1880 Dr. medycyny Stefan Dr. medycyny Feliks

[w coraz mniejszej wybijany
były ilości]

prawie panowanie znika z kraju pieniężnego, raz już wskutek zamieszek tu, tych w Czechach, a (wynikłego stąd) zaniedbania kopalń Kuttnogorskich [coraz rzadziej to w obiegu pojawiał się] słał się moneta ta, powtóre że ciągłemu ulegając zepsuciu kasty w ziarnie jak [wadze], [i w stanie tego na kasty skazanej] słał się moneta dla transakcyi pieniężnych mniej wygodna, [zacząć] musiał ustąpić miejsca florenom węgierskim i jednostajnej wadze i czystości. Michału Zachariaszowi, [późniejszy] przecież był on wzorem dla groszy polskich, które się następnie płaty bynajmniej polskiej monetą. II

[dla groszy krzemnickich;]

Grosze Wacława II bite były ze srebra XV próby. Z Kluschin[34] znalazł przy próbie wynikowej 0·938. Te ich szło na grzywnę fryzyjską, która dotąd nie jest ostatecznie rozstrzygnięta. W współczesnych aktach bowiem znajdujemy grzywny [groszy] po 56, 60 i 64 groszy praskich.[35] Najrozpowszechniejszą jednak wzmiankowaną jest grzywna sześćdziesięciogroszowa. Nie [będziemy] [się] rozwodzić w spór nauki, która liczba groszy odpowiada grzywnie praskiej, ani w jaki sposób wytłumaczyć należy tę rozmaitość rachuby. Znamy wagę i próbę groszy, znamy też wagę grzywny praskiej wczesnej, więc obliczyliśmy łatwo ilość czystego srebra groszy do grzywny. Zważonych 22 egzemplarzy [tych] groszy praskich Wacława II dobrze zachowanych, dało 80·97 grama, a doliczając 1% na możebne zużycie i ubytek mennicki otrzymamy 81·77 grama,

34) Luschin l. c. 240.

35) Grzywna o 56 groszach zwała się marca regalis, o 64 groszach marca gravioris fonderis. Voigt l. III, 34, 35.

[możemy się na tem miejscu]

80·97 / 81·77

czyli przeciętna waga grosza 3·717 grama, a że grzywna praska jak wyżej przytoczyliśmy, waży 250·233, przeto na grzywnę kolońską złoty grosz sztuk 67·3; ~~Grosze te jednak nie są bite z cz~~ że jednak te grosze nie są bite z czystego srebra, lecz tylko ze srebra próby XV, ~~przeto przeciętna~~ w której przeciętna waga ~~czystego kruszcu~~ szczerego kruszcu jednym szeregu wynosi tylko 3·485, przeto z grzywny praskiej czystego srebra wypadałoby groszy sztuk 71·8

Liczby 60 sztuk groszy Dalo grzywnę praską, to nawet gdybyśmy poszli za zdaniem tych uczonych, którzy mniemają, że w wiekach średnich srebro pieniężne uchodziło za szczere srebro, przeciętna waga grosza praskiego wynosiłaby musiała 4·17 grama, tymczasem najcięższy egzemplarz, jaki znalazł Voigt, ważył 64 asów dukatowych wiedeńskich, t. j. 3·71 grama, ku, tych znalazł wagę 3·77, autor niniejszej rozprawy ~~nawet~~ 3·78, 3·80 dukatów 3·83. Mając nawet najcięższe z pośród poznanych egzemplarze, a musimy ~~to~~ uznaczyć że grosze praskie wacława II do bardzo pospolitych ~~w swoim~~ monet należą, nie dochodzą wagi 4·17 ~~g~~, a przecież przy wybijaniu monety ~~al marco~~, powinny się koniecznie znaleźć egzemplarze nawet od tej wagi cięższe.

~~Ujść nawet~~ w wiekach ~~pisze~~

Niniejsza jednak z tem, jaki zachował złotnik groszy wacława II, jego następców do grzywny praskiej, ~~nie~~ (mamy chcąc zbadać o ile te grosze były względem swej wewnętrznej wartości odpowiadały na monety polskiej, musimy ~~od~~

wzięże za podstawę ~~wartość talarów~~
~~wahete~~ ich stosunek do grzywny krakowskiej,
48 groszy krzyżackich szło na grzywnę rachunku
krakowskiej czyli polskiej. Tych 48 groszy waży
wagą 178.42 gramu, z czego strącawszy 1/16
jako przypadek mniejszy, spostrzeżenie wagą szczere,
go srebra 167.25, czyli ~~przeciętna waga~~ w
jednym groszu 3.484. Że zaś grzywny mennej
czyli krakowskiej przyjdziemy na 197.68, to z takiej grzy-
wny szczerego srebra wypadnie groszy krzy-
żackich wartości II szuk 56.73.

Fr grzywnie pieniędzy

Tej stopie

Cracovienses polonicales plenius Tenui plenissimi
~~zwyczajny~~ pieniądze monety Władysława Łokie-
tka, jeśli groszę krzyżackie wymarły już w pierwszych
latach ~~po swojem pojawieniu się~~ wpływ na monetę pol-
ską.

grzywny krakowskiej

Zamijając monetę krakowską Łokietka, wedle
słopy komuszej, skoro jeszcze do skończonej się
właśnie za boga księcia pierwszej epoki numizma-
tycznej polski i nas należy, znane nam są
~~szkło~~ lepiej szkoły tylko ~~mennice~~ Łokietkowe
skie srebrne monety [x], które już pierwszą
zwrot ~~w przód~~ i powód epoki w rzeczy mennicze
zwiastują. Są nimi: półgrosz wyobrażający
z jednej strony szyszak z półkopiuszem, z drugiej
herb kujawski kuszer ziemi sieradzko-teryerskiej
wspólny półorła i pół lwa [1], ~~który znać był mo-~~
~~żny peło herb kujawski rodzinny, który on~~
~~Kazimierz książki na pieczęci majestatycznej w~~
~~godności króla swego skradzie, że mennicy tego~~
~~najstarszego~~ Ten półgrosz uważamy za mo-
nety najstarszej Łokietka; szyszak oznacza,
że Łokietek jest jeszcze księciem, herb kujawski

[x] ~~Potrzeba się zabawić bo w rachubie~~

[1] (I, 2)[36]

36) Herb ten kujawski zdaje się być od czasów Łokietka uważany jako herb rodziny tej linii książąt. Spotykamy go bowiem na pieczęci tego księcia, na której nie ma inne go tytułu, krom ziemi krakowskiej i sandomierskiej, kuszer na pieczęciach majestatowych niektórych Łokietka i Kazimierza Wielkiego ale nawet królowej Jadwigi z podwoza bronił Żebrawza: O pieczęciach dawnej Polski i Litwy. Zeszyt I. Kraków 1865 N. 26, 30, 32 i 41. Gdzie się zwyczajnie herb rodziny książęcej,

Po panowaniu II objął tronu Wacław III, a po krótkiem kilkomiesięcznem zaledwie panowaniu tego, Rudolf syn Albrechta, po nim zaś Henryk z Karynthji; lecz po żadnym z tych krótkich regentów nie pozostały grosze praskie, lecz te grosze, które Voigt Wacławowi III przypisuje z powodu, iż noszą tytuł królewski „Wenceslaus tertius" należą Wacławowi opuszczonemu (1378 - 1419), co już sama stopa tych groszy odpowiadająca zupełnie ordynacji monetarnej tego króla, a tak różna od stopy groszy Wacława II i Jana I, między któremi właściwie środek trzymać miały powinna, dostatecznie dowodzi.

W r. 1310 objął tron królestwa czeskiego Jan Luksemburski. Podczas 36 letnich jego rządów (+ 1346) przeplatanych awanturniczemi wyprawami z wielkiem wypróżnieniem skarbu połączonemi, obniżyła się zawsze stopa groszy praskich, chociaż nie bardzo, gdyż wielka zasobność kopalń kutnogórskich zapobiegała znaczniejszemu spadaniu monety.

Dr Luschin[38]) znalazł przy próbie ogniowej w groszach praskich Jana I 0.925 fajnu czyli srebra 14 lutów 14½ prenin, zresztą grosze te trzymają lepszemu wagę co grosze Wacława II

Przyjmując zatem wagę grzywny pieniężnej rachuby polskiej na 178.42, znajdzie się w niej szczerego srebra 165.03, a w groszu 3.438, takich zaś groszy pójdzie na grzywnę kruszcowską szczerego srebra sztuk 57.49.

38) Luschin l. c. 240)

Różnica między stopą groszy praskich Wacława II a Jana I nie wynosi nawet jednego grosza na grzywnie krakowskiej czystego srebra. ⸸

№ 12.

że do skarbu królestwa polskiego nie powróci bić jeszcze pretensyi. Drugi z kolei pomnik jest denar wyobrażający również szyszak z piórem, szem z jednej strony, orła piastowskiego z drugiej, denar wyobrażający koronę z jednej, herb kujaw ski z drugiej strony, wreszcie denar wyobrażający popiersie ukoronowane z jednej, orła piastow skiego z drugiej strony. Z monet tych jest półgrosz niewątpliwie najdawniejszy, gdyż na nim nie ma ani orła ani korony, a zatem musiał być bity przed koronacyą Łokietka, a prawdopodobnie nawet przed r. 1315, gdyż po tym roku Łokietek poczyna już przyjmować tytuły dziedzica królestwa polskiego, a z nim już orła piastowskiego na pieczęci, obok rodzinnego herbu kujawskiego (37) stawa. Denary zaś pochodzą już wszystkie z czasów koronacyjnych, gdyż albo na nich tytuł królewski wyraźnie jest wypisany, lub też potrzebna korona jako znak królewskiej godności.

Wszystkich tych monet znamy wagę, prócz trzeciego miseky tylko dwóch, to jest półgrosza Ludzi zbliżonego dań najbardziej obcowała, lecz i to nam wystarczy do wyjaśnienia pożądanego rezultatu z porównania ze stopą groszy praskich.

Półgrosz I,2 waży 2·05, srebro w nim jest próby XV. 96 takich półgroszy reprezentujących przyjętą rachuby polskiej daje wagę grzywny pieniężnej 196·80, a po odliczeniu 1/16 części mie dzi, wagę szczerego srebra 184·50, czyli na ka żdy grosz szczerego srebra 3·845. Z przypisu dru, kowskiej takiego srebra wypadałoby w takich półgro szach groszy 51·40.

(I,4)

(I,3)

(I,5)

(I,2)

(I,4)

(I. str. przed rokiem 1320)

na pieczęci

37) Zebrawski I N. 27.

Badając grosze praskie Wacława II przyszliśmy do rezultatu, iż grzywna krakowskiego czystego srebra (197.68) [Parlarzy] ich sztuk 56.73; ~~Zdaniem Łuckiego półgroszach groszy byłby 54.43~~.

~~wobec tego~~ Monetą Łokietka odznaczałby się ~~zatem~~ (wobec tego) znacznie lepszą od Wacławowej. To jest niemożebnem, moneta polska nie mogła być ~~nigdy~~ lepszą od cesarskiej z przyczyn uprzednio przez nas przytoczonych. Gdzież zatem szukać należy myliki? Sądzimy, iż tylko w ~~niepewności~~ wyjaśnieniu wyobraźni, że Łokietkowego półgrosza. ~~Półgrosze~~ Półgrosze ~~Wacł~~ krakowskie Władysława Łagiety chociaż ~~bardzo~~ prawie trzydziestą tabę ważone od półgroszy Kazimierza Wielkiego ~~polskiego bicia~~ znaczną tylko w ~~pewne~~ (ciężkim oblatnym) przekraczają różnicę. Półgrosze Kazimierza W. (polskie) trzymają przeciętną wagę 1.737, kaliż półgrosze Łagiety 1.589, gdzie zatem między półgroszami Kazimierza W. a półgroszem Łokietka tak znaczna w wadze zachodzić różnica. do takiego przypuszczenia nie ma najmniejszego powodu. Wskazuje musimy przeciwnie inną okoliczność. Moneta Łokietkowska była bita jak wszystkie ówczesne monety "al marco", to jest że z mennicy wychodziły tej samej monety egzemplarze cięższe i lżejsze. Ten egzemplarz półgrosza Łokietkowego należy przeważnie do najcięższych; znaleźliśmy bowiem (jak zachował) Kazimierza W. półgrosz polski w zbiorze Rady Friedleinar wagi 2.10, i Łagiety półgrosz wagi 2.20, ale pierwszy znalazł się ~~jedyny~~ ~~jako~~ jeden potwór 36 zważonemi półgroszami, drugi ~~jako jedyny~~ potwór 270 egzemplarzami; z których wagę za tem jako ~~wagę~~ egzem-

Pomiędzy za panowania Kazimirza Wielkiego
ani za Władysława Jagiełły półgrosze choć bite z srebra
znacznie gorszego ~~bite srebrem~~ przecież kar. wyraźnie wagi ~~gorsze~~
~~niższe~~ nie dochowują. Półgrosze Kazimira W. wagi
58 przeciętnie 1·55, półgrosze Jagiełły 1·67. Trudno więc
przypuścić, aby właśnie za czasów panowania Ludwika
z kar dobrego srebra kar ciężkie wybijano były mancor.
Ale jak z powodu wybijania monety ad marco zna-
lazły się między półgroszami Kazimira Wielkiego
wśród 45 zważonych egzemplarzy, dwa okazy wagi
2·00 i 2·10, a między półgroszami Władysława Ja-
giełły wśród 260 egzemplarzy, sześć okazów wagi
2·00, 2·15, 2·20, 2·25, tak też i między półgrosze-
mi Władysława Ludwika musiały istnieć egzemplarze
wysoko w stopniu do innych trzymające wagę. Do
takich egzemplarzy zaliczamy ten jedyny okaz jaki się
dochował. Wypadnie nam w takim razie obniżyć
tylko nieco przeciętną wagę tego półgrosza o 0·25 do 0·30
grama, a rezultat jaki zląd wypadnie odpowiadać
będzie w zupełności stopie groszy pruskich Wacława
II.

płowszy przyjąłkowy ~~pieniądz~~ o ciężkich nie może być brana za podstawę obliczenia.

Teili więc przypuścimy, że w półgrosz Łokietkowy należy do najcięższych egzemplarzy, że z mennicy wychodziły także egzemplarze lżejsze, i że waga przeciętnego tych półgroszy ~~o lepe kyteku~~ w tym skarbcu jest cięższa od półgroszy Kazimierza Wielkiego, o ile że ostatnie cięższe są od półgroszy Władysława Łokietka l.j. o 0·148 na sztuce, w którego wypadku przeciętna waga półgrosza Łokietkowego na 1·885, waga grzywny pieniędzy ~~na~~ rachuby krakowskiej na 180·96 a po obliczeniu 1/16 ~~przy~~ z tytułu przysady mierzy, waga szczerego srebra w grzywnie pieniężnej 169·65, czyli w jednym groszu 3·534, a ilość tych groszy dla grzywna krakowska szczere go srebra (197·68) sztuk 56·93, to jest prawie tyle ile daje groszy Wacława II.

Że się w tem przypuszczeniu nie mylimy, świadczy analiza drugiej monety Łokietkowskiej, to jest plenara I. ~~VI~~. 4. Jeśli przypuszczamy wpływ monety czeskiej na monetę polską, to w plenarze powinien ~~zaskowacić~~ zajmować w systemie monetarnym polskim to samo miejsce, jakie zajmuje mały grosz praski Wacława II (parvus pragensis) w systemie monety czeskiej, to jest, że ~~to~~ takich plenarów powinno iść 12 na grosz czyli 576 na grzywnę rachuby polskiej.

Egzemplarz ~~kazdy~~ pierwszego plenara znajdujący się w zbiorze pewnego ~~prywatnego~~ miejscowego kolekcjonera w Krakowie ~~centralnego zarządu~~, waży 0·33; 576 takich plenarów dla wagi 190·08, do czego ~~przy~~ gdy dodamy 4% z tytułu zużycia monety: ubytku metalu, gdyż egzemplarz

F która się różnym kra-
jem kark dokładnie zgadza
z wagą grzywny krakow-
skiej czystego srebra.

z brzegu uszczerbany
jest zapewnie ~~zaokrąglony~~, a będziem mieć wagę ~~grzywny~~
grzywny pieniężnej rachunku krakowskiej 197.68.F
z tego odliczyć należy 2/16 z tytułu przypadku
mieszania, ponieważ denar przedstawiał podług ryzy pra-
wa srebra prawie XIV, a zostanie czystego kruszcu
w grzywnie 172.96, czyli w groszy 3.603; zaś
(dostarczy grzywna krakowska czystego srebra ~~dostarczy~~ rzeczywiście
takich groszy 54.87F, to jest o dwa niecałe grosze
mniej jak groszy wenckich II. Ta różnica jest
już zbyt drobna, iżbyśmy na nią mogli zwra-
cać uwagę przy takich monetach, gdzie wedle
wagi mincarzy obliczamy wagę grzywny i opie-
szętnie sprawdzamy na próbie z kruszu. x)

Widzimy więc, że najdawniejsze monety Wład-
sława Łokietka blisko są wedle stopy groszy pra-
skich Wacława II.

Po Wacławie II objął rządy Wacław III, a
po krótkiem bezkrólewiu zaledwie pewnego
nim będzie Henryk z Karyntyi; lecz po żadnych złych
~~dwu z jednego~~ trzech rządach ~~panowaniu~~ nie pozostały grosze
praskie, bo te grosze, które Wojt Wacławowi
III przypisuje, z powodu iż noszą tytuł „wence"
słowu terciis, należą Wacławowi czwartemu
(1378 – 1419), co już zresztą stopa tych groszy
odpowiadająca zupełnie ordynacyi mennicznej
tegoż ~~księcia~~ króla, a tak różna od stopy groszy
Wacława II i Jana I, między któremi właści-
wie środek trzymać byłoby winna, dawały.

W r. 1310 objął tron Królestwa czeskiego
Jan Luksemburski. Podczas 36 letnich jego
rządów (+ 1346) przeplatanych licznemi wy-
prawami, z wielkiem wysileniem skarbu pań-

x) Liber collectionis decimae
sexennalis per Clementem pp.
V in concilio Viennensi im-
positae et in Polonia collectae
a. 1326 et seq. (Theiner: Ve-
tera monumenta Poloniae
et Lithuaniae gentiumque
finitimarum historiam il-
lustrantia. Romae 1860,
Tom. I, str. 228) wykazuje
dowodnie, że jeszcze w r. 1326
w Polsce z wyjątkiem Kujaw
i Mazowsza liczono po 12
denarów na grosz.

F Rudolf syn Albrechta,
~~ż~~ po nim zaś 7

Dalsze dwa denary Łokietka I, 3. 5 przedstawiają już o byle lżejszą wagę od denara I, 4, że ich nie uważano lecz znacznie więcej na grosz iść musiało. Wiemy, że za Kazimierza Wielkiego liczono po 16 denarów na grosz, a tak to rachunek aż do r. 1398 przetrwał. Najbliższem więc jest przypuszczenie, że już w ostatnich latach panowania Władysława Łokietka w tym stosunku denary wybijać poczęto.

Denar I, 5 [zdaje się] potwierdzać to przypuszczenie. Waga jego wynosi 0·23; uwzględniając 3% z tytułu możebnego ubytku mogła on przez zużycie, grzywna ówczesna, obejmująca 768 takich denarów dla wagi 181·93, w czem będzie szczerego srebra 159·19 (jeśli tę samą próbę srebra, jak u denara I, 4 t. j. XIV przypuścimy), a w groszu 3·316; takich zaś groszy ile, płacący krakowską grzywnę fajnu faluk 59·61.

Różnica więc między stopą tych denarów [a stopą groszy (obliczonych po 16 na grosz)] prostych Pana I wynosi tylko 2 grosze na grzywnie czystego srebra, co zaledwo[?] [zaw...] zasługuje na wzmiankę, gdy mowa o denarach zresztą znacznie gorszej, bytem od monety grubszej.

Denar I, 3 jest znowu znacznie lżejszy od obudwu poprzednich denarów, bo[?] że nawet po 16 na grosz obliczony nie dorównałby stopie dawniejszej stopie monety polskiej. Herb Kujawski na denarze tym zamieszczony wyjaśnia to zagadkę. Z „Liber natalium decimae sexennalis" kollektora Andrzeja de Perusio x) dowiadujemy się, że w r. 1326 na Kujawach bity w obiegu powszechnym drobne denary (parvi denarii), których 40 liczono na szelążec czyli 20 na grosz. Denar I, 3 jest więc owym drobnym denarem bitym przez Władysława Łokietka, już jako króla, dla ziemi Kujawskiej. Żebrawski xx) podaje wagę jego na 0·19; jeśli przyjmiemy próbę srebra tę samą, co u pozostałych dwóch denarów t. j. XIV, to grzywna obejmująca 960 takich denarów, w wadze brutto 187·87 (z uwzględnieniem 3% na zużycie) zawierać będzie czystego srebra 164·39 czyli w groszu 3·425, a takich groszy dostarczy krakowska grzywna fajnu szuk 57·71, to jest dostatecznie było ile groszy prostych Pana I.

Znacznie zaś lepsze są te denary od najlepszej monety Króla Kazimierza Wielkiego.

x) Theiner l. c. str. 262.
xx) Żebrawski: Wiadomości numizmatyczne str. 631.

1448

8.15

17

~~czasem~~ obniżyła się zawartość stopu groszy pra-
skich choć nie bardzo, gdyż wielka zarobkowość
ówczesnych kontrahentów zagłuszała znaczniejsze
nadużywanie mincerzy.

Dr Luschin znalazł przy próbie ogólnej (w groszach praskich Jana I)
0·925 czyli próbę srebro 14 lutych 14½
granów, reszta groszy ze trzymają tę samą wa-
gę co grosze Wacława II.

Przyjmując zatem wagę grzywny pieniężnej
rachuby halerzkiej na 178·4 gr, znajdzie się w tem
szczerego srebra 165·03, a w groszu
3·438, takich groszy zaś z grzywny szczerego srebra
ubyło szczerego srebra szt. 57·49.

~~Tej stopie pozostawały monety Kazi-~~
~~mierza W. aż do początku trzynastolecia (1333–1346)~~
~~kiedy wpływy jego w Polsce zaczęły się z zagra-~~
~~nicą Jana I w Czechach.~~

Z monet Kazimierza Wielkiego znamy nastę-
pujące kategorye:

półgrosze polskie oznaczone literami F R po stro-
nie ~~tu~~ majestatu, próby XIII, (I. 6)

półgrosze ruskie tejże próby (I. 7)

grosz krakowski próby XIII Tułów (I. 8)

półgrosze polskie próby IX, (I 9–11)

~~krzyżowe~~ ćwierć grosza polskie tejże próby (I. 12)

denary polskie próby V (II. 13; 14)

~~Mając za~~ Trzymając się ustalonej
zasady, że moneta uległa ciągłem prawom,
że zatem moneta lepsza jest zarazem dawniejsza,
uważamy półgrosze polskie F ruskie jako przedsta-
wiające najwyższą próbę „polskie" do najdawniej-
szej epoki przyjmujemy Kazimierza W. F

Między półgroszami polskiemi a ruskiemi za Kazimierza W.

F oznaczone literami F R tudzież półgrosze

F Te więc półgrosze będą współczesne groszom Jana I (pragum)

nie zachodzi w wadze żadna różnica. Przeciętna waga półgroszy z dodaniem 3% do niej zwyżce jest 1·555, waga grzywny takich wynosi zatem 149·32, w czem jest czystego srebra ~~126·00~~ 130·66, czyli w groszu 2·722, a takich groszy będzie z grzywny krakowskiej czystego srebra sztuk 72·62.[39]

Tym sposobem jest moneta króla Kazimierza, pochodząca z pierwszych siedmnastu lat jego panowania prawie o 1/5 części lżejsza od groszy praskich króla Jana I.

Po ~~bohaterskim~~ pamiętnem zgonie Jana I w bitwie pod Cressy, syn jego Karol I odziedziczył koronę czeską, wybrany także cesarzem rzymskim.

Grosze praskie z czasów jego panowania (1346–1378) w ~~obec~~ porównaniu z groszami jego ojca znacznie upadły w stopie mennicznej wykazują. Nie tylko bowiem lżejsze są w wadze, ale i próby groszy, gdyż tylko 0·845 ho jest XIII łutów i 9 grenów trzymają.

Grzywna tych groszy rachuby polskiej przedstawia ~~z uwzględnieniem 3% na możebne zużycie~~ wagę ~~brutto~~ 149·13 ~~176·50~~ 176·50[38], w czem jest czystego srebra ~~146·38~~ a w groszu ~~3·696~~ 3·107, takich zaś groszy da grzywna krakowska czystego srebra sztuk ~~63·25~~ 63·62.

Na wzór tych groszy Karola I począł Kazimierz W. wybijać ~~po~~ szerokie grosze krakowskiej tejże próby XIII łutów i 9 grenów. Waga jednak tych groszy jest znacznie lżejsza od groszy praskich.

Grzywna groszy krakowskich Kazimierza W. ~~to~~ daje ~~z uwzględnieniem 3% na możebne zużycie~~ wagę brutto 149·43[39], w czem jest szczerego srebra 126·~~00~~[26] a w groszu 2·6~~94~~[30]; takich zaś groszy

[5,34·37 na grzywnie pajm to jest]

[po Ludwiku Bawarskim jako Karol IV]

38) Pięć egzemplarzy zważonych dało 17·85, co wypada na wagę grzywny 171·36, a dodawszy 3% z tytułu ubytku metalu przez zużycie waga grzywny wyniesie 176·50, czyli przeciętna waga groszy 3·694.

39) Cztery egzemplarze, które bądź mieliśmy sami w ręku, bądź w ręku, bądź o nich otrzymaliśmy, przedstawiały wagę 2·68, 2·95, 3·08, 3·40, czyli razem 12·09, grzywna zatem ważyć będzie 145·08, a z dodaniem 3% z tytułu zużycia, 149·43, a grosz przeciętnie 3·113.

Tiedzie z grupy Krakowskiej czystego srebra
szlak 75. 16.

Tymczasowych jednak groszy Krakowskie Karola Kazimirza gorszy wypadnie, rezultat od groszy praskich Karola I, przecież są one tylko wierzeniem tych ostatnich naśladowaniem. I trudno nie przypuścić, iż król Kazimirz bijąc szerokie grosze Krakowskie / na wzór praskich / chciał obcą monetę w obiegu kupieckim monetą krajową zastąpić. Nie byłaby temu stała na przeszkodzie mniejsza wartość groszy Krakowskich, gdyż moneta krajowa, jeżeli nie była wyżej cenioną w jakości niższej nad przeczywiste potrzeby, miała stosunkowo wyższy kurs od monety obcej, bo i grosze Krakowskie byłyby jako moneta krajowa byłyby wykrzymały konkurencyę z groszami Karola I. Inne zdaje się były przyczyny, że grosz Krakowski szybko znikł z widowni, i że w ówczesnych transakcyach pieniężnych na wet wspomnienia o nim nie zostało po sobie nie zostawił. Nie mieliśmy zresztą szlachetnego kruszcu. Srebro i złoto przychodziło do nas drogą handlu za sól, płótno i t. p. Nie byliśmy więc w możności dostarczyć kapitału ilości groszy na barą pieniężny, ażby niemi zaspokoić potrzeby obiegu. Grosz Krakowski nie mógł się nią przeto monetą wyrzeczoną.
Z drugiej zaś strony był grosz Krakowski jak na nasze stosunki, monetą zbyt dobrą, a przez to mało praktyczną przy wymianie drobnej. Wydając więc jego porównanie z niemiecznemi drobnymi mogących płynąć z bicia monety drobniejszej, a pierwotnie dążące roz-

szerzanie się monety obcej w powszechnem obiegu, musiało prędko być zaniechane. króla

To też w drugiej połowie panowania Kazimirza widzimy powrót do monety drobniejszej, mianowicie półgroszy i denarów a chwilowo nawet ćwierćgroszy, kutrzeż znaczne obniżenie stopy mennicznej.

Półgrosze ~~i ćwierćgrosze~~ (I 9–11) i ćwierćgrosze (I 12) otrzymują, jak dyeko próbę IX[a] i denary (II, 13, 14) zdaje się próbę V.

Grzywna półgroszy [przedstawiająca wagę brutto 149·32[40] zawiera w sobie czystego srebra 83·99, z czego na grosz wypada 1·750, a takich groszy dostarczy grzywna krakowska czystego srebra sztuk 112·96.

Ćwierćgrosz (I, 12) w jednym tylko dotychczas znanym egzemplarzu ma wagę 0·75. Grzywna takich ćwierćgroszy z uwzględnieniem 3% na zużycie ma wagę 148·32, w czem będzie czystego srebra 83·43, a w groszu 1·738, takich zaś groszy wyjdzie z grzywny krakow- skiej czystego srebra sztuk 113·73.

Zgodność dla zupełnia stopy ćwierćgrosza ze stopą półgroszy świadczy, iż monety te są prawie- czesnie bite; nadzwyczajna jednak rzadkość tego ćwierćgrosza wskazuje, iż wy- bijanie tej monety trwało nader krótko, a na- stępnie zupełnie zaniechanem zostało.

Grzywna denarów wreszcie (II, 13, 14) ~~daje z uwzględnieniem 3% na zużycie~~ daje[41] wagę 185·50, w czem jest ze względu na V próbę srebra czystego srebra 58·00, a w groszu 1·208. Takich zaś groszy da grzywna krakowska czystego srebra sztuk 163·70.

F (I 9–11)

40) Zważonych 45 egzempla- rzy dało wagę 67·96, co od- powiada grzywnie 144·98, a dodawszy 3% z tytułu zużycia waga grzywny wypadnie na 149·32, a przeciętna waga półgrosza na 1·55.

Zupełna prawie zgodność tej wagi brutto grzywny pół- groszy z wagą grzywny groszy (149·43) obliczonej z 4 egzemplarzy, kutrzeż wagą grzywny ćwierć- groszy (148·32) obliczonej z jednego tyl- ko egzemplarza dowodzi mo- że, iż obliczenia te są dobre.

41) Czterdzieści egzemplarzy dało wagę 3·30, grzywna przeto (768 egzemplarzy) da wagę 180·10, a z dodaniem 3% na zużycie, 185·50. Przeciętna waga dena- ra wypadnie na 0·24.

Tuż przy tym ustawieniu panowania króla Kazimierza grzywna w monecie grubszej polskiej nie przekraczała wagą, w ziarnie przedstawiała wartość nad półtora grzywny groszy praskich, a grzywna denarowa ~~nie pełna~~ grzywny groszy praskich ~~nie~~ pełna „ważyła.

zaledwo 2/5

Król Ludwik jak królowa Jadwiga nie bili monety grubszej. Grzywna ilość półgroszy, jaką król Kazimierz ~~w ostatnich latach~~ swego panowania w monecie krakowskiej wybił ~~dał~~ kazał, na długi czas ukształtowała w obiegu.

Wszelako lat w denarach Ludwika jako też Jadwigi znaczne polepszenie stopy monetowej w porównaniu z denarami króla Kazimierza spostrzegamy.

Grzywna denarów króla Ludwika (II 18–21) ~~z uwzględnieniem 3% na zużycie~~, przedstawia wagę brutto 274·17,[42] w czem jest szczerego srebra 102·79, czyli w groszu 2·142, a takich groszy wyjdzie z grzywny krakowskiej szczerego srebra sztuk 92·33; zaś grzywna denarów królowej Jadwigi (II, 24) przedstawia ~~z uwzględnieniem tego samego procentu na zużycie~~, wagę 195·84,[43] w czem jest czystego srebra 67·32 czyli w groszu 1·404, a takich groszy dotarczy grzywna krakowska czystego srebra sztuk 140·95.

W r. 1378 wydał ~~cesarz~~ cesarz Karol IV wraz z synem swym Wacławem IV ordynacyę dworu „waszym już królem czeskim, nową ordynacyę mennicza,[44] mającą na celu polepszenie ~~stopy groszy praskich~~ monety czeskiej. Na złu grzywnach szczerego srebra miała wynosić przyszła mie-

42) Cztery egzemplarze dobrze dobrane dało wagę 1·40, grzywna prawo (768 den.) przedstawia wagę 268·80 czyli z dodaniem 2% na zużycie 274·17. Próba tych denarów jest VI! przeciętna waga 0·35.

43) Trzy egzemplarze dobrze dobrane dało wagę 0·75, grzywna prawo (768 den.) przedstawia wagę 192·00 a z dodaniem 2% na zużycie 195·84. Próba tych denarów jest V i gren 9, przeciętna waga 0·25.

44) Voigt l. c. II, 162.

Ze tylko grzywien dwanaście (próba XIV lu„ tów i 5 gren.), za tamtej ligi groszy 70 mieto skarwie grzywne trzeba prawna.

Nie przeszła mimo probacyjnej ka w wydawnictwie. Karol IV zmarł w tym jeszcze roku, a niepomyślny, gminy i rozrzutny Wacław IV zaczął w przededniu skarbie pieć czeską monetę. Tego probacyja pieniądza z r. 1404 ~~polecała wybijać grosze~~ przepisuje na groszy ligę 25 części fajnu z przysadą 16 części miedzi (IX lutów 14 gren.) ~~to jest prawie X próby~~.

45) Voigt l. c. II, 191.

[x] t. j. próby czasokolwiek grosza od X części 45)

Próba ogniowa wykazała 0.624, zaczem czasokolwiek lepszy okazuje się egzemplarz probierczy pochodzący z czasów przed wydaniem probacyji. Ale nie tylko w ziarnie grosze Wacława IV tak znacznie w porównaniu z groszami Karola I przedstawiają upadek i mniejszą ligę, ale nawet ich grosze jest również znacznie lżejsza.

Grzywna groszy Wacława IV daje ~~z przeciętnie 50% x)~~ wagi tylko 141.27 [46] i w czem jest szczerego srebra 88.15, a w groszu 1.835, kiedy zaś groszy wyjdzie z grzywny krakowskiej szczerego srebra tylko 107.73. Lekka waga i gorsza próba srebra zniżyły wewnętrzną wartość groszy praskich za czasów Wacława IV w porównaniu z groszami Wacława II prawie o połowę.

Ale i moneta polska nie pozostała w tyle. Denary lite przez Władysława Jagiełę w mennicy krakowskiej od r. 1390 [f] chociaż ~~pozostają~~ częścią od czasu do czasu królowej Jadwigi przedstawiają wagę, IV: zaledwie próbę srebra trzymają.

Grzywna tych denarów ~~z przeciętnem 30%~~

[x]

46) Siedmiorzecie egzemplarzy dało wagę 47.33, grzywna zatem da wagę 133.28 a z doliczeniem 6% zbytku ubytku mokatar, ilekroć wszystkie egzemplarze były ~~zwykle~~ znacznie zużyte, da wagę 141.27, czyli przeciętną wagę groszą 2.94.

[f] (II, 26–32)

47) Czterdzieści kawałków denarów dało wagę 10·60, gryvna zatem z uwzględnieniem 3% na zużycie funduje wagę 209·62. Zaś przeciętna waga denara wynosiła 0·27.

48) Trzydzieści egzemplarzy tych kwartników dało wagę 10·55, grzywna zatem (192 kwartników) odpowiada z uwzględnieniem 5% na zużycie, 163·61, a przeciętna waga kwartnika wynosiła 0·85.

~~na zużycie~~ daje wagę 209·62,[47] w czem jest szczerego srebra 52·40, czyli w groszu 1·091. Wypadnie przeto kawałek groszy z grzywny krakowskiej czystego srebra szkut 184·08.

Tę samą prawie stopę wybijają kwartniki tegoż króla like w mennicy krakowskiej od r. 1393 ~~(II 33–37)~~ ze srebra V-ej próby (II 33–3ʒ). Grzywna tych kwartników licząc po czterdzieści na grosz, daje ~~z uwzględnieniem 5% na zużycie~~ wagę 163·61,[48] w czem jest czystego srebra 52·68, czyli w groszu 1·09ʒ. Kawałek zaś groszy wyjdzie z grzywny krakowskiej czystego srebra szkut 180·12.

Chociaż więc grosze praskie Wacława IV były już kwartnikami zastąpione, to przecież w stosunku do monety pospolitej polskiej reprezentowały one wartość przewyższającą jakoś o połowę wyższą. Toteż już r. 1391 kwartnik czeski podwyższono się ażio na groszach praskich, iż w r. 1396 za grzywnę tych groszy płacono półtory grzywny w monecie kwartnikowej.

Za niedługo i ~~ciągły~~ upadek stopy mennicznej zmieniający się ciągle stosunek monety pospolitej do groszy praskich, dominujących jeszcze na handlu pieniężnym, musiał się stać niewygodnym dla stosunków handlowych w Polsce. Handel polski, którego ogniskiem był Kraków, szybko się przemagał od czasu spokojnych a przezornych rządów króla Kazimierza. Obszerne przywileje nadane mieszczanom krakowskim przez tegoż króla, powiększone znacznie przez króla Ludwika, który nie bez głębszej politycznej myśli popierał mieszczaństwo krakowskie, podniosły wreszcie polegające na tem, że przez połączenie z Litwą i zawarte przez polskie

?

Władysława Łokietka [w r. 1390: następnych] korzystne kredyty handlowe z miastami pomorskimi, [szczególnie] [dla] [otwarcia] [szczególnie] [ułatwienie] polskiego [eksportu] [ułatwienie] [na] drogi.

W takiej chwili reforma monetarna stała się niezbędnym postulatem. Król wraz z panami zasięgnął rady rajców krakowskich. Projekt krakowski w memoriale królowi D. 14 sierpnia 1396 przedłożonym,[49] proponuje wybijanie nowej monety denarowej próby V i 6 gren[ów], z których 16 denarów szło na 1 grosz. Dawniejszej monety 6 denarów a 24 denarów ma się równać łokciem groszowi. Król przyjął projekt rajców z tą jedyną zmianą, iż stare denary przeliczał do połowy ich obiegowej wartości, to jest, iż dwa stare denary liczyć się mają za jeden nowy.

Tym sposobem podniesiona została stopa menniczna polska o połowę swej dotychczasowej wartości i zrównana z ruską walutową grzywny praskich.

Reforma ta jednak, której zadaniem było zrównanie monety polskiej z groszami praskimi i usunięcie niewygodnego w obiegu pieniędzy a tak zmiennego agia, przez króla czas zaledwo zdołała uporządzić zamierzonemu celowi. Błąd w tem polegał, że za podstawę reformy nie wzięto stosunku wewnętrznej wartości monety polskiej do groszy czeskich, lecz tylko wartość kursową, która wewnętrznej wartości nie zupełnie uporządzała.

Chociaż bowiem w chwili reformy za grzywnę groszy praskich płacono półtory grzywny kwartników, to jednak [nie] [za] półtory grzywny kwartni-

49) Oboer dokument N. 1.

50) Sześć kabłąkich denarów dało wagę 1.55, grzywna prawo liczyła 768 sztuk na grzywnę, przedstawia z uwzględnieniem 3% na zużycie, wagę 204.97 czyli prawdziwą wagę denara 0.27.

51) Sto dwa kabłąkie denarów dało wagę 24.40, grzywna prawo to obejmująca 864 sztuk tych denarów, przedstawia z uwzględnieniem 3% z tytułu zużycia wagę 212.88 czyli prawdziwą wagę denara 0.24.

52) Tedzie w tych pół-groszach z grzywny kolońskiej czystego srebra zrazu groszy 124.87, gdy w kabłąkach wedle zreformowanego stopnia libralnych groszy 120.09.

53) Stopa półgroszy Władysława Jagiełły wyjaśniona jest później w tytule temu przedmiotowi poświęconym.

kuli zawierają tylko 79.02 fajnu w sobie, a grzywna nowych denarów (III 41,42) nawet tylko 68.32 [50], gdy lwowska grzywna groszy praskich Wacława IV zawiera w sobie 88.15 czystego srebra. To też zaraz na groszach praskich wnet się napowrót zmazało, a w r. 1397 wynosiło już 7 groszy na grzywnie kwartnikowej.

Dzięki denary (III 43,44) wybijane od r. 1398, których po 18 na grzywnę liczono, podniosły nieznacznie wartość grzywny denarowej. W grzywnie brutto wagi 212.88 [51] zawierają one czystego srebra 70.96, a na grzywnę krakowską czystego srebra wyjdzie w kabłąkich denarach groszy 133.73.

Reforma menclarna z r. 1396 jest ostatnim śladem wpływu groszy praskich na stopę mennictwa polskiego. W r. 1399 poczyna Władysław Jagiełło wybijać w mennicy krakowskiej nową monetę półgroszową, która od r. 1370 była zaniechaną. Znaczą te półgrosze równają się prawie co do pierwotnej wartości kwartnikom, czyli wedle reformacyjnego komputu, po pięć zaledwo mecalych groszy przydając więcej z grzywny krakowskiej czystego srebra. [52] Atoli już w dziesięć lat później półgrosze te zaczynają co raz mniejszemi ulegać zepsuciu, tak iż do r. 1410 idzie ~~ich~~ już 199.89 groszy z krakowskiej grzywny fajnu, czyli prawie drugie tyle co groszy praskich Wacława IV. [53]

Tymczasem zmarł Wacław IV w r. 1419 a wybuchła równocześnie zawieruchna husycka, nie dozwoliła następcy jego Zygmuntowi ~~ustalenia~~ przez lat szesnaście ustalenia panowania swego w Czechach. Zaledwo na rok przed śmiercią (+ 1437) zdołał Zygmunt wejść w spokojne władzy czeskiej posiadanie. Walki husyckie pociągnęły za sobą zamieranie kopalń kuttnogórskich i mennicy czeskiej. Grosz czeski stał się w obiegu pieniężnym u nas monetą nader rzadką. Żalą się rajcy krakowscy, że nie mają groszy czeskich na ofiarę czynszów wyderkafowych, a wierzyciele nie chcą przyjmować monety gotowej nawet z nadtem w miejsce tych groszy. [54] To też w r. 1441 spotrzegamy, spotykamy w księgach miejskich prawie corocznie zapisane długi czynszów wyderkafowych na ~~mark~~ grosze praskie płacących i sprzedaż onych konwencją lecz już w monecie gotowej denarowej za czasem we florenach węgierskich.

Już bowiem floren węgierski co raz częściej zaczął się

pojawiać u nas na targu pieniężnym, zajmując miejsce usta-
jącego grosza praskiego. Nieulegająca fawanin dobroci
kruszcu i wagi zdobyła tej monecie powszechną wziętość.
~~Za sól i złoto przychodziły przeważnie florenus a Węgier.~~
~~Teraz w transakcyjach handlowych częściej mowa się~~
~~o tolarach, zwłaszcza w drugiej połowie XV wieku a groszach czeskich,~~
~~rzadziej florenach węgierskich już w powszechnym obiegu~~
Ostatnie więc grosze praskie, jakie były u nas w codzien-
nym obiegu, są grosze Wacława IV. Grosz praski Zygmunta
czeski (1419-1437) jest rzadkością numizmatyczną; grosze
Albrechta (1438-1439) nieznane. Władysław Pogrobowiec
(1439-1457) i Jerzy Podiebradzki (1457-1471) znamy
grosze czeskie w znaczniejszej wybijali ilości, i te niewątpli-
wie także do nas drogą handlu się dostawały, gdyż w dru-
giej połowie XV wieku spotykamy się u nas jeszcze z transak-
cyjami na grosze praskie odnoszącemi, lecz nie zdobyły już
sobie na targu pieniężnym pierwotnego stanowiska ~~raz jego~~
~~tymczasem przez floreny węgierskie~~ wobec florena węgierskie-
go, do czego także przyczyniły się mniejsze postanowienia sejmu
piotrkowskiego z r. 1447 i 1451, zaprowadzające przymusowy
obieg monety denarowej polskiej.[55]

54) Ms. 153 f str. 49. R. 1441 ... et deinde nunc nuper tranzionarij eius de eadem capella (s. Barbare) insolenter seuientes in nos per censuram ecclesiasticam nos vrgerent ad soluendum sibi eundem censum non in communi polonicali moneta cum additionibus pro tempore solitis, sed in grossis tantum modo Bohemicalibus, qui in prouentibus ciuitatis insoliti sunt, contra communem consuetudinem aliorum. Nos ea malorum nouitate indignanciis excitati, ne cessario operam dedimus consultantes, vt et ampullosis exactoribus illis et solucione grossorum nobis difficili careremus.

Tamże ~~ibidem fol~~ str. 54. R. 1443. Nos Consules ... recognoscimus ... quod cum fridem ... vendibus esset per nos census XVII marc. grossorum Bohemicalium ... pro IIIC et VI marc. latorum grossorum, considerata denique per nos grauitate solucionis census predicti in moneta grossorum bohemicalium propter carenciam eiusdem monete in prouentibus reddituum ciuitatis ... mutato predicto censu annuo etc.

Tamże str. 57 R. 1444 .... vns wir doch betrachtinde vnd mer-
kinde das beswernis des czinsis obgenant ~~xx~~ (XII marg grotchen fragi-
scher moncze vnd polnischer czal) in behemischen grotchen czu becza-
len yerlich vmb des willen, das dy stat in iren renten vnd czinsen
derley gelt vnd moncze nicht hot ofczuheben ... vorleuhen XII marg
heller gutter Crakischer moncze etc.

55) Volumen legum I str. 70-71 (Petersburg 1859).

O rzekomem spotwarzeniu monety polskiej przez króla Ludwika Andegaweńskiego.

„Za Ludwików po Polsce kwarlniki polane
„spodlały z niezmierną partykularnych szko„
„dą a z szykiem szukających przemysłu
„w nieszczęściu ludzi."

Tak pisze Czacki w dziele swojem: „O litewskich i polskich prawach", za dowód tego twierdzenia przytacza z kronik Czarnkowskiego, podawczas jeszcze anonimem zwanego, ustęp: „Cuius tempore moneta grandis „lorum optima, quam dominus rex Casimi„rus cudere fecerat, fuit immutata taliter, quod quatuor grandantes, quorum duo gro„sum bohemicalem valebant, postmodum pro grosso bohemicali dare debuerant etc."

Powołuje się także Czacki na dowód, „że rzekome przez felixa Łajkę na dwóch mniejszych kwarlnikach króla Ludwika, w których także znalazł 43 1/5 granów fajnu, a zatem znacznie lepszy stopniek, niżby z świadectwa Czarnkowskiego wypływało. Takim zaś kwarlnikiem króla Ludwika mieni Czacki monetę małą jednostronną, przedstawiającą literę L nakrytą koroną, a po kątach litery R P, którym znaczenie „Rex Poloniae" przypisywał.

Za Czackim powtórzył przed 30 laty rzekome spotworzenie monety kwarlnikowej przez króla Ludwika Bandtkie w swojej „Numizmatyce krajowej"[2], powołując się na dzieło ustęp kronikarza Czarnkowskiego, sprostował jednak zapatrywanie Czackiego co do mianowanego kwarlnika króla Ludwika, tłumacząc, iż to jest bractwat poprzedzający do przodu czerdich monet.

W rzeczywistości ów mniemany kwarlnik nie jest niczem innem jeno talerzem Ludwika króla węgierskiego i czeskiego (1516–1526) a litery R L P oznaczają „Rex Ludovicus Primus".[3]

Wzbrał za tymi dziełami pisarzami poszedł Lelewel w rozprawie swojej „O monecie polskiej"[4] a nie wdając się w szczegóły, zaznaczył ogólnikowo, iż przepisy ustawodawcze Ludwika andegaweńskiego przeklinane w Polsce, dały przykład

1) Dzieła Tadeusza Czackiego zebrane i wydane przez hr. Edwar. da Raczyńskiego. Poznań 1844, Tom I, str. 149 i tab. I, N. 8.

2) Numizmatyka krajowa opisana przez Kazimierza Wa„dysława Skrzyńskiego Bandt„kiego. Warszawa 1839, Tom I, str. 18.

3) Voigt l. c. II str. 354, N. 9 i 10.

4) Polska, dzieje i rzeczy jej, Poznań 1863, Tom V str. 247.

nieznanego dotąd zepsucia monety.

~~Ten kształt przeszłych kwot przeprowadziwszy~~
~~potrzeba przyjrzeć, jakiego króla Ludwika~~

Zobaczmy, ile w tem prawdy!

Przede wszystkiem musimy tu przytoczyć cały ów ustęp Kroniki Czarnkowskiego, z którego Czacki fragment tylko powołał, aby zrozumieć główne źródło, na którem się dotychczasowe zapatrywanie na monetę króla Ludwika opiera.

„Tymże czasie za radą doradców mu„drzeczonych", pisze Czarnkowski, „królowa (Elż„bieta) rycerza Przecława z Gołuchowa wo„jewodę kaliskiego z namiestnikostwa wielko„polskiego usunęła, za którego czasów moneta „dobra kwartnikowa, która, król Kazimirz „podczas panowania swego pogubić kazał, „w ten sposób zmieniona, została, iż co dawniej „dwa kwartniki groszy czeskich wartały, tedy „kazał po czterech za jeden grosz dawać trzeba „było. Ze zmiany tej niektórzy ogromne szko„dy ponieśli, bowiem kto poprzód miał dziesięć „groszy, potem pięć ich tylko liczył. Inni zaś „po czterech kwartniki za grosz kupując zna„czne pożytki korzyści, kupując te kwartniki „i czyste srebro z nich dobywając. Następnie „więc tego Przecława około pogańca r. 1371, „w jego miejsce szlachetnego męża Oldona „z Pilczy, rycerza prezornego, wolnomyślne„go i możnego starostą wielkopolskim po„stanowiła i t. d." [5]

Z powyższego widzimy naprzód:

że Czarnkowski nic wspomina, lecz że Czacki opuścił przy początku i zakończeniu wspomnienia Czarnkowskiego, wyeliminował tym sposobem Przecława Gołuchowskiego z wskazań w jego miejsce króla Ludwika,

że owe zepsucie monety kwartnikowej do„tyczy wyłącznie monety wybijanej przez Prze„clawa Gołuchowskiego za czasów jego namiestni„kostwa w Wielkiej Polsce, a zatem monety bitej dla Wielkopolski w mennicy zapewne poznańskiej; a ponieważ Gołuchowski objął starostwo wielko„polskie między rokiem 1364 a 1366, [6] to jest za czasów króla Kazimirza Wielkiego a nie w póź„

5) Bielowski: Monumenta Poloniae historica. Lwów 1872, Tom II, str. 650.

6) W r. 1364 czytamy starostą wielkopolskim Wierzbięta, w r. 1366 już Przecława z Gołuchowa. (Rzyszczewski, Kuczkowski: Codex diplo„maticus Poloniae, Tom I, str. 234, 235, Tom II str. 743)

trzecia prawie miesiąca po śmierci tegoż króla z urzędu swego przez Królową Elżbietę złożony został, przeto wybijana przezeń moneta nie była monetą króla Ludwika lecz króla Kazimierza wielkiego.

Że wreszcie ta moneta szwarkowa, którą bił Gołuchowski nie była w przeczywistości tak licha, iżby szczery szwarkiem równała wartością, stwierdza jak mówi Czarnkowski, ci co po cztery szwarki za grosz czeski kupowali, wielkie korzyści z przekupiania tej monety ciągnęli.

Główne więc źródło, na którem Czacki za nim Bandtkie i Lelewel zarzut przeciw królowi Ludwikowi z fałszu przekomego prawienia monety polskiej oparli, wręcz przeciwne wypada świadectwo, mianowicie że nie za króla Ludwika, ale już w schyłku panowania króla Kazimierza wielkiego, przynajmniej po Wielkopolsce, moneta szwarkowa znacznem uległa zepsuciu.

Akta jakie mamy pod ręką, z ostatnich lat panowania tegoż króla w przedmiocie rzeczy menniczej dowodzą, że i w mennicy krakowskiej a zatem pod okiem króla nie lepszą wybijano monetę szwarkowską.

Przede wszystkiem ówczesna ustawa o złocie, o monecie i rajcach krakowskich[7], zezwalająca dostojnikom duchownym jak i świeckim, kupcom zwłaszcza i mieszczanom pod karą gardła kupiec skonfiskuje wszystkich dóbr od fałszywych innej monety w czynszach lub dziesięcinach, jak monety królewskiej jegowości w obiegu będącej, pod pozorem jakoby inaczej moneta królewska wiecznie była lekceważoną, wskazuje jasno, że moneta polska znacznie gorszą była od obcej[8], skoro tak ostrych dla zapewnienia obiegu wymagała przepisów.

Wyraźniejszy na to dowód mamy w przywileju króla Kazimierza z r. 1369 wydanym dla wsi Kempiele[9], gdzie król ustanawiając od kmieci czynsz po grzywnie z łanu który po połowie w szerokich groszach praskich F w szwarkowikach pracownym być miał, zastrzega, iż gdyby kmiecie połowy grzywny czynszu

[7] Helcel: Starodawne prawa polskiego pomniki. Kraków 1856, Tom I str. 226.

[8] Pod obcą monetą, rozumiano tu za wszystkie tylko grosze praskie, gdyż tylko ta moneta obok krajowej była podówczas w pospolitym obiegu.

[9] Piekosiński: Kodeks dyplomatyczny małopolski, Kraków 1876, Tom I str. 358.

F a po połowie

10) Szujski i Piekosiński: Monumenta medii aevi historica res gestas Poloniae illustrantia. Kraków 1876. Tom IV, ~~str.~~ część II, str. 25: „Articuli per dominos Consules domino Regi die Fabiani et Sebastiani martirum beatorum oblati: „.... Primo quod mercator regnicola regnum exire non potest ad negociandum propter monetam tam quarkensium, nisi cum dispendio satis gravi, nec mercator extraneus vertat vice negociari potest in regno, nec ad regnum venire propter monetam eandem, ut apparet proch dolor intuentibus manifestis. „.... Totum pariter commune civitatis propter innumerabiles alios eorum defectus et penurias de quarkensibus ex intimis suspiriis querulantur. Unde inquam gracia vestra eandem suam monetam profriam non teneretur seu recipere refutaret, sed mandaret eandem recipere per officiales vestros in centibus et aliis vestris proventibus regalibus communiter, ut quod nobiles vestri in redempcionibus et vendicionibus hereditatum suarum reciperent; et maximum est, quod ipse Barthco monetarius pro sua voluntate quum vellet, eandem monetam non cuderet sive monetaret, sed solum pro vobis et vestra necessitate, ipsa civitas et regnum in maxima parte restaret raretur et melius se haberet. quod si non fieret et precipue quod ipse Barthco, prout preferur a monetando taliter pro suo beneplacito non cessabit extunc totum regnum nullatenus convalebit."

F (1369) 7

(NB Cały ten ustęp kursywą)

11) Monumenta IV, część II str. 22:
Item eodem anno in mundinis et ipso die beati Stanislai post pascha venit dictus procurator (Bodzanta) ad pretorium, legaciones domini nostri K. Regis in hec verba dominus Consulibus nunciabat: videlicet quod quicunque hospes vel concivis aliquod haberet super quarkensibus cambiendo pro grossis, vel eciam venalia sua carius pro quarkensibus quam pro grossis exiberet aliqualiter sue daret, tunc ipsi domini Consules primi .. deberent omnibus bonis suis privari et domus eorum ad fundum diruti et evelli, nec non uxores et pueri eorum relegari, et predicti mandati transgressores privari coloribus atque rebus."

Kurzyna

w groszach prastich dostarczyć nie mogli, miało tej połowy kopę kwartników zapłacić będą winni.

Sam więc król ~~jegomość~~ w własnych czyszach nie chciał przyjmować ~~swej~~ monety swojej kwartnikowej z ~~monetą~~ groszami prastkiemi, ale ~~po 3 kwartniki~~ ~~1 kwartnik~~ połowę grzywny prastkich marogroszy (po 12 kwartników ~~do monety kosztowały~~) zapłacić dopłaty.

(1369)

To też żale się rajcy krakowscy, że król jego mość sam własną lekceważy monetę, że poborcy jego nie chcą jej przyjmować w czynszach i innych dochodach królewskich, a nawet wszystko że Barłek mincerz nie w miarę potrzeby, lecz wedle własnego upodobania bije monetę kwartnikową, kiedy zechce. W skutek czego z przyczyny tej monety kwartnikowej ani kupcy ~~dalej~~ zagranicą, ~~krajem~~ ~~królestwa~~ ~~bez znacznej straty~~ ani obcokrajowcy w granicach królestwa bez znacznej straty handlu prowadzić nie mogą.[10]

Nic pomogły jednak zaloby rajców, a król podczas jarmarku krakowskiego na św. Stanisława kazał przez pachołka Bodzantę rajcom na ratuszu obwieścić, iż ktokolwiek kupiec obcy lub mieszczanin ważyłby się towary swe drożej sprzedawać za kwartniki niż za grosze, lub kupując za grosze a płacąc kwartnikami dokładał do tego, majątku, życia i mienia będzie pozbawiony, a na przód rajcy pozbawieni będą mienia, domy ich do szczętu zburzone, a żony i dzieci ~~wygnane~~ z kraju wywiezione zostaną.[11]

Cóż więc dziwić o dobroci kwartników króla Kazimierza wielkiego, którym tak drakońskiemi ustawami potrzeba było wyrównywać kurs z groszami prastkiemi.

W Kurii ~~Ruś~~ (dawniej) Przeclaw z Gołuchowa panował nie w Wielkiej Polsce. Żeli więc przyjął monetę kwartnikową wedle tej temej stopy, jak ją przyjmowali mennicy krakowscy, ~~to nie dziwnego, że wiedzą za pieniądze~~ to lepszej zapewne nie ~~przyjął~~ bił, lecz prawdopodobnie jeszcze gorszą, gdyż dla tej od dwa królewskiego, to nie dziwne, że niechęć i nieufność stanu kupieckiego w Wielkiej Polsce do prowadzonej monety, zniżyła jej kurs względem dobrych groszy prastkich nawet poniżej jej wewnętrznej wartości, skoro tam brakło żelaznej woli króla, któraby ją od zupełnej deprecyjacyi uchroniła.

Analiza monet króla Kazimirza W. złożej rezultaty w/g. przedmiot przytoczyliśmy rozbiór, wykazała, że monety grubszego króla, mianowicie półgrosze, ćwierćgrosze, bite w ostatnich latach jego panowania (I 9-12), zawierają w grzywnie pieniężnej tylko 83·99 a względnie 83·43 czystego srebra, a grzywna denarów (nawet tylko 58·00, podczas gdy wspólczesne grosze praskie Karola I. zawierają w grzywnie pieniędzy pajnu 149·13. Stosunek więc wewnętrznej wartości groszy praskich Karola I do monety grubszej Kazimirza W. jest prawie jak 18 do 10, to jest iż trzy ~~pół~~ kwartniki (półgrosze polskie) nie odpowiadają ćwierć wartości jednego groszy praskiego, ale cztery kwartniki ćwierć polskie przeciętnie wyrażą ~~jest~~ od groszy przedstawiają wartość".

[(II,13,14)

Co zatem Czarnkowski mówi, że za czasów Przecława Gołuchowskiego starosty wielkopolskiego, po cztery kwartniki za grosz praski płacić trzeba było, lecz ci co ~~za grosz~~ w ten sposób za grosz po cztery kupowali kwartniki, wielkie odnosili korzyści, przekupując ~~kwartniki~~ Lanzgrave i czyste srebro z nich dobywając, to jak widzimy, z analizą monet króla Kazimirza W. najzupełniej się zgadza.

Przejdźmy z kolei do monety króla Ludwika, i zobaczmy jaki zachodzi ~~zobaczmy, jaki zachodzi~~ stosunek tej monety do pieniędzy króla Kazimirza W. ku

Przede wszystkiem musimy zaznaczyć, że król Ludwik oprócz monety denarowej, żadnej grubszej polskiej nie bił monety, a zatem ani monety kwartnikowej. Okoliczność ta tem się tłumaczy, że król Kazimirz W. ~~potrzebie~~ w ostatnich zaledwie latach swego panowania, jak wyżej przytoczyliśmy, zgromadził ponad wszelką potrzebę wychodzącą liczbę kwartników w mennicy krakowskiej wybić kazał, co na kurs tej monety najsilniej wpłynęło. Nie miał zatem król Ludwik powodu do ponownego ~~te~~ monety kwartnikowej wybijania, zwłaszcza, aby nie potrzebnem ze jej pomnożeniem, obniżonej wartości onejże tem bardziej nie zniżać, zwłaszcza, iż jednając sobie przychylność mieszczan krakowskich licznemi przywilejami, musiał uwzględ-

olnić ich żądania przed dwoma niespełna laty
Królowi Kazimirowi W. bezskutecznie przedstawione.

Skoli jak sama moneta denarowa Króla Ludwi-
ka (II 18-21) świadczy o znakomitem podniesieniu
stopy menniczej za tegoż Króla. Gdy bowiem dena-
ry Króla Kazimirza W. w grzywnie pieniędzy tylko
58·00 czystego wykazują srebra, to denary Króla
Ludwika lepsze bak w wadze jak próbie, zawierają
w grzywnie 102·79 fajni. Moneta ta denarowa
za. Ludwika jest nawet ~~lepsza~~ znacznie lepsza od denar-
ków Króla Kazimirza W. bowiem bowiem zawierają
w grzywnie pieniędzy tylko 83·99 czystego srebra to
jest o 19 gramów na grzywnie mniej, jak denary Ludwi-
kowe.

Tl. j. blisko o 1/5

Kiedy więc z grzywny krakowskiej czystego srebra
(197·68) wybijano ~~półgrosze dla~~ w półgroszach Króla
Kazimirza W. groszy 112·96, w ćwierćgroszach
groszy 113·73, a w denarach nawet groszy 163·70,
to w denarach Króla Ludwika idzie na bakor gry-
wny ~~bak~~ czystego srebra tylko 92·33 groszy.

Wobec tak świetnych rezultatów, jakie analiza
monety Króla Kazimirza W. kuźnicy Króla Ludwika
na korzyść tej ostatniej wykazuje, ginie wszelka pro-
żnoć fałszerstwa, który sprowadził Czarnkowski o
sprowadzeniu monety kwartnikowej odnosiła się do
monety lichej za czasów panowania Króla Ludwika.

Nie zepsuł Król Ludwik monety polskiej, lecz ją
owszem znacznie podniósł. Nie leż w tem innego.
Położenie i zamożność ludu Andegaweńskiego nie stawia
ły go w potrzebie ciągnienia ostatecznych zysków
z monety, a słuszność jego do pieszczenia kraju
stwa zniewalała go po części do polepszenia monety,
z powodu której bak znacznie w handlu powstały straty.

Znaczenie kwartnika.

W dokumentach i rachunkach z XIV i pierwszej połowy XV wieku spotykamy się nader często z wyrazem: kwarta, kwartnik, grzywna kwartników (quarta, quartensis, marca quartensium) x) który w różnych czasach lub różnorodną przedstawia wartość rachunkową, iż między niemi nie można się dobrze czas ustalić przekonanie, czy ten wyraz ~~oznacza~~ [illegible] pod wyrazem tym rozumieć należy półgrosza, czy też inną jaką monetę.

Pierwszy raz czytamy kwartę w rachunkach ~~trzeciorocznej~~ dzierżawy Kollektora Andrzeja de Verulis z poboru sześcioletniej dziesięciny w Polsce w r. 1326 [1]) gdzie kwartowa oznacza skalę ćwierć szkojca, to jest półgrosza.

W tem znaczeniu przychodzi ona jeszcze w innych dokumentach XIV wieku.

Tak przywilejem z r. 1358 za Kazimierza król Kazimierz W. miastu Krakowu pobór kwarty z każdego postawu sukna przywożonego do miasta przez Kupców niepotrzebujących [illegible] prawa obywatelstwa miejskiego [2]) a księga dochodów miasta Krakowa spisana w r. 1542 [3]) wyjaśnia, że pobór ten wynosi ~~wedle~~ w myśl rzeczonego przywileju po ½ grosza od każdego postawu.

W przywileju tegoż króla z r. 1362 wydanym dla miasta Kobierzyc, gdzie [4]), ustanowiony czynsz od mieszkańców wynosi od każdego całego dworzyszcza po dwa grosze, od połowy dworzyszcza po groszu, a od czwartej części dworzyszcza po kwarcie (za ten po ½ grosza).

W przywileju z r. 1369 rozgraniczającym [illegible] stosunki włościan we wsi Kempiele [5])

---

x) Te samo znaczenie mają wyrazy czy quadrans, quartalis, quarta, ius i t. p.

1) Theiner: Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae etc. Romae 1860, Tom. I str. 228.

2) Akta grodzkie i ziemskie. Lwów 1872 Tom III, str. 19.

3) Liber omnium proventuum per Vere[illegible] mistinos Poloniae Reges Ciuitati Crac[illegible] conuenti graciose concessorum, Tum et aliorum reditum, qui ex Domibus, Horreis, Fratis Ac generaliter aliis quibus[illegible] cunque locis In vel extra eandem Ciui[illegible] tatem existentibus, Singulis annis proueniunt, Anno Domini M: D: XLII. de[illegible] scriptus.

Rękopis przechowany w archiwum aktów dawnych miasta Krakowa.

4) Akta ziemskie i grodzkie, Tom III, str. 29.

5) Piekosinski: Kodeks dyplomatyczny Małopolski, Kraków 1876, str. 359.

† jüż pobieżnas znaczeniu
zepsuciu uległej 7

Kanow król, że ~~półciania~~ każdy
półcianin po jednej grzywnie czyn-
szu z Tamż opłacać ma, a to połto-
rę w groszach szerokich, a drugą połtorę w
kwartach; a gdyby połtory grzywny
groszami dokończyć nie mógł, za
miast tej połtory kopę kwartników
dać będzie winien. W prawdzie połtora
grzywny zawiera tylko 48 półgroszy,
lecz gdy grosze prawie dalece lepsze
były od monety polskiej pospolitej,
przeto wyżej pomienionych 12 kwart
~~kwart~~ uważać należy jako podzio
na monecie pospolitej † względem
groszy prawdziwych.

Wzmiankowany wreszcie jüż popre-
dnio ustęp dowodu Janka Czarn-
kowskiego wyraźnie to potwierdza,
że kwartniki ~~bitej~~ wybijane były,
pierwotnie tej wartości, iż dwa ró-
wnały się jednemu groszowi czeskie-
mu, chociaż zarazem zaznacza
jüż upadek tych kwartników fra-
nię do wartościowej części grosza fra-
ckiego.

Mimo tego upadku wewnętrznej war-
tości kwart czyli kwartników, ile
kroć sumy jakie liczone były na mo-
nętę pospolitą, zawsze jeszcze kwar-
ta oznacza półtrzecia monety kra-
jowej. Tak jż znajdujemy w rachun-
kach miasta Kazimierza począwszy
czych się rokiem 1369, tak nastę-
pnie w rachunkach miasta Krakowa
tudzież w rachunkach wydatków dworu
królewskiego Ludwiga i Władysława
Jagiełły. W kontraktach pieniężnych
także nie spotykamy się z grzywna-
mi kwartników, jeno z grzywnami
groszy, grzywnami denarów i grzy-
wnami monety pospolitej (marce
usualis monete); nie ulega jednak
wątpliwości, że pod grzywną monety
pospolitej rozumiano przede wszystkiem
grzywnę kwart czyli kwartników,
jako jedynę większą monetę krajową.

Dopiero w r. 1393 spotykamy się ~~po raz~~ w księgach miejskich krakowskich po raz pierwszy z przezwaniem kwartnikow (marce quarlenses), wyraźnie jako łacińskie oznaczeniem, a pod rokiem następnym 1394 znajdujemy wyjaśnienie tego zjawiska w zapisce, że miasto podaje groszc z cet wpływające do mennicy, [illegible] w zamian za skamieniałe pobicia kwartników.[6] Odtąd już, z roku na rok coraz częściej, obok gryvien groszy i denarów zjawiają się w obiegu kwartniki. Zostaje pojawienie się kwartników zostaje w ścisłym związku z nową organizacyjną mennicy krakowskiej, ~~przeprowadzoną~~ zawiązaną w r. 1393 przez sprowadzenie zdolnego mincerza Mistrza Monalda, powierzenie zarządu mennicy mincmajstrowi Piotrowi Borkowi, nie w innym znaczeniu celu, jak wzięty w miejsce wychodzącej od r. 1389 lichej monety denarowej, miał przystąpić do wybijania monety grubszej, pełnowartościowej.

Kwartniki te atoli nie już w stanie monetarnym polskim zajmują miejsce, jaki dawne kwarty króla Kazimierza Wielkiego. Gdy kwart szło dwie na grosz polski, kwartników[7] nowych idzie cztery na grosz polski. Nie zwiastują one żadnego polepszenia w stopie mennicznej, a stosunek ich do groszy praskich Wacława IV jest [illegible] taki sam, jak stosunek pół groszy króla Kazimierza W. ostatniego bicia, do groszy praskich Jana I, to mianowicie przedstawia grzywna kwartników zaledwie 3/5 wartości grzywny groszy praskich. Ten stosunek tłumaczy wysokie cenienie groszy praskich, które w r. 1396 wynosiło już pół grzywny na grzywnę kwartników.

6) Piekosinski w Szujski: Monumenta medii aevi historica etc. Tom. IV. Cracoviae 1878, pars II, pag. 112. „Presentacio grossorum de Thelonei provincialium ad monetham. Fri. „mo feria quarta infra octavas Assu„ncionis domini presentate sunt Petro „Borg Magistro monete per manus „Nicolai Bechner LI marce grosso„rum, pro quibus domini receperunt „LI marcas quarlenses."

Dla wyjaśnienia dodajemy, że miasto krzymało w tym czasie od króla jegomości cła w Krakowie, Czchowie i Skawinie w dzierżawie.

7) W latach 1396 i 1397, kiedy w skutek reformy monetarnej wprowadzono nowy komput liczenia po 6 kwartników na grosz, dawniejszą rachunek po 4 kwartniki na grosz zwano starym kompułem.

Monumenta medii aevi T. IV, pars II p. 311. 1396. „Nota, quod ista ra„cio usque ad crucem est de antiquo „modo, videlicet IV quarlenses pro „I grosso. A. 1396.

Ms. 2053. Rayze dominorum: fr. VI ante Hedwigis. Primo VI marcas quarlenses per IV quarlenses computando.

Monumenta medii aevi etc. T. IV, pars II str. 318. ~~ad 69. Item Kurcz~~ A. 1397 ad 69. Item Kurczscidloni VIII marcas antiqui computi per IIII quarlenses pro I grosso etc.

8) Obacz dokument N. 1.

9) ~~Dawn~~ Dawniejsze denary zredukowano do wartości dróbnej za jeden nowy. Ms. 2053. A. 1396. Honores. Nota quod sabato proximo post Viti mutata est moneta, videlicet duo denarii pro uno. Monumenta medii aevi etc. T. IV pars II, str. 311. A. 1396. ad 7 & 8. Item feria sexta Magdalenę Czopchin presentauit [illegible]

10) Monumenta medii aevi etc. T. IV, pars II pag. 311. A. 1396 ad 1. Moneta mutata sabbato post diem sancti Viti. — Sabbatho ante Bartholomei moneta mutata et VI quarlenses pro uno grosso computati. — Hic incipe racionem in grossis Pragensibus videlicet VI quarlenses pro uno grosso Pragensi.

[illegible] XVIII marcas denariorum, que modo valent IX marcas grossorum Pragensium. — Item eodem die idem presentauit VI marcas denariorum, que modo valent III marcas.

Wprowadzona w r. 1396 przez Władysława Jagiełę reforma monetarna[8], mająca na celu zrównanie monety krzepkiej z groszami praskimi i umożliwienie większego w obrocie handlowym udziału, [illegible] zarządzając wybijanie nowej lepszej monety denarowej[9] postanowiła za sześć kwartników równać się mają, groszowi w nowych denarach, licząc 16 denarów na grosz.[10]

do zaprowadzenia reformy monetarnej i zro„
wnania monety ~~kwartowej~~ polskiej z groszą„
mi praskiemi. Skoro się to w r. 1396 między
19 a 26 sierpnia w myśl memoryału ~~wypraco~~
złożonego królowi, w tym przedmiocie przez
rajców miasta Krakowa, mianowicie w ten
sposób, że król zaprowadzi nową monetę
denarową, próby srebra V i 6 gr. której 16
sztuk miało stanowić grosz ~~praski~~; postano„
wiono zarazem, że ~~że~~ 16 kwartników mają
~~być~~ równać tym 16 denarom czyli jednemu
groszowi.

Jednak już kwartniki, jak długo ta moneta
wogóle była w obiegu, zawsze po 6 na grosz
polski idą, z tą jedyną różnicą, że gdy od roku
1398 po wymarcie denarów na grosz liczyć
poczęto, która rachuba już ~~do~~ do końca
niezmiennie się utrzymała, kwartnik pod
równający się 3 denarom był także zwany
denarem lub kercyanem. x)

Tak więc kwartnik przez cały wiek XIV aż
do roku 1393 oznacza półgrosza, od r. 1393
do 1396 oznacza ćwierć grosza, aż ~~po~~ od r. 1396
przez cały wiek XV szóstą część grosza ~~czyli~~
~~trzy denary~~.

W r. 1399 mennica krakowska poczęła wybi„
jać nową, większą od kwartników monetę. Zwano
ją zrazu wielkimi lub większemi kwartnikami,
kwartnikami nowemi lub szerokiemi, F monetą
większą lub lepszą, krakowską, i t. d. (moneta
quarlentium latorum, magnorum quarlentium,
quarlentes novi seu medii grossi, maiores quar„
lenses, ~~quarlentium~~ moneta quarlentium mediorum grossorum, quar„

x) Znajdujemy wprawdzie skarga„
cego marek po 7 kwartników
na grosz, lecz w takim wypadku
trzeba przypuszczać grosz praski a
nie stary kwartnik jako dopła„
tę do monety krajowej.

F) równa się na początku XIV wie„
ku 6 denarom, od ~~ostatnich lat~~ panowania
Władysława Łokietka do r. 1393 ośmiu
denarom, od r. 1393 do 1396 czterem de„
narom, od r. 1396 do 1398 2 2/3 den. a
~~potem~~ niezmiennie 3 denarom. F)

F) półgroszom, kwar„
tnikom półgroszowe„
mu.

x) Helcel: Starodawne prawa polskiego pomniki, II Nr 1064, 485, 894, 937, 946, 996, 1001. Pawiński: Wypisy z ksiąg sądowych (dzieło w druku), Księgi Brzezińskie (1399) N. 207: „... Johannes de Roszochi prescribit se Wrocislao de Ru„dniki in media quarta mar„ca monete mediorum gros„sorum et monete tercio„rum dare et conferre ..." Ms. Consul. I, A. 1403. Sabba„tho ante diem s. Barbare virg„inis Nicolaus Falkinberg con„cessit Civitati quartenses no„ios seu medios grossos ad ve„lorem XXX marcarum grossor„ Fragen." Cod. diplom. Polonię. Tom. III, str. 369 ad Annum 1408.

lensium mediorum magnorum, moneta minor Cracouiensis, moneta principalior post grossos Fragentes, meliores seu medii grossi, mediati grossi, medii grossi Cracouienses), w dawne małe kwartniki otrzymały dla odróżnienia od tych wielkich kwartników nazwę (zrazu) małych lub (czyli) małutkich kwartników lub też tercyanów (parvi quartenses, quartales parvuli, quartales, quartenses, moneta terciorum); przeważnie około r. 1404 już się przestały nazwy, mianowicie dla monety (niż) nowej większej nazwa półgroszy (medii grossi), dla monety dawniejszej mniejszej nazwę kwartników (quartenses). x)

Tym sposobem do będących już w obiegu trzech groszy, kwartników i denarów przybyła jeszcze grzywna półgroszy.

Mając pomiędzy dwoma sprzed oczyma, można łatwo znaleźć, które z nich należy do starszego, które do młodszego panowania. Ale dla tych, którym brak tego porównania, dodajemy następujące znaki, które ze znanych pieniędzom naszym monet jest pierwszym w r. 1393 po raz pierwszy w mennicy krakowskiej wybitym kwartnikiem króla Władysława Jagiełły; tem bardziej, gdyż tylko dwie istnieją grubsze monety bite pod imieniem króla Władysława, bardzo w kilku odmianach. Jedna większa wyobrażenia po stronie głównej korona, pod nią znak lub cyfra mincerska, zaś w około napis: ✝MONE · WLADISLAI; po stronie odwrotnej orła jagiellońskiego z dodaniem napisu w około: ✠ REGIS · POLONIE. Druga znacznie mniejsza wyobrażenia po stronie głównej tarcza z krzyżem podwójnym, nad tarczą litera W, pod którym pieniądzem krzyża cyfry mincerskie. W około napis bardzo zły po monecie poprzedniej; strona odwrotna

F (III 47-53, IV 54-66) =

F (II 33-37) tem się tylko różni od poprzedniej, iż po stronie głównej zamiast korony nad tarczą z krzyżem podwójnym, pod którego dolnemi ramionami zamieszczone są zazwyczaj cyfry mincerskie; Nad tarczą zaś litera W. Napis w około i wyobrażenie strony odwrotnej nie tak same nieznaczne.

Kiedy nam będzie oznaczyć

Czacki nazwał monetę pierwszą półgroszem Władysława Jagiełły, drugą półgroszem Władysława III. Jego zdania są Lelewel i Bandtkie, ten ostatni atoli zdaje się różnicą, iż monetę mniejszą zowie trzeciakiem, a zarazem przypuszcza, iż niektóre odmiany półgrosza mogą pochodzić ledwie z czasów Władysława III, a na odwrót trzeciak Władysława III może być monetą Władysława Jagiełły. [1]

Że moneta większa jest rzeczywiście półtym półtorakiem czyli półgroszem Władysława Jagiełły, [2] to nie mamy powodu wątpić ani na chwilę, gdyż odpowiada w zupełności półgroszom z następnych panowań, ale w obec tego nie może też ulegać wątpliwości, że moneta mniejsza nie jest niczem innem jeno tymże mniejszym, małym czyli właściwym kwarnikiem, który po raz pierwszy w r. 1393 z Krakowskiej wyszedł mennicy.

Analiza kwarników tego zgadza się w zupełności z dalami, jakie o tejże wartości głównej nam o jego wartości głównej źródła archiwalne przechowały.

Porównywając stopę monety polskiej z czasów króla Władysława Jagiełły z groszami praskimi Wacława IV wyrzekaliśmy (str. 39), że grzywna tych kwarników, obliczona według starego miru rokiem 1393 a 1396 w użyciu będącego komputu po oczery kwarniki na grosz, zawiera w sobie czystego srebra 52·68, podczas gdy grzywna współczesnych groszy praskich Wacława IV zawiera czystego srebra 88·15, że w skutek tak znacznej różnicy w wartości tych obu monet wartości, odzio na kwarnikach względem groszy praskich już w r. 1396 spadła grzywna na grzywnę wynosiło, że wreszcie Władysław Jagiełło pragnąc zrównać wartość monety polskiej z groszami praskimi, postanowił w r. 1396, iż sześć kwarników na jeden grosz liczyć należy. Ale ta) Podniesiona w ten sposób grzywna kwarników obejmowała tylko 79·02 czystego srebra, a zatem o 9·13 mniej, niż grosze praskie Wacława IV. Dla tego w r. 1397 poraca odzio na monecie kwartnikowej i wynosi 7 groszy, w r. 1399 groszy 5–8, w r. 1400 gr. 6, w r. 1401 gr. 6–8, w r. 1402 gr. 8, a w r. 1403 gr. 7, czyli przeciętnie groszy 6½. W tych 6½ groszach kwarnikowych jest czystego srebra 10·69, ~~które gdy odliczymy~~ czyli prawie tyle ile wynosi różnica między pierwotną wartością grzywny kwarników nowego komputu a grzywną groszy praskich.

1) Czacki l. c. I str. III Tab. I, 9, 10 i 11. Lelewel l. c. X str. 281 Tab. I, 10 i 11. Bandtkie l. c. str. 22 i 23, Tab. 2 i 3, Nr 20–38, 39–41.

2) W następującym zaraz tylko wyrażamy, iż zdania odmiany tych półgroszy nie zdołali się do panowania Władysława III.

Wyjątkiem kwartników z mennicy krakowskiej nie trwało dłużej jak lat dziesięć i zaniechanem zostało z początkiem lat XV wieku. Oprócz tymi kwartnikami bez znaków mincerskiego (II, 33), które do r. 1393 odnosimy, i tych które oznaczone likerami M P x) wykazują iż były bite przez mistrza Donalda pod mincmajstrem Piotrem Borkiem z r. 1394, a zatem przed pojawieniem się półgroszy, znamy jeszcze tylko egzemplarze oznaczone znakami mincerskiemi P, N Ludzicz A, odpowiadające półgroszom bitym pod temiż znakami między r. 1399 a 1403.

Mimoto długo utrzymały się dłużej kwartniki obiegu i znalazły się jeszcze w myszkowskim liście tremboweckim, które z pierwszych lat panowania Kazimirza Jagiellończyka pochodzi.

A teraz słowo jeszcze o krzyżu podwójnym na tej monecie wyobrażonym. Czacki i Lelewel przypisywali monetę Władysławowi III, konsekwentnie uznają krzyż za krzyż patryarchalny do herbu jagiellońskiego należący.[1] Bandtkie przypuszczając, iż ten kwartnik może ze pochodzić także z czasów Władysława Jagiełły, nie wpada wcale w przypuszczenie, zdrowszy sąd podmiła, że moneta nie Władysławowi III, lecz Władysławowi Jagielle należy. Bandtkie natomiast[2] krzyż podwójny z karczy [illegible] pogoni litewskiej wywodzi, zdając iż go otrzymał Jagiełło wraz z tytułem wikaryjusza od papieża Urbana VI po przyjęciu wiary chrześciańskiej. Lecz i ten rozumowanie krzyża podwójnego jest mylny. Król Władysław Jagiełło nie od Urbana VI lecz od Marcina V papieża otrzymał w r. 1418 godność wikaryjusza jeneralnego in temporalibus na Wielki Nowogród i Pskow, jak Witold na Litwę, Żmudź i Ruś.[3] Od Urbana VI zaś otrzymał tylko list pochwalny w r. 1387 z tytułu przyjęcia wiary chrześciańskiej.[4] Zresztą krzyż podwójny nie zostaje w ogóle w żadnym związku z godnością wikaryjusza apostolskiego in temporalibus, tem mniej krzyż z pogoni litewskiej, który już na najdawniejszych pieczęciach króla Władysława Jagiełły z r. 1386 przychodzi.[5] Tudzież gdy tytuł wikaryjusza papiero od r. 1418 się datuje, dotąd się, że krzyż ten podwójny na źródło swe w ruskim Kozielnym źródłu. Litwa bowiem aż do połączenia z Polską zostawała pod silnym wpływem ruskiej cywilizacyi.

x) Litery i znaki wyżej wyszczególnione na tych kwartnikach pod dolnem ramieniem krzyża, a na półgroszach pod koroną, odnosimy do mincerzy i mincmajstrów. Tak M oznacza mistrza Donalda, P Piotra, N Mikołaja Tajs, A Andrzeja Czarnisza, S Szymona de Talentis, W Wenzla, F Falkimberga mincerzy i t. p.

Inne tłumaczenie, mianowicie iżby litery te oznaczały podwórza lub miejsce bicia monety nie znachodzi poparcia ani w szeregu kwartnikowych, ani w szeregu mennic szeregu. Z kwartnikowych pierwszy Piotr Kurozwęcki (1479 — 1499) herb swój Poraj na półgroszach koronnych Kazimirza Jagiellończyka i Jana Olbrachta wtargnął. Później czyni później Szydłowieccki na groszach Zygmunta I, lecz już za wyraźnem zarządzeniem mennicznej zwierzchności.

Znak mennicy nie pojawia się wcześniej na monetach, jak w r. 1520 na florenach złotych Zygmunta I również na wyraźne polecenie zarządzenia mennicze objęte.

1) Czacki l. c. Tom I, str. III do liczby 11. Lelewel l. c. X str. 281.

2) Bandtkie l. c. str. 23

3) Theiner l. c. Tomus II pag. 20 i 21.

4) Ioannis Długossii historiae Polonicae etc. Cracoviae 1876 Tom III, str. 467

5) Żebrawski: O pieczęciach dawnej Polski i Litwy. Kraków 1871, Zeszyt II str. 46.

6) Obacz dokument N. 2

Każdy co każdy jest skrzyż podwójny już od r. 1386 ~~dwoma~~ herbem ~~Jagiellonów~~ domu Jagiellońskiego, a Władysław Jagiełło w przywileju wydanym dla miasta Uszwany [6] w r. 1404 wyraźnie skrzyżen podwójny wraz z orłem ~~jagiellońskim~~ swoim królewskiemi prawy. Potwierdzenie herbu tego na dwurtniku świadczy o Dawności tej monety; tyleko w początkach panowania swego kładł Władysław Jagiełło na wzór ~~bezpośrednich~~ poprzedników swoich Ludwika i Jadwigi herb pomowy Jagiellonów na monetach, jak Lancz, herb ~~Andegawenów~~ domu Andegawenskiego. Na późniejszych ~~Jagiellonów~~ monetach Rozmar ~~królewskiego~~ miejsce herbu ~~królewskiego~~ dawniejszego zajmuje.

V

Rykulus

§ ~~O~~ Półgroszu z napisem: moneta ~~ducis~~ regis Polonie – ~~[illegible]~~ (Tuper o monecie króla) Wrachy, ~~[illegible]~~ stawa III, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~

Mimo uroczystego przyrzeczenia danego stanom rzeczypospolitej na sejmie czerwińskim r. 1422, iż król bez zezwolenia rady ani bieżącej w królestwie monety, ani innej bić nie będzie, pono monetę następnie w r. 1430 na sejmie jedlińskim innicjatywą synów królewskich, na wypadek gdyby ich ojcu z nich berło królestwa sfiorowane nie zostało,[1] otworzył Władysław Jagiełło już w r. 1431 nanowo mennicę krakowską, bez zezwolenia stanów.

Był ówczesnym Andrzej Lubieński podkanclerzym królestwa polskiego, mistrz Mikołaj Klinczowicz i Stanisław podskarbim.[2]

Pierwszą wzmiankę o otwarciu mennicy spotykamy w rejestrach miasta Krakowa, gdzie w lipcu pobór podróżny króla jegomości zanotowano, iż poborcy złożyli 1000 grzy- wien groszy, które ~~[illegible]~~ użyte zostały na zakupno srebra do mennicy. Zarząd mennicą sprawował jakiś kapłan, zapewne mistrz Mikołaj Klinczowicz.[3]

Zaraz z otwarciem mennicy zaczynają się zjawiać do Krakowa liczni mincerze przyjmując prawo obywatelstwa miejskiego. Najprzód przybywa w r. 1432 Mikołaj Bochsenchister z Wielkiego Głogowa (1432) w r. 1434 Marcin Mayor, worn ~~1434~~, w r. 1435 Jan Landamus de Wyncrig, r. 1436 Hanusz Gerke, r. 1437 Hanusz Demerer niacrej ~~Hanuszem~~ Lang Ha-

1) Volumina legum. Pekers. Lwów 1859. Tom I str. 37:41.

2) Ms. 2057. Andreas Regni Poloniæ Thezaurarius. Item Stan. slaus Vicethezaurarius. Ms. 1536. Meyster Niclas Klinczowicz podskarbi.

~~[illegible]~~

3) Ms. 2057. ~~X~~(1431). Exaccio ducatus domini nostri Regis: Primo presentaverunt Exaccionatores M marcas, que presentate fuerunt domino Andree Thezaurario, pro quibus ipse imposuerat nobis in pignus M marcas grossorum. Sed post hoc presbiter iste qui fuerat monete, restituit nobis mille marcas denariorum et recepit predictas mille marcas grossorum ad monetam pro argento emendo...

4) Ms. 1480. (1432) Niclas Bochsenschisser de Magna Glogouia monetarius habet tus. literam debet portare ante Natiuitalem Christi. Stelczer fideiussit. dedit penam. Item porta „ uit literam anno 1435 palmarum.
(1434) Merten Vnuorworn monetarius habet tus. literam debet portare ad Iacobi. To. Teschner fororius eius fideiussit. portauit.
(1435) Ian Laudamus monetarius de Wyn „ czig habet tus. literam debet portare ad Michaelis et balistam ad vigi „ liam Philippi et Iacobi. portauit literam.
(1436) Hannus Gercke monetarius habet tus et testimonium et dedit XX gr.
(1437) Hannus Bererer monetarius alias Lang hannus de prope Glogouiam maiorem habet ius et literam et dedit I mrc. pro balista.
(1438) Niclas Gristc eyn chonczer habet tus. Ambrosius monetarius de Grecz Regine ha „ bet tus et dedit I mrc. literam tenetur portare, si quando fuerit vino in Bohemia.
Ms. 1536. (1439) Marcus Wenke munczer.
Ms. 1480. (1440) Bartisch munczer hic natus, tus habet, litera non indigel, nec tenetur pecuniam.

To twierdzenie Długosza abo jest mylne i zapewne tylko w celu wykazania wpływu i znaczenia Oleśnickiego zmyślone.

5) Ioannis Dlugossii Historiae Polonicae. Cracoviae 1877. Tomus III. pag. 524.

6) Obacz dokument № 7.

niszem zwany z pod wielkiego Głogowa, r. 1438 chirurgus Grisse ludzier Ambrozy z Królowej grodu, r. 1439 ihanes Wenke, wr. 1440 chirurgus Büchsenmeister i Bar „ bisch myncerze.[4]

W mieście stworzonej mennicy jakoli tylko moneta denarowa wybijana była. Stosowała się tu surowo [wr. 1434] Zbigniew Oleśnicki wy „ dawający się na sobór bazylejski [w r. 1434] wyrzucając mu, że bez zezwolenia rady i w brew ustawom nadzwyczaj lekką, co do wagi i lichą, co do ziarna wybija monetę, moc wybijania kuchmistrzom powierza „ jąc.[5]

Wedle Długosza miały te przestrogi Oleśnickiego z tyle skuteczność, że król zamek chciał dalszego bicia monety. [Zdaje się jednak że to To twierdzenie Długosza zdaje się być jednak jest mylnem i zapewne tylko dla nadania wagi i znaczenia ma [w celu wykazania znaczenia] wpływu i znaczenia Oleśnickiego zbliżone.

chcemy bowiem dać rację Długoszowi, że mennica krakowska od D. 4 kwietnia 1434, [a zatem jeszcze na dwa miesiące przed śmiercią Władysława Jagiełły] aż do 29 wrze „ śnia 1435 [bez przerwy była w ruchu.

Aktem tym jest Dokument z D. 14 października 1435,[6] mocą którego król Władysław III kwituje Andrzeja Łabędzia z Gościkowa i An „ drzeja Wierzynka zawiadowców a Klonza Kes „ linka pisarza mennicy krakowskiej z zarządu tejże mennicy od D. 4 kwietnia 1434 po dzień 29 września 1435, w którym [czasie mennica] przebiła [w ten] sposób 1467 grzywien i 3 piątaków srebra na

[6] [wbrew którego] (czasu śmierć króla Władysława Jagiełły nastąpiła)

monetę z czystem 20 f 60 gr. przyrzeczenia 3 gr. i
~~za~~ czyszczało raz skarbnika królestwa polskiego
go Andrzeja Lubienieckiego kupiec. pisarzy
skarbowych mistrza Mikołaja Pluczowicza
i Łukasza Sokarskiego ~~uwiedł~~ uwiedziony został. -
~~Kiedyż potym mogło nastąpić zamknięcie~~
~~menicy skarbowskiej w skutek przerwy Wielkiego~~
~~piątku menicza przez co skarb Wniesione~~
~~prawie spostrzegające śmierć króla Władysława~~
~~Jagiełły, i znowu zaraz po tego śmierci bez~~
~~przerwy było w ruchu.~~

Gdyby mennica chciała na ~~ch~~ krótki czas przed śmiercią Króla Władysława Jagiełły rzeczywiście zamkniętą została, byłby musiał nastąpić po zamknięciu obrachunek z zarządcami menniey, a skarb powyższy byłby kilka miesięcy upłynął od ponownego otwarcia menniey po śmierci Króla ~~poczynając~~ przekroczą. W każdym razie ~~była~~ przerwa w ruchu menniczym byłaby w skutku musiała nastąpić.

7) Długosz Historia Polonica Tomus IV, pag. 578.

Par r. 1437 pisze Długosz o radzie odbytej na dworze króla w przedmieściu bicia monety[7], na której niektórzy z panów radzili, iżby przestano bić drobną monetę, od czasu do czasu zarządzane ~~bywało~~, co skutkowało ~~szkodę~~, a to głównie z powodu, iż w skutek mnogości tej monety i złego wzięcia w niej ziarna patszyna monety na wzór pruskiej na Szląsku, Morawie i w Czechach fabrykowana ~~zalewała kraj~~, gdyż lud prosty, lichy odróżnić jej nie umiał. Nie pomogły jednak te rady pana marszałka, gdyż prowizorowie skarbu oparli, iż nie ma powodu do zaniechania bicia monety drobnej, gdyż za kadzwo, tak srebra jak złota i innych towarów za Talarowcami nabyć można. Zbigniew Oleśnicki skarbu tej drobnej monety przeciw nie mógł zaprzeczyć, że kadzwo miało w przytoczonej skarbu cenie ~~przyjęte~~, obawiał się tylko że jej wyżej skarbu w cenie lecz większego jej upadku, iż wyżej podwyższa ~~w cenie skarbu~~ ciężyła się porażenia ~~w cenie skarbu~~.

Z wielką dla narodu szkodą ~~z~~ krajowale wiata ?

Doniosłejszy jednak nad to wszystko dowód

8) Ms. 1536. (1438) F. II in crastino s. Bartholomei. Jakob Ruszke vnser stat Brenner vnd geswarner probirer der schuncze, den hab wir gefrogit bey seynem eyde dy worit bedemmen, ap dy proba aws der monoze wol bestanden were? das hot her bekant bey seynem eyde, das dyselbige proba bis of den tag alle wege wol bestandin hot: czu dem achtin teyle als dy zaczun ge ist, seben teyl Coppers vnd das achte teyl silbers...

że podczas panowania Władysława III kyjsko drobna moneta denarowa w mennicy krakowskiej wybijana była, zachował się w drugim komic księgi radzieckich miasta Krakowa.

W poniedziałek nazajutrz po św. Bartłomieju ~~zawarto~~ r. 1438 zawarli rajcy miasta Krakowa Jakubka Ruszkego przysiężałego probierza mennicy, iżby pod przysięgą prawdę zeznał, jaka jest próba monety z mennicy wychodzącej. Na to dał odpowiedź Ruszke pod przysięgą, iż próba za do tego dnia przedstawioną ustą ligę, to jest siedm części miedzi a ósmą część srebra.[8]

z srebra

Tedy więc próba druga, a potem mniejsza próby ~~rzeczone~~ kyjsko moneta denarowa, wybijana ~~odtąd~~ ~~nowe denary dawane przez cały miesiąc~~ w wieku XV ~~zbitone kyjsko drugą próbę trzymały~~, aby moneta grubsza jak półgrosze i kwartniki nigdy ze srebra gorszego od V próby nie była.

iż między r. 1431 a 1440

~~W całym~~ kyjsko moneta denarowa ~~podobnie~~ w mennicy krakowskiej wybijaną była.

Ostatnim pośrednim dowodem ~~w tej mierze~~ są kontrakty ~~rajców~~ zawierane przez rajców miasta Krakowa ~~przed~~ w czynsze wyderkaufowe. Kiedy bowiem wskutek zniszczenia groszy praskich z kursu pieniężnego w nas, coraz trudniej przychodziło miastu opłacać stare czynsze wyderkaufowe w groszach praskich stypulowane, zmuszone było miasto skupować te czynsze i sprzedawać je napowrót lecz już w monecie polskiej. Otóż w kontraktach z tego powodu zawieranych czynsze te opłacają prawie ~~zawsze~~ bez wyjątku na halerze czyli monetę denarową krakowską, a czasem na flo-

wemy; mogły zaś na półgrosze lub kwartniki; mimo że dwie kategorye monet już przedtem się słały i na nowo nie były wybijane.

Ostatnim ~~złotym~~ dukatem ruchu mennicy krakow„ skiej za Władysława III jest przyjęcie prób mincerzy Mikołaja Buchsmeistra i Bartlscha do obywatelstwa krakowskiego w r. 1440. Wtedy przestali słabszy ślad ruchu mennicy ~~III~~ zmiała „ ~~słabie~~. Zdaje się że z wyborem Władysława III na króla węgierskiego i wyjazdem onegoż do Węgier zamarło mennicze krakowskie, a men„ nice węgierskie poczęły wybijać monety pod względem Polski i Litwy t. j. orłem, kawalerem i pogonią, lecz monety te nie należą do szyku „ nych monet polskich.[9])

Jeśli więc za panowania Władysława III jakowaś grubsza moneta w mennicy krakowskiej nie była bita, to wszystkie ~~emisye~~ półgrosze mogące ne pobić tytuł króla Władysława ~~jakoby~~ odnosić należy do „ panowania Władysława Jagiełły. Krążyły

Znamy ~~tak~~ tych półgroszy tytuły ~~bez~~ bez nie biorące w rachubę licznych wariacyj, mniej lub więcej wybitnych odmian. Przedstawia tytuły te znaki mincerskie na monecie widoczne. Dzielą się zaś te tytuły na dwie ~~kategorye~~ grupy. Charakterystyczny (znakiem zapomocnem) pierwszej grupy jest gwiazdka sześciopro„ mienna ~~to~~ przedzielająca po obu stronach monety napisy ~~wielkimi~~ wielkimi, bądź ~~wyraz~~ literą A w wy„ razie „ władisłai "[*] ~~w tych tytułach wyraz poprzedzający jakby dwukropek~~. Do tej grupy należą ty„ py oznaczone znakami mincerskimi pod koroną: P, N, S, SA, AS, A (III 47-52) bądź te trzy tytuły bez znaków, różniące się między sobą tem, że jeden ma gwiazdę sześciopromienną,[=] dwa drugie gwiazdę ośmiopromienną

[lub braki takowych]

[(*)]

[*] Tym wskazałem przedstawienie, że krzyżyk poprzeczny nie ma środ„ ku litery lecz na wierzchu w formie wydłużonego daszku jest zamieszczona (π).

[=(*)(III 53)=]

9) Bandtkie l.c. str. 26, Tab. 3 N. 56; 57.

(*)(IV 54, 55)

~~Z~~ z tych zaś jednemu typowi brak krzyżyków pomiędzy liliami korony (IV 54).

F(♣) Drugiej zaś grupy charakterystycznem znamieniem jest listek koniczyny F przedzielający wyrazy ~~na~~ napisu w otoku w miejsce gwiazdki grupy poprzedniej, kształt litery A w wyrazie „władisłai“, F ~~wiecej ku Dziewiczego Kapłe~~ [z kreseczką pochyłą w środku litery i u góry po ⊥ (A) ⊤ ⊥ (IV 5

32a

1) Typy podane przez Bawółdzkiego ze znakami AN, IN, L, FP nie istnieją, w czem nas łatwo upewnił ś.p. Karol Beyer i (zapewne) pomyłkowem odczytywaniu niedość wyraźnych egzemplarzy.

. Do tej grupy należą typy mincerskiem: o, ✝, +, x, ǂ, typy bez znaku, różniące kształtem korony (IV 65, 66).

ji jest starszej: pomijając kształt korony na monecie y do tej grupy należące bile stanowicie trzymają typy ozna- N, S, SA, AS próbę srebra VIII, próbę VII ǂ gr. 9, ~~zaś typ~~ z A próbę VII. W grupie tej rzyżykiem i kształtem korony do grupy drugiej, gwiazdka koniczyny, które ich zalicza dając im w tej grupie ~~otta~~ ostatnie przejściowe ~~miejsce~~ ~~miejsce obu~~ miły ~~postrzeganie~~

Drugiej zaś z gorszego bilo- e trzymają typy o, ✝, kuper typu + próbę VII, ~~typo~~ inne u ~~tego~~ pieniędzy typy x, ǂ, W ǂ typy F ǂ, ǂ F. Dwa typy bez

mnica krakowska poczęła wybi- rozwoju w r. 1369 a dowiodła a zamknięcia otworu r. 1414, ół Władysław Jagiełło dopiero

Typy podane przez Benedyktowicza ze zna-
kami AN, IN, L, FP
nie istnieją, w czem nas także upewnił
ś.p. Karol Beyer i podlegają (zapewne) na mylnem
odczytywaniu niedość może wyraźnych
egzemplarzy.

10) Z 260 egzemplarzy ~~tych~~ półgroszy, pojedynczo odważonych, wypadła waga łączna 399.55, z czego na grzywnę pieniędzy przypada 147.52, a z uwzględnieniem 3% na ubytek metalu przez zużycie, 151.94. Przeciętna waga półgrosza jest zatem 1.58. Między egzemplarzami pojedynczych typów zaobserwowanych nie znaleźliśmy różnicy. II

Przyjmując wagę grzywny pieniężnej jak powyżej na 151.94 znajdzie się: ~~w grzywnie~~

w grzywnie półgroszy próby VIII (III 47-51) srebrnego srebra 75.97, czyli w groszu 1.583, a łącznie groszy dostarczy grzywna krakowska czystego srebra sztuk 124.87,

w grzywnie półgroszy próby VII ½ (III 53, IV 54,55) srebrnego srebra 71.22, czyli w groszu 1.484, a łącznie groszy dostarczy ~~grzywna~~ krakowska grzywna fajna sztuk 133.20,

w grzywnie półgrosza próby VII (III 52, IV 56-58) srebrnego srebra 66.47 czyli w groszu 1.385, a łącznie groszy dostarczy krakowska grzywna fajna sztuk 142.73,

w grzywnie półgrosza próby VI (IV 58-61) srebrnego srebra 56.97 czyli w groszu 1.187, a łącznie groszy wybije z krakowskiej grzywny fajnej sztuk 166.54,

w grzywnie półgrosza próby V (IV 62-66) srebrnego srebra 47.48 czyli w groszu 0.989, a łącznie groszy dostarczy krakowska grzywna fajna sztuk 199.89.

W chronologicznym zestawieniu typów bolesławickich typ oznaczony znakiem mincerskim A (III, 52), który jest starszy od typów IV 54,55, a mimo to gorszy, gdyż zalecenie VII 9 wykazuje próbę, gdy tamte przedstawiają próbę VII 9 : 9 grenów.

odwrócić

w r. 1422 na sejmie czerwińskim dał słowo przyrzecenie, iż "na przyszłość" bić nie będzie, bo przecież już od r. 1414 ginie w księgach miejskich krakowskich przykład ~~przykład~~ wszelki ślad ruchu mennicy, a zwłaszcza nie pojawiają się już więcej mincerze, których w latach poprzednich od chwili otwarcia mennicy prawie co roku po kilku spotykamy.

W lat~~a~~ten więc przeciągu czasu od r. 1399 do 1414 płynęły pomiędzy wszystkie typy półgroszy Władysława Jagiełły, za pożyczone mu przez obywatelskie, le cywilizacja które tłumiły ~~wszystkie~~ ~~przywileje~~ ~~przywileje~~ i skarb państwowy obciążone, ~~stopione płacie powracały, a przez to powodujące~~ spadanie monety wskazują nam dosyć dokładnie mego prawania tej monety. Jemi wyprowadzam za przede wszystkiem słuszne zdanie dobrzyńskiej z r. 1404, a następnie wyprawa grunwaldzka z r. 1410.

Z czasu między r. 1399 a 1404 pochodzić będą typy bite grupy pierwszej, jako bite w najlepszem srebrze, z wyłączeniem dwóch ostatnich typów tej grupy, które jako ~~zdawnie~~ celowniejsze ~~zdawnie~~ w rysunku wskazują, iż je od typów poprzednich jakaś przerwa dzieli. Najdawniejsze typy oznaczone literami P. N. Litera P oznacza Piotrek (ze Pierzka) litera N Mikołaja mincerzy którzy biją monetę w mennicy krakowskiej w latach 1397-1400.[11]) Typy S, SA i AS pochodzą z lat 1401, 1402 kiedy Szymon de Talentis ludzie Andrzej Czarnyszor trzymali dzierżawę mennicy krakowskiej[12]) i pomyślne zmiany do ich litery początkowe. Typ A gorszy celowniejszy od poprzednich należy Andrzejowi mincmistrzowi w mennicy krakowskiej z r. 1403.[13]) Trzy typy

11) Monumenta IV, pars II pag. 173, 205, i 222. Ms. 2053.

12) Ms. Consul. A, I str. 176: Actum Sabbatho ante dominicam Iudica, Anno etc. Mcccc tercio. Symon de Talentis recognouit, quod ipse de pecunia et stanninibus Andree czarnissza ad valorem VCV marc. grossor. Pragen. Cathonam ad Iohannem Talentis cuem ipsum pro comparando argento de stinastel, que fuerunt ipsius Andree bona propria et ipsum solum concernunt. Insuper recognouit dictus Symon, quod quecunque debita ipse Andreas tempore illo, quo ipsi socii in moneta existerent, apud quoscunque Rominer contraheret, ipsum in medio parte contingerent, et quod ipse ad medietatem solucionis eorundem debitorum omnino obligaretur. Litera est data.

13) Przezdziecki: Rachunki Skarbu Kaźmirza i Jagiełły, str. 88

bez znaków mincerskich mogą pochodzić z lat 1404 i 1405.

Z tego widzi się że sprowadzenie ziarna w czterech ostatnich latach, które o pół za mało o całej próbie są czyste od lat poprzednich i mincerze skąd podwyższenie cenia na monecie pospolitej do 8 groszy na grzywnie półgroszowej a do 10 gr. na grzywnie plenarowej, spowodowało króla w r. 1406 do powtórnego zarządzenia cenia rajców miasta Krakowa w przedmiocie obmyślenia sposobu bicia lepszej monety, która przynosząc zysk skarbowi, była trwała i powszechnie bez cenia przyjmowana.

W 1404 i 1405 r.

Nie zdołali jednak rajcy miasta Krakowa spodobać królowi skutecznego w wybijaniu nowej monety sposobu, z powodu że w Węgrzech, skąd głównie srebro do mennicy krakowskiej srebro sprowadzano, obecnie srebra były przez skarbca Norymberczyka zmonopolizowane, który zatem ustanawiając dowolnie cenę litego srebra, mógł króla pozbawić zysków, jakie kurs na monecie przynosić powinien. Zaproponowali więc królowi, by jeśli chce mieć zysk na monecie, skupił bezpośrednio w obiegu denary za grosze praskie, biorąc agio na kantorach, a następnie gdy je prawie wycofa skupi, sprzedawał takowe jako monetę nową, lecz bez agia, za które agio za czynu swe zostanie.[14]

Król przyjął tę propozycję miasta, gdyż zarobi w krótkim dniu połem powyżej od miasta 300 grzywien denarów dając 11 czasów w przybraniu groszy praskich;[15] lecz czy ten zarobek, ten projekt w wykonaniu, na to zdolnego me

14) Oleav Dokument № 3.
15) Vide Consul. A. I. str. 436. 437.

F. w latach 1404, 1405 i 1406

16) Ms. Consul. A. I: 1406, sabba „ to in vigilia s. Cecilie virginis. Nico„ laus Wolener et Hanno Kreicher pro Rausche, Petrus Valhenne et Nico„ laus Leymitter pro Tanrod, Hannos voyt et Michael rothals pro Tohan„ ne Wenke monetarys, Johannes Weigan„ di et Johannes Plestner pro Petro ge„ weythewyr probatore fideiusserunt ad statuendum ipsos coram domino nostro Rege, quando fuerint requisiti, et vbi dominus Rex mandauerit.

Ms. 1178. 1406. Petrus Gallicus monetarius in Cracouia.

Ms. Cons. A. I: 1407. fr. VI festiui„ talis Pasche. Hannos Wenke, Jan„ rod et -- monetarij fideiusserunt pro Keppil monetario ad statuendum ipsum, quando per dominos Consules fuerint requisiti.

Fr. V post dominicam misericordia domini. Procop Gunthir, Lang Ste„ fan, Wenczlaw, Nicolo Pollispesil monetarij, Rehentkyn et Lippart Beyer promiserunt statuere Keppil monetarium coram dominis ...

17) Ms. Consul. A. I, 1408. Fer„ tan Knappe monetarius habet ius.

18) Ms. 1537 ad a. 1412; Ms. 1536 ad a. 1413: Nicolaus Fal„ kenberg monetarius domini Regis.

F w dniach miejskich =

wapolykamy śladu. Kreszka zbyt[illegible] mały musiał być zysk, iżby skłonił miał zaniechać szukania dalszych zysków na licu nowej monety.

To lat[illegible] znać zwiększono ruch w mennicy, skoro w tym jeszcze roku czterech a w 1407 w roku następnym aż siedmiu mincerzy w Krakowie spotykamy,[16] do których w r. 1408 jeszcze jeden nowy mincerz przybywa.[17] Do tych to lat 1406 – 1408 w najwyżej do 1410 odnosimy te z drugiej grupy typy bite ze srebra VII i VI próby, to jest typy oznaczone znakami mincerskimi ○, ✝, ✚, ✖, ǂ i Wǂ. Nie możemy objaśnić tych nie niemówiących znaków, tylko litera W zdaje się pochodzić od Hanusza czyli Hannosa Wenkego, piastującego w tych latach urzędu mincerza.

Wyprawa grunwaldzka w r. 1410 z całym wyposażeniem skarbu państwa, niepodobna iżby nie spowodowała dalszego zapotrzebowania monety. To też do czasu następującego bezpośrednio po tej wyprawie, mianowicie do lat 1410 – 1413 odnosimy ostatnie typy drugiej grupy, bite ze srebra V próby, mianowicie typy oznaczone literami Fǂ, ǂF i dwa typy bez znaków. Litera F oznacza Michała Falkenberga mincerza, którego Księga Ławnicza miasta Krakowa pod latami 1412 i 1413 wspomina.[18]

Od tego już czasu do r. 1431 nie spotykamy się z mincerzami, ani z jakimkolwiek śladem ruchu mennicy krakowskiej.

1. [Druk.: Rozpr. Hist.-Fil. A.U. r. 1787, t. 9, s. 78-98]

§. Pógrosze koronne Kazimirza Królów Jagiellończyka ludzież Tomor VI, brachta.

[do Polski]

Pótrzecia radu z pirwodcw dwor Kazimir Jagielończyk czekać na siebie, zanim osta„ tecznie przybył, bijąc wiecorone po Wadys„ ławie III herło.

Między nagłemi sprawami, które wyma„ gały załatwienia była dawestyja monety. Od krzydziestu przeszło lat nie wybijano żadnej grubszej monety. Władysław Jagieło w ostatnich latach swego panowania (1431-1434) a Władysław III do roku 1440 bili tylko monetę denarową tak lichą, że jéj 230 groszy wychodziło z grzywny krakowskiej czystego srebra, to jest prawie o 31 groszy więcej, niż za największego upadku monety po wyp„ leniach skarbu na wyprawę gruwalską. Chwilowo znała i ta tak lekko monetą„ miała powodzenie, ile tego wybijano ja„ wnie i w znacznej ilości. Być mo„ że, iż obfitość groszy pratkich, które coraz rzadziej na targu pieniężnym się pojawiały, monetę pospolitą, kardyjej pożądaną czy„ niła. Mnogość jednak tej monety sprawiała wiele jej zupełną deprecyjacyję, do tego stopnia, że kaźde wypłata była w groszach pratkich umówiona, nie chciano przyjmować za zamian mo„ nety denarowej nawet z radzieniem w obiegu zwyczajnem[1]. Do tej deprecyja„ cyi przyczyniła się w znacznej części także moneta fałszywa na wzór wra„ jowej w Czechach, chorwacie i na Szla„ sku fabrykowana, która w wielkich ilościach kraj zalewała.

W jednym i drugim kierunku należa„ ło złemu zaradzić. Dokonał tego

Sejm w Piotrkowie na św. Bartło„ miej 1447 zebrany, postanawiając:

że moneta denarowa ma być w ca„ łem królestwie bez oporu przyjmowana, mianowicie po 9 denarów za pół grosza szerokiego, zaś domu szerokie grosze pratkie w czynszach się należą; dowiem„

1) Obacz. wypis z Ms. 1534 str. 49 R. 1441 patrzéj na str. 43.

kować się winien podczas między kupcami przybywanem, a to pod karą ciężkiej jeśli szlachcic pod kupcem lub mieszczaninem pod karą więzy, jeśli winiciem;

również postanowiono, że ci dworzy w grzywnie monety denarowej obwarowane fałszywe znaleziono, straci grzywnę, jeśliby zaś w grzywnie sześć groszy fałszywej znalazło się monety, na gardle ma być karany, nad czem wszystkiem starostowie pilnie czuwać mają.[2]

Że skarbu ten przedtem zarok w wymianie, świadczy dekret sądowy wydany w sporze Zamiszy z Chlewic przeciw Pawłowi ze Sprowy stolnikowi lwowskiemu, zamieszczony w Helcla: Starodawnych prawa polskiego pomnikach, Tomie II pod N. 3397.

W czterdziestym piątym (1451) sejm piotrkowski po świętych zwołany nie tylko powyższe postanowienia wznowił i surowszem zaostrzył, ale nadto postanowił, iż na przyszłość wszelkie zapisy między dłużnikami a wierzycielami tylko na monetę obrobną, czyli inaczej na monetę polską opiewać, i w takiej kwocie, licząc po dziewięć denarów za pół groszy szerokiego, opłacone być mają.[3]

W roku 1454 poddały się ziemie pruskie Kazimirowi Jagiellończyk owi; a wybuchła w skutek tego wojna z zakonem ogromnych nakładów pieniężnych wymagała. Na sejmie w Łęczycy (30 stycznia 1455) uchwalony stany w tym celu wybijanie nowej monety w mennicy krakowskiej, a to tak półgroszowej, jako też denarowej.[4]

Wszelako dopiero w następnym roku (1456) otwarta została mennica krakowska. Stanisław Morsztyn wojski krakowski, wójt dzierżawny lubelski, ustanowiony naczelnikiem

2) Volumina legum. Petersburg 1859. Tom I str. 70.

3) Volumina legum l. c. str. 70.

4) Joannis Dlugossii Historiae Polonicae Tomus V (Cracoviae 1878) pag. 198.

5) Obacz dokument N. 8

6) dokument N. 9.

(*)

mennicy (magister fabrice monetarum) otrzymuje przywilejem Króla Zawskim zwolnienie od wyprawy wojennej z tegoż przywileju. Równocześnie ustanowionych zostało trzech starszych mincerzy czyli mincmajstrów (seniores monetarij seu magistri monetarum): Jan Laudamus, Piotr Kosar, Marcin Scholastyk Hanusz Lang Ludzier Mikołaj Kornchen, z których Jan Laudamus, Hanusz Lang już za Władysława III w mennicy krakowskiej byli mincerzami.[5]

Osobnym przywilejem zwolnił Kazimierz Jagiellończyk tych mincmajstrów od wszelkiej jurysdykcji świeckiej jak duchownej, podając ich jurysdykcji podskarbiego a poruczając im dzierżenie bicia monety, upoważniając ich do przyjmowania sobie pomocników, byle nie ludzi podejrzanych lub fałszerzy.

Zabaczmy, jaka moneta w tak [powtórnie] otworzonej mennicy krakowskiej wybijana była. Znamy trzy typy półgroszy Kazimierza Jagiellończyka, każdy w kilku odmianach. Główna różnica między temi typami otrzymuje się w znakach mincerskich, zamieszczonych po stronie głównej pod koroną. Typ pierwszy (V, 87) ma pod koroną litery T M lub M T, typ drugi (V, 88) litery M K lub K M, typ trzeci wreszcie (VI, 97, 98) herb Poraj. Że typ trzeci jest w chronologicznym porządku ostatni, [wybił] jest późniejszy, [wskazuje] [na] łudzące podobieństwo z półgroszem króla Jana Olbrachta tegoż imienia samym herbem oznaczonym (VI, 101), który [z tej przyczyny] [wskazuje] dowodzi, że obie te monety nie dzieli żadna przerwa w ruchu mennicznym, lecz że ściśle po sobie z mennicy wychodziły. Herb Poraj [to]

przyznać należy Piotrowi Kurozwę-
ckiemu podskarbiemu koronnemu,
który objąwszy urząd podskarbiego
za Kazimierza Jagiellończyka w r.
1479, kadowy jeszcze przez lat bli-
sko siedm panowania Jana Olbrach-
ta piastował. tylko

Zachodzić więc może pytanie, czy
półgrosze typu ~~pierwszego~~ drugiego, które w
wadze znacznie są lżejsze od typu
pierwszego, ~~są~~ współcześnie z lżejszym
typem wychodziły z mennicy, lub
też później.

W tej mierze jedno tylko, lecz nader
ważne, znajdujemy wskazówkę w
Helcla: Skarbowych prawa polskie-
go pomnikach, Tomie II zapisce N. 3916 7

pod rokiem 1468

Piotr Postruch Gnojeński dzierżawca Przeciszowic zapozwany
przez Jana Rzeszowskiego i Marcina Chorążycza z tytułu bliż-
szej, uznając to prawo bliższości ustępuje wieś Powyższą za
zgodą pawodów Janowi Tenczyńskiemu Kasztelanowi kra-
kowskiemu za sumę łysiąca grywien mniej 20 grywien mo-
nety polskiej, z tem atoli zastrzeżeniem, iż ta suma wy-
kupna obliczoną mu zostanie częścią w dobrych starych
półgroszach z wyłączeniem półgroszy nowych, częścią
zaś w monecie drobnej i florenach.

7) Helcel: Staradawne prawa polskie
go pomniki. Kraków 1870. Tom II, str.
743. „.... solum quod in frustalis pecu-
nijs non debent dari mediantes nowi,
sed boni antiqui, et pars pecunie minute
et pars florenorum."

7 gorszych.

7 (VI 97, 98)

Okazuje się z tego, że około r. 1468
były wybijane półgrosze nowe, gorsze
od starych, a nawet gorsze od mone-
ty denarowej. 8)

Zachodzi pytanie, do jakich pół-
groszy odnosi się nazwa półgro-
szy nowych, a do jakich nazwa
półgroszy starych dobrych. Z trzech
typów półgroszy Kazimirza Jagie-
łończyka, typu ostatni jako najlżej-
szy jest najgorszy, gdyż zresztą we wszy
próba srebra we wszystkich typach
jednostajna VI-a. Ale o tym typie
nie może być mowy w zapisce
z r. 1468, skoro kadowy wznaczony
herbem podskarbiego Kurozwęckiego
najwcześniej z r. 1479 pochodzić mo-
że. Z drugiej znowu strony ~~nazwa~~

8) Zaporzeż pomownego ~~skwarcier~~ furore,
nia w ręku mennicy krakowskiej znajdu-
jemy w aktach miejskich pod r. 1464,
Jan Laudanius mincerz z lat 1435; 1456
wraca znowu do Krakowa i przyjmuje pra-
wo obywatelstwa miejskiego; a mincerz
Mikołaj Kornchen daje poręczenie za Wecla
wem Zeyfridem de Schondorf, zapewne ró-
wnież mincerzem a może późniejszym wardaj-
nem mennicy krakowskiej w celu przyjęcia go do
obywatelstwa miejskiego. Acs. 1480.

Ten ołowiem zbarwieni półgroszami nie mogą być rozumiane półgrosze Władysława Jagiełły w przeciwstawieniu do półgroszy Kazimierza Jagiellończyka, to jest półgrosze Władysława Jagiełły wskutek niego bicia (1410–1414, IV 62–66) są o 33 grosze na grzywnie krakowskiej czystego srebra gorsze od półgroszy Kazimierza Jagiellończyka typu pierwszego (V 87).

Z tego wynika, że w zapisce N. 3916 rozumiane są tylko dwa pierwsze typy półgroszy Kazimierza Jagiellończyka, z których [zaleca] typ pierwszy [jako lepszy] (V. 87) jednież należy do chwili otwarcia mennicy krakowskiej w r. 1456 w obwodzie ruchomej zajęć tęczyńskiego z r. 1455, typ drugi (V. 88) jako gorszy od niej do roku 1468.

Układniwszy w ten sposób chronologicznie półgrosze Kazimierza Jagiellończyka, przystąpimy do analizy ich pewnej wartości.

Cztery egzemplarze półgroszy typu pierwszego (V. 87), dobrze dochowanych, dało wagę 6·13, co z uwzględnieniem 3% na ubytek metalu przez zużycie odpowiada wadze grzywny pieniężnej 151·53, czyli przeciętnej wadze półgrosza 1·58. 9) Ponieważ srebro we wymienionych trzech typach jest próby VI, przeto w grzywnie pieniężnej typu pierwszego znajduje się szczerego srebra 56·82, czyli w groszu 1·184, a takich groszy dostarczy dwadzieścia grzywna pajmu szlik 166·96.

Dziewięć egzemplarzy typu drugiego (V. 88) dało wagę 11·42, co z uwzględnieniem 3% na zużycie, odpowiada wadze grzywny pieniężnej 125·46 czyli przeciętnej wadze półgrosza 1·30. W tej grzywnie pieniężnej czyste srebro

9) Odkazuje się z tego, że Kazimierz Jagiellończyk przy wybijaniu półgroszy trzymał się zarazu tej samej wagi grzywny pieniężnej, jaka była w użyciu za Władysława Jagiełły, gdyż półgrosze tego króla przeciętną wagę 1·58 wykazują.

10) Ten typ półgroszy [illegible] był próbie ogniowej i wykazał 0·382 fajnu.

11) Joannis Długossii Historiae Polonicae Tom. V pag. 294.

56·82
41·21
15·61

63·43

Mimo lat znakomitego polepszenia stopy mennicznej i mimo surowych postanowień sejmu piotrkowskiego (1447, 1451) przeciw fałszerzom monety, nie ustawały narzekania wzbudzały na złą monetę, a Jan Dąbrowski starosta sandomierski w gwałtownej mowie na sejmie piotrkowskim r. 1459 wyrzuca królowi, że wybijaniem lekkiej i niesprawiedliwej monety, jakby sprzeciwiał się prawu, jakby niższy, że rabunkowi, potrzebie zwłaszcza ubogiego rodzaju ludzi fałszowaniu monety bezkarnie szerzyć się dozwala.[11]

A przecież nawet

[podobnie ciężkiej przestępstwie z zakonem,]

wynieść 47·05, czyli w groszu 0·980, zatem zaś groszy dostarczy krakowska grzywna fajnu szuk 201·71.

Przeciwko wreszcie typu (VI, 97, 98) czternastu tym egzemplarzy więcej zużytych dało wagę 42·00, co z uwzględnieniem 5% na zużycie odpowiada wadze grzywny pieniężnej 88·20 czyli przeciętnej wadze półgrosza 0·92. W tej grzywnie pieniężnej znajduje się czystego srebra 33·07,[10] czyli w groszu 0·689 a zatem groszy dostarczy krakowska grzywna fajnu szuk 285·45.

W porównaniu z monetą denarową Władysława Jagiełły, Władysława III bitą między r. 1431 a 1440, monetą króla Kazimierza Jagiellończyka, za wybijania której r. 1456 ogromne podniesienie się stopy mennicznej wynosiło. Grzywna półgroszy tegoż króla, typu pierwszego (V, 87) zawiera w sobie 15·61 czystego srebra więcej od grzywny denarów co dopiero wspomnianej, w skutek czego idzie w tych półgroszach 63·43 groszy z krakowskiej grzywny fajnu mniej, jak w denarach rzeczonych.

Nawet drugi typ półgroszy (V, 88) bity bezpośrednio po ukończeniu wojny małoletniej wojny z zakonem, na której przecież przywrócenie skarbu skarb swój zostawiło, jest jeszcze o 5·84 czystego srebra na grzywnie pieniężnej lepszy od monety Władysława III i — rzecz dziwna — równa się zupełnie monecie półgroszowej i denarowej wybijanej przez Władysława Jagiełłę [w potrzebie grunwaldzkiej (IV 62-66, V 71-83).

Dopiero za podskarbiostwa Piotra Kurozwęckiego (1479–1499) moneta półgroszowa [illegible] niepraktykowanym przedtem blegu zepsucia.

285 groszy wychodzi z krakowskiej grzywny fajn, a grzywna pieniężna zaledwie 33.07 szczerego srebra w sobie zawiera.

Charakterystyczną jest rzeczą, iż gdy Władysław Jagiełło fałszował monetę półgroszową, w ziarnie niebytkające wagi, Kazimirz Jagiellończyk przeciwnie fałszuje tylko wagę monety, niebytkające ziarnem.

Nadto Wina lat znacznego zepsucia monety półgroszowej w ostatnich latach panowania Kazimirza Jagiellończyka, leży w znacznej części w niedbalstwie czy lekceważeniu woli fundatorskiego Kurozwęckiego, jak to niżej obaczymy.

Z królewskiego grzywien zaledwie trzecia część panowania Jana Olbrachta (1492–1501) znamy dwa typy półgroszy w wielu spostrzeganych odmianach. Jeden typ (VI, 101) ma na stronie głównej pod koroną herb Porajów; ten więc jako utworzony za jeszcze do fundacji czasów fundatorskich, stoi Piotra Kurozwęckiego jest dawniejszy. Typ drugi (VI, 102) ozdobiony koleczkiem (o) pod koroną, z ostatnich lat panowania Jana Olbrachta pochodzić będzie.

Oba typy wykazują jednakową próbę srebra, mianowicie VI a, 12), waga jednak typu drugiego jest znacznie cięższa, niż wagi typu pierwszego: w skutek czego i stopa półgroszy typu drugiego znacznie lepszy wykazuje rezultat. Gdy bowiem w grzywnie pieniężnej półgroszy VI, 101, znajduje się czystego srebra tylko 34.60, czyli w groszu 0.720, a takich groszy wybije z krakowskiej grzywny fajnu sztuk 274.24, to w grzywnie półgroszy VI, 102, znajduje się czystego srebra 37.17 czyli w groszu 0.774, a takich groszy dostarczy krakowska

Do wyjątków) tej ~~ta ta jedynie~~ na korzyść Kazimierza Jagiellończyka zaznaczyć należy, iż w ciągu 45 letniego swego panowania stosunkowo mało tyle zepsuł monetę półgroszową, ile Władysław Jagiełło w ciągu lat piętnastu od r. 1399 do 1414.

(*)

12) Oba typy fałszane zostały próbie ogniowej i wykazały zgodnie 0.372 fajnu.

13) Sześć egzemplarzy dobrze dachowanych ~~da~~ „
~~to~~ typu pierwszego dało wagę 6·50, grzy„
wna pieniężna przeto z uwzględnieniem
3% na zużycie ważyć będzie 92·28,
a półgrosz przeciętnie 0·96; drugiego zaś
typu cztery bardzo dobrze dachowane egzem„
plarze przedstawiły wagę 4·05, w ~~ołtu~~ „
~~tek~~ czego ~~waga~~ grzywna pieniężna z uwzględ„
nieniem tylko 2% na zużycie ważyć
będzie 99·14, a półgrosz przeciętnie 1·03.
> Wtedy ~~na sejmie~~ w r. 1502 na sejmie
koronacyjnym uchwalily stany wylijanie
monety półgroszowej wedle stopy ostatecznie
za Jana Olbrachta obowiązującej, określiły
stopę tę w ten sposób, iż z 15 funtów fajnu
z przysadą 25 funtów miedzi wyjść ma
8 florenów trzydziestogroszowych, to jest 240
groszy. W tym stosunku czesnastolutowa
krakowska grzywna fajnu dostarczyć po„
winna groszy 256. Doświadczenie zrobio„
ne przez nas jak wyżej na półgroszach
Jana Olbrachta drugiego typu wykazało
groszy 255·40 z krakowskiej grzywny faj„
nu. Ta zupełna zgodność re„ ~~spektowany~~
zultatu w drodze doświadczenia uzyskane„
go ze stopą przepisaną, dowodzi trafności
naszego obliczenia.

(14) Obacz dokumenta N. 10 i 12.

grzywna fajnu tylko sztuk 255·40.
To spostrzeżenie się stopy mennicze„
czej w schyłku panowania Jana
Olbrachta ma źródło swe w mę„
drości gospodarcze ~~gospodarstwa~~ państwowego Pio„
tra Kurozwęckiego i jest właściwie
tylko przywróceniem stopy legalnej
przez tegoż zaniedbanej.

Tak przynajmniej domyślać się na„
kazują dwa dekreta wydane w
przeciwieństwie zwrotu dóbr zagrabio„
nych Kurozwęckiemu, jego rodzinie,
pierwszy wydany przez Karolynata
Fryderyka jako prymasa na sejmie
elekcyjnym piotrkowskim r. 1501,
drugi przez króla Aleksandra
w następnym zaraz roku. 14)
~~Z dekretów tych wynika, że po~~ ~~wydaje się~~
~~śmierci Piotra Kurozwęckiego wystąpił~~ „
~~na jaw ~~zaś~~ ~~ktoś~~ (papetniony) ~~w~~ wystawionej za jego
~~podskarbiństwa monecie koronnej~~
~~(error in moneta regni commissus)~~,
~~w skutek czego król Jan Olbracht~~
~~za zgodą stanów wszystkie dobra~~
~~Kurozwęckiego tak dziedziczne jako też~~
~~dzierżawy królewskie konfiskatą~~
~~obłożył.~~

Z dekretów tych wynika, że
po śmierci Kurozwęckiego wyszły na
jaw niepraw[illegible]dliwości jakieś popełnio„
ne przy wylijanej za czasów jego podskar„
biostwa monecie koronnej (error
in moneta regni commissus), przez
Jan Olbracht za zgodą stanów królestwa wszystkie
dobra Kurozwęckiego tak dziedziczne
jako też dzierżawy królewskie konfi„
skatą obłożył.

Surowość wyroku wymierzonego prze„
ciw senatorowi i członkowi jednej
z przemożnych ówczesnych rodzin pol„
skich – ~~jan Kurozwęcki był biskupem~~
jeden brat Kurozwęckiego ~~był~~ Krzesław
był biskupem krakowskim
„kanclerzem koronnym, drugi brat
Mikołaj wojewodą lubelskim, stam„

stan syn po trzecim bracie Dobiesła„
wic, między możnowładzic sandomirskim
starostą, pielúńskim, sam zaś Piotr
Kurozwęcki obok podskarbiowstwa ko„
ronnego jeszcze starostwa sandomir„
skie i starostwo sierzyst krakowskie —
bezskúteczność zabiegów rodziny zmar„
łego przedsiębranych w celu resty„
tucyji dóbr za pośrednictwem Ale„
xandra Jagielończyka, podówczas
wielkiego księcia litewskiego, świad„
czy, iż owe w pomówionych dekretach
łacińskie błędem (error) nazwane
niepraworządności w wydawaniu mone„
ty koronnej, musiały być w istocie
wielkiem ze strony Kurozwęckiego
nadużyciem.

~~Że tem nadużyciem było wydawanie
tańszej~~

Porównanie stopy półgroszy Jana
Olbrachta bitych po wydaniu pra„
wa Kurozwęckiego, a zatem już we„
dle stopy legalnej, z półgroszami da„
wniejszego bicia, ~~wykazuje, że tamte„~~
~~zwęcki bił prawie o 10 groszy z~~
~~krakowskiej grzywny fajnu więcej~~
~~niż ustawa przepisywała,~~ wykazuje, że nadużycia te już
za czasów Kazimierza Jagiellończy„
ka początek swój wzięły, i że już
wówczas Kurozwęcki o 30 groszy
z krakowskiej grzywny fajnu więcej
wybijał, niż ordynacyja mennicza
przepisywała.

Zabiegi rodziny Kurozwęckich po
śmierci Jana Olbrachta, a więcej
może względy polityczne skłoniły stany
zebrane na sejmie elekcyjnym do
zniesienia konfiskaty i zwrotu dóbr
rodzinie zmarłego, motywując posta„
nowienie to w ten sposób, że z kon„
fiskaty owej rzeczpospolita żadnej
nie odnosi korzyści, zaś nadużyć„
cia wymienione nie tyle z winy
samego Kurozwęckiego, ile z winy

274 · 24
255 · 40
18 · 84

285 · 45
255 · 40
30 · 05

[przywróconej]
[mianowicie tytułem trzecim pół„
groszy Kazimierza Jagiellończyka
ludzi tytułem pierwszym półgro„
szy Jana Olbrachta]

[a za Jana Olbrachta
prawie o 19 groszy]

[(1501)

służebników jego, którym robody
w mennicy poruczył, chwalcty.
Z chęcią zakwierdził ten dekret
rejmu elekcyjnego Aleksander Ja-
gielończyk wybrany królem pol-
skim, gdy już poprzednio do ~~ka~~
~~kiego Kroków~~ zniesienia konfuzka
ły Jana Olbrachta, nie bezskute-
cznie, nakłonić usiłował.

§. O usiłowaniach przedsięwziętych za króla Aleksandra w przedmiocie reformy monetarnej.

Pierwsze chwile panowania Aleksan-
dra Jagielończyka schodzą na projektach
do reformy monetarnej, z których żad-
den nie ~~został~~ przyjęty ~~uszedł na wykonanie~~.
Więc najprzód na sejmie elekcyjnym
piotrkowskim (14/9 1501) zgodziły
się stany Królestwa i wielkiego księ-
stwa litewskiego, iż moneta ma być
jednostajna tak w koronie jak w wiel-
kim księstwie, tudzież jednakowej wa-
gi, tylko że moneta dla Litwy ma
być wybijana [per] cyframi wielkiego
księstwa z dawna używanemi. 15)
Artykuł ten nie uszedł w wykona-
nie, a zrównanie stopy mennicznej li-
tewskiej ze stopą monety koronnej po-
ślubiła obszerze Litwy zaledwo za Zy-
gmunta Augusta w r. 1569 16) [po Sej-
mie dobrowolnem zostało.
Wróciwszy z Litwy do Polski wydał
Aleksander w Mielniku w dzień Krzysz-
na i Krzysztofowa (25/10) r. 1501 przy-
wilej 17), w którym przyrzekł nie wybi-
jać monety lżejszej jak po sześć florenów
szesnastoszedziesiątych t. j. po 192 gro-
sze z grzywny czystego srebra. Byłoby
to znaczne podniesienie stopy mennicznej,
o 64 grosze na grzywnie fajnu, a mo-
neta doszłaby tej dobroci, jaką miała
moneta króla Władysława Jagiełły po
~~bitwie~~ wyprawie grunwaldzkiej, a nie mo-
neta króla Kazimierza Jagiellończyka

15) Ex chs. Arch. Kamiski Augusti. Ar-
ticuli et Inscriptiones facte inter Regnum
Polonie et Magnum ducatum Lithuanie
in conuencione generali Piotrkouiensi,
dum videlicet prelati et barones utri-
que domini post mortem Johannis Al-
berti regis ad electionem conuenerant,
que conuencio celebrata fuit pro festo
Exaltacionis s. Crucis, anno domini
1501: „Item moneta uniformis et equa-
lis ponderis utrobique sicut cetera
omnia communi consilio et assensu
utriusque domini instituenda, nisi
quod sit moneta in magno ducatu
Lithuanie sub armis ducalibus ex an-
tiquo consuetis."

16) [po unii lubelskiej]

17) Bandtkie: Jus Polonicum, str. 363

fo wojnie plurinastoletniej i fodczas koronacyi.

Lecz i ten projekt nie poszedł w wy„konanie: miał go zastąpić inny donio„slejszy projekt reformy monetarnej fo„wzięty na sejmie fokoronacyjnym w sty„czniu r. 1502.

Uchwalily mianowicie stany:

iż ma być fybijana nowa moneta fo szerokich groszach fo ten sposób, iż„by 20 groszy szło na jeden dukat mę„skich,

iż zło tego ma być fizyta grzywna ~~fo lewskorób~~ złożona z 26 łutów szte„rego srebra i 20 łutów fzrzpadły[18], a taka grzywna ma wydać 140 gro„szy czyli 7 dukatów,

iż na fyszięciu grzywien czystego srebra zysk króla jegomości wynosić ma 1500 florenów, reszta ma fo„stawę monety fizyta być winna,

iż grosz nowy ma iść za trzy fó„grosze dawniejszej monety.[19]

Zobaczmy jaka jest wartość tych fo„stanowień.

Jeśli 26 łutów szczerego srebra ma wydać 140 groszy, to [~~grzywna~~ krakow„ska grzywna fagni wyda tych groszy sztuk 86·15, grosz będzie zawierał w sobie czystego srebra 2·294, a grzywna pieniężna 48 groszowa 110·14, co zna„czy, że gdy grzywna fó groszy dana ulbrachta ostatniego bicia zawierała tyleż sobie czystego srebra 37·17, grzywna nowych groszy byłaby trzy razy le„lepsza w ziarnie ~~fzrzy razy cięższa~~ od dawnej grzywny pieniężnej, a stopa menniczа fodno„stawy się złotej dobroci, jakiej ~~bydz~~ nie miała od ~~ostatu~~ fołowy XIV wieku.

Zysk 1500 florenów na fyszięciu grzy„wien czystego srebra, który stany dla króla jegomości warują, fołecającze mu nadwyżkę na folepszenie monety, łacno się oblicza, że gdy grzywna czystego srebra daje groszy 86·15, to jest o

18) Netto fróba srebra prawie IX^{a}.

19) Obacz dokument Nr. 11.

38·15 groszy więcej, niż obejmuje grzywna pieniędzy. Przeto tych 38·15 groszy jest czystkiem skarbu na monecie. Z tego [król jegomość] zatrzymać tytułem tego zysku tylko po półtora florena l.j. po 30 groszy z grzywny, zaczem 8·15 groszy pójdzie na koszta mennicy, agenci i poleprzenie monety.

Zysk ten jednak po takim tylko razie dałoby się osiągnąć, gdyby za grzywnę nowych groszy można nabyć grzywnę szczerego srebra. Zdaje się, iż stany przypuszczały, że nowa moneta tak znakomicie lepsza od dawniejszej, wysoki kurs w obiegu sobie zyskobędzie.

Grzywna bowiem szczerego srebra daleko wyższą (podówczas) miała cenę, niżby ją grzywna nowych groszy wykupić można.

Mamy pod ręką umowę zawartą przez króla w r. 1505 [20]) z Janem Thurzonem i Janem Bonarem rajcami krakowskimi o dostawę ośmiu tysięcy grzywien piętnastołótkowych szczerego srebra do mennicy krakowskiej. Cena grzywny piętnastołótkowej ustanowioną jest w tej umowie na 5 florenów licząc florен po 36 groszy w półgroszach, czyli na groszy 180; grzywna szesnastołótkowa wypadnie zatem na groszy 192, czyli gdy dwudziesty grosz [zatrzeć] w sobie 0·752 fajnu, na 144·38 fajnu.

Oprócz tego dozwolił im król wybić w mennicy krakowskiej 1200 grzywien czystego srebra na własny zysk. Zysk przeto ten trzeba również do ceny kupna doliczyć. Jeśli z grzywny owego srebra wybijano groszy 262·87 a płacono za nią [tylko] groszy 192, to zysk na grzywnie fajnu wynosił groszy 70, a czysty zysk po strąceniu [wypuszczalnie] groszy 20 na koszta [jak zwykle]

[jednak ma]

20) Obacz dokument Nr. 22.

8. 1200 / 60000

[w ówczesnych pół„ groszach]

[200 groszy czyli]

mennicze i afgańskie wynosił groszy 50, czyli na 1200 grzywnach gro„ szy 60.000 ÷ ten zaś czysty zysk rozłożony na 8000 grywien siedmia„ stołótowych czyli na 7500 grywien szesnastołótowych, podniesie cenę każdej takiej grzywny o groszy 8. To znaczy że kupiec u Thurzona i Bonara srebro wypadało właściwie po 200 groszy czyli po 150.40 fajni za szesnastołótowa, krakowską grzywnę czystego srebra czyli za 197.60 fajni.

Że zaś grzywna nowych groszy sze„ rokich miała zawierać tylko 110.14 fajni widzi trudno przypuścić, iżby za takową można było dostać krakow„ ską grzywnę czystego srebra. Nato„ miast gdyby nowemi groszami trzeba było w tym samym stosunku do we„ wnętrznej ich wartości płacić za czyste srebro, jak w monecie półgro„ szowej, to krakowska grzywna fajni wypadałaby na 65.56 nowych groszy, a zysk na grzywnie wynosił by tylko 20.59 groszy czyli niewie„ lakiej jak jeden nowy drugroszowy floren, z czego jeszcze koszta mennicze i afgańskie pokryćby nale„ żało.

Zachodzi jednak tylko, czy w po„ stanowieniach sejmu krakowskiego po„ koronacyjnego pod owemi 1500 flore„ nami, które król jegomość na 1000 grywien czystego srebra w czystki miał otrzymać, rozumiano floreny liczące po 20 nowych szerokich gro„ szy, czyli też ~~w ogóle~~ floreny wedle ówczesnego kursu w monecie półgro„ szowej, które wedle treści kontraktu z Thurzonem i Bonarem zawartej, ~~należne były~~ liczyły się po 36 groszy w półgroszach. W takim bowiem razie rachunek inaczej się przedstawi.

[200 groszy czyli] Płacąc 150.40 fajni w monecie półgroszowej za krakowską grzywnę fajni obejmującą 197.60 fajni, otrzy„ muje się na grzywnie 47.40 fajni

36
18
54

czyli 63·14 groszy w półgroszach. Licząc zaś floren po 36 latkich groszy, można wziąwszy półtora florena czystego wynik na krakowskiej grzywnie fajnu za 9 groszy blisko 10 groszy złotnicze na koszta menniczne i afgawki.

Lecz i ta reforma menetarna tak jak poprzednie nie weszła w życie. ~~W postanowieniach bowiem~~ ~~(sejmu krakowskiego)~~ ~~stanowiły sejmu krakowskiego Warty~~ ~~statutach bowiem obejrzących tej reformy znajdowało się jedne artykuł~~ ~~nie które nieobliczone straty~~ W tych bowiem sejmu krakowskiego dotyczących tej reformy znajdował się artykuł, którey nieobliczone straty dla skarbu państwa mógł spowodować. Artykuł ten normujący złotnicze monety, ówczesnej obiegowej do nowo wybijać się mających groszy szerokich stanowił, iż grosz nowy ma iść za trzy dawne półgrosze (Item quilibet grossus predictus valebit tres medios grossos prioris monete).

Wykazaliśmy powyżej, że grzywna nowych szerokich groszy wedle stopy przepisanej miała zawierać 110·14 fajnu, podczas gdy grzywna w półgroszach Jana Olbrachta ostatniego bicia, które właśnie podówczas w obiegu były, zawierała w sobie ~~tyl~~ ~~sto~~ ~~-to~~ czystego srebra łutów 37·17, to jest prawie trzecią część, tak że nowy grosz co do wewnętrznej swej wartości równałby się trzem dawnym groszom czyli sześciu półgroszom. Tym sposobem posiadacze dawnych półgroszy otrzymując za 3 półgrosze grosz nowy wartujący 6 latkich groszy, zyskiwaliby drugie tyle na nowej monecie. Gdyby w skutek tego zysku osób prywatnych żadna inna dla skarbu ~~nie przypadała~~ z powyższego postanowienia nie przypadała korzyść, prócz zmniejszenia się zysków, jakie skarb państwa na ~~dotychczas~~ wybijaniu ~~dotychczasowych~~ dawniej

szej wiązał monecie, postanowienie to dałoby się usprawiedliwić; ale ~~czysta~~ ten niesprawiedliwy stosunek monety dawniejszej do monety nowej był tego rodzaju, że nie tylko przeciętny czystki skarbu na monecie powiększał, ale jeszcze skarb na istotną szkodę narażał.

Wynikające nowa moneta wedle ówczesnej stopy musiałaby mennica z biegiem czasu monetę dawniejszą półgroszową ścinając i przebijając ~~za~~ przyjmując przyjmując grzywny dawnych półgroszy czyli 55·75 fajnu ~~za~~ a dając w zamian grzywnę nowych groszy czyli fajnu 110·14.

~~Że~~ A ponieważ krakowska grzywna czystego srebra ~~wynosiła~~ około 200 groszy w dawnych półgroszach, z tej zaś grzywny miała wybić nowych groszy tylko 86·15, za które od posiadaczy dawnych półgroszy otrzymała ~~zyskała~~ w myśl ustawy tylko po 3 dawne półgrosze za grosz, ~~to jest~~ czyli około 128 groszy w tych półgroszach, przeto mennica musiałaby ~~za~~ przy tej operacyji dopłacać po 72 grosze na każdej grzywnie czystego srebra nie licząc kosztów mennych i zapasów.

Jeśli zważymy jak ogromną ilość lekkiej monety półgroszowej wybił Kurozwęcki za panowania Kazimierza Jagiellończyka ludzie Jana Olbrachta, to pojmiemy na jak olbrzymią stratę skarb rzeczypospolitej byłby narażony, gdyby owa reforma monetarna uchwalona na sejmie krakowskim pokoronacyjnym w r. 1502 była rzeczywiście weszła w wykonanie.

Na szczęście reforma ta nie przyszła do skutku. Kupcy w ogóle a głównie niechęć kupców do nowej monety, która wedle ich zdania szkodliwych skutków przyniesie nie mo-

37·17
18·58
55·75

Wedle postanowienia królewskiego kursu

mennica płaciła za

ola, były powodem odroczenia uchwał sejmu krakowskiego do późniejszego czasu.

Tymczasem naglila potrzeba dostarczenia Litwie przyrzeczonych prezentów stwierdzenie porozumień kupców polskich dla Tatarów. W liście do królów malowanym z Krakowa w piątek przed niedzielą palmową r. 1502 [21], żąda król upoważnienia od stanów do wybijania monety wedle tej stopy, jaka była ostatecznie w użyciu za pana Olbrachta, dopuściby z uchwalonych potworów pieniądze nie wpłynęły. [22]

Gdy Wielkopolanie w Kole a Małopolanie w Korczynie na propozycje królewskie z restrykcyą do jednego roku się zgodzili, stanęła na sejmie korczyńskim w poniedziałek po oktawie Bożego Ciała 1502 [23] uchwała, iż król jegomość wybijać ma na przeciąg jednego roku monetę półgroszową wedle tych przywilei, jak Kazimierz była ostatecznie przywileju za pana Olbrachta to jest po dwa florenów z 15 łutów czystego srebra z przyrodą 25 łutów miedzi, licząc floren po groszy trzydzieści.

Pozwileju na tymże sejmie wydanym poruczył król wybijanie monety Henrykowi Stakierowi mieszczaninowi krakowskiemu, zarząd mennicą skarbiemu Kazimierzowi Szydłowieckiemu, a przywileju datowanym z Lublina w niedzielę przed św. Antonim (12/6) 1502 [24] obmyślił polecenie dla podskarbiego z powodu czekania nad [illegible] ruchem w mennicy; przeciwnie zaś przywrócił Kasprowi Ptarowi obywatelowi krakowskiemu wybijanie monety, które gdzieindziej jemu do jego domu urządzić poleci. [25]

Wszelako dopiero na św. Franciszek (4/10) tegoż roku mennica krakowska w ruch zapuszczony została i szła bez przerwy do Trzech Króli r. 1504, a zatem dłużej

21) Obacz dokument N. 13.

22) Obacz dokument N. 14.

23) Dokument N. 17.

24) Dokument N. 18.

25) Dokument N. 16.

Na potrzeby mennicy przy „ czył król Jan Olbracht Jarosławskiego podskarbiego Kalisk„ iego (22 grudnia 1502) dwieście florenów węgierskich w złocie ludzi 62 grzywien szczerego srebra. [26]

26) Przyszczewski, Kuczkowski, Codex diplomaticus Poloniae Tomus II. pars 2. pag. 970.

27) dokument № 19.

28) dokumenta NN. 20 i 21.

29) dokument N. 22.

30) Sześć egzemplarzy dobrze zachowanych dało wagę 5·85, co odpowiada z uwzględnieniem 3% na zużycie wer„ dze grzywny pieniężnej 96·40, czyli przeciętnej wadze półgrosza 1·00.

Próba czystości na dwóch egzemplarzach wykonana, dała 0·368 i 0·375 fajnów.

żej już to stany na sejmie walnym, „ stim uchwaliły.

We czwartek po oktawie Trzech Króli (18/1) 1504 zwołuje król podskarbiego Szydłowieckiego z zarządu mennicą, przez czas po „ wyżej wzmiankowany. [27]

Być może, iż z dniem Trzech Króli r. 1504 zamknięta została chwi„ lowo mennica krakowska celem za„ stąpienia uchwały stanów co do wybijania nowej monety. Wszelako między ~~ustanowieniem~~ rokowaniami sejmu piotr„ kowskiego w tym roku odbytego, żadnych postanowień w przedmiocie monety nie znajdujemy. Natomiast w listopadzie tegoż roku mennica krakowska jest znowu w pełnym ruchu. [28]

Również i sejm radomski z r. 1505 wbrew ustaleniu ceny florena nic o monecie nie postanowił, a król w jesie„ ni tegoż roku zawiązuje ze Janem Thu„ rzonem i Janem Bonarem najów kra„ kowskich 8000 grzywien czystego srebra do mennicy krakowskiej, [29] po cenie 5 florenów ~~w złocie~~ za grzywnę prawych bądź w złocie bądź w półgro„ szach, skąd wniosek, iż mennica wó„ wczas grubszej od półgroszy nie wyli„ jała monety. Dostawa srebra do men„ nicy miała się rozpocząć z dniem św. Gala i ~~następnie odbywać się~~ następować po 200 grzywien co tydzień.

Śmierć króla przypada prawie na koniec tej dostawy.

Tak więc reforma monetarna nie przy„ szła do skutku, a król Aleksander wy„ bijał przez całe swe panowanie półgrosze koronne wedle stopy Jana Olbrachta. W grzywnie tych półgroszy jest czystego srebra 36·12, czyli w groszu 0·753, a takich groszy dostarczy krakowska grzywna fajnu szłuk 262·70 [30]. We„ dle ustawy powinna z grzywny fajnu wyjść

tylko 256 groszy, o sześć więc groszy
na grzywnie jest moneta Króla Aleksan-
dra lżejsza pod stopy legalnej.

Taż stopa Olbrachtowska każe się
u nas przyjęła, że Zygmunt I mie-
szkę prawie niej przybijał półgrosze,
ale ją następnie w r. 1526 do groszy
szerokich zastosował.[31]

31) Zagórski l. c. str. 106 i 108.

1, [Druk.: Rozpr. Hist.-Fil. A.U. r. 1878, t. 9, s. 89-122.]

Denary (Koronne) jagiellońskie.

Chociaż denarowa polska z XIV i XV wieków najbardziej przez numizmatyków naszych bywa zaniedbana. Czacki i Lelewel pominęli ją zupełnie. Bandtkie w Numizmatyce krajowej pod numerami 13, 14, 15, 42, 67, 701 „sześć" tylko opisuje denarów, mianowicie dwa Króla Ludwika (II 18, 20), jeden poznański (II, 22), jeden wschowski (III, 39), jeden Kazimirza Jagiellończyka (VI, 89) który niewłaściwie pod panowanie Władysława Jagiełły i Władysława III Warneńczyka, wreszcie jeden denar litewski Aleksandra Jagiellończyka (VII, 110), zwodny zaś denar zamieszczony pod N. 703, wyobrażający po stronie głównej krzyż proporcowy z literami S A C V pośród ramion krzyża, do monet polskich nie należy[1]).

Dopiero cenna rozprawa ks. Jana Słupnickiego pod tytułem: „Denary Koronne XIV i XV wieku" dała nam poznać sześć typów denarów jagiellońskich w jedynastu odmianach, z których tylko jedna typu czwartego przedstawionego pod numerami 8, 9, 12 z Numizmatyki Bandtkiego (N. 42) była znana.[2]

~~Do tych denarów powróciwszy zaraz~~ Wielka lat potem Tymoteusz Lipiński w rozprawie o menicy wschowskiej[3] wydał trzy typy denarów wschowskich ~~z epoki po roku 1506~~, z XV wieku (II 38, III 39, 40), mianowicie jeden znany z Bandtkiego (N. 701) i dwa nieznane, a Dr Teofil Żebrawski w „Wiadomościach numizmatycznych"[4] pod numerami 13, 14, 15, 19, 20, 21 denary Władysława Łokietka (I, 3), Kazimirza Wielkiego (II, 14), Królowej Jadwigi (II, 24), wreszcie trzy denary Władysława Jagiełły (II 26, 29, 32); brakteat zaś N. 23 przypisany przezeń Aleksandrowi Jagiellończykowi nie jest monetą polską. –

1) Bandtkie: Numizmatyka krajowa. Warszawa 1839. Tom I, str. 19, 20, 23, 33, 93 i 96.

2) Ks. Słupnicki: denary Koronne XIV i XV wieku. Lwów 1850.

3) Biblioteka Warszawska 1854, Tom IV str. 253.

4) Dodatek do „Czasu" za miesiąc marzec roku 1857, str. 618.

Taki jest zasób wiadomości ogólnych dotychczas o przedmiocie monety denarowej polskiej z XIV i XV wieku; najcenniejszy znajduje się we wspomnianej rozprawie ks. Jana Słupnickiego.

~~Polska z XIV i XV~~
Monetarz denarowy ~~z epoki jagiellońskiej~~
~~wieku przedreformacyjnego~~ najbar-
dziej przez numizmatyków naszych
bujnie zaniedbany. Czacki i Lelewel
pominęli go zupełnie. Bandtkie ~~w~~
~~Numizmatyce dawniejszej pod N^mi 42~~,
~~6 t. 701 i 703 szereg tylko~~ opisuje denary,
~~z których pierwszy~~ jeden (VI, 89) z tłoku Kazimirza Jagie-
lończyka, bijące pod panowanie Wła-
dysława Jagiełły i Warneńczyka, ~~dru-~~
~~gi jest~~ jeden (VII, 11 g) lit. Aleksandra
Jagiellończyka ~~z trzeci przedstawiający na~~
~~stronie głównej tarczę z krzyżem podwój-~~
~~nym, nad tarczą literę W, po bokach~~
~~litery M P~~, ~~która to ostatnia litera~~
~~z pewnej wydłużonej nieco dalszej po-~~
~~winna wnosić za pierwszym zło-~~
~~żeniu z greckiej litery B i łacińskiego~~
~~E, uznaje~~, ~~i tym sposobem powinna~~
~~nowe litery jako przynależące monecie~~
~~Władysła Regis przyjąć~~, ~~przyjęcie~~
~~tego denara Władysławowi Warnen-~~
~~czykowi, równy zaś denar~~ ~~przeszedł~~ z krzyżem
pojedynczym na stronie głównej i li-
terami S A C V pomiędzy ramion krzy-
ża, ~~denarem tego samego Aleksandra~~
~~Jagiellończyka tego pieni~~. Dopiero cen-
na rozprawa ks. Tana Słupnickiego
pod tytułem „Denary koronne XIV i XV
wieku“, ~~dała~~ dała nam poznać ~~przez~~ sześć ty-
pów denarów jagiellońskich, z których
tylko jeden a typów przedstawionych pod
numerami 8, 9 i 12 z Numizmatyki
Bandtkiego (N^r 42) był ~~znany~~ obf.
tego do tej rozprawy materyjału dostar-
czyły dwa bogate wykopaliska, w la-
tach 1848 i 1849 w ruskiej ziemi od-
kryte, złożone przeważnie z monety
denarowej. Nader szczęśliwym trafem
uzupełniały się te oba wykopaliska we
wzajem w chronologicznym monet
porządku. Pierwsze trembowelskie obej-
mowało od groszy czeskich Wacława
III (IV) począwszy, głównie monety Wła-

Władysława III

dysława Jagiełły; Warneńczyka, za
między temi około 3500 sztuk denarów
rów koronnych; Drugie stryjskie do
stanowiło przeważnie monet z czasów
panowania Kazimierza Jagiellończyka,
Jana Olbrachta, Aleksandra i Zyg
munta I, obok kilku zaledwo pół
groszy Władysława Jagiełły. Denary
koronne znalazły się tu znowu w po
ważnej cyfrze 567 sztuk. Czas zako
pania skarbu trembowelskiego oko
li autor rozprawy do ostatnich lat
panowania Władysława III Warneńczyka,
dla; stryjskiego zaś skarbu dane wskazuje
data
dopiero najpóźniejszej w nim znale
zionej monety, to jest półgrosza li
Zygmunta I
tewskiego z r. 1521 zawarta. Z mniejszej
koronnych
liczby denarów wynoszą autor rozpra
wy jedynaście wybitniejszych okazów,
reprezentujących właściwie tylko szes
nastu odrębnych typów, ilekroć denar pod Nr
12 przedstawiony, należy widocznie
z denarami NN. 8 i 9 widocznie do
jednego i tegoż samego typu. Wszystkich
Wizerunek
wszystkich denarów jednostronny,
przedstawia po stronie głównej koro
nę, po stronie odwrotnej orła pol
skiego z koroną na głowie; charakte
rystykę typów stanowi jedynie zmie
niający się kształt korony po stronie
głównej, kuliści podane na niektórych
typach kółka obok korony; bo cho
ciaż i po rysunku orła po stronie
odwrotnej dostrzegać się dają pe
wne zmiany, to przecież jest to za
wsze ten sam orzeł jagielloński
który
widzimy na wszyst
kich monetach polskich z epoki
pierwszych pięciu Jagiellonów. Opo
rzą
dzając wedle trafnej zasady, że mię
dzy monetami w jednem wydoby
ciu razem znalezionemi, te są dawniej
sze, które bardziej zużyte, ileże ostat
niego czas przed zakopaniem były w obie
gu, mniema autor rozprawy dostrzec

2.

ne przez siebie łyppy i odmiany w następujący chronologiczny porządek: ‖Nr. 2, 3‖

Pierwszy typ ‖ przedstawia ~~jeden~~ po stronie głównej koronę o trzech liliach ~~z prostym dyjademie~~ z pojedynczych u nasady wąskim dyjademem łączącem. Korona ta miewała wygięte przełęczami, wzrót których tkwiły dwa krzyżyki czy też listki koniczyny. Na jednej odmianie po bokach korony dwa kółka, pod dyjademem trzecie; na drugiej dwa kółka u góry nad koroną, między wierzchołkami lilij. Typ ten uważa autor rozprawy za najdawniejszy i odnosi go do panowania Kazimirza Wielkiego.

Drugi typ ‖ Nr. 4, 5, 6 ‖ tenże za- ma, jak poprzedni przedstawia koronę, jedno że kółek brak obok i nad koroną, i w dyjademie jest też pewna zmiana, gdyż albo się jednoczy z przełęczami mającemi nasady lilij ~~i~~ tworząc jednolitą przewiązkę, lub też znacznie się od przełęczy odsadza.

Typ trzeci ‖ Nr. 7 ‖ podobny do poprzedniego, jedno że u korony brak zupełny dyjademu, tak że lilije korony połączone są u nasady tylko dwoma tukowatemi przełęczami, wzrót których krzyżyki czy też listki koniczyny.

Typ czwarty ‖ Nr. 8 i 9 ‖ przedstawia już znacznie odmienną koronę. Wązkie (Kurgoje) łączki tukowatych przełęczy tworzą (jakoby) drugi rząd liści u lilij; krzyżyków nie ma, a w ich miejsca wchodzą złamane w kształcie ~~pazu~~ ostrych ~~wielkich~~ kątów tuki, formujące niekiedy jakby ostrza strzałek.

Pomyższe trzy typy odnosi autor rozprawy do czasu panowania Władysława Jagiełły i Władysława III Warneńczyka.

⌐(V, 81, 82)

⌐(V, 71, 80, 83)

⌐(V, 86)

⌐(VI, 89–91, 99, 100)

w szczególności zaś pomiędzy typu Drugiego jako najwcześniej bity za Władysława Jagiełły, zaś typ czwarty a zwłaszcza odmianę N. 9, która w wykopaliskach trembowelskiem w największej ilości, bo w liczbie około 3000 sztuk ~~sztuk~~ i to w najlepiej dochowanych egzemplarzach niepokazujących nawet śladów obiegu się znalazła, przypisuje Władysławowi Warneńczykowi.

F (VI, 105)

Na tym typie w poczet odmianie kończy się wykopalisko trembowelskie a zaczyna stryjskie, gdyż odmiana N. 9 przychodzi znowu w stryjskiem wykopalisku w największej liczbie, lecz w egzemplarzach najbardziej zużytych, i tym sposobem łączy obydwa te wykopaliska z sobą. W wykopalisku stryjskiem znalazły się następujące dalsze typy denarów koronnych:

F (VI, 103)

Typ biały (N. 10) wyobrażający powrót do dawnego rozkładu korony w trzech pierwszych typach reprezentowanego, z krzyżykami w trzech trójkątnych przełęczach, które (Końce u góry) przechodzą jak w typu czwartego w liście lilji, lecz w odrazie galeczki, przypisuje autor rozprawy Kazimierzowi Jagiellończykowi.

F (VI, 105)

Typ szósty (N. 11) nierożniący się niczem z wyjątkiem od typu piątego, jeno że pod koroną wyłożone jest kółeczko, odnosi autor rozprawy do czasów panowania Jana Olbrachta, biorąc do tego słuszny powód, z półgroszków tegoż króla takiemże (samem) kółkiem pod koroną oznaczonych.

F (VI 89-91, 99, 100)

Typ siódmy wreszcie (N. 12) który się wtrąceniu tylko jako odmiana typu czwartego przedstawia, mając koronę zamkniętą od wszystkich innych typów, kształt korony bez krzyżyków w przełęczach, mieni autor rozprawy być denarami Aleksandra Jagiellończyka.

Porządek chronologiczny typów, w jakim je autor rozprawy po sobie u„stawił, jest z wyjątkiem typu sie„dzącego zupełnie trafny, badania na„sze potwierdzają go całkiem. Inaczej„ale rzecz się przedstawia z oznacze„niem czasu bicia poszczególnych ty„pów ze względu na osobę panującą„go. denarów (V 81, 82)

Typ pierwszy przypisany Ka„zimierzowi Wielkiemu, nie da się odnieść„do epoki piastowskiej. Kształt orła na tych denarach z wydłużonemi ostro ku górze ramionami przypomina, jak jest cha„rakterystyczną cechą monet jagiello„nich, a tak różny od typu orła do„skrzydłego na denarach Łokietka i wszystkich monetach Kazimierza Wiel„kiego, którego skrzydeł ramiona ~~idą w linii poziomej, idą~~ lekkim łukiem się rozpościerają, zakończone małem wygięciem, lub listkiem koniczynowym lub też znakiem podobnym do Nalęcza i czwórki średniowiecznej,x) że już z tego kształtu orła sądząc denarów NN. 2 i 3 nie można odnieść do epo„ki poprzedniejszej, jak do panowania Władysława Jagiełły, tem bardziej, gdy jeszcze na denarach polskich Ludwikaf i denarach Jadwigi typ orła piastowskiego wiernie jest do„chowany.

Wyjątkowo trembowelskie zawie„rające w sobie groszе Wacława III (IV), bardzo bliskie ostatnich lat panowania Kazimierza Wielkiego, mogło uprawniać do przypuszczenia, że w tak ogromnej liczbie denarów bardzo pięknych denary Kaz„imierza Wielkiego się znajdują. Przy„puszczenie to byłoby w zupełności usprawiedliwionem, gdyby Zmyrzchowskie trem„bowelskie nie ma[zieni]ło lecz

---

x) Szczególnie charakterystycznie przed„stawia się różnica orła między orłem pia„stowskim a orłem jagiellońskim przy porów„naniu pieczęci z tych dwóch epok.

F piastowskiego F

F arabskiej

F (IV, 81, 82)

F (II, 18 – 21, 24)

F jeszcze denary Marji Ludwiki F

leż w ziemi krakowskiej lub sandomirskiej lub też w większej Polsce tj. znalazło. ~~w województwie n.p. sandomirskiem lub krakowskiem znalazło~~. Ale Ruś miała swoją odrębną monetę bitą przez Kazimirza wielkiego, Wła„dysława Opolczyka, Ludwika i Władysława Jagiełłę. Dopiero mennica lwowska była otwarta, różna mo„neta była na Rusi obiegowa, za koronna lub jak węgierska, czeska, szlązka i polska gościem byłe stosunka„mi handlowemi namiestnym.

Jagiełło wprawdzie nie bił denarów dla Rusi, ale skąd tylko myśląc, wiemy, że w chwili gdy bił półgrosze pru„skie i lwowskie, denary mieszczańskie dla Rusi przez jego poprzedni„ków, w tak znacznej jeszcze ilości w obiegu się znajdowały, iż nie było potrzeby wybijania nowych. Jeśli prze„to w województwie trembowelskiem, na ziemi ruskiej, obok kilkunastu za„ledwo sztuk półgroszków ruskich i kilku lwowskich, znajdujemy przeszło 3,800 sztuk monety koron„nej, to moneta ta niewątpliwie mo„gła przyjść na Ruś, jak ~~trzeba to~~ ~~za panowania mennicy lwowskiej, nie„dy moneta ruska, bezpośrednio po otwarciu od koronnej, a przeto odmiennej wy„rabiana, już w całej Rusi przeszła~~ się skutek. Mennica lwowska została zam„knięta za Władysława Jagiełły w dru„gim dziesiątku XV wieku, w tym za„mym zapewne czasie jak i mennica kra„kowska, więc najdawniejsze denary koronne, jakie w województwie trembo„welskiem się znalazły, ~~(mogły być~~ ~~bowiem bite~~ ~~albo~~ z drugiej połowy panowania Wła„dysława Jagiełły) nie mogą być wcześniejsze jak z ~~końca pierwszego dziesię„cia~~ panowania Jagiełły. ~~Niedawny przyczynek do ogólnych przyczyn [illegible] na wy„prawę [illegible] z r. 1410 moneta ko„ronna [illegible] przeszła [illegible]~~

Autor rozprawy sam zresztą, tylko z wielką ogólnością, przyznaje, że denary tym pierwszego Kazi„mierza wielkiemu przyjść ~~nie~~ mają; dziś zaś

[illegible] wtenczas, kiedy już cała Ruś wspólną wybijać monetę, a moneta koronna stała się w skutek tego i dla Rusi mone„tą powszechną. ~~późniejszego bicia~~ przesłano

~~?~~

4.

F(II, 13, 14)

F(VI, 89-91, 99, 100)

Fa mennica krakowska nawet tylko do r. 1440 l.j. do chwili wyboru jego królem węgierskim była w ruchu.

licoby denary ~~Kaz~~ Korone Kazimierza wielkiego za już znane, odpada potrzeba dłuższego zatrzymania się nad tym przedmiotem.

Równie ważne przemawiają powody przeciw przypisywaniu denarów typu czwartego ~~Kazimierzowi Jagie~~ ~~lonczykowi za typu siódmego ale~~ ~~Kazimierzowi~~ Władysławowi III/~~Warneńczykowi~~, ~~exulowi~~, a typu siódmego Aleksandrowi Jagiellończykowi. ~~Władysław III Warneńczyk~~ bił wprawdzie monetę denarową, ale całe jego panowanie trwało zaledwie lat dziesięć. Czyż można przypuścić, by z tak krótkich rządów pozostała taka mnogość monety denarowej, iżby jeszcze w 77 lat później, to jest w chwili zamknięcia skarbu strzyżowskiego, przeważającą liczbę monetę z późniejszych panowań. Wiemy wszak, że i Kazimierz Jagiellończyk bił monetę denarową, ~~w ciągu całego~~ ~~panowania~~ ~~przeważnej~~ ~~za~~ ~~1455~~; ~~co więcej~~ król ten ustawami wprowadzonymi z r. 1447 i 1457 wprowadził przymusowy kurs denarów; z dłuższych więc jego, bo prawie 45 lat trwających rządów powinna by bez wątpienia pozostać największa ilość tej monety. Tak też musiało być, skoro Zygmunt I przez pierwszych dwadzieścia lat nie widział potrzeby ~~liczne~~ wybijania tańszej monety denarowej, a przecież ~~jej~~ krótkie panowanie Jana Olbrachta ~~i jeszcze krótsze Aleksandra~~ nie mogło jej w tak znacznym przysposobić zapasie. Tedy więc denary typu czwartego, których liczba w wykopalisku trembowelskiem 3000 sztuk dochodzi, ~~znalazły~~ w wykopalisku strzyżowskiem, ~~70~~ 77 lat późniejszem, znowu w przeważnej znajdują się liczbie, toć je tylko długoletnim rządom Kazimierza Jagiellończyka przypisać można. Wtenczas też pojawienie się ich wśród monety ~~z~~ Zygmunta I, ~~w chwili gdy~~ ~~tego~~ tego monety denarowej nie ~~ubyło~~ ~~wcale~~,

co więcej

F grubszą monetę mniej potrzebną uczynił F

F nietylko król Aleksander ~~przez~~ nie bił wcale monety denarowej koronnych ale i Król F

F ~~z chwili do roku 1521~~ z tej epoki, ~~pochodzącej~~ pochodzącej w Słotej F

[Kazimierzowi Jagiellończykowi]

[(V, 86)]

[(VI, 103)]

[(VI, 105)]

będzie zupełnie wyklumaczonem.

W skutek przyznania ~~przemyślenia nadesłanych~~ denarów typu czwartego, typ trzeci denarów przypadnie na czasy panowania Władysława Warneńczyka. Znalazł on się w wyżej opisanym skarbcu pełnem w znaczniejszej ilości ~~pokazów~~ typu pierwszego i drugiego liczbie bu-dzień w egzemplarzach dobrze zachowanych. Natomiast typ piąty, przypisany przez autora rozprawy Kazimierzowi Jagiellończykowi, będzie wraz z typem szóstym stanowił monetę Jana Olbrachta. Słusznie, gdyż ~~typ piąty~~ denary typu piątego tak są budząco podobne do denarów typu szóstego, iż przyjąć można, że tymsamym stemplem wybijane były, na których ~~po wybiciu denarów typu piątego pyta~~ tylko mincerz wbił kółko pod koroną, dorobił, dla oznaczenia nowego bicia monety. Kółko to pod koroną znajdujemy rów-nież na półgroszach Jana Olbrachta późniejszego bicia; na wcześniej-szych położona jest w tem miejscu Róża, herb podskarbiego Piotra Kur-nozwęckiego; To też typ piąty denarów odnosimy do czasów podskarbio-stwa Piotra Kurozwęckiego, typ szó-sty zaś do lat ostatnich panowania Jana Olbrachta.

Typ siódmy przypisany przez auto-ra rozprawy królowi Aleksandrowi, nie może być nawet jako osobny typ uważany. Kształt korony na dena-rach tego typu, jest identyczny z koroną na denarach typu czwarte-go widoczną, tak iż te denary tylko jako odmianę typu czwartego uwa-żać należy. Złąd też nie można ich przypisywać królowi Aleksandrowi, gdyż nie mogą ich od typu czwartego od-dzielać ~~odmienne typy~~ denary od-miennych typów piątego i szóstego.

Typ sposobem dostarczyła nam

§ denary.

Z całego pieniądza XV wieku, gdyż już od połowy drugiego dziesiątka tegoż XV wieku poczynając. Do dawniejszych zaś czasów, a mianowicie do pierwszej połowy panowania Władysława Jagiełły inne wykopalisko materyjału nam dostarcza.

F

~~wykopaliska trembowelskie~~ rozprawa ks. M. Jana Stupnickiego z wykopalisk trembowelskiego i stryjskiego (szerego) dena„ rów koronnych, ~~z wieku~~ z epoki jagiellońskiej przedzygmuntowskiej „ obejmuje pierwszej połowy rządów Wła„ dysława Jagiełły. Do tych zaś czasów „ inne wykopalisko materyjału nam do„ starczy.

Trzeba dodać winniśmy, iż w wykopa„ lisku stryjskiem znalazły się także dwa denary z krzyżem podwójnym w tarczy, z literami M P obok tarczy, których rysunek Bandtkie pod №. 701 podaje i Władysławowi War„ neńczykowi także przypisuje.

Wiele lat potem ogłosił Euge„ niusz Lipiński w Bibliotece Warsza„ wskiej rozprawę „o mennicy Wschow„ skiej" x), w której powołując się do przywileju króla Władysława Jagiełły z r. 1404, zatwierdzającego miastu Wschowie prawo bicia monety dena„ rowej, podaje trzy typy denarów z XV wieku, które za wschowskie u„ znaje, mianowicie denar wyobrażający po stronie prawej tarczę z krzyżem po„ dwójnym poprzeczku i literą W nad tarczą, zaś po stronie odwrotnej orła piasto„ wskiego i drugi tarczowaty, jeno z litera„ mi M P po bokach tarczy, podany u Bandtkiego pod №. 701; trzeci wre„ szcie taki jak poprzedni, jeno że między podwójnym ramionami krzyża są dwa kółeczka, i orzeł też po stro„ nie odwrotnej podobne kółko w dzio„ bie trzyma.

Dr. Teofil Żebrawski przeczcie w „ wiadomościach Numizmatycznych" wzmia„ nionych w zeszycie marcowym Dodat„ ku do Czasu z r. 1857 podał rysu„ nek trzech odmian pierwszego typu de„ narów przez Lipińskiego wschowskiemi zwanych, które ze względu na wszelki

F (str. 618)

x) Biblioteka Warszawska r. 1854, Tom IV, str. 253.

[illegible] pozwrotnego
[illegible] [illegible] [illegible] wspólny z
herbem na tarczy litewskiej pogoni
widzącym, i na tyle orła mniej do
orła piastowskiego zbliżonego, Kró-
lowi Władysławowi Jagielle przypisuje,
tem bardziej, gdyż denary powyższe
wykopane zostały razem z denarami
króla Ludwika. Oprócz tego podał
w rysunku brakteat w lichem srebrze
5ej próby bity, przedstawiający orła pol-
skiego, i brakteat ten do czasu pano-
wania Aleksandra Jagiellończyka od-
nosi.

Taki jest zarys mianowicie odkry-
tych dotychczas w przedmiocie mone-
ty denarowej polskiej z epoki jagiello-
wskiej przedzygmuntowskiej.

Wspomnieliśmy wyżej, iż najstar-
sze denary skarbowe z wykopaliska
krembowelskiego pochodzą z drugiej po-
łowy panowania Władysława Jagiełły,
do epoki między rokiem 1386 a 1410
należą tem z monety denarowej skarbu
[illegible] [illegible] [illegible]

Mianowicie odkryto w r. 1876 gdzieś w okolicy Krakowa skarb obej-
mujący około 3000 sztuk denarów,
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Całe wykopalisko
skupiało się do rąk jednego ze zło-
tników krakowskich, który je p. Wła-
dysławowi Bartłomowskiemu sprzedał.
Starania w celu wyjaśnienia się,
z której miejscowości wykopalisko to
pochodzi, pozostały bez skutku, bezpiecz-
ne jest więc nazwać wprost wykopaliskiem
krakowskiem, jako w pierwszej
znalezionej. Zdaje się, że [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
skarb ten w całości doszedł rąk p. Bartłomowskie-
go, znalazły się tem bowiem egzemplarze
wszystkich monet, które pierwszorzędnie najpierwszy
zwiastuny, godziły [illegible] znawcy przed-
tem skarbu tego się były odkłamstwa.
Wykopalisko to nie zostało [illegible] dokładnie opi-
dotychczas

6.

zeszłym
sane, a kiedyśmy w bieżącym roku zaczęli zbierać materyjały do niniejszej pracy, już najcenniejsze okazy, rzadkości numizmatyczne do różnych fenalizowane zostały zbiorów; pozostał wszelako jeszcze w ręku p. Bartłomowskiego dość znaczny zasób tych denarów w okazach wprawdzie gorzej dochowanych, lecz do naukowego użytku przecież przydatnych, a co nade wszystko królka polskiego tego, co po owem wykopalisku się znalazło.

Z listy notaty życzliwie nam udzielonej, podajemy następujący obraz wykopaliska krakowskiego:

a. denarów koronnych króla Ludwika (Bandkie NN 13. 14) z odmianami F
~~szkuk 29.~~ II, 24

b. denarów królowej Zofii (Zebrow skie: Miedzwiedzi N. 15), w różnych drobnych odmianach ~~szkuk~~ okazów około 40,

c. denarów z herbem andegaweńskim po stronie prawej, a dłuczami w krzyż złożonem po stronie lewej, ~~z litera P w górze między szpara dłuczów, szkuk 3.~~ (Bandkie N. 15) ~~szkuk 3, takich że denarów jeno bez litery P, szkuk 2, wreszcie jeden denar, na którym w miejsce litery P fałszowano krzyż fałszywy~~ poznańskich

d. denarów wyobrażających orła bez korony po stronie prawej, a dłucze na krzyż po stronie odwrotnej, F okazów ~~szkuk~~ 15,

e. denarów wyobrażających po stronie prawej krzyż podwójny w tarczy, zaś po stronie lewej orła piastowskiego (Zebrowski NN. 19, 20 i 21) w różnych odmianach ~~szkuk~~ okazów około 150,

f. denarów cienkich wyobrażających koronę po stronie prawej, orła jagiellońskiego po stronie ~~lewej~~ odwrotnej, bitych ze srebra lepszego od 5 próby, większych i mniejszych ~~szkuk~~ okazów około 300, wreszcie

g. denarów podobnych jak poprzednie, lecz w gorszem srebrze bitych, zna-

F ~~szkuk~~ okazów 29, mianowicie II, 18 ~~szkuk~~ okazów 14, odmiany II, 19 ~~szkuk~~ okazów 5, odmiany II, 20 ~~szkuk~~ okazów 10;

F ~~szkuk~~ okazów sześć, mianowicie odmiany ~~odmiany~~ z literą P między zębami kluczy ~~mi~~ (II, 22) ~~szkuk~~ okazów trzy, odmiany z trzema ~~krzyż~~ punktami między ~~zpam~~ kluczami w miejsce litery P (II, 23) ~~szkuk~~ jeden okaz, wreszcie odmiany bez żadnego znaku między ramionami kluczy ~~szkuk~~ okazów 2;

F (II, 25)

F° (II 26–32)

F (III, 41–44)

F (V 71–83)

5 K) Kilka jeszcze nader ciekawych monet z XIV wieku znalazło się w wykopalisku krakowskiem w paję dyniec. Tych nie opisujemy, bośmy ich nie mieli pod ręką.

F (V. 71–83)

F i z tego tytułu do najdawniejszych zaliczone przybyły.

F w chwili zakopania skarbu 7

F Fałszerze pieniędzy 7 F prowadzili ulegała 7

nych z wykopaliska trembowelskiego (Słupnicki Nr. 2–6) w różnych odmianach sztuk przeszło 2400.5) K)

Widzimy więc, że wykopaliska krakowskie wiążą się z trembowelskiem ustalnia na przytoczonym typem denarów g) i że zaś jest dawniejsze od trembowelskiego świadczy nietylko znaczna stosunkowo liczba denarów króla Ludwika i królowej Jadwigi, ale przede wszystkiem ich okoliczność, że w wykopalisku krakowskiem znalazły się w największej ilości (3) denary, które w trembowelskiem najszczuplej i w najbardziej zużytych egzemplarzach były reprezentowane F

Chronologiczne ułożenie typów wykopaliska krakowskiego na tej zasadzie, jakiej się trzymał Ks. Słupnicki, czyli przy wykopaliskach stryjskiem i trembowelskiem, to jest że typy denarów bardziej zużytych będą dawniejsze, ilekroć dłuższy czas były w obiegu, nie dało się przeprowadzić, gdyż nie oglądaliśmy wykopaliska krakowskiego w jego całości, lecz w chwili, kiedy już skilkaset zapewne najlepiej do zachowanych egzemplarzy ukryto, w tem zaś co pozostało, dały się z każdego typu dostrzegać egzemplarze lepiej i gorzej zachowane. Inne więc szczegóły musiały nam służyć do pomocy. Tak nie ulega wątpliwości, że w każdem wykopalisku znajduje się najwięcej sztuk tej monety, która była jak najpospolitsza w obiegu, a zatem najpóźniejszego bicia, monety wcześniejszego bicia, wyjątkowo w obiegu, także w wykopalisku w mniejszej znajdują się liczbie. Równie i to prawidłowo nam jest z historyi menniczej, że moneta taka u nas, jak u narodów wiecznych bezustannie ewidencyi podlegała, a ustawa i reformy przedsiębrane w celu polepszenia monety zazwyczaj niekorzystnego na

zdołały utrzymać lepszą stopę mo„
nety. Potrzeby Skarbu, a częściej je„
szcze złe wola sąsiadów, którzy dobre
krajowe monetę wystawiali, nasyłając
swoją podlejszą, znieważały rychło do
zmienia stopy mennicej. Złoż lecz
i wykopaliskach z pomiędzy ~~razu~~ do
kilku typów te ~~bede, dawniej~~ dawniejszych
do wcześniejszych volnieść wypadnie czasów, Ale„
że w lepszem bite są srebrze; monety
podlejsze w ziarnie będą późniejsze„
po bicia. Ile zaś te drie skażowe„
mę wyskarzą, a lub w ilesby przy
ściśleniu tych zastósowaniu powsta„
ła wątpliwość w krajności przypuszcze
nia, Kszbolt i pysmen przedmiotów
na monecie wyobrażonych, może po„
służyć do rozstrzygnienia wątpliwości.
Wedle tych zasad oceniając chronologi„
czny porządek denarów w wykopalisku
krakowskiem znalezionych, a zwłaszcza
przech ostatnich kategoryj, ~~ilekże kategoryje~~
~~poprzednie bądź do epoki jagiellońskiej me~~
~~należą, bądź jak denary z Mieczami wąt„~~
~~pliwego za pochodzenia~~ musimy denary
pod d ~~barbarone~~ frühgotische uważać jako najpóźniej„
sze, ilekże co do ilości z pośród wszystkich„
~~tych~~ najliczniejsze, i co do ~~krakowskich za~~ ziarna najlżejsze
~~najpodlejsze~~, gdyż ~~zaledwie~~ tylko dwuga
próbę ~~krzyżyka~~ wykazywały. Wcześniejszemi od nich
będą denary opisane pod e), gdyż oba
typy wykazują znacznie lepszą próbę
srebra, znalazły się też w wykopalisku
w znacznie mniejszej ilości. Zachodzi ale„
li wątpliwość które z tych dwóch typów
jest dawniejszy. Wedle ~~proby~~ dobroci sre„
bra zarówno denary pod f) muszą być
dawniejsze, ilekże srebro w nich jest lepsze
aniżeli w ~~od późniejszej próby~~, gdy tymczasem denary
pod e) zaledwie czwartą próbę ~~krzyżyka~~ wykazują
~~ją~~, tymczasem stosunek liczebny tych de„
narów do siebie wprost przeciwny wska„
zuje porządek: denarów jak e) znalazło
się w wykopalisku tylko około 150 egzem„
plarzy, denarów zaś jak f) w dwójnasób
tyle. Rozstrzyga ~~także~~ tę wątpliwość„

~~l. j. liczba egzemplarzy tu„
jąca próba srebra do oznaczenia
chronologicznego następstwa monet~~

~~e, f, g, ilekże dena„
ry Ludwika i Ladwigi nie wy„
magają dalszego objaśnienia, zaś
o ~~te~~ poznańskich denarach na in„
nem miejscu mówić będziemy~~

~~(V, 71-83)~~

~~(III, 41-44)~~

~~mianowicie próby V; 6 granów~~ ~~od późniejszej próby~~

~~(II 26-32)~~

[wcięte]

[Wszystkie zaś te trzy typy wchodzą należą do panowania Władysława Jagiełły, skoro najdawniejszy z nich not. trzyma podwójny krzyż, herb domu Jagiellonów, ~~który nie mógł być z dawniejszych bowiem~~ a najwcześniejszy, ~~zaś typ wchodzi~~ pochodzi w wykopalisku krembowskim ~~do czasów~~ Władysław Jagiełło przypisany został, ~~gdzie i typ dobrzyński temu~~ Królowi należy.

~~b) Tu Dr Żebrawski podając w wątpliwości Numizmatycznych trzy odmiany tych denarków, wspomina że znane zostały razem z denarami Ludwika, dla Casimirowskiego, coby wskazywało że nie za długim do tamtych czasem.~~

[uzupełniając się nawzajem w chronologicznym porządku]

b) Tu Dr Żebrawski [podając w wątpliwościach] numizmatycznych trzy odmiany tych denarków, skłonny jest przypisać takowe Władysławowi Jagielle, biorąc do tego powód z kształtu orła, tudzież z tej okoliczności, iż denarki [powyższe] razem z denarami króla Ludwika znalezione zostały.

wyobrażenie przedmiotów na monecie ~~zawarci~~ zamieszczonych ludzkich ich rysunek. Denary pod e) przedstawiają po stronie głównej herb domu panującego Jagiellonów: krzyż podwójny, tak jak dawniejsze denary Ludwika i Jadwigi herb Andegaweńskich; gdy denary pod f) przedstawiają po ~~ob~~ lejsze stronie koronę Królewską pod, sążnego, na wzór późniejszych denarów potrójny jagiellońskich. Strona odwrotna wprawdzie na obu typach przedstawia orła polskiego, lecz skądy denar na denarach pod e) ~~ma jeszcze~~ zachowuje jeszcze w zupełności ~~cha~~ kształt orła piastowskiego, na denarach pod f) jest on już rozwinięty wedle typu orła jagiellońskiego. Pomimo więc gorszej próby srebra musimy denary pod e) odnieść do czasu wcześniejszego; dla czego zaś denary pod f) choć późniejsze lepszą wykazują próbę, ~~z innem pierścieniem dostatecznie~~ niżej mu jaśniejszem zostaną.

Tak więc te trzy wykopaliska: krakowskie, trembowelskie i stryjskie dostarczyły nam (nieprzerwanego) szeregu denarów od Ludwika i Jadwigi, począwszy a kończąc na Tańcu Zygmuncie I. ~~Możemy śmiało przyjąć~~, że nam z tych wykopalisk wszystkie wybitniejsze typy monety denarowej z epoki jagiellońskiej przedzygmuntowskiej są znane. Wypadnie z tych typów w chronologicznym porządku

a. na czasy panowania Władysława Jagiełły typów cztery, mianowicie z wykopaliska krakowskiego typ najdawniejszy z krzyżem podwójnym w tarczy, typ drugi denarów z koroną w srebrze próby białych, typ trzeci czyli trembowelski pierwszy i typ czwarty czyli trembowelski drugi;

b. na czasy panowania Władysława Warneńczyka przypada tylko typ jeden to jest trembowelski trzeci,

8.

52

Tekst dotyczący się do dziejów mennicy krakowskiej, tudzież porównanie stopy denarów ze znaną nam już z poprzednich rozdziałów stopą monety grubszej, powinny nam posłużyć przy ustalaniu tychże denarów.

Mennica krakowska została w r. 1389 po raz pierwszy za króla Wła„dysława Jagiełły w ruch puszczona. Urządzał ją Rusche mincerz na koszt miasta. Cuzna Karla ~~bez daty~~ znaleziona w księdze rejestrów miej„skich przechowała nam treść tego przydania[7]. Nie ma tu Karla daty, a znak wodny częściowo widoczny, wyo„brażający dużą rękę myśliwską zawie„szoną na sznurze, pojawia się zarówno w rękopi„smach od r. 1385 do 1390; ale wspomnia„ne w karcie tej Lnoch, który widocznie imieniem rajców miasta robót w men„icy dozorował, dozwala nam dokła„dnie oznaczyć czas jej spisania. W ra„chunkach bowiem z r. 1390 spotykamy pozycyję odnoszącą się widocznie do tych czynności Lnocha w mennicy. Mianowicie zapisano w tytule: „Solu„cio pro antiquis dominis" dziesięć gry„wien złotych Krauzowi za roboty, jakie miał Lnoch w mennicy[8]. Że zaś pozycyja ta figuruje w tytule za„łatwości z czasu ustępującego rajców, to jest z roku poprzedniego, przeto te czynności Lnocha w mennicy, a zatem i otwarcie mennicy do r. 1389 odnieść należy.

Wszelako gdy mimo otwarcia men„icy żadnej innej w obiegu aż do r. 1393 nie spotykamy monety prócz groszy prostych tudzież denarów, których po 16 na grosz liczą, przeto widoczna, iż mennica krakowska w tym czasie tylko monetę denaro„wą wybijała.

Dopiero od r. 1393 poczyna men„icą krakowską wybijać także kwarty„niki, których zrazu idzie po cztery na grosz polski[9].

7) Obacz dosłowny tekst tej zapiski niżej w rozdziale poświęconym przez„dam mennictwu.

8) ks. 2054. Solucio pro antiquis dominis: Item X marce date Crauch pro laboribus, quos habuit Lnoch in moneta.

[urządzania]

9) Obacz wyżej rozdział o znaczeniu kwartnika na str. 54.

Te pięć denarów, które pewnemu stopniu wartością najbardziej zbliżają się będą do monety szwartnikowej, wypadnie uznać za współczesne tej monecie.

Z opisanych przez nas pofrzednio denarów jagiellońskich typu e) wyko„ palisza krakowskiego (II 26-32) niclyzo co do ~~wewnętrz~~ stopy mennicznej zupełnie się równa monecie szwarcowej, ale także co do strony zewnętrznej, ten jeden ~~typ~~ wyjątkiem typu tylko posiada w tarczy krzyż podwójny jagielloński podobnie jak szwartniki.

Grzywna tych denarów zawiera w sobie czystego srebra 52·40, czyli w groszu 1·091, a takich groszy wypadzie z krakowskiej grzywny fajnu sztuk 181·08[10]; gdy zaś grzywna szwartników wedle pierwotnego komputu po 4 szwartniki na grosz licząc, zawiera w sobie czystego srebra 52·68, czyli w groszu 1·097, a takich groszy dostarczy krakowska grzywna fajnu sztuk 180·12, przeto w obec takiej zupełnej zgodności rezultatów tych obu monet, nie można wątpić, że są współczesne, że zatem denary II 26-32 wybijane były w mennicy krakowskiej ~~na~~ w ~~tym~~ roku 1389 do 1396, to jest do chwili zmiany komputu monety szwartnikowej.

W r. 1396 poczęła mennica krakowska w skutek zaprowadzonej reformy monetarnej wybijać nowe denary trzeciej ligi (średniejszej (de tercia liga postea), jak to zwie odwieczny memoryjał radców miasta Krakowa[11]), to jest z dwóch części miedzi i jednej części czystego srebra. Liga ta odpowiada próbie srebra 5 łutów i 6 gre„ nów.

Nawyk tych denarów ~~16~~ miało się [zrazu 16] uważać szerokiemu groszowi fra„

10) Czterdzieści egzemplarzy tych denarów dało wagę 10·60, grzywna przeto (768 den.) z uwzględnieniem 3% na zużycie, daje wagę ~~20~~ brutto 209·62, czyli przeciętną wagę denara 0·27.
Dwa denary fałdowane próbie ogniowej wykazały 0·236 i 0·246 fajnu, czyli próbę IV.

11) Obacz dokument N. 1.

złotem, od r. 1398 już ich jednak po 18 na grosz liczą.

Z wyciągniętego krakowskiego denar pod f) opisany, probierz[3] ogniowej, wykazał 0·333 fajnu, a zatem ściśle próbę V i 3 grosz. Testo zresztą jednym denar w epoce jagiellońskiej tak wysoko trzymający próbę.

Denarów tego znalazły się dwa typy, tem tylko od siebie różne, że typ pierwszy (III 41, 42) jest nieco cięższy, typ drugi (III 43, 44) nieco lżejszy. Typ pierwszy przeto będzie

~~Grzywna denarów typu pierwszego (III 41, 42) zawiera czystego srebra 68·32, czyli w groszu 1·423, a tak liczb groszy dostarczy krakowska grzywna fajnu sztuk 138·91; zaś grzywna denarów~~

pochodzi z r. 1396, kiedy 16 denarów liczono na grosz, typ drugi z r. 1398 kiedy na grosz szło denarów 18.

Grzywna denarów typu pierwszego (III 41, 42) zawiera czystego srebra 68·32, czyli w groszu 1·423, a takich groszy dostarczy krakowska grzywna fajnu sztuk 138·91; zaś grzywna denarów typu drugiego (III 43, 44) obejmująca 864 sztuk, zawiera czystego srebra 70·96, czyli w groszu 1·478, a takich groszy wyjdzie z krakowskiej grzywny fajnu sztuk 133·73.[12])

W prawdzie wewnętrzna wartość tych denarów nie dorównywa ani wartości kwartników liczonych wedle nowego komputu po sześć na grosz, ani też wartości ~~groszy~~ ówczesnych groszy czeskich Wacława IV, to też nie były te denary przyjmowane ~~al pari~~ za monetę czeską, lecz z odzicem które nawet pięciu groszy na grzywnie dochodziło.

obejmująca sztuk 7687

12) Sześć egzemplarzy denarów typu pierwszego dało wagę 1·55, co odpowiada, dla z uwzględnieniem 3% na zużycie, wadze grzywny 204·97, czyli przeciętnej wadze denara 0·27; ~~zaś~~ typu drugiego zaś 102 egzemplare dało wagę 24·40, co odpowiada z uwzględnieniem 3% na zużycie wadze grzywny 212·88, czyli przeciętnej wadze denara 0·24.

O ostatnim typie denarów wyko„
palisko krakowskiego (9), który
zarazem reprezentuje pierwsze dwa
typy wytkopaliska trembowelskiego,
wspomnieliśmy wyżej, iż takowy
nie mógł ~~bić~~ wcześniej na ziemi
ruskiej lat bardzo wszystkich,
jak dotychczas po zamknięciu mennicy
lwowskiej, to jest w drugim dziesią„
tku XV wieku. W tym więc mniej
więcej czasie, a w każdym razie
przed zamknięciem mennicy kra„
kowskiej, co w r. 1414 nastąpiło,
mógł być wybijany. W mennicy
mennica krakowska już od r. 1399
wybijała bezustannie monetę grosza„
rową, co raz gorszej próby, prze„
to porównanie wewnętrznej warto„
ści tych denarów ze stałym groszem
szy, wskaże nam ~~czas~~ dokładniej
czas, w którym takowe za mennicy
wyszły.

Grzywna powyższych denarów
(V 71–83) zawiera w sobie czystego
srebra 47 z. 21, czyli w groszu 0·983,
a takich groszy dostarczy krakow„
ska grzywna fajnu szuk 201·09.[13])
Z półgroszy Władysława Jagiełły
tylko typy ostatnie (IV 62–66) bite
między r. 1410 a 1414 pod cyfrą
Mikołaja Falkinberga mincerza
ze srebra V próby równie ~~złej~~ złej
wielkiej wydawnej stopy. Grzywna
tych półgroszy zawiera w sobie
czystego srebra 47 z. 48, a grosz
0·989, takich zaś groszy wypada
z krakowskiej grzywny fajnu szuk
199·89.

Powyższe nasze denary są współ„
czesne tym półgroszom monety, a
zatem muszą być z mennicy kra„
kowskiej tylko między r. 1410 a 1414
wybijane.

Trzeci typ denarów trembowelskich przy„
pisaliśmy wyżej Władysławowi III. Kr.

13) Dziesięciu egzemplarzy tych dena„
rów wykazało dało wagę 33·95,
co z uwzględnieniem 3% na zużycie
metalu wskazuje wagę grzywny
377·65, czyli przeciętnej wagę de„
nara 0·44.

Trzy egzemplarze poddane próbie
wykazały 0·125, 0·116,
0·120 fajnu, czyli próbę II.
Ta próba już wtedy niezmiennie
przez cały wiek XV dla tych monety
denarowej zachowywana była.

Kürbicki w rozprawie swej o denarach rzymskich XIV i XV wieku, środek tylko jednego tego typu odmiany (V, 86), my dwie jeszcze odmiany (V 84, 85) dołączamy.

Z tych odmian mogą jednak nie, które środek za nawet wszystkie pochodzić z czasów Władysława Jagiełły. Mennica krakowska bowiem o, tworzła po raz pierwszy za Władysława Jagiełły w r. 1431, była w Pruchnik bez przerwy w Pruchnie do r. 1440; nie jest więc wykluczona możność, iż temi samemi stemplami wybijała także denary i po roku 1434, które w r. 1431 otrzymała rozpoczęła. Bezpieczniej będzie zatem odnieść typ trzeci trem, kowelski (V 84–86) odnieść w ogóle do lat 1431–1440.

Grzywna tych denarów mieści w sobie już tylko 41·21 czystego srebra, a grosz 0·858, tudzież czas groszy wyjdzie z krakowskiej grzywny bajmu szt. 230·39.[14]) O trzydzieści zatem groszy na grzywnie bajmu są te denary lżejsze od denarów Władysława Jagiełły bitych między r. 1410 a 1414.

Zjawienie się tych mniej lżejszych denarów, podczas gdy starannejsze cięższe były jeszcze rozpowszechnione w obiegu, pozostawiło ślady w ówczesnych stosunkach fiskacyjach pieniężnych. Rozróżniano denary lepsze krakowskie (marce communis et melioris currentis monete denariorum Cracouiensium, marce monete denariorum nouete tunc pro meliori acceptabilis, heller guter Crakischer muncze), od denarów powszechnie w obiegu postrzelonych (marce denariorum tunc valiture et communiter pro bona et acceptabili curture).

Wskazuje na zarazem najliczniejszy typ denarów wykopaliskowa krembawelskiego (VI 89–91, 99, 100), który zdaje się wykopaliskowym stwierdzeniem potwierdza,

14) Dziesięć dość zużytych egzemplarzy tych denarów ważyło razem 3·60, co wobec powiększenia z uwzględnieniem 6% na zużycie, wynosi grzywny 329·70, czyli przeciętnej wadze denara 0·38.

Jeden egzemplarz podobny próbie ogniowej wykazał 0·125 bajmu, czyli próbę II, zgodnie z potwierdzeniem Rüschkego probierza z r. 1438.

pacej znalazł się liczbie, odnieśliśmy do długoletnich rządów Kazimierza Jagiellończyka.

Wiemy że sejm łęczycki z r. 1455 upoważnił króla do wybijania monety denarowej, ale czy mennica krakowska zaraz po swojem otwarciu w r. 1456 poczęła wybijać obok półgroszy także monetę denarową, i czy ją wybijała przez cały przeciąg panowania Kazimierza Jagiellończyka, to nam stopa półgroszy tegoż króla wyjaśnić powinna.

Badając stopę półgroszy Kazimierza Jagiellończyka przekonaliśmy się że typ ~~krajlau~~ pierwszy ~~pierwszy~~ z r. 1456 zawiera w grzywnie pieniężnej 56·82 czystego srebra, typ drugi (V 88) bity około r. 1460 zawiera 47·05 fajni, zaś typ trzeci (VI 97, 98) bity między r. 1478 a 1492 już tylko 33·07 fajni; w obudwóch czego ~~półgroszy typu pierwszego szło na grzywnę krakowską czystego srebra szłuk~~, typu drugiego szło na grzywnę krakowską czystego srebra w półgroszach typu pierwszego groszy 166·96, w półgroszach typu drugiego groszy 201·71, a w półgroszach typu trzeciego groszy 285·45.

Natomiast grzywna denarów polskiego typu kremnickiego zawiera w sobie czystego srebra 44·75, czyli w groszu 0·932, a takich groszy dostarczy krakowska grzywna fajni szłuk 212·10.[16]) A gdy moneta denarowa za zwyczajnie gorszą była co do wewnętrznej wartości od równowiesnie wybijanej monety grubszej, przeto stopa powyższych denarów odpowiada, dałaby, stopie półgroszy Kazimierza Jagiellończyka typu drugiego (V 88) a zatem mogła być bitą w mennicy krakowskiej najpóźniej około r. 1468.

(V 87)

16) Do krzyżyści egzemplarzy tych denarów przedstawiało wagę 52·36, co odpowiada z uwzględnieniem 3% na zużycie, wadze grzywny 358·01, czyli przeciętnej wadze denara 0·42.
Dwa egzemplarze podane próbie ogniowej wyrażały 0·114 i 0·121 fajni, zatem próbę II.

11.

Że te denary nie mogą pochodzić z późniejszego czasu, mianowicie z czasu podskarbiostwa Kurozwęckiego (1478–1492) świadczy ich dobroć; są bowiem o 23·35 groszy na grzywnę grzywnowej czystego srebra cięższe od półgroszy Kazimirza Jagiellończyka ostatniego bicia; natomiast jest możebnem, że niektóre odmiany, mianowicie odmiana VI 89 pochodzi jest współczesną typowi pierwszemu półgroszy Kazimirza Jagiellończyka t. j. pochodzi z r. 1456. Widzieliśmy zaledwie i to z wyżyłych egzemplarzy tej odmiany mieliśmy w ręku, nie mogliśmy przeto na nich żadnego oprzeć obliczenia; wszelako zapisana N. z Helcla Starodawnych praw polskich pomników, zdaje, wyżej na str. przytoczyliśmy, zdaje przytem, szczerze, że przed półgroszami typu drugiego (V 88) t. j. przed r. 1488 wybijane już były lepsze od nich denary, skoro wierzyciel wypłacza półgrosze nowe, a zachowuje sobie półgrosze stare i monetę denarową.

Ostatnie dwa typy denarów koronnych, mianowicie typ piąty (VI, 103) i szósty (VI, 105) wypłacalnika stryjskiego, które przyznaliśmy Janowi Olbrachtowi, odpowiadają dwom typom półgroszy tegoż króla. Typ piąty (VI, 103) lżejszy w tym, że jest dawniejszy i pochodzi z czasów podskarbiego Kurozwęckiego (1492–1499), typ szósty (VI, 105) cięższy a zatem lepszy pochodzić ze będzie z ostatnich lat panowania Jana Olbrachta (1499–1501), kiedy stopa menniczna po pierwotnej mianowicie przepisanej dobroci przywrócona została.

Grzywna denarów VI, 103 zawiera w sobie czystego srebra 41·03, czyli w groszu 0·854, a zatem groszy wypada z grzywny

17) Pięćdziesiąt egzemplarzy denarów VI 103, wybornie dochowanych, dało wagę 18·80, co odpowiada z uwzględnieniem tylko 1% na zużycie, wadze grzywny pieniężnej 328·10, czyli przeciętnej wadze denara 0·37.

Jeden egzemplarz badany próbie ogniowej wykazał 0·114 fajnu, czyli prawie II próbę.

18) Czterdzieści egzemplarzy denarów VI 105 bardzo dobrze dochowanych, dało wagę XX 15·10, co odpowiada z uwzględnieniem 1% na zużycie, wadze grzywny pieniężnej 329·42 czyli przeciętnej wadze denara 0·38

Trzy egzemplarze poddane próbie ogniowej wykazały 0·112 0·114 i 0·122 fajnu, czyli próbę II. [bo prawie o 4 grany fajnu na grzywnę krakowskiej czystego srebra]

krakowskiej grzywny fajnu szłuk 231·48; zaś grzywna denarów VI. 105 zawiera czystego srebra 41·17 czyli w groszu 0·85 f. a takich groszy dostarczy krakowska grzywna fajnu szłuk 230·66.[18]

Nader drobna różnica, jaka zachodzi w dobroci między temi dwoma typami denarów, świadczy iż Kurowski tylko monetę półgroszową naśladując monety denarowej. Natomiast nie umiemy wyjaśnić, dlaczego oba typy denarów wykazują dalekie cięższą stopę od monety półgroszowej, kiedy w dziejach mennictwa od wrotny stosunek jest sprawdzony.

Na tych dwóch typach kończy się szereg denarów koronnych XV wieku. W poprzednich rozdziałach przyczyniliśmy wszystkie ustawy zapadłe w ciągu pięcioletniego zaledwo panowania króla Aleksandra. Wykazują one, iż król Aleksander koronnej monety półgroszy żadnej innej koronnej nie wybijał monety.

1. [Druk.: Rozpr. Hist.-Fil. AU. 1878, t. 9, s. 122–139]

O urzędzie podskarbiowskim, o mennicy skarbowskiej i urzędach mennicznych.

[Stan wiedzy]

Jeśli w tem miejscu o urzędzie podskarbiowskim [powiedzieć] pragniemy, winniśmy ostrzedz Czytelnika, że nie jest naszym zamiarem dziać wyczerpującego nad tym przedmiotem traktatu, do czego z epoki niniejszej rozprawy obfitej zbyt mało posiadamy materyjałów. Chcemy tylko zwrócić uwagę badaczy na te szczegóły czerpane ~~w~~ ze źródeł archiwalnych lub też wyjęte z monet, które objaśniają stosunek podskarbiego do mennicy ~~urzędów~~ mennicznych.

[Paweł Radzieński]

Skarbowskie czy podskarbiowskie zwać się mogą te urzędowe zarządzające skarbem przeszłości, w odróżnieniu od zawiadowcy skarbu królewskiego, napróżno staralibyśmy się wyszukać na zasadzie dokumentów z XIV i XV wieku. I jeden i drugi przybierze tytuł raz skarbnika drugi raz podskarbiego bez żadnej ~~objaśniającej~~ objaśniającej przyczyny. Tak Dymitr Zaduński czyli Gorajski, Jakub Dembiński[,] Piotr Kurozwęcki tytułują się to skarbnikami to podskarbimi królestwa polskiego, Andrzej Lubieński i Jan Rzeszowski tytułują się skarbnikami, Hinczka Rogerowski znowu tytułem podskarbim.[1])

Dopiero sejm piotrkowski ~~r. 1504~~ r. 1504 na nowo zebrany określając sprawy i obowiązki tych urzędników, mianuje skarbnego i dworskiego, nazywa podskarbiego skarbnego „Thesaurarius Regni", podskarbiego nadwornego „vicethesaurarius curie".[2]) Chronologiczny szereg podskarbiów koronnych i nadwornych, podający przy każdym tytuł jego wedle aktów spółczesnych.

[1]) Przy końcu niniejszego rozdziału ~~podamy~~ zamieścimy chronologiczny szereg podskarbiów koronnych i nadwornych, podający przy każdym tytuł jego wedle aktów spółczesnych.

[2]) Vol. legum T. I, str. 135.

polskich wyraz „Thesaurarius" „Ze
zpis" przetłumaczono na „podskarbi"
i tak też odtąd stało się tego urzęd-
nika skromnego zwano.

W wieku XIII i XIV skarbowe[1] niemal
wszędzie ma swego skarbnika
czyli podskarbiego, a obok niego
istnieje skarbnik czy podskarbi
książęcy nadworny. Urząd podskar-
biego królestwa polskiego poja-
wia się dopiero za Ludwika, z
powodu iż król ten stwa berła sta-
[1] stwarzał. Nadworny podskarbi kró-
la Kazimierza Wielkiego: Dymitr
Ladowski Grzymalita Gorajskim zwany,
został pierwszym królestwa pol-
skiego podskarbim. Wszelako od śmier-
ci Gorajskiego aż do r. 1431 nie spo-
tykamy żadnego podskarbiego króle-
stwa polskiego, natomiast wysłu-
gują [1] podskarbiowie nadworni czyli
królewscy, zwani także kuśtoszami skar-
bów królewskich (custos thezauri re-
galis), kuśtosz podskarbiowie dworu królewskich.
Dopiero W r. 1431 ustanowiony przez Andrzeja Łabiń-
skim [1] urzędu podskarbiego
królestwa polskiego, a podskarbiowie
nadworni [1] przybierający [1] tytuł pi-
sarzy skarbu królewskiego (notarius
thezauri regalis).

[1] schodzący do roli coraz
podrzędniejszej 7

Aż do czasów podskarbiowstwa Piotra
Kurozwęckiego (1479 – 1499) nie napo-
tykamy śladu bezpośredniego zarządu
lub zwierzchnictwa podskarbiego nad
mennicą, a cały stosunek zdaje się ogra-
niczać do pobierania dochodów z men-
nicy do skarbu królewskiego. ~~i sprawdza-~~
~~nie rachunków mennickich~~.

[1] stojące polski i Węgier, dwór swój
na Węgrzech utrzymywał.

[1] na pierwszy plan 7

W działalności mieszczan krakowskich
~~złożonej skarbu~~ przedłożonej królowi
Kazimierzowi Wielkiemu [1] na bezmierne wy-
bijanie złej monety skarbowej, nie ma
wspomnienia o podskarbim, a zażalenie
skierowane jest wyłącznie przeciw myn-
cerzowi Barkowi, [1] ~~który wybija monetę~~
~~kiedy zechce~~.

[1] (1369)

Za Władysława III w r. 1435 nie pod-
[1] jakoby także bezpośrednio byłoby władzy
królewskiej podlegał. 3)

3) Szujski i Bielowski: Monumenta medii
aevi T. IV, part. II, pag. 25. Obacz także
powyżej str. 49 notkę 3).

1950.

skarbi, lecz ~~zawsze~~ przędzicy monni, czy płaciciele, wyznaczonym przez skarb komisarzom rachunek z zarządu mennicy od 24 kwietnia 1434 do św. Michała 1435.[4]

Kazimierz Jagiellończyk w przywilejach nadanych Stanisławowi Worsley, nadwornemu mincmistrzowi ludzi skarszym mincerzom Janowi Laudamurowi, Piotrowi Kosarowi, Marcinowi Holcie, Hannuszowi Langowi i Mikołajowi Kernchenowi z prawdu obwarcia mennicy krakowskiej w r. 1456, chociaż tychże mincerzy we wszelkich sprawach sporych jurysdykcyi podskarbiego podbaja, przecież ani słowem o jakiejkolwiek zależności ich od podskarbiego w sprawach mennicznych nie wspomina.[5]

Pierwszy dowód zarządu mennicy wprost przez podskarbiego, mamy dopiero z czasów Piotra Kurozwęckiego. Monety grubsze wychodzące z mennicy podczas jego zarządu, opatrzone są jego herbem: Porajem. W innem miejscu mówiliśmy o nadużyciach, jakich się dopuszczał Kurozwęcki w wybijanej przez swym zarządem monecie. Wystarczy tylko nadużycie złota. Powoł do uskarwienia komisyi z województw krakowskiego i poznańskiego ludzie dwóch obywateli krakowskich do czuwania nad ~~mincą~~ wagą i próbą monety.

Przywilejem wydanym w Korczynie w poniedziałek po oktawie Bożego Ciała r. 1502 król Aleksander uskanowiwszy Henryka Slakiera mieszczanina krakowskiego mincmistrzem mennicy krakowskiej, opiekę nad wagą, monetą, obciążeniem, zarząd i dyspozycyę podskarbiemu koronnemu Jakubowi Szydłowieckiemu poruczył, który w myśl postanowień sejmu krakowskiego koronacyjnego z r. 1502 winien był dostarczać mennicy srebra szczerego wypróbowanego, a wybitą monetę i wy-

4) Obacz dokument N. 7.

5) Dokumenty NN. 8, 9.

1961

6) Dokumenty NN. 11.-17.

[mincerzy lub]

7) Monumenta medii aevi T. IV, pars I, NN. 584 i 790.

8) Tamże pars II, str. 296 ad 11. „Item Nicolao Salmon I marc. super precio de censu monete."

9) Obacz dokument № 16.
„W archiwum aktów dawnych miasta Krakowa przechowuje się przywilej wydany w Krakowie w niedzielę wzbór oddany sw. Marcina r. 1504, mocą którego król Aleksander wynagradzając wierne służby Kaspra Barra rajcy krakowskiego w tem zostawszego położone, iż w domu jego mennica zwykła się była wybijać, nadaje mu prawo odpuszczania wody z jego sadzawki do sadzawek królewskich.

10) Tekst łaciński tej notaty opiewa:
„Item lenetur domini Consules Cracovienses thoncelario dicto Rusche: primo aberchrawl VII marc. cum II scotis, - Item XV probas quamlibet per I scotum, - Item ferramenta ad fornacem et sublus tegil pro II marca, - Item kapsatorium quod inter fretatur stuffteyn pro ½ marca, - Item II tegil, - Item II incudes, - Item VI malleos, - Item II zydeschalen, - Item II forfices, - Item seream cum qua rechuditur moneta, - Item alia mencia ad fabricam expensa constant vltra I marcam. - Item non sustulit pecuniam, que manet in fabrica.
„Item lenetur Rusche dominis consulibus: Primo I tegil, - Item weynsteyn, quantum dominus Enoch enarrabit."

6)

probowana, odbierać w swój zarząd.

Mennica krakowska w ciągu XIV i XV wieku nie miała swego osobnego na ten cel przeznaczonego budynku, lecz przeważnie bywała w domach [mieszczan krakowskich. Tak w r. 1320 mincerz Fryderyk ma swą własną mennicę, która leżała gdzieś w rynku krakowskim[7]. W r. 1391 jest mennica umieszczona w domu Mikołaja Salmona[8]. Kazimierz Tragi, Jan Olbracht i Aleksander wybijali monetę w domu Kaspra Barra mieszczanina krakowskiego, który w domu na ~~tym celu~~ ten cel ~~jako~~ wale „ zyjąc ~~porządził~~. przyrządził.[9]

W posiadanym rachunku ~~kaduego~~ roczą „ dzenia krakowskiej dokonanego mennicy w r. 1389 ~~dokonanego~~ przez mincerza Ruschego ~~dokonanego~~ na wiersz rajców miasta Krakowa. ~~Tenlo liczna karta bez daty rozmaitego na w rejestrach miejskich z r. 1390.~~

Podajemy go tutaj dla ciekawości w dosłownym przekładzie:[10]

„ To jest co panowie rajcy winni „ mincerzowi zwanemu Ruche.

„ Naprzód odpadków ~~VIII~~ siedm grzy „ wien z dwoma szalcami, —

„ Potem piętnaście prób każda po „ szalcu, —

„ Potem ~~z~~ za żelaziwa do pieca kutni „ czego i pod tygle ~~za~~ pół grzywny, —

„ Potem ~~z~~ za koru czyli kamień szlifier „ ski pół grzywny, —

„ potem dwa tygle, - potem dwa „ kowadła, - potem sześć młotów, - po „ tem dwie kleszty, - potem dwoje no „ życ, - potem zamek, którym zamy „ ka się mennica, - potem inne wypo „ trzeby na przyrządy do fabryki wyno „ szą przeszło grzywnę. A nie wzią „ tem pieniędzy, które pozostały we fa „ bryce."

„ To zaś jest, co Ruche winien „ panom rajcom:

11) Helcel: Starodawne prawa pol-
skiego pomniki, Tom II, str. 218.

12) Ms. 2054. (1390) Rayse: Item
Kyl Greff I fertonem pro simplibus
ad intequendum Regem pro libera su-
per moneta.
Ms. 1851. (1393) Racio dni
Regis super muncijs: Item cursori
VI gr. cum libera et parte monete
Regi misse.

13) Ms. 2054. (1390) Solucio pro
antiquis dominis: Item X mrc. dale
Cranch pro laboribus, quos habuit
Enoch in moneta.

14) Ms. 2054 (1391) str. 8. Debita
civitatis — ole Suppis — huorum mo-
nete I XXIII marce — Exaccio.

15) Monumenta T. IV, pars II, str.
296 ad 11; str. 297.

16) Monumenta IV, pars II, str. 243,
244, 247, 250, 254, 255; 259.

17) Ms. 2053 ad Annum 1397.

[w rubryce dochodów]

58

„Naprzód 4 jeden łyżiel, — potem ka-
„mienia winnego łyżc, ile szan Enoch
„podał."

Za Kazimirza Wielkiego i Wtedy
„sława łagiely była mennica kra-
kowska królewskie mieszczana
w dzierżawę. Ustawa urządzenia
krakowskich żup soli wydana
przez króla Kazimirza Wielkiego,
przechowała nam wiadomość, że
w r. 1368 Jan Felicjanowicz wraz
z żydem Lewkiem trzymali mennicę
do rąk wiernych (ad fideles manus).[11]

Rachunki miasta Krakowa od r.
1390 zawierają kilka pozycyj, które
nie dadzą się inaczej wytłumaczyć,
jak że w tym czasie miasto kra-
kowskie mennicę w dzier-
żawie. Więc najprzód płaci miasto
przemianowane myncerzom Ruschem
przemianowane wyżej kaszka prze-
dtem mennicy. W latach 1390 i
1393 wysyła po dwakroć gonców
za królem[12] z listami o listy /w sprawie
mennicy.[13] W r. 1390 wypłaca Kra-
cowi 10 grzywien za roboty, które
miał Enoch w mennicy.[14] W r. 1391
wydarzyło się (jako zysk z mennicy) 73 grzy-
wny jako zysk z mennicy, wypłaca
Mikołajowi Salmonowi czynsz z tarko-
wej; rachuje się z Karolfalem co do
srebra do mennicy dostarczonego.[15]
W r. 1393 śle listy po mistrza mo-
nety myncerza, za przybyciem rok
raczej dostarcza wina w podarku,
wypłaca czynsz z domu, w którym
kiedyś mieszkał, zwraca mu wydatki
pomiarowe na Kowalu, a wreszcie w
r. 1398 na własny koszt (90 grzywien) wysyła.[16]
W r. 1397 spotykamy mistrzów myn-
cerza w liczbie mieszczan na ko-
szcie miasta.[17]

Po raz ostatni jest mennica w
Krakowie w dzierżawie około r. 1401
i 1402. Trzymają ją do Świętego Jerzy-
mon de Talentis kupiec Andrzej

18) Obacz pamyk na str. 54 notkę 2)

Czarnysza późniejszy wójt prawi„
cyjonalny najwyższego prawa nie„
mieckiego na zamku krakowskim,
a wybijane w tym czasie półgrosze
ich cyframi początkowemi są ozna„
czone. 18)

Aż do roku 1393 są mincerze
(monetarii) jedynymi urzędnikami
mennicznymi. Od r. 1393 zjawiają
się także mincmistrze (magistri
monete) zkąd wszystkie są ma„
czelnikami mennicy. Pierwszy [Piotr
Bork] klaszcze swoją cyfrę na kwar„
tnikach obok cyfry mincerza Konrad„
da. Po Borku następił [Nikolaj]
Bochner około r. 1396. 19) Nie pienny
jak długo Bochner sprawował urząd
mincmistrza i czy mincmistrz Andrzej
z r. 1403 jest jego bezpośrednim na„
stępcą. Testt zamiatował mennicą do r.
1399, kiedy bar początku wybijać
półgrosze, to najdawniejszy typ półgro„
szy oznaczony literą N/[Andrzeja] nosi jego
cyfrę początkową, jak półgrosz ozna„
czony literą A (III. 52) cyfrę minc„
mistrza Andrzeja. Następca Andrze„
ja nie jest nam znany: zdaje się, że
krzyż podwójny widoczny na kilku
typach półgroszy bitych między r.
1406 a 1413 [jest jego] (III 60-64) jest
jego znakiem mincerskim.

O probierzu mennicznym nie wspomi„
naja jeszcze w tym czasie księgi miej„
skie, trudno jednak przypuścić, iżby
go nie miała mennica krakowska,
wybijająca już równocześnie trzy ro„
dzaje monet: półgrosze, kwartniki
i denary, skoro w mennicach pomorskich
ościennych oddawna probierze byli
ustanowieni. [Prandota] Kopewne na„
czelnik [tajemnic] miejskiej kopni sre„
bra a zarazem probierz srebra Piotr
Geweythfewyr, wielokrotnie w księ„
gach miejskich wspominany
był zarazem przysięgłym probierzem

1948

[mincmistrz]

(II, 34)

19) "Wiadomość" o kościele s. Katarzyny
na Kazimierzu przy Krakowie (Biblioteka
Warszawska r. 1854, Tom. IV str. 6)
gdzie jednak mylnie nazwano go "ks.
Kolaja Bonerem. Znamy bowiem wyjąc
lona nam życzliwie przez Dr Lebrow„
skiego notatkę z tegoż samego przywi„
leju w którym ten mincmistrz wyra„
żnie jest nazwany "Nico
laus Bochner magister (III, 48)
monete et thelonearius Cracovienses ac
zupparius plumbi fodinarum Tlkuszen„
sium et Chanciensium.

Obacz Teutie Monumenta T. IV
pars II str. 150.

mennicy. Przypuszczenie to zyskuje na prawdopodobieństwie, jeśli ~~raz~~ zważymy na uwagę ścisły stosunek jaki zachodził między mistrzem a mennicą krakowską w pierwszych kilku latach po jej otwarciu w r. 1389.

Pomiędzy mincerzami panowała zachodzić jakaś różnica w starszeństwie, skoro tylko niektórzy wstawią swe cyfry na monecie; inni zaś reszta mincerzy pracowała jedynie w roli pomocników tych kilku starszych mincerzy, którzy ~~też za~~ ~~cin~~ też za nich brali od „wieczystawie oznaczając monetę swą cyfrą.

pod kontrolą

20) Dokument N. 7.

W otwartej r. 1431 mennicy nie spotykamy mincmistrza, a zarząd menniczy sprawowany jest przez dwóch zawiadowców i przez pisarza menniczego.[20] Natomiast występuje już przysięgły probierz mennicy w osobie Jakuba Ruszkego przełożonego niejakiej dolni srebra.[21]

(officiales)

21) Obacz pozycję na str. 69 notkę 1)

W r. 1456 za pięciu mincmistrzów czyli starszych mincerzy (seniores monetarii seu magistri monetarum) równocześnie w mennicy krakowskiej urzędujących, którzy sobie wedle potrzeby pomocników przybierają, ~~przełożonym~~ Zwierzchnikiem ich jest naczelny mincmistrz (magister fabrice monetarum) Stanisław Chorstein.[22] Wybijane w tym czasie półgrosze noszą jego cyfrę ~~naczelnego mincmis~~ M. Łodzier cyfrę jednego z mincerzy. Wszelako tylko dwóch mincerzy czy mincmistrzów stawia swe cyfry obok cyfry naczelnego mincmistrza, reszta mincerzy nie stawia swych znaków na monecie.

22) Dokumenty NN. 8 i 9.

Podskarbi Kurozwęcki wtenczas herbem znaczy monetę.

Nadzorowania Kurozwęckiego zwierzchnictwa zmianę w nadzorze nad mennicą i monetą, miejsce probierza zajmują Komisarze delegowani po jednemu z Wielkopolski, Mazowsz z ziemi krakow-

23) Dokumenty N. 11. 17.

Komu przypisać znak mennicy O na monetach z ostatnich lat panowania Ludwika wobec tego, że mincerzy mincerze z tego czasu.

24) Vol. leg. I str. 135.

25) Dokument N. 17.

26) W spisie tym przyjmować będziemy tytuły skarbnik i podskarbi w dosłownem tłumaczeniu wyrazów thesaurarius i vicethesaurarius.

1306. Michał syn Piotr skarbnik[26] = (Kod. dypl. krakow. I, 149).

1310. Siecioch skarb. miasta krakowskiego (Ks. Kod. miasta Krakowa)

1311. Paweł skarb. sandom. (Kod. Tyniec. I, 78)

1317. Bakosław skarb. sandom. (Kod. dyplom. Małopolski I, 183)

1320. Mikołaj skarbnik nadworny (Kod. dypl. krak. I, 156).

1331. Arnold podskarbi (Kod. małop. I, 221).

1339. Albert z Biechowa skarb. królewski (Kod. dypl. krak. I, 215).

1355. Świętosław podskarbi królewski (Kod. małop. I, 286 — Kod. dyplom. Mogilski, 56), 1358 (Kod. dypl. krak. I, 272), 1359 (Akta Gr. i Z. V, 5 — Kod. dypl. pol. III, 262), 1361 (Kod. dyplom. Mogil. 57), 1366 (Kod. małop. I, 341), 1368 (Helcel: Starod. prawa pol. pomniki I, 218).

1361. Wojsław podskarbi krakow. (Kod. dypl. pol. III, 268), 1362 (Tamże 277).

Marek ze Skrzypolny skarb. krakow. (Tamże 272)

1945.

Ko

---

przywilejem

---

[1] obywatelami miasta

[23] Wszelako już statut piotrkowski z r. 1504 przyznający podskarbiemu koronnemu charakter urzędniczego mincmistrza, nakładający mu obowiązek utrzymywania wytrawnych [illegible] (probierzy w mennicy).[24] Mincmistrzem za króla Aleksandra był Henryk Slakier obywatel krakowski, któremu król [illegible] zajmie korzystnego r. 1502 stanowiącym, powierzył wybijanie i uchwalonej przez [illegible] tejże monety.[25] Slakier jednak nie kłopocił się znakowaniem mincerskich na monecie.

Na zakończenie domieszczamy tu, kilka szeregi podskarbich krzyżacz urzędników mennicy krakowskiej, podając przy każdym tytuł jego według dokumentów krzyżacz zapisek archiwalnych.

Podskarbiowie:

5.

~~1362. Wojsław podskar. krak. (Tamże 277).~~

1368. Dymitr z Lady podskarbi (Helcel l. c. I, 218), 1370 (Kod. dypl. I, 372), 1373 niegdy podskarbi króla Kazimirza (ks. Kod. kat. krak. II), 1378 ~~podskarbi~~ skarbnik królestwa polskiego (Kod. Małop. I, 402), 1380 (Acta Gr. Z. III, 63), 1384 (ks. Kod. kat. krak. II), 1385 (Kod. dypl. pol. III, 337), 1389 podskarbi (Kod. dypl. pol. I, 257 — Acta Gr. Z. III, 82, 83, 84 — Kod. Mogil. 83), 1390 skarbnik „marszałek król. polskiego (ks. Kod. Kapit. krak. II), 1391 skarbnik (Kod. dypl. pol. I, 260).

1388. Andrzej podskarbi królewski (Przezdziecki: Rachunki Jadwigi i Jagiełły).

1389. Nawój z Łękawy mistrz dworu i skarbnik królowej polskiej (ks. Kod. Małop. II), 1393 podskarbi królowej

1390. Sulek podskarbi królowej (Przezdziecki l. c. 18)

1393. Hinczko z Przemankowa podskarbi, obejmuje urząd (Przezdziecki l. c. 21 — ks. Kod. m. Krakowa), 1394 podskarbi (Akt. Gr. Z. VI, 8 — ks. Kod. Małop. II), skarbnik (Monum. IV, pars. II), 1395 podskarbi (Tamże), 1398 skarbnik królewski (Tamże), 1399 podskarbi (Tamże)

~~Nawój z Łękawy podskarbi królowej~~

(W Przezdzieckiego Rachunkach dworu Jadwigi i Jagiełły (str. 32, 56) wspomniani za pod r. 1393 Dzierżek Łopacin, ten za pod r. 1394 Drogosz jako dawni podskarbiowie)

1397. Adam z Tura podskarbi królowej (Akt. Gr. Z. III, 121), 1398 skarbnik królowej (Monumenta IV, pars. II)

1406. Jasko Lubański podskarbi królowej (ks. Cons. A, I), 1413 (Przezdziecki 99), 1414 podskarbi (Tamże 101)

1407. Nowko kustosz skarbu królewskiego, kanonik sandom. (ks. Kod. kat. krak. II).

f (Przezdziecki 66, 67)

f, 33, 36, 38

~~f (Przezdziecki 33, 36, 38~~

1412. Medyolanski podskarbi (Przezdziecki 97), 1415 (Tamże 102), 1417 (Tamże 103).

1418. Mistrz Mikołaj Klinczowicz skarbnik królewski, kanonik krak. (Kod. dypl. 106 – Ms. Consul. 1533), 1419 kustosz skarbu królewskiego (Ms. 1475), 1420 (Tamże), 1420 podskarbi (Ms. Cons. 1536), 1431 (Tamże), ~~1432~~ 1435 pisarz skarbu, proboszcz u św. Michała (~~Akt~~. Dokument N. 7).

1422. Henryk z Rogowa skarbnik królewski (Ms. Consul. 1536), 1423 (Ak. Gr. Z. III, 179), 1425 (Ms. Consul. 1536)

1429. Stanisław podskarbi (Ms. Consul. 1536), 1431 (Ms. 2057).

1431. Andrzej z Lubina skarbnik Królestwa polskiego (Ms. 2057), 1433 (Kod. dyp. pol. I, 311 – Vol. leg. I, 42), 1434 (Kod. dyp. pol. I, 317), 1435 (Dokument N. 7), 1436 (Vol. leg. I, 57), 1438 (Tamże 63 – Ak. Gr. Z. V, 94)

1435. Łukko z Tokar pisarz skarbu (Dokument N. 7), 1436 podskarbi (Ms. Consul. 1536), 1442 podskarbi skarbów królewskich (Ms. Consul. 1536). Obacz rok 1460.

1443. Bartosz kustosz skarbów królewskich (Zeissberg: Kleinere Geschichtsquellen Polens im Mittelalter, Wien 1872, str. 20).

1448. Klincza z Rogowa podskarbi króla pol. kasztelan rospierski (Helcel: Starod. prawa pol. tom. II N. 3363), 1451 podskarbi królestwa polskiego (Vol. leg. I, 77), 1452 (Ms. Consul. A, 2), 1454 (Vol. leg. I, 84 – Kod. dypl. pol. II, 899), 1455 (Ms. Cons. A, 2 – Ms. Kod. ~~dypl.~~ Matop. II), 1456 (Kod. Uniwer. krak. II, 166, 168), 1457 (Vol. leg. I, 88), 1458 (Tamże 89)

1460. Łukko z Tokar pisarz skarbów kró-

Lewstich, scholastyk sandom. kanonik krakow. (Ms. Rud. skałop. II),

~~1464.~~ 1463 podskarbi królewski (Rod. miner. krak. II, 219).

1461. Jakub z Dembna Łakcè ze Szczekocin podskarbi królestwa pol. skiego (Ak. Gr. z. V, 206 — Rod. dyp. pol. III, 430), 1462 (Ak. Gr. z. VI, 74 — Vol. leg. I, 92) skarbnik królestwa polskiego (Rod. Jagiel. 128), 1463 (Helcel II, N. 3714 — Rod. Jagiel. 131 — Rod. Tymiecki II, 463) Crakyscher landesthorskarbye (ms. Cons. A, 2), 1464 skarbnik królestwa polskiego (Helcel II, N. 3758 — Rod. dyp. pol. III, 437 — Rod. prielicki 32), 1465 (Helcel II N. 3790), 1466 (Famże N. 3845), 1467 (Famże N. 3887 — Rod. Jagiel. 131), 1468 (Helcel II, N. 3925 — Rod. miners. krak. II, 261)

1469. Jan Rzeszowski skarbnik królestwa polskiego (Helcel II, N. 3948) 1471 Łakcè schol. sandom. kanon. krak. administr. katedry krak. wiel. kurzędzca krak. (Famże N. 4030 i 4035).

1471. Tomasz Frąbczyński podskarbi (Długosz: Historiae Polonicae V).

1476. Paweł Jasieński skarbnik królestwa polskiego (Rod. chrzow. 265, 268), 1478 podskarbi król. pols. (w Rod. m. Krakowa)

1479. Piotr Kurozwęcki inaczej z Chydnik podskarbi królestwa pol. (Ak. Gr. z. III, 242), skarbnik król. pol. (Famże VI, 193), 1480 skarbnik król. pol. (Helcel II, N. 4230), 1484 podskarbi król. pol. (Rod. dyp. pol. II, 701), 1485 skarbnik (Ak. Gr. z. III, 249 — Vol. leg. I, 110), 1487 skarbnik król. pol. (Helcel II N. 4323), 1489 (Rod. dyp. pol. III, 461 — Rod. prielicki 40), 1491 (Helcel II, N. 4382), 1492 (~~Hc~~ Famże N. 4390), 1493 (Famże N. 4405), 1494 (Famże N. 4425 —

Vol. leg. I, 113), 1495 (Helcel II, N. 4431), 1496 (Rod. Mazow. — Vol. leg. I, 128), 1498 (ks. Rod. Matop. II — Helcel II N. 4485).

1501. Jakub Szydłowiecki skarbnik królestwa polskiego (Helcel II N. 4534), 1502 ~~(ks. Rod. Matop. II), 1504~~ (Dokumenty N. 17 i 18), 1504 (Dokumenty N. 19, 20 i 21), 1505 (Dokument N. 22 — Rod. dypl. pol. I, 229, — Rod. Wielicki 43 — Rod. Dzieci II 558.

Mincerze i mincmistrze (krakowscy)

~~Okres~~ Od r. 1300 – 1386.

1301. Dytterych mincerz (Chronm. IV, pars I, N. 3)

1302. Skarek niegdy mincerz krakowski (ks. Suplem. Kod. dypl. Matop.)

1320. Fryderyk mincerz (Chronm. IV, pars I, N. 584).

1326. Walter mincerz (Tamże N. 826), 1336 (Tamże N. 1193), 1339 (Tamże N. 1324).

1327. Mikołaj Holsat mincerz (Tamże N. 882), 1332 (Tamże N. 1094).

1367. Bartek mincerz (Tamże ~~N. 1703~~ A. N. 29), 1369 (Tamże A II str. 25) 1375 (Ms. 2058).

1368. Jan Telitkowicz ludzi Lewko żyd dzierżawcy mennicy (Helcel I, 218)

1371. Nicze mincerz (Ms. 2058), Kyswetir mincerz (Tamże).

~~Okres~~ Od r. 1389 – 1414.

1389. Rusche mincerz (ks. 2054) 1390 (Tamże).

Enoch dozorca mennicy (Tamże).

1391. Mikołaj mincerz (Chronm. IV, pars II, str. 74), 1397 (Ms. 2053), Mistr Jerzy dozorca mennicy (Tamże).

1393. Piotr Bork mincmistrz (Przez. dziecki 22 i 23), 1394 (Chronmen. IV, pars II, 112).

Mistr Donald mincerz (Przez. dziecki 37), Chronm. IV pars II, 243, 244), 1394 (Przezdziecki 22 i 23), 1395 (Chronm. IV pars II, 247), 1396 (Tamże 250) 1397 (Tamże 255), 1398 (Tamże 260).

Gezzo mincerz (Przezdziecki 21),
Czirfas mincerz (Monum. IV, pars II, 100).

1396. Mikołaj Bochner mincmistrz (Bibl. Warsz. 1854, T. IV, 6, „Monum. IV pars II, 150),

1397. Piotr mincerz (Tamże str. 173),

1399. Peszko mincerz (Tamże str. 205),

1400. Piotr Glocz mincerz (Ms. Cons. I, A).

1403. Szymon de Talentis i Andrzej Czarnysza wspomniani jako dzierżawcy mennicy krakowskiej do spółki (Ms. Cons. A, I).

~~1403~~ Andrzej mincmistrz (Przezdziecki 88)

Jan [albo Hanusz] „Wenke" mincerz (Ms. Consul. A, I), 1406 (Tamże), 1407 (Tamże), 1412 (Tamże Ms. 1537).

Prot Günthir mincerz (Cons. A, I), 1406 (Tamże).

1404. Hanusz Ungir mincerz (Tamże).

1405. Więclaw z Berna mincerz (Tamże), 1407 (Tamże).

Hanusz x) (Consul. A, I)

1406. Rauschc mincerz (Tamże).

Hanusz Tanrod mincerz (Tamże).

Piotr Gallicus mincerz (Ms. 1178) (Tamże).

Piotr Geweyssewyr probierz srebra (Ms. Consul. A, I), 1408 (Ms. 2056).

1407. Prokop Günthir mincerz (Ms. Consul. A, I).

Stefan Lang mincerz (Tamże).

Mikołaj Follisfessil mincerz (Tamże).

Kephil mincerz (Tamże).

1408. Herman Knappe mincerz (Tamże).

1411. Mikołaj Umlauff mincerz (Tamże)

1412. Filip z Radomia mincerz. (Tamże)

Mikołaj Falkinberg mincerz królewski (Ms. 1536) 1413 (Tamże)

~~Dotyczy~~ Do r. 1431-1440.

1432. Mikołaj Bochsenschisser mincerz (Ms. 1480).

x) W tym czasie trzech mincerzy nosiło imię Hanusz, ~~Nie pewny~~ mianowicie Hanusz Wenke, Hanusz Ungir i Hanusz Jan, rod. Nie wiemy o którym tu mowa.

" 1407 (Tamże).

1434. Marcin Unvorworn mincerz (Tamże).
1435. Jan Laŭdamus de Wincrig mincerz (Tamże).
1436. Hanŭsz Gerke mincerz (Tamże).
1437. Hanŭsz Bewerer inaczej Long Hanŭsz (Tamże) mincerz (Tamże).
1438. Mikołaj Griste mincerz,
Ambroży z Królowejogrodu (vide Grecz Reginae) mincerz (Tamże).
Jakŭb Ruszke przysięgły probierz menniczy (Ms. Consul. 1536).
1439. Marek Wenke mincerz (Tamże).
1440. Mikołaj Büchsenmeister mincerz (Tamże).
Barlisch mincerz (Ms. 1480)
~~Burgrabiowie~~ Od r. 1456 – ~~14~~ 1502.
1456. Stanisław Morsteyn naczelny mincmistrz (Document N. 8)
Jan Laŭdamus, Piotr Kosar, Marcin Sholtz, Hanŭsz Long i Mikołaj Kernchen mincmistrze czyli starsi mincerze (Document N. 9)
1498. Hanŭsz Weyo de Grawnow mincerz (Ms. 1989)
~~Burgrabiowie~~ Od r. 1502 – 1505.
1502. Henryk Slowyer mincmistrz (Document N. 17).
1504. Erasmus mincerz (Ms. 1989).
1505. Jan Pech z Tyczyna mincerz (Tamże).
Stanisław z Pŭdelkowa mincerz (Ms. 1989).

1. [Druk.: Rozpr. Hist.-Fil. A.U. r. 1878, t. 9, s. 139-159]

O monecie fartychularnej.

Obok monety wybijanej dla całego Królestwa Polskiego, tak zwanej pospolitej (moneta communis), istniała jeszcze w XIV i XV wieku moneta miast i krajów w składzie rzeczypospolitej wchodzących, które albo same lubo własną monetę, albo też królowie polscy dla nich osobną monetę wybijali.

Nad tą monetą postaramy się w niniejszym rozdziale, o ile materyjał na to pozwala, ustanowić, aby porównać jej stopę ze stopą ~~pieniędzy~~ monety pospolitej.

Z ziem mojfrzód Kujawy wydały już za Władysława Łokietka, pozwalają własną monetę. Są to jednak tylko denary, których za świadectwem „Libri rationis decimae sexennalis" Kollektora Andrzeja de Veralis[1] idzie 40 na szelążce czyli 20 na grosz. W grzywnie pieniężnej polskiej grosz liczył się podówczas na 12 denarów, owe denary kujawskie przeto nie są bite wedle stopy polskiej. Natomiast grzywna prądzka, czyli toruńska, która w pierwszej połowie XIV wieku idzie po 36 groszy praskich [2], liczyli się na 720 denarów, a zatem na grosz wypada po denarów 20. Są więc owe denary kujawskie bite wedle stopy toruńskiej.

Egzemplarz takiego denara (I, 3) bity przez wodzów ~~Króla~~ Władysława Łokietka już jako króla, znany nam jest z „Wiadomości numizmatycznych" Zebrawskiego.[3] Waży on 0·19. Grzywna toruńska (720) tych denarów z uwzględnieniem 3% na zużycie, daje wagę 141·90, w czem jest czystego srebra 124·04[4], że zaś 36 groszy praskich Jana I zawiera w sobie czystego srebra 123·76, przeto mennę

[Fzr. 1326?]

[na Kujawach bardzo rozpowszechniona 7]

1) Theiner l. c. str. 262

2) Rzyszczewski Kuczkowski II, 190 pod r. 1312. – Kamie II, 306 pod r. 1362.

3) Dodatek do „Czasu" za miesiąc marzec r. 1857 str. 618.

4) Przyjmujemy tu próbę srebra XIV, ponieważ tej próby jest kawie współczesny denar ~~ko~~ krakowski Łokietka (I, 4). Wprawdzie Zebrawski znalazł czyste srebro w denarach kujawskim; nie możemy jednak tego uwzględnić raz z powodu, że moneta wyższej próby za cienka, takowe przybycie się może leżące długi czas po ziemi tej nie

wielkiej przymieszki miedzi przez mu-
dowanie się mennicy miedziowego,
i wydawać potem czyste srebro; gdy-
bowiem że gdybyśmy przyjęli czyste sre-
bro w tym denarku, grzywna koloń-
ska denarów tych zawierałaby o 18·17
fajnu więcej, niż 36 groszy praskich,
musiałaby zatem w obiegu iść co naj-
mniej po 41 groszy praskich.

(I, 7)

(I 9-11)

(obok jednastkowej wagi)

drzna wartość grzywny kolońskiej
wspomnianych denarów, odpowiada
w zupełności jej cenie obiegowej
t. j. 36 groszom praskim.

Na tym denarze jednakowo dob-
czy się moneta ziemi kujawskiej; na
stępni bowiem królowie już nie bili
osobnej dla Kujaw monety.

Monetar ziemi ruskiej. W r. 1340
zajął Kazimierz wielki Ruś halicką
po upadłowym zgonie Bolesława Troj-
denowicza. Nie miała Ruś pod mia-
nem książęcym swej własnej mone-
ty: wprowadził ją dopiero Kazimierz
Wielki. Powszechnem było dotychczas
między numizmatykami mniemanie,
że stopa monety ruskiej była znacz-
nie lepszą od polskiej. Opierało się
zaś to mniemanie na porównaniu
półgroszy ruskich ze ~~polskiemi, a zdó-~~
~~bycz pieniądze~~ znanemi dotychczas
półgroszami polskiemi, z których pier-
wsze XIV-go, drugie tylko IX-go pro-
bu srebra (wykazywały. Zdawało się
~~te~~ rzeczą dowodzić, iż król Kazimierz, którego
dążenie do ujednostajnienia monety
w krajach berłu swemu podległych,
później w statucie wiślickim w osob-
nym artykule wyraz swój znala-
zło, nieznalazłszy na Rusi żadnej
~~dawnej~~ monety krajowej, a zatem nie
związany miejscowemi stosunkami,
inną jak polską stopę mennicze
wprowadził. Dziś jednak rzecz ta wy-
jaśniona, odkąd znane są półgrosze
polskie króla Kazimierza Wielkiego
tejsamej co ruskie t. j. XIV-tej próby
(I, 6). Półgrosze te nietylko dowo-
dzą, że Kazimierz wielki zająwszy
Ruś halicką, polską do niej wpro-
wadził stopę mennicze, ale wskazują
nadto, że bicie ruskiej monety roz-
począć się musiało wnet po objęciu
Rusi. Są one bowiem ~~jednię~~ najle-

przez króla Kazimirza wielkiego
monetą, lepszą 3 grosze na grzywnie fa-
ni ~~lepszą~~, od groszy ~~ni~~ sierokich
krakowskich, o 40 groszy od pół-
groszy ostatniego bicia i zwiercé-
szy, a o 91 groszy od monety dena-
rowej, niewątpliwie więc pochodzą
z samego początku panowania te-
goż króla.

Ks. Tom Słupnicki w wyczerpują-
cej swej rozprawie, o monetach ha-
lickо ruskich "5) podnosi wybijanie
półgroszy ruskich dopiero do r.
1350. Zważywszy jednak, że dobra
moneta była ówczesnym obszernym
władzy dziedzicznej, że Ruś z pomocą
porozgałęzionych stosunków handlowych
potrzebowała własnej monety, że
ciągłe stosunki Rusi z Węgrami
a Węgier z Włochami, gdzie bicie
sztuki pieniędzy, doszedłszy z ta-
kwaśnią sprowadzenia zdolnych mi-
strzów, że wreszcie owoczesne prze-
pisy menniczе nader proste nie
~~wymagały przedstawiały wielkich~~
~~trudności~~, trudno nam przypuścić
inaczej, jak że Kazimirz wielki
zaraz po zaborze Rusi chwycił się
tego takiego ~~środka~~ a w skrajin han-
dlowym nader potrzebnego środka,
wybijania dobrej monety, aby ~~za-~~
~~pewnić sobie~~ zjednać sobie pieniędzy
nowych pożądanych.

Z drugiej zaś strony musimy
uwzględnić, że w Czechach już w
r. 1346 panował Karol I, który
stopę groszy pruskich znacznie
zniżył, co zapewne spowodowało ~~zaś~~ także
~~zaś~~ a nas zniżenie stopy ~~mon~~
mennicze widoczne na szerokich
groszach krakowskich. Gdybyśmy
przeto przyjęli r. 1350 jako począ-
tek wybijania półgroszy ruskich
to stopa tych półgroszy nie mogła
by być lepsza, od stopy groszy kra-

5) Bibliotekа Ossolińskich, początek nowy, Tom VII, Lwów 1865, str. 64

[potrzebowały znacznych nakładów]

6) Grzywna czternastoósmiogroszowa
była półgrzywny groszowej przedstawia z mennicą
liczeniem 30 sp na żużycie, waga
149·32, czyli przeciętną, waga pół-
grosza 1·55. A że półgrosze mie-
szaną próbę trzeba XIV, przeto,
w grzywnie pieniężnej znajduje się
130·66 fajnu, a w groszu
2·722, takich zaś groszy
dostarczy krakowska grzywna wy-
ślep trzeba sztuk 92·62.

X 2–5

[w mennicy krakow-
skiej 7

6)

sławskich. A jeśli jest lepszą, jeśli
odpowiada w zupełności najlepszym
półgroszom polskim króla Kazi-
mierza Wielkiego, musi być wcze-
śniejsza i współczesna tymże pół-
groszom, a więc może pochodzić
z czasu między r. 1340 ~~a najpóźniej~~
~~r. 1350~~ a r. 1346 lub najpóźniej
r. 1350.

(jedynie

Zachodzi jednak pytanie, dlaczego,
jeśli ~~stopa monety ruskiej~~ mo-
neta ruska wybijana była przez
stopę mennicznej polskiej, nie znaj-
dujemy między półgroszami ruskie-
mi takiej monety, któraby odpo-
wiadała także zniżonej stopie
mennicznej polskiej, reprezentowanej
w półgroszach króla Kazimierza
Wielkiego ostatniego bicia, wyka-
zujących tylko próbę trzeba IX (I,
9–11). Otóż te półgrosze wybija-
no były dopiero w ostatnich 3 lub 4
latach panowania króla Kazimierza.
Ogromne niezadowolenie jakie za-
ruska moneta wywołała zwłaszcza
w stanie mieszczańskim i kupieckim,
i surowe ~~nakazy~~ środki, jakich się król chwy-
cić musiał, aby takową od zupełnej
deprecjacyi uchronić, mogły być
powodem wstrzymującym króla
od zaprowadzenia tej ~~taniej~~ niższej
stopy także na Rusi, gdzie król
potrzeby mógł być łatwo przy-
stany przez uchylających się na
powiadlości ruskie książąt litew-
skich.

Śmierć króla (31/11 1370) zapo-
biegła dalszemu psuciu monety.

Ludwik król węgierski odziedzicz-
wszy po Kazimierzu Wielkim Polskę
i Ruś, uwolnił bo już z wiosną r. 1372
część Rusi Władysławowi księciu
opolskiemu ✠ w zarząd.

Półgrosze ruskie bite pod tym
płem Opolczyka, tę samą próbę trzeba
co półgrosze ruskie Kazimierza Wiel-

(CII, 16)

Ziego wykazują, to jest XIV, waga ich jednakowo jest znacznie lżejsza. Grzywna tych półgroszy ~~z uwzględnieniem 2% na zużycie, waży tylko 119·00~~ ~~wicza w polu czystego srebra 104~~ z uwzględnieniem 2% na zużycie, waży tylko 119·00, a półgrosz przeciętnie 1·24. Test zaś w grzywnie pieniężnej 104·13 czystego srebra, czyli w groszu 2·171, a takich groszy wypędzić z krakowskiej grzywny pajm sztuk 91·05. Wybijane równocześnie przez króla Ludwika denary polskie (zwane ⌈(II 18-21)⌉ pajmi, jak wykazaliśmy w swojem miejscu, w grzywnie pieniężnej 102·79 czystego srebra, czyli w groszu 2·142, a takich groszy dostarcza krakowska grzywna pajmi sztuk 92·33.

W porównaniu tych monet mamy powinny dowód, że moneta ruska wybijana była wedle stopy mennicznej polskiej.

W ostatku roku 1378 odebrał król Ludwik Władysławowi Opolskiemu ziemię ruską, nadając mu w zamian ziemie dobrzyńską i lubelską. Półgrosze ruskie tego króla bite między r. 1379 a 1382 (II. 17) znowu lżejszą mają wagę; choć tęższą, niż za Kazimierza Wielkiego i Władysława Opolskiego wykazują próbę. Grzywna tych półgroszy z uwzględnieniem 2% na zużycie, przedstawia wagę brutto 108·05, ~~czyli tare~~ a półgrosz wagę przeciętną 1·12. Test zaś w grzywnie pieniężnej 94·55 czystego srebra, czyli w groszu 1·970; takich zaś groszy wypędzić z krakowskiej grzywny pajm sztuk 100·34.

Półgrosze ruskie zwały się małemi groszami lub groszykami ruskiemi (parvi grossi, grossiculi Rutheni cales), a grzywna takich półgroszy grzywną wagi ruskiej lub lwowskiej (marca ~~grossorum~~ rutenicalis ha-gamenti, marca hagmenti Leo-burgensis).

⌈małe groszki, quartlinge⌉

z) Mus. Frag. Off. Cons. T. I N. 189 ad A. 1384. Lodiem die (fr. IV infra VIII^as Assumpcionis charie) coram dominis Consulibus Awachavon Armenus gener quondam Monetarij publice recognouit, se Bogdano hunc monetario in XX marcis grossorum pragalis pecunie fore debitorie obligatum, pro qua" bus quidem pecunijs dictas domos suas pactione vadij prefatus etc.

Г (III 45, 46)

Drugie miejsce lwowskie wspo„
minają, pod rokiem 1384 Bogdana
myncerza, ludzie Iwana niegdy
myncerza.z) Pierwszy był przed zatem mon„
cerzem za króla Ludwika, drugi przed tym „
ponie za czasów Władysława Opol„
skiego.

Warsztat Ludwiga nie bił more„
ly pruskiej; natomiast król Wła„
sław Jagiełło nie później jak około
r. 1396 musiał otworzyć lwowską
mennicę, najlepsze bowiem pół„
grosze pruskie tegoż króla wyka„
zują słopę, jaką się znachodzi w mo„
necie polskiej bitej po zaprowadzeniu
reformy monetarnej w r. 1396. Z
czasów panowania Władysława
Jagiełły mamy półgrosze pruskie,
półgrosze lwowskie jedne (V 67–69)
jedne i drugie w licznych odmianach
i niejednostkowej próby srebra.

Że półgrosze pruskie są dawniejsze
od lwowskich, wykazał to już ks.
Tan Słupnicki w przytoczonej przez
nas rozprawie: mazowa tych półgro„
szy jako monety ziemi pruskiej „mo„
neta Prussie" na wzór dawniejszych półgroszy
Ludwika, Władysława Opolskiego
i Kazimirza Wielkiego, bez zmia„
ny XIV próby srebra obok zniżonej
jeszcze bardziej jeszcze zniżonej wagi,
wreszcie orła na najdawniej„
szym typie (III 45), trzymającego tro„
ckie między orłem piastowskim a ja„
giellońskim, wszystko to wskazuje że
półgrosze pruskie bite są wedle da„
wniejszej tradycyi mennicznej. Nato„
miast półgroszach lwowskich już znać
tę samą politykę mennicza, jakiej
się trzymała mennica krakowska
przy półgroszach polskich (1399–
1414) utrzymując jednostajną wagę
monety a przez to natomiast jej war„
tość pewnego przez coraz obfitszej
przyprawy miedzi.

x) Nazwa monety lwowskiej (moneta lemburgensis), nie ma oznaczać monety miasta Lwowa, lecz monetę bitą wedle stopy lwowskiej (moneta lemburgensis fagamenti), tak jak grosze praskie i krakowskie nie praso miejską, pragską lub krakowską oznaczają monetę, lecz monetę bitą wedle stopy praskiej i krakowskiej.

8) Ms. N. 1178 str. 26, 73.

9) Ms. 2056. 1408. Sabbato post Ascensionem domini: Item V gr. medio rum grossorum pro proba in cremato rum probatis ad monetam lemburgensem.

Ms. 1178. 1408. (str. 199) Expensa Reyssa rum: Item date sunt due sexagene bohamni pro Reyssa ad dnum Regem et duo floreni. Item una marca scolonica lis cum P XX grossis in facie chonethe in przypust consumpte. — (str. 202) Communia expensa in diuersis negocijs Ciuitatis: In crastino s. Margarethe date sunt Czewe Carpentario LXX gr. pro laboribus ad monetam. In vigilia b. Marie Magdalene date sunt LXXXIV gr. Alberto fabro pro laboribus monethe. Item Alberto fabro datus est unus ferto pro ferramentis. — (str. 206) Hic notantur debita et racione, in quibus Ciuitas obligatur. Item ad monetam date sunt XXVII marce scolonicales latorum grossorum. (str. 272) Ms. 1178. 1410. Item defalcate sunt sibi (Johanni Komerstein) duodecim sexagene ex parte monethe.

Ms. 1178. 1411. (str. 273) Expensa pro domino Rege dominica letare: primo centum sexagene de monetha.

10) chs. N. 120 f, str. 35. Tokusch donati monetarij filius dedit ad racionem .... Donat monczer tokusch...

x) 66

Półgrosze lwowskie zatem uważamy za współczesną półgroszom polskim monetę, tem bardziej gdy z uwagą że nader drobna tylko między temi dwoma monetami zachodzi różnica i w stopie ziarnie są sobie równe.

Że mennica lwowska była równo czesnie z krakowską w ruchu, nie mniej że półgrosze już w samym początku XV wieku wybijała półgrosze lwowskie na to mamy liczne dowody w rachunkach współczesnych rejestrach dochodów i wydatków miasta Lwowa. Więc najprzód w najdawniejszym tomie tych rejestrów, obejmującym lata 1404 do 1414, już zaraz w r. 1404 i 1405 spotykamy groszyki lwowskie (grossi Lemburgenses)[8] a więc już za w obiegu. W r. 1408 mennica lwowska zgorzała. Miasto wysyła umyślnego do króla jegomości w tym przedmiocie. Czewe Kołodziej i Albert Koval dostarczają różnych robót do mennicy na koszt miasta. W Krakowie wie wypoleruwano i w topni srebra do świadczono próby przeznaczonych do lwowskiej mennicy. Przy r. 1410 znajdujemy w tych rachunkach zapisanych 12 kóp straconych towarów Komerstejnowi z tytułu mennicy; a przy r. 1411 sto kóp przeróżnych kolorów z mennicy.[9] W wykazie opłaconego poboru z r. 1414 zapisany jest Donat mincerz wraz z synem swym Tokuszem, w kadencie wyraźnie z r. 1416 figuruje znowu tenże Donat, lecz już nie jest zwany mincerzem, zmarł mennica nie była lwowska już nie była w ruchu.[10]

W półgroszach późniejszych Władysława Jagiełły dwa wybitniejsze znaczniejsze typy, różniące się krzyżem orła na zewnątrz, próba srebra na wewnątrz. Typ pierwszy (III, 45) przedstawia orła ze zwieszonemi na dół

skrzydłami i wydarzuje próbę srebra XIII$\frac{3}{4}$ XIV$\frac{3}{4}$ typ drugi (III, 46) przedstawia pół ~~zerozon~~ skrzydłami wachlarzowato rozwiniętemi, próbę zaś wykazuje zresztą lepszą od XII$\frac{1}{2}$, a wedle zdania ks. Słuszkiego próbę XII łutów i 5 grenów. Przeciętna waga obudwóch typów jest jednakowa 0·96.[11]

W grzywnie półgroszy typu pierwszego znajduje się czystego srebra 81·11, czyli w groszu 1·690, a takich groszy wyjdzie z krakowskiej grzywny kapni sztuk 116·97; natomiast grzywna półgroszy typu drugiego zawiera w sobie czystego srebra już tylko 71·10, ~~ale~~ a grosz 1·460, takich zaś groszy włoskarscy krakowscy grzywna kapni sztuk 135·40. Porównywając stopę tych półgroszy z monetą polską Władysława Jagiełły, widzimy, że półgrosze grzywna ruskich typu pierwszego (III, 45) taką wewnętrzną reprezentuje wartość, jaki grzywna kwartników liczona wedle zreformowanego w r. 1396 komputu[12]; zaś grzywna półgrosza typu drugiego (III, 46) wartość odpowiadającą grywnie denarów bitych około r. 1398 ze srebra próby V i 6 grenów, a liczonych po 18 sztuk na grosz.[13] Czas przeto wybijania półgroszy typu pierwszego musimy odnieść do r. 1396, zaś typu drugiego do r. 1398.

W półgroszach lwowskich różnych licznych odmian znamię wyprazniej trzy typy wyróżniają. Różne między sobą w wadze,[14] różnią się próbą srebra. Typ pierwszy (V, 67) przedstawia próbę VIII^{3}, typ drugi (V, 68) próbę VII^{3}, typ trzeci (V, 69) próbę VI^{3} zaledwie.

Grzywna półgrosza typu pierwszego zawiera w sobie czystego srebra 71·99, czyli w groszu 1·499, a takich groszy

11) Przyjęci dwa egzemplarzy dobrze zachowanych ważą wagę 30·0, co odpowiada z uwzględnieniem 3% na zużycie, wadze grzywny brutto 92·70, czyli przeciętnej wadze półgrosza 0·96.

12) Zawiera w sobie czystego srebra 79·02, czyli w groszu 1·646.

13) Grzywna tych denarów zawiera w sobie czystego srebra 70·96 czyli w groszu 1·478.

14) Przyjęci jeden egzemplarz dobrze zachowanych waży wagę 45·14, co z uwzględnieniem 3% na zużycie, przedstawia $\sqrt{\text{ano}}$ wagę grzywny 143·98, czyli przeciętną wagę półgrosza 1·50.

5.

67

dostarczy krakowska grzywna fajnó szłuń 131·88; grzywna półgroszy typu drugiego zawiera w sobie czy„ stego srebra 62·99, czyli w groszu 1·312, a takich groszy wyjdzie z kra„ kowskiej grzywny fajnó szłuń 150·68; wreszcie grzywna półgroszy typu trze„ ciego zawiera w sobie czystego srebra już tylko 53·99, czyli w groszu 1·125, a takich zaś groszy dostarczy krakow„ ska grzywna fajnó szłuń 175·71.

Stopa tych półgroszy porównana z półgroszami polskimi wykazuje, że typ pierwszy półgroszy lwowskich odpowiada co do wewnętrznej war„ tości półgroszom polskim ✠ III 52–55, bitym około r. 1404·1405; typ drugi leży gdzieś między pół„ groszami polskimi IV 56–58 a IV 58–61, których czas wybijania między latu 1406 a 1410 przypada; wreszcie typ trzeci leży gdzieś mię„ dzy półgroszami koronnemi IV 58–61 a IV 62–66, skąd to stanie już po roku 1410 były wybijane.

Ten więc czas bicia także dla półgroszy lwowskich winien być„ należy.

Około r. 1414 czy 1415 zamilknęła zupełnie mennica lwowska, znać równocześnie z krakowską i pie„ niędza jej więcej obniżoną, ~~w epoce będącej przedmiotem ni„ niejszej rozprawy~~, aby drobną dla Rusi wybijać monetę.

Moneta księstwa mazowieckiego.

W epoce będącej przedmiotem niniejszej rozprawy znane nam są monety książąt mazowieckich, obie bite pod imieniem księcia Ziemowita, mają brzeżkiem grubem bardzo do siebie zbli„ żone, różne jednak co do wewnętrznej war„ dzier wewnętrznej swej wartości.

F (II. 15)

Jedna większa F przedstawia po stronie

F(V, 70)

prawej, w zgrabnej obwódce z ukre-
ch liter złożonej, literę S, w śro-
ku napis ✠ moneta semovidi;
po stronie odwrotnej orła pia-
stowskiego i powtórzenie napisu
w otoku: ✠ dveis mazovie.

Drugą stronę pomniejszą, wyobraża
po stronie prawej orła z rozwinięte-
mi wachlarzowato skrzydłami prze-
bytu orła dostrzegającego na mone-
tach jagiellońskich, z napisem w oto-
ku: ✠ moneta plocen; zaś po
stronie odwrotnej literę S. w pierś-
kowej obwódce i resztę napisu
w otoku: ✠ dveis semovidi.

Imię Ziemowit w linii mazowieckich książąt bardzo często się powtarza, w wieku XIV i XV
aż sześciuch książąt tegoż imienia
spotykamy. Z tych atoli tylko trzech
mylnie mianowano, w dziejach gra-
jąc rolę: Ziemowit II syn Trojde-
na (1341 + 1381) książę mazowie-
cki, pan na Czersku i Rawie,
spółczesnik Kazimirza Wielkiego,
Ziemowit III syn Ziemowita II,
od r. 1379 na Płocku, Rawie, Gosły-
niu, Sochaczewie i Płońsku, przy-
bierający następnie także tytuł
Księcia Rusi, współzawodnik Jagie-
łły do korony polskiej po śmierci
Ludwika (+ 1426); i wreszcie Zie-
mowit IV syn Ziemowita III od r.
1427 na Rawie, Sochaczewie, Gosły-
niu, Iłżeczonowie i Żydaczowie,
tytułujący się Księciem Mazowsza
i Rusi.

Trudnoby było rzeczywiście odgadnąć,
którym z tych trzech książąt owe mo-
nety przypisać należy, gdyby nie wiel-
kie podobieństwo tych monet do nie-
których monet polskich nie przychodzi-
nam w tej mierze z pomocą. Tak owa
większa moneta, która się widocznie
jako półgrosz przedstawia, w całym
swym układzie i rysunku tak bardzo

przypomina półgrosze polskie i ru-
skie króla Kazimirza Wielkiego, że
je tylko jako pewne tychże naśladowni-
ctwo tychże uważać należy. Strona fra-
wa zdjęta jest z półgroszy ruskich, na
których cyfra królewska w ten sam
sposób obwódką z czterech tuhoj złoż-
ek jest otoczona; strona odwrotna z
półgroszy polskich z pewnem odcie-
niem orła piastowskiego aż do najdrobniejszych
szczegółów. Nawet strzałki, przedzie-
lające wyrazy napisu w otoku, też
same są, co na półgroszach polskich
i groszach krakowskich króla Kazi-
mirza (I 8, 11). f

Moneta druga mniejsza, która
nie może być czem innem jak kwar-
tnikiem, zbliża się znowu bardzo do
kwartników króla Władysława Jagie-
łły (II, 33–37), z tą różnicą, iż po stro-
nie odwrotnej cyfra książęca zajmu-
je miejsce herbu jagiellońskiego, ale
kółeczko przedzielające ~~na~~ wyrazy
napisu w otoku powtarza się na
tych obu monetach. Tę więc mone-
tę kwartnikową musimy przypisać
Kiemowitowi III (1379–1426) tem
bardziej, ~~że tylko~~ gdy tylko za jego
czasów wybijano w ościennych dro-
bnych państwach Polsce i Prusach, dzie-
nych monety na Mazowszu były w
powszechnem obiegu, monetę kwartni-
kową, mianowicie w Polsce król
Władysław Jagiełło między r. 1398 a
1403, zaś w Prusiech wielki mi-
strz Winryk z Kniprody (–1382)
książęcy Konrad Czolner (–1390).x)
Zachodzi pytanie, wedle jakiej stopy
wybijane były one dwie monety ma-
zowieckie. Rozpatrując się w dokumen-
tach księgi mazowieckich kapitułach
biskupów płockich, widzimy że na
Mazowszu już w początku XIV wieku
moneta szkocka, mianowicie denary
koronnicze a następnie i grubsza mo-

f Tę więc monetę odnieść wypa-
da do Kiemowita II Trojdeno-
wicza (1345 – 1381).

x) Vossberg: Geschichte der preus-
sischen Münzen und Siegel von frühe-
ster Zeit bis zum Ende der Herrschaft
des Deutschen Ordens. Berlin 1843,
str. 93.

neta koruńska, były aż do schyłku XIV wieku w tak powszechnem użyciu, że ją nawet monetą pospolitą (monetа usualis) zwano. Od r. 1340 zjawiać się jednak zaczynają już grosze praskie, zrazu rzadko, potem coraz częściej, tak że przy końcu XIV a na początku XV wieku biorą przewagę nad monetą pruską i już nietylko przy wszelkich większych transakcyjach ale nawet przy czynszach prywatnych są w użyciu. Z groszami praskiemi, które podług liczby polskiej po 48 na grzywnę liczono, przeszła grzywna krakowska na skarbowe a z nią zwolna i polska moneta. Pierwsze wzmianki grzywny krakowskiej na skarbowszu znajdujemy w latach 1368 i 1372.x) Te daty pojawienia się grzywny krakowskiej na skarbowszu są dla nas nader ważne, albowiem właśnie około r. 1368 wydał jak Król Kazimierz Wielki w mennicy krakowskiej te półgrosze polskie, które półgroszom Ziemowita II mianowicie za wzór służyły. W prawdzie wyobrażenie półgroszu Ziemowita II (II, 15) jest po stronie głównej odmienne od półgroszy polskich, gdzie różnica ta tak się tłumaczy: nie mógł bowiem Ziemowit Kłosc na swojej monecie mu majestatu królewskiego (ani korony), nie będąc królem, więc stronę główną naśladował z dawniejszych ruskich półgroszy. Że jednak dopiero półgrosze polskie Króla Kazimierza najpóźniejszego bicia za wzór mu służyły, świadczy próba srebra, która jest korzystna w półgroszu Ziemowita II, co w półgroszach wspomnianych króla Kazimierza, co jest [jak na półgroszach polskich] [jak na groszach krakowskich] IX.xx

~~Ślad tej wycieczowanej obwódki świadczy~~, ~~że pewne naśladownictwo półgroszy pol-~~ ~~skich~~

x) Kodeks dyplomatyczny Księstwa Mazowieckiego, Warszawa 1863, str. 79 i 83.

xx) Próba wagowa dokonana na małej okrúszynie tej monety, przysłanej nam przez ś.p. Beyera, która się przypadkiem zdała, wykazała 0.610 kruszcu czyli srebro próby IX łutów 13.68 grenów. Zważywszy iż ~~cała~~ owa okrúszyna podobno z wierzchniej części monety, która zazwyczaj jest lepszą w ziarnie od części zewnętrznych, które nasi na sobie powtórnie pozrebrzano, a nawet i niedź przez wytwarzanie się węglanu miedziowego, przejdzie się z części zewnętrznych nie wewnętrznych wydzieła, a zważywszy iż moneta sama, jak wiele utraciła przy ryci

metalicznych w skutek wypłacania się
między, że już nie posiada [illegible] wyżyłku
metalicznego, śmiało przyjąć można,
że moneta pierwotnie była bita zeore
wa IX próby.

Takie małowartościowe monety
polskiej jak do jej zmiana, nie mo-
gło mieć innego celu, jak aby sło-
ży mennictwa polskiego wprowadzić na
Mazowsze.

Wprowadzić nie we wszystkim po-
mna się półgrosz Ziemowita III pół-
groszom polskim, w wadze ma
wiele znaczną zachodzi różnica.
Kiedy bowiem półgrosze króla Ka-
zimierza ważą przeciętnie 1·55,
to ów półgrosz mazowiecki waży
zaledwo 1·18. Aby uwzględnić na-
leży, że jednym znanym egzemplarz
tej monety znajduje się w stanie
bardzo zużytym, że najmniej kilka
albo kilkanaście centygramów ~~utraty~~
~~metalu ale~~ wagi utraty przez zuży-
cie ~~się~~ metalu w obiegu, tudzież przez
wytwarzanie się węzłowin mieczowe-
go, które dodać trzeba do dzisiejszej
wagi monety, aby uzyskać jej wagę
pierwotną; a jeśli mimoto moneta
nie dorówna przeciętnej wadze półgro-
szy polskich, musimy wziąść w rachu-
bę, że ubogie Mazowsze nie mogło
przecież mieć tak dobrej monety jak
bogatsza za Kazimierza wielkiego
Polska, bo i Polska chwi małado-
wała stopę groszy swoich, przecież
tak dobrej jak grosze pražskie nie
wybijała monety.

Gdybyśmy zresztą mieli wątpliwość,
czy Ziemowit III nie małowartościował
tak popularnej podówczas na Mazo-
wszu monety ~~krzyżackiej~~ pruskiej wybi-
janej przez Zakon w Toruniu, i stąd
zwyczajnie monetą toruńską zwanej,
i czy ów półgrosz nie jest może bity
na wzór pruskich solidów, to porównanie ów
czesnych solidów wielkich mistrzów
Winryka z Kniprody (1351-1382)
ludzież Konrada Zollnera (1382
-1390) z monetą Ziemowita III
usuwa wszelką w tej mierze wątpli-
wość. Niebyło bowiem wypowiedzenie

x) Solidy Winrycha z Knifrody wykazują próbę srebra XIII łutów 6–12 gren., solidy Konrada Zulnera próbę srebra XIII łutów 3 gren.

xx) Czkery egzemplarze tych dwarków zdały wagę 2·42, a fornicowane były zużyte, przeto przyjmujemy na zużycie 5%.

Próba z naczyń wydawała srebro znacznie lepsze od 5 łutów, przyjmujemy przeto próbę V i 9 gren.

poděl na solidach jest zupełnie od mienę, ale co najważniejsza, próba srebra ~~tak jest~~ w ~~tych~~ ówczesnych solidach jest taka wysoka, iż z jakiem dolnieh powinowactwie stopy mennicze ~~tych~~ tych ~~i tych~~ monet nie może być mowy.

Z tych też powodów także przy dwarkniku Ziemowita IIII (V, 20) musimy za podstawę przyjąć raczej stopę monety polskiej niż pruskiej.

Grzywna tych dwarków licząc po czkery na oprosz, przedstawia z uwzględnieniem 5% na zużycie, wagę brutto 121·96; xx) w czem jest czystego srebra 41·92. Grzywna dwarków Władysława Jagiełły wedle tego samego komputu obliczonych, zawiera czystego srebra 52·68; różnica na niekorzyść dwarków mazowieckich wynosi 10·76.

Natomiast grzywna dwarków mazowieckich obliczona wedle na chuby pruskiej, to jest po 4 dwarki na półszóstego (Halbschoter) pruskiego, czyli po 180 na grzywnę koronską, zawierać będzie czystego srebra tylko 39·30, a gdy grzywna koronska szła w tym czasie po 30 groszy praskich które reprezentują w czystem srebrze 55·05, czyli o 15·75 papu więcej, przeto trudno niepodobna przyjąć, iżby tak licha moneta jak one dwarki, tak wysoką kursową miała wartość.

[na skarzewszi]

Zdaje się że Ziemowit IIII IV grubszej od dwarków nie wybijał monety, przynajmniej nie jest bliższa dotychczas znana, ale dwarki musiał zapewne dłuższy czas wybijać, gdyż między znanemi egzemplarzami znachodzą się różnice nie tylko w rysunku ale także w próbie

[dla skarzewszi]

srebra. Skarowicie sprzechowuje się
w zbiorach Biblijoteki Jagiellon".
skiej egzemplarz skarbnika (V, 70)
wykazujący zaledwo czwarty pro"
bę. Grzywna takich skarbników
rachuby polskiej wedle dawnego
komputu ~~obej~~ zawierała już
tylko 30·49 czystego srebra.

Do skarbów był Kiemuit IV ob"
winiony o fałszowanie monety większej
polskiej, zapewne półgroszowej. Pier"
wszy raz w r. 1413 postawiony stawił
się ~~przed~~ przed Władysławem Jagie"
łłą i wykazał swą niewinność, jak
mówi ~~w tej sprawie~~ o tem decret król"
ski wydany w Sandomierzu w dzień
św. Jakóba apostoła r. 1413.x) W r.
1421 do zarzutu fałszowania monety
polskiej przybył jeszcze drugi cięższy,
mianowicie, iż Kiemuit IV nie chciał
królowi wymierzyć sprawiedliwości
na niejakim Pawłowskim dworzan"
ninie królewskim, którym na życie
króla spiski knował. Wybrany przez
obiedwie strony sędzią Witold, orzekł
znowu winność Kiemowita wyrokiem
wydanym w Wilnie w wigilię Trzech
Króli r. 1422.xx)

O monecie wielkopolskiej.

Wielkopolska miała w epoce mniej"
szej rozprawy objętej swoją własną
monetę. ~~Lecz~~ Nie dochowała nam
się ta moneta, lecz o jej istnieniu
świadczą dokumenty. H
Tak w przywileju Łokietka ~~do~~
~~xx~~ koronującym prawo nadane
biskupom poznańskim do wybija"
nia monety denarowej w Kłodzku,
postanowiono, iż te denary słoto"
wać się mają w wadze i ziarnie
do monety ~~ziemi~~ wielkopolskiej.x)
Wyraźniejsze świadectwo że Wielko"
polska miała swą odrębną monetę,
niemniej że stopa tej monety odmien"

x) Obacz dokument N. 5.

xx) Obacz dokument N. 6.

Ta wzmianka w pierwszej
połowie XIV wieku 7

x) Rozczytano: Kodeks wielkopolski, 97.
W przywileju powiedziano "terre
Polonie", ~~co ślązkiego znaczy~~
pod którym to wyrazem rozumieć na"
leży Wielkopolskę. Test bowiem ów
przywilej wydany przez Łokietka
już jako króla polskiego; gdyby
zatem ~~nie~~ miał na oku nie
wielkopolską, lecz ~~polskie~~ pospolitą
królestwa polskiego monetę, byłby
w przywileju niewątpliwie zamiast
"terre Polonie" położył "regni
Polonie", tem bardziej gdy jeszcze
współcześnie pod wyrazem "Polonia"
rozumiano zazwyczaj Wielkopolskę.

na bytka od stopy monety polskiej
w mennicy krakowskiej wybijanej,
zawiera skarbu wiślickiego króla
Kazimirza wielkiego, który rozpo-
rządzając, iżby kath ziemia krakow-
ska jakoteż wielkopolska jednem
i temi samemi wagami się frenarami,
stanowił zarazem, iż jak jeden dwa
że, kath też ~~jedno~~ i moneta jedno
stajna być ma w całem królestwie
słowie. To postanowienie, ~~nie~~ które
widocznie ma na celu zniesienie kar
tykularnych odrębności między wiel
kopolską a małopolską kath w
~~frenarach~~ wskazach jak w monecie, nie ~~tylko~~
dałoby się wytłumaczyć, gdyby w
wielkopolsce kaz sama co w ziemi
krakowskiej istniała stopa mone
tarna.

Taka jednak była ta stopa monety
wielkopolskiej, trudno na zasadzie
dotychczas zrodeł wyjaśnić; może
drukujący się obecnie kodeks dyplo-
matyczny wielkopolski dostarczy
w tej mierze jakich szczegółów. Pe-
wnem jest, że stopa toruńska ~~kath~~
podówczas kath pospolicie na kują-
wach i Mazowszu używana, nie by-
ła w wielkopolsce w powszechnem uży-
ciu. ~~Tak~~ Widzimy bowiem z listu
Galhardа de Carceribus pisanego
w r. 1337 do papieża Benedykta XII
w przedmiocie podatku dziesięciny i
świętopietrza, że dyecezyje gnieźnień-
ska i poznańska składają świętop-
pietrze w grzywnach liczonych ~~wedle~~
~~rachuby~~ po 48 groszy, zatem wedle
rachuby krakowskiej, gdy dyecezyje
kujawska i płocka w grzywnach
liczonych tylko po 36 groszy. x)

Co skutkiem późniejszym już ~~ocza~~
~~wiście~~ o monecie parlykularnej wielko
polskiej mowy być nie może. Kaz
wprawdzie między r. 1366 a 1370
mennica królewska w Poznaniu w
ruchu za czasów przeciwna Golu-

x) Theiner l.c. I, 391.

chowskiego starosty wielkopol-
skiego, lecz ta wybija monetę
pospolitą królestwa polskiego
a mianowicie monetę półgro-
szową. xx)

xx) Kobach o tem Pomnjki str.

znanych

†

W księgach konsularnych miasta Krakowa znajduje się pod r. 1450 zapiska obejmująca zeznanie Kaspra złotnika krakowskiego, jako od Olechny podczaszego królewskiego 15 rubli srebra wagi litew- skiej piętnastu grzywien obrzy- mał.x) Tu pięć rubel odpowiada grzywnie wagi litewskiej.

x) Ms. Cons. A, 2, R. 1450: fr. II post Vculi. Caspar Murifaber de Cracouia recognouit se percepisse et cum effecit ~~ten~~ recepisse XV si- clos alias Ruble argenti fonderis lithuanici XV marcarum a dicto fico domino Olechno regio sub- pincerna etc.

3) (

4) d
meb
ezneq
Rüi
y'èv

5) (

1. [Druk.: Rozpr. Hist.-Fil. AU. r. 1878, t. 9, s. 159–170.]

~~O~~ monecie wielkiego księstwa litewskiego. W chwili połączenia Litwy z Polską aktem horodelskim (1413) posiadała Litwa swoją własną monetę i odrębną stopę menniczą. Wszelako tylko drobna wybijana była moneta, do znaczniejszych wypłat używano szczerego srebra w sztabkach, rublami zwanych. Wartość rubla litewskiego nie była jednostajną. W rachunkach dworu króla Władysława Jagiełły z r. 1394 znajdujemy, że Król za stu rubli polskich do monety otrzymał 200 grzywien, a za innych sto rubli tylko 190 grzywien, oczywiście polskiej monety.[2] Grzywna monety polskiej około r. 1394 wybijanej (II 26–34) zawierała w sobie 52·40 a względnie 52·68 czystego srebra; rubel przeto odpowiadający dwom grzywnom monety polskiej, przedstawiał wartość około 105 grzywien czystego srebra.

W r. 1417 król Władysław Jagiełło pożyczając od wielkiego księcia Witolda pięćset rubli szczerego srebra litewskiego, obowiązał się w zamian zwrócić tysiąc grzywien litewskich groszy praskich, rachuby polskiej.[3] Grzywna groszy praskich rachuby polskiej z r. 1417 zawierała 88·15 czystego srebra, rubel zatem odpowiadający dwom takim grzywnom, przedstawiał wartość 176·30 czystego srebra.

Treść podobnego obligu datowanego w Wilnie r. 1426 podaje Daniłowicz, w którym sto rubli porównane są dwustu grzywnom szerokich groszy.[4]

+ Za króla Aleksandra w roku 1431 rubel rachowany jest po sto groszy litewskich. Ta sama rachuba była w użyciu także za króla Aleksandra.[5] Grosz litewski króla Aleksandra zawiera fajnu 0·953,

1) Rzecz o drobnej monecie litewskiej, której ~~początki~~ od chwili od końca XIV wieku aż do czasu Aleksandra Jagiellończyka, która szerszych badań wymaga, odkładamy do osobnej rozprawy.

2) Przezdziecki: Życie domowe Jadwigi i Jagiełły z rejestrów skarbowych z lat 1388–1417 przedstawione. Warszawa 1854. str. 22.

3) Czacki l. c. I, 196.

4) Daniłowicz: Skarbiec dyplomatów postronnych do dziejów ościennego przyjaźnienia dziejów Litwy, Rusi litewskiej i otoczonych nią krajów. Wilno 1862, Tom. II, 92.

5) Czacki l. c. I, 196.

rubel przeto przedstawiał war., ⁄
łość już tylko 95·30 czystego srebra.

Brak grubszej monety litewskiej, która dopiero ~~Król~~ Aleksander ~~wybijać~~ jako wielki książe litew„ski począł pierwszy wybijać po„czął, był powodem napływu na Litwę różnej obcej monety. Więc naprzód szerokie grosze praskie w bardzo pospolitem obiegu ~~użyciu~~. Z groszami praskimi weszła grzy„wna rachuby polskiej (48 groszowa) w użycie.[6] W przywileju księcia Świdrygiełły z r. 1424 nadającym Wasilowi Drahosimowiczowi siolo Kozowo stypulowane są czynsze w groszach polskich krakowskiego rachunku[7], a w liście wielkiego księcia Witolda z r. 1426 zapisa„na jest Teshowi Wieszewiczowi po„ma po 50 grzywien w półgroszach podolskich,[8] przy których oczyw„iście rublu (allog lithuanicis) należy rozumieć półgrosze monety

9). F

W r. 1501 począł Aleksander bogate„ wybijać mennicy wileńskiej, zo„stającej pod zarządem Litawora Chreptowicza marszałka litewskiego namiestnika nowogrodzkiego i sło„nimskiego[10], monetę ~~litewską~~, dla„ wielkiego księstwa litewskiego we„dle wzoru polskiej monety, t. j. w półgroszach i plenarach czyli pie„niążkach, których po dziesięć szło na grosz. Stopa jednak tej monety litewskiej jest znacznie cięższą od stopy monety polskiej. (VII 107. 108)

Grzywna tych półgroszy rachuby polskiej obejmuje w sobie szczerego srebra 45·73, a grosz 0·953, kt„óre zaś groszy dostarczy krakow„ska grzywna fajnu sztuk 20 ⁄ 43[11]. Gdy grzywna półgroszy polskich Alexandra (VII, 109) obejmuje szcze„rego srebra łyżek 36·12, to stopa półgroszy litewskich jest o 1/4 ~~część~~

6) Damalewicz l. c. I, N. 628 i 6zz, II N. 1428 i 1946.

7) Damalewicz l. c. II N. 1398.

8) Damalewicz l. c. II N. 1426.

9) Ks. Ślupnicki: O monetach hal„ icko-ruskich, str. 156.

F Nie ulega też wątpliwości, iż w stałych stosunkach cłkowy z Kaukazem, także moneta pruska w znacznej ilości na Litwie znachodziła zbywienie. ⁄

10) Obacz dokument N:

11). Dziesięć dobrze zachowanych egzem„plarzy tych półgroszy dało wagę 11·10. Grzywna ~~brutto~~ zatem ważyć będzie z mozgu„dzieniem 3% na użycie, 121·95, a półgrosz przeciętnie 1·27.

Dwa egzemplarze podane próbie ogniowej wykazały 0·372 i 0·373 fajnu, czyli próbę VI.

cięższa od stopy monety polskiej. To też kiedy w skutek coraz ściślejszych związków między Litwą a Koroną, monetom polskim coraz bardziej do Litwy napływała i odbór zaczęła się potrzeba postanowienia, po jakiej cenie monety polskie mają być brane, sejm nowogrodzki z r. 1508 uchwalił, iż półgrosz polski ma się po cztery za grosz po tamtejszych pieniędzy,[12] ~~co zupełnie powyższemu odpowiada~~ czyli, że pięć groszy polskich równać się ma pięciu czterem groszom litewskim, co zupełnie odpowiada stosunkowi wewnętrznej wartości tych obu monet.

Denary litewskie Aleksandra (VII, 110, 111) czyli lat zwane pieniądze ~~odpowiedzą groszy~~ znacznie gorszy wyrażają stosunek. Grzywna tych pieniędzy zawiera w sobie czystego srebra tylko 38·11, a grosz 0·794, kiedy zaś groszy wyjdzie z tamtejszej grzywny fajn sztuk 248·95.[13]

Zagadkowem wśród monet litewskich króla Aleksandra zjawiskiem jest jego szeroki grosz litewski (VII, 106). Monetę tę w jej dzisiejszych dotychczas znanych egzemplarzach ogłosił Grote w swoich służących ~~memu czasu~~[14] monetarnych[14], podając jej wagę na 3·01, próbę srebra na VII łutów. Wedle tych dat obliczona grzywna rachunku polskiej, przedstawi z uwzględnieniem 3% na zużycie, wagę brutto 148·81, w czem będzie szczerego srebra 65·10, czyli w groszu 1·356, takich zaś groszy wyjdzie z tamtejszej grzywny fajn sztuk 145·78.

Tymczasem jeden grosz szeroki z powodu jego tak nadzwyczajnej rzadkości uważany raczej za próbę mennicy, niż za monetę rzeczywiście w

12) Kazimierski: Monety dawnej Polski, Warszawa 1845, str. 115.

13) Wszystkie dotychczas znane egzemplarzy dało wagę 1·85. Grzywna srebra, do takich denarów, obejmująca sztuk 480, ważyć będzie z uwzględnieniem 3% na zużycie, 152·44, a denar przeciętnie 0·32.

Jeden egzemplarz podobny próbie ogniowej wykazał 0·245 fajnu, czyli próbę IV.

14) H. Grote: Münzstudien, II, (Leipzig 1862), str. 981.

15) Obacz dokument N. 11.

bijana, bo przecież stopa jego zgodzić
się powinna albo z miarką „półgroszy"
~~litewską~~ za króla Aleksandra w obiegu
będącą, albo przynajmniej z taką, z
zamierzonych przez tegoż króla re„
form monetarnych. Tymczasem tak
nie jest.

Grzywna półgroszy ~~litewskich~~ li„
tewskich króla Aleksandra zawie„
ra w sobie czystego srebra, jak wy„
kazaliśmy wyżej, 45.73, grzywna
denarów litewskich 38.11, grzywna
półgroszy koronnych 36.12. Wedle
przywileju mielnickiego z r. 1501
nie miał król bijące z grzywny
czystego srebra (197.68) więcej jak
sześć florenów węgierskich po 16
szelągów, to jest cztery grzywny fi„
nezowe, kazda więc grzywna ~~za~~
fi„nezowa zawierała aby w sobie
czystego srebra 49.42. Wreszcie
wedle postanowień sejmu krakow„
skiego pokoronacyjnego z r. 1502 [15]
grosze szerokie nowo bijące się
mające, miały się po 140 szelą„
z 26 łutów szczerego srebra, czyli
z grzywny szesnastołutowej szelą„
86.15; a grzywna 48 groszowa
tych groszy zawierała aby w sobie
szczerego srebra 110.14.

Widzimy więc, że stopa owego
szerokiego groszu litewskiego, za„
wierająca ~~w sobie~~ szczerego srebra 65.10
w grzywnie finezowej, zgadza się
z żadnym z tych trzech pieniędzy
projektowanej stopie nie odpowia„
da. ~~Tutaj więc zachodzi myłka.~~
Zachodzi więc gdzieś myłka, gdyż
grosz ów musiał mieć swoje prze„
znaczenie. Przede wszystkiem na„
suwa się wątpliwość, czy próba
srebra podana przez Grosza, jest
dokładna. W mennicach ~~polskich~~
~~i~~ krakowskiej już za czasu Ka„
zimierza Jagiellończyka szósta pró„

3.

ba srebra była skala dla grubszej monety, bo jest dla półgroszy użyta. Tęż samą próbę zaprowadził także Aleksander Jagiellończyk do półgroszy litewskich. Próba siódma, jaką podaje Groke przy groszu litewskim, już od pierwszych lat XV wieku nie była dla przyrównienia polskiej w użyciu. Powiada Groke dochodzić próby owego groszu łatwo przez piaryż, przy takiej zaś próbie łatwo pomylić się można, tem bardziej, gdy zewnętrzna warstwa monety jest znacznie lepsza raz w skutek grubego posrebrzenia, powtóre że przy sadzie miedzi przez mykwarzenia się względem wnętrznego, nadto z wierzchniej warstwy monety się wyparła, przeto zdarza się przypuszczenie, iż Groke o jednę próbę się pomylił, a że ów grosz litewski biły jest przeczyroście za trzeba VI próby.

W bardzo razie grzywna takowych groszy zawiera[ła] tylko 55·80 czystego srebra, czyli prawie o 1/3 więcej jak grzywna współczesnych półgroszy polskich[x]), to jest że grosz szeroki litewski przedstawiałby wartość trzech półgroszy polskich. Mimo woli nasuwającą się ku [porównaniu] uchwały sejmu krakowskiego konwokacyjnego z r. 1507, dotyczące mylijania nowych szerokich groszy, gdzie jest postanowione, iż nowy szeroki grosz ma się równać w obiegu trzem dotychczasowym półgroszom.

Owe uchwały z r. 1507 nie weszły wprawdzie w wykonanie, bo ustanowiona w nich skopa dla nowych groszy szerokich była tak wysoką, iż grosz taki nie trzem lecz sześciu równałby się półgroszom; zdarzało więc [się], że grosz nowy tylko za trzy dawne półgrosze, ogromną

x) Grzywna półgroszy polskich króla Aleksandra (VII. 109) zawiera w sobie czystego srebra 36·12; podczas na o 1/3 zawierać będzie 54. 18.

[półgroszowej]

x) Obacz dokument N.

strakeby powoził; ale pieniędzy szerokich groszy likewski może być prowadą pieniędzy takiego właśnie groszy, którzyby ~~w mogli~~ postanowienia sejmu krakowskiego bez szkody dla skarbu ~~mogli~~ czynić zadość, to jest być lepszej od dobrych czasowej monety, podnosząc stopę mennicza, o połowę wartości, za razem ~~mogli tego szkoda~~ (szedł w obiegu za) przy półgroszu dawniejszego bicia.

Nawet ta okoliczność, iż ów groszy szeroki jest bity jako moneta litewska, popiera nasze przypuszczenie. Na Litwie mógł król wprowadzić nową monetę, nie pytając stanów, w Koronie musiałby pierwej zasięgać uchwały sejmu.

Że wybijanie takich groszy nie przyszło do skutku, tłumaczy się tem, iż jeszcze w r. 1502 sejm w Radomiu nie upoważnił króla do wybijania monety [wedle stopy za Jana Olbrachta bitej], która stanowiła dopiero między 1505 a 1506 [półgroszowej] wartość.

Moneta ziemi pruskich. Między przemożnemi zarzutami podniesionemi przez rycerstwo, miasta ziem pruskich przeciw Zakonowi, była także zaloba na złą monetę przez Zakon wybijaną. I rzeczywiście polskie pruskie wybijane za w późniejszych latach panowania wielkiego mistrza Ludwika Erlichshausena (1450 - 1467) spadły w wadze z 0·111 na 0·104 złotego dukata, w próbie srebra z VIII lutów 2½ grena na

4.

na V łutów 8½ srebra względnie po-
lidów pochodzących wielkich mistrzów
Pawła Rüsdorfa (1422–1441) lub
Ulrich Konrada Erlichshausena (1441–
–1449), tak iż podczas rządy za tych
wielkich mistrzów wybijano po 229
solidów z grzywny chełmińskiej czystego
srebra czyli po 280 z grzywny kolońskiej, to za Ludwika Erlichshausena
już na początku jego rządów po 367
solidów z grzywny chełmińskiej czyli
po 450 z grzywny kolońskiej bito.[1])

Aktem inkorporacyi ziem pruskich
do ~~stad~~ państwa polskiego z r. 1454
postanowił Kazimierz Jagiellończyk, iż
by podczas trwania wojny stałego mo-
nety pod godłami królewskiemi ~~na~~
koszem stanów ziem pruskich w To-
runiu, Elblągu, Gdańsku i Królewcu
były wybijane; po pokoju zaś już
tylko w Toruniu i Gdańsku koszem
króla jegomości, z zastrzeżeniem, iżby
moneta ani w ziarnie ani próbie
szkodliwie nie ulegała.[2])

Tenże akt w myśl tego postano-
wienia solidy pruskie (VI, 92, 93)
wyborną wagę i próbę srebra przed-
stawiają. Przeciętna waga egzempla-
rza z uwzględnieniem 3% na zużycie
jest 1·64, próba srebra zaś dochodzi
XII łutów[3]), tak iż waga czystego
srebra w jednym solidzie wynosi
1·23. Takich zaś solidów wybijano
z grzywny chełmińskiej sztuk 155·28,
a z grzywny kolońskiej czystego sre-
bra sztuk 190·06. Tak dobrej wagi
i próby solidy nie były wybijane
jak podczas najświetniejszych dla
państwa czasów, t. j. podczas rządów
wielkiego mistrza ~~Ulrycha~~ Konrada Jungin-
gen (1393–1407).

~~Dotychczas~~ Tego rodzaju wysoka sto-
pa menniczna nie mogła się w ówczes-
szczącej wojny na długo utrzymać.
Już też już w r. 1457 zaprzestał dan-

[1]) Vossberg: Geschichte der preußi-
schen Münzen und Siegel von frü-
hester Zeit bis zum Ende der Herr-
schaft des Deutschen Ordens. Berlin
1843, str. 209.

[2]) Vol. legum I, 81.

[3]) Vossberg: Münzen und Siegel der
preußischen Städte Danzig, Elbing,
Thorn. etc. Berlin 1841, str. 33.

[najpóźniej 7]

[dla czem]

zimie Jagiellońskich wybijania mo-
nety [prus]kiej, a nakoniec nadał
w tymże roku [Gdańs]ku,
[Elbl]ągowi i Toruniowi przywilej wybijania
własnej monety, o czem niżej.

jeszcze w XIII wieku początek swój bierze. Już bowiem w przyw. lejach Przemysła i Bolesława Książąt wielkopolskich z r. 1253, nadających mieszczaninowi Tomaszowi wi wolność założenia miasta Poznania na prawie magdeburskiem, wspomniana jest moneta miejska bez wyszczególnienia miasta. Mogła to być jednak tylko moneta denarowa, gdyż w wieku XIII [1])

1) Kodeks dyplomatyczny wielkopolski Tom I Poznań 1877, Tom I str. 206: „In predictis vero tempore ribus iam dictus advocatus a quolibet (in) iudicio condemnato, octo solidos denariorum secundum monetam civitatis sit percepturus etc.

2) Łukaszewicz: Obraz historyczno-statystyczny miasta Poznania w dawniejszych czasach. Poznań 1838. Tom II, str. 80

3) Dwa egzemplarze tej odmiany denara poznańskiego znaleziono w wykopaliskach krakowskich. Obacz str. 109 niniejszej rozprawy.

3) Łukaszewicz l. c. str. 81. Obacz także dokument N. 4.

Z miast polskich, które w ciągu XIII i XIV wieków własną wybijały monetę, znamy monety tylko Poznania, Wrocławia, Gdańska, Torunia i Elbląga.

Prawo miasta Poznania do wybijania własnej monety, ~~zostało mu przywrócone bezwątpienia~~ [1]). ~~Jeżeli dotychczas znamy tylko monetę denarową, gdyż w chwili wydania przywileju~~ grubsza w Polsce nie istniała moneta. Najdawniejsze denary poznańskie, jakie znamy, pochodzą z czasów króla Ludwika. Wyobrażają one po stronie głównej herb domu Andegaweńskiego, po stronie odwrotnej herb miasta Poznania: dwa klucze w krzyż złożone, obrócone zębami do góry. Pomiędzy zębami litera P lub ∴ (II, 22, 23); jest także odmiana, która między zębami kluczy nie ma żadnego znaku. [3]) Wszelako i za Kazimierza Wielkiego miała być w ruchu miejska mennica w Poznaniu. Spotykamy bowiem w r. 1358 Jana mincerza poznańskiego, któremu król Kazimierz nadaje mójtostwo poznańskie wraz z prawem poboru trzeciego denara od spraw ostatnich cywilnych i kryminalnych w tem mieście. [2]) Nie mógł to być mincerz mennicy królewskiej, gdyż mennica królewska w Poznaniu tylko krótki czas między r. 1366 a 1370 była ~~w ruchu~~ otwarta. W r. 1410 król Władysław Jagiełło przywilejem datowanym z Radzięża w piątek po ~~Niedz.~~ Początku Nikolaya [3]) nadaje ponownie miastu Poznaniowi prawo wybijania monety denarowej, a to jak mówi przywilej, na pożytek murów fortecznych miejskich a także na częściowe umorzenie długów przez króla jegomość u mieszczan poznańskich pożyczonych.

gamych. Moneta miała być ~~wybita~~ pod godłami królewskiemi, z zachowaniem kształtu, wyobrażenia i wagi pospolitej, a w pospolitym obiegu miała być przyjmowana, jakby w Krakowie była wybijana. A więc stopa monety denarowej polskiej miała być normą dla monety denarowej poznańskiej. Wybijane w mennicy krakowskiej przed r. 1410 denary polskie (III, 43, 44) wykazują próbę srebra V łutów i 6 grenów, a przeciętną wagę denara 0·24.[4] Tej próbie i wadze odpowiada z małą różnicą ~~w zaokrągleniu~~ typ denara poznańskiego II, 25,[5] przedstawiający po stronie ~~prawej~~ głównej orła polskiego, po stronie odwrotnej herb miasta Poznania. Ten więc typ zdaje się należy do chwili otwarcia mennicy miejskiej poznańskiej w tych granicach wzmiankowanego przywileju z r. 1410.

Późniejszych monet miasta Poznania już nie spotykamy.

4) Obacz stronę 115 niniejszej rozprawy.

5) Trzy egzemplarze. Dość zużyte ~~tych~~ denarów tego typu dało wagę 0·64, co z uwzględnieniem 5% na zużycie ~~dla~~ odpowiada wadze grzywny pieniężnej 193·53, w czem będzie szczerego srebra 66·52. Nic wielka różnica w wadze na niekorzyść denarów poznańskich ~~Takowa~~ tem się tłumaczy, że miasto większe zyski pragnęło ciągnąć z monety, co w braku kontroli rządowej było rzeczą łatwą.

1) [Druk.: Rozpr. Hist.-Fil. A.U. r. 1878, t. 9, s. 170–177.]

Moneta miasta Wrchowy. Naj-
dawniejszą wzmiankę o tej monecie
~~miasta Wrchowy~~ znajdujemy
w Długoszu. Pisze ten historyk
pod rokiem 1343, że wtedy król
Kazimierz Wielki na Henrykau księ-
ciu pogańskim miasto Wrchowę
wraz z jego pomiarem napowrót
odzyskał, które niegdyś Henryk
II ks. głogowski i pogański Włady-
sławowi Łokietkowi wypowiedziawszy
wojnę ~~Zamku~~ Krzyżakom zajętem,
był zabrał, zatwierdził mu prawa
i przywileje, których poprzednicy
używało, a w szczególności prawo
wybijania własnej monety. Wspo-
mina też Długosz, iż miasto Wrcho-
wa z praw tych jeszcze ~~za~~ do jego
czasów korzystało.

Przywilejem wydanym z Łęczycy
w poniedziałek przed oktawą Bożego
Ciała r. 1404,[2] król Władysław
Jagiełło zatwierdzając miastu Wrcho-
wie prawa, jakie za królów Ka-
zimierza Wielkiego i Ludwika
uzyskało, nadał mu ~~prawo~~ pono-
wnie prawo wybijania monety
drobnej pod gradami jednak królew-
skimi, kładąc mianowicie po
jednej stronie orła, po drugiej krzyż
podwójny. Dwanaście szelągów no-
wej monety drobnej miało iść na grosz.

Nie dochowały nam się pieniądze
wrchowskie z czasów Kazimierza
Wielkiego i Ludwika. Jednakże zna-
my z rozprawy Tymoteusza Lipiń-
skiego[3] (II, 38, III, 39, 40), do dzi-
tych jeszcze typy jeden (VI, 104) do-
tyczamy, które są jui po przywileju
z r. 1404, noszące w tarczy krzyż
podwójny jagielloński. Sądząc z ry-
sunku orła i kształtu orła, typ
II, 38 będzie najdawniejszy, następnie
pójdzie typ III 39, potem typ III, 40,
który już może pochodzić z czasów

[brzy typy]

1) Długosz: Historiae Polonicae, vol. III, 209.

2) Obacz dokument N^r 2.

3) O monecie wrchowskiej: Bibl. dzieła Warszawska 1854, T. IV, str. 253.

Kazimirza Jagiellończyka, a na
wstalin typ VI, 104, na którym orzeł
jest pierwie z denarów Jana Ol„
brachta naśladowany.

Waga przeciętna tych denarów jest
0·29, a z uwzględnieniem zużycia
może być na 0·30 przyjęta [4]). Roz„
porządzenie króla Władysława Lo„
kietka, iżby denary wszelkie wy„
bijane były po 12 groszy, skoby
denarów koronnych szło [już] po 18 na
grosz, może mieć swe źródło w
tradycyji mennicy wschowskiej, któ
ra otworzona w początkach XIV
wieku, skoby i śląskowska menni„
ca wybijała ~~tylko~~ denary po
12 na grosz, ten system pieniędz„
wanie zachowała, lub też mając
na oku stosunki handlowe z sąsie„
dnim Szląskiem i Czechami stwo„
rzyła swą monetę do tamtejszych wa„
lut, których ~~tych pieniędzy równie~~
zawsze po 12 na grosz liczono.
Nieznaną nam jest próba srebra
tych wschowskich denarów, krom
typu III, 39, który wedle naszych
srebro kolorem gorsze od ~~srebra~~ trzech
tukowego wykazuje. Grzywna tych
denarów przyjmując nawet próbę
III próbę, ~~zawierał~~ obliczona po
12 groszy, zawierałaby zaledwo
29·88 czystego srebra, to jest mniej
niż połowę wartości ówczesnej
grzywny monety polskiej, a zale„
dwo 1/3 grzywny śląskowskiej gro„
szy praskich.

Zdaje się, że ta zbyt niska sto„
pa monety wschowskiej była przy„
czyną, iż jej, jak się lustracyjna ksią„
żęca wschowskiego z r. 1616 wy„
raża, panowie Ślężacy brać nie
chcieli, i innym, aby jej nie brali,
zakazowali.

A teraz słowo o znaczeniu liter na de„
narach III 49·50 po bokach tarczy umie„
szczonych. Bandtkie ~~odczy~~ czyta MWR [5])

4) Typu II 38 ~~jeo~~ dwóch egzemplarzy
waga 0·58, typu III 39 trzech okaz„
zów waga 0·17, 0·25, 0·30, typu
III 40 jednego okazu waga 0·29,
typu VI 104 jednego egzemplarza
waga również 0·29.

5) Bandtkie l. c. 95.

wyjaśniając, że wskazana litera jest właściwie monogramem złożonym z owocnej litery R i łacińskiej F.; Ku „mierzy zaś te litery: Moneta Vladislai Regis. Lipiński nie łączne objaśnienia tych liter, tylko o W, które W nad tarczą świerzgi, iż oznaczać Wschowę; ofiera zaś to swoje świerzenie innym plenarkiem z r. 1551, na którym nad tarczą, zamieszczone są litery C W F, oznaczające niewątpliwie Civitas Fraustad Wschowa.

Nam się zdaje, iż nie denary litery nie mają, że Wschowa żadnego zwiększenia, lecz że ~~za, [illegible] mistrzowi, słowem kwarkiem~~ się dostały na ~~monetę wschowską~~, stępel denarów wschowskich tym jedynie sposobem, iż rytownik naśladując tarczę z krzyżem podwójnym z kwarkiem II 34, nie umiejąc myślnie zrobić [liter M P i w mniemaniu, że takowe są koniecznie przynależnością owej tarczy, zamieścił je również na stępli, a to po bokach tarczy, ilekroć próbna moneta nie dozwalała na zamieszczenie takowych pod ramionami krzyża, jak na kwarkach. Tłumaczenie to tem więcej zyskuje na pewności, gdy w chwili wydania przez króla Władysława Jagiełłę dla miasta Wschowy przywileju uznawiającego jej prawo wybijania drobnej monety, t. j. w r. 1404, jedyną moneta polską ~~oznaczoną~~ mającą w tarczy krzyż podwójny, która dla mincerza wschowskiego za wzór do stępla służyć mogła, były właśnie kwarki. Denary, bowiem z krzyżem podwójnym aż od r. 1396 wyszły z obiegu, [illegible] prócz zaś miasto krzyża podwójnego koronę po stronie głównej nosiły.

Oczywiście, że litera W nad tarczą ~~oznacza Władysława~~ jest monogramem królewskim „Władysław" i oznacza

[jako oznaczające]

[znaczenie]

zrazu „Władisławus"; później być może, iż tę literę jako początkową cyfrę Wschowy uważano.

O mincie miast pruskich: Gdańska, Torunia i Elbinga. Wspomnieliśmy już wyżej, że kiedy wojna z Zakonem nie pozwalała wybijania dobrej monety dla ziem pruskich, aktem inkorporacyjy z r. 1454 przepisanej, a bardziej może celem pozwolenia wierności ~~miast~~ przeciwko miast pruskich Gdańska i Torunia i otworzenia im nowego źródła dochodów ~~i t. d.~~ celem łatwiejszego ponoszenia kosztów wojennych, nadał król Kazimierz Jagiellończyk majstrom miastu Gdańskowi a następnie także Toruniowi prawo wybijania własnej monety tak srebrnej jak złotej [6] z tem wszelako co do Torunia ograniczeniem, iż połowa zysku z mennicy przypadać ma dla króla jego matki i jego następców.

Dalszego

[w r. 1457]

6) Przywilej dla miasta Gdańska datowany jest z tegoż miasta w wigilią św. „Cantate", dla Torunia z Marienburga w piątek po św. Bar„tłomieju.

Vide: Voss berga: Münzen und Siegel der preussischen Städte Dan„zig, Elbing, Thorn etc. Berlin 1841, str. 12 i 34.

3.

78

Uwyczerpującego zbadał i opisał mo-
nety tych miast Voss berg w wyżej
wzmiankowanej swej rozprawie: O monetach
i pieczęciach miast pruskich Gdań-
ska, Torunia i Elbląga, i my
tu tylko [powtarzali] to, co on
[odczytał] z napisów naszych czyteln ików do re-
sztek pieczęci zostawionych,
gdyby nie [mylił] się [jakie] dwa
[napisy] niektóre [mylnie] napisywania
się Voss berga, [z którymi zgodzić
się nie możemy], nie zniechęciły
nas do zabrania głosu w celu
sprostowania tamtych.

Gdańsk, Chełmno, Lubeka, Elbląg
miasta Polskie i Toruń
jedynie przywileje nadzwy-
czajne Królewskich obejmują
co uprawnienie do wybijania
własnej monety, zaś
Elbląga przywileju tego
dzisiaj wydany nie był, mimo to
istnieje moneta miasta Elblon-
ga biła z tytułami króla Ka-
zimirza, przeto sądzi Voss berg,
że miasto Elblong wybijało tę
monetę na zasadzie uprawnie-
nia w przywileju inkorporacyi
mym z r. 1454 zawartego.
Akt przyjęcia do z nasłe-
dujących [pięciu] artykułów jest mylne.
~~Bo, po pierwsze, akt inkorporacyi z~~
~~r. 1454 nie zawiera wcale upo-~~
~~ważnienia dla miast~~

Po pierwsze, akt inkorporacyi
z r. 1454 zawiera postanowie-
nie o wybijaniu monety dla
ziem pruskich koszem skoro
tylko ziem, a nie monety
miejskiej, zaś moneta elblong-
ska jest ściśle moneta miejska
(moneta civitatis); powtóre akt
inkorporacyi nie zawiera w ogó-
le wcale [uprawnienia] jakiegokol-
wiek [uprawnienia] do wybija-

[dla miast]

ma monety czyli własnej mię-
dzy czy też ziemskiej, wska-
zuje tylko miasta Gdańsk, Toruń
Elbląg i Królewiec jako miejsca,
w których podczas wojny prze-
słany ziem pruskich monetom
ma być wybijana; po trzecie
wreszcie ~~trzeci~~ stopa mennicza
monety elbląskiej odpowiada
w zupełności stopie monety mię-
dzy gdańskiej i toruńskiej w
bitej w obydwu przywileju z r. 1457,
a ~~zresztą o 2/3 mniej~~ stopy so-
lidów ziemi pruskiej bitych w
myśl aktu inkorporacyji z r. 1454.

Z tego wynika, że moneta elb-
ląska nic ma żadnego związ-
ku z postanowieniami aktu in-
korporacyji o monecie, że ~~porta~~
Ta wybijanie onejże rozpoczęło
zostało prawdopodobnie z moneta
miejską gdańską i toruńską
~~i pro~~ a zatem około r. 1458,
i wedle stopy przez te miasta
przyjętej, że zatem może się
zasadzać chyba na przywileju
wielkiego mistrza Henryka Flo
chenlue z r. 1246, w którym Elb-
ląg uzyskał prawo bicia monety.
Rozbieżność monety elblągskiej w
porównaniu z monetą gdańską
i toruńską świadczy, iż mennica
miejska w Elblągu królótko
czas była w ruchu i zamknięta
została prawdopodobnie z powodu
iż król nie uznał prawa miasta
do wybijania własnej monety.

Dalszem mylnem zapatrywaniem
Vossberga jest, że uważa stale mo-
netę polską, jako gorszą, od monety
Zakonu i miast pruskich. Otóż
~~z porównania rezultatów zawartych~~
porównanie stopy monety pruskiej,
na zasadzie kabalarycznych wyka-
zów Vossberga x) ze stopą grubszej monety
polskiej ~~z półgroszowej~~, wykazuje,
że wprawdzie w ciągu wieku XIV

[złotego grubszej l. j.
solidów 7

[spadłej 7

[reprezentuje co do wewnętrznej
wartości nie wiele więcej jak
1/4 część wartości 7

[złotego grubszej l. j.
solidów 7

x) Vossberg: Geschichte der Preussischen
Münzen und Siegel etc. str. 200

Moneta Zakonu jest znacznie lepsza od monety polskiej, że jednak w skutek zaprowadzonej przez Wła-
dysława Jagiełłę reformy monetarnej w r. 1396 moneta polska zrównała się ~~w~~ zupełnie co do wewnętrznej
wartości ze moneta Zakonu, bowiem gdy Władysław Jagiełło w monecie
skarbnikowej wedle nowego kontraktu obliczonej po [2½ grzywien fi-
nezdzy z grzywny krakowskiej czystego srebra wybijał, to ~~wybił~~ wielki mistrz Konrad Jungingen (1393–1407) wybijał 156 szelągów czyli 2 3/5 grzywien fenickich z chełmińskiej grzywny czystego srebra.

Wstęp moneta polska równie jak pruska ciągłemi ulega zmianom, ale gdy za Kazimierza Jagiellończyka około r. 1456 stopa ~~monety~~ półgrosza polskich ~~znacznie~~ się podwoiła (3½ grzywien fenezdzy z jednej grzywny szczerego srebra), to ~~moneta~~ stopa szelągów zmienionego na mieszkającego mistrza Ludwika Erlichshausena (1450–1467) schodzi zrazu na 6 a następnie na 9 grzywien fenezdzy z grzywny chełmińskiej czystego srebra.

W celu kontrolowania Kazimierza Jagiellończyka, mimo nadużycia półgarbiego Piotra Kurozwęckiego, jeszcze z grzywny szczerego srebra zaledwie sześć grzywien półgroszy wychodziło, gdy tymczasem miasta pruskie Gdańsk i Toruń po dziesięć i więcej grzywien szelągów z grzywny chełmińskiej płacić wy-
~~bijały~~ bijały.

Nadania Vossberga wyjaśniały następujący rezultat co do stopy mennicznej miast pruskich Gdańska, Torunia i Elbinga między r. 1457 a 1492, z tym bowiem rokiem miasta te zaprzestały wybijać pruską monetę.

Solidy ~~Gdan~~ gdańskie wykazu-
ją próbę srebra od III łutów 5 gre-
nów do IV łutów, czyli przecię-
ciowo III łuty i 12 grenów; wycho-
dzi zaś takich solidów z grzywny
chełmińskiej czystego srebra (191.60)
~~szkut~~ przeciętnie szkuk 600 czyli
10 grzywien pruskich.

Solidy toruńskie lepsze wykazują
próbę srebra od III łutów 14½ gre-
nów do IV łutów czyli przeciętnie
III łuty i 16 grenów, ~~wychodzi zaś~~
~~takich solidów~~ gorsze już tylko
III łuty 2 grany. Pierwszych wy-
chodzi z chełmińskiej grzywny cy-
stego srebra przeciętnie szkuk
520 czyli ~~8 grzywien 40~~ 8 2/3
pruskiej grzywny, drugich 700 szkuk czy-
li grzywien 11 2/3.

Albongskie wreszcie solidy
wykazują próbę srebra III łuty i
12 do 13 grenów; wyjście ~~ciężo~~
zaś takich solidów z chełmiń-
skiej grzywny kajmi szkuk około
584 czyli grzywien pruskich
9 2/3 : 4 solidy.

1. [Druk.: Rozpr. Hist.-Fil. T. II. r. 1878, t. 9, s. 177–213.]

+

Aby dać przejrzysty obraz wszystkich ważniejszych w rze„czy menniczej wydarzeń z epoki XIII, i XV wieku, i tym sposobem zastąpić pomiędzy brak systema„tycznego kierunku, na którym zbywa niniejszej pracy, mającej ~~na celu~~ przeważnie na celu ścy„słe zbadanie materyjału i ży„dowych źródeł, uważaliśmy za właściwe złożyć rocznik numizmatyczny, w któ„rym wzmiankowane w tej rozpra„wie wiadomości w porządku chronologicznym ułożone, a za„razem nierozstrzygnionym jeszcze w czasie rozprawy materyjałem uzupełnione zostały.

1300. Wacław II kr. czeski, książę krakowski, ~~bije szerokie~~ († 1305) bije szerokie grosze praskie na wzór groszy kurowskich, ku„dzież małe grosze (parvi Pragenses), których 12 idzie na grosz szeroki.

Na Kujawach grzywny denarów po„runskich w powszechnym obiegu.

Marcin mincerz krakowski (wójt sądowniczy) ku schyłku XIII wieku.

Dytrych mincerz krakowski.

Grzywny czystego srebra w obiegu.

1301. Władysław Łokietek księciem krakow„skim i sandomierskim. — Michał syn Pet„rii ~~s~~karbnikiem krakowskim.

1304. W Krakowie w obiegu grzywny ważonego srebra, tudzież grzywny szerokich wielkich pieniędzy (groszy praskich). — Siecieh skarb„nikiem krakowskim.

1306. W ~~ziemi~~ Małopolsce grzywny groszy pra„skich w obiegu.

1310. Na Kujawach grzywna liczona po 36 groszy.

1311. Grzywny groszy wagi krakowskiej po raz pierwszy wspomniane. — Grzywny de„narów poruńskich także w Krakowie w obiegu handlowym.

1312. W Krakowie grzywny grubych denarów (grosze praskie) w obiegu. — Wkrótce tego czasu Władysław Łokietek wybija ~~pół~~„grosze.

1314. Na Kujawach i Mazowszu denary po„runskie w powszechnym obiegu. — Pawe„ław skarbnikiem sandomierskim.

1315. Na Kujawach grzywny groszy praskich podług rachuby krakowskiej wspomniane. — W Krakowie w obiegu denary czeskie (gro„sze praskie) liczone po 4 solidy (winarden„ii) na grzywnę.

1317. W pobrzeżu dzierżęcinu i ~~sto~~ świętokrzyża wspomniane grzywny złota wagi kujawskiej.

1320. Władysław Łokietek królem polskim, bi„je dukaty i denary, których idzie po 12 na grosz. — Mikołaj skarbnikiem nadwor„

† 20 groszy i 4 uncje złota kiego stanowiące 3108 florenom złotym i 8 solidom wiedeńskim.

nym. – Fryderyk mincerz mennicę swą w Kraskorie córce Krystynie ustępuje.

Na Kujawach wspomniane grzywny denarów koruńskich w gotowych denarach i złocie.

1325. Mennica w Kraskorie w rynku wspomniana.

1326. Rachunki Andrzeja de Venulis z pow. kcyńs. Iżnieźnieńs. i sieradzkiego, mazow. wyliczają: w dyecezyji krakowskiej grzywny groszy praskich liczono po 48 groszy na grzywnę, szkojce po 24 denary, kwarty po 6 denarów – ~~grzywna złota w groszach wagi krakowskiej równe 0·833 grzywny wagi awinioń-~~ ~~skiej~~ – szkojce złota po cenie 14 solidów groszy praskich – grzywny złota po cenie 14 3/4 grywien groszy, wg. wagi awiniońskiej po cenie 17 grywien groszy – floreny po cenie 16 groszy; w poborze pojawiają się czasem grosze praskie obrzynane (grossi abrecisi); w dyecezyji kujawskiej (grzywny liczone po 36 groszy praskich, szkojec po 40 drobnych denarów (denarii parvi), kwarta po 10 kardichsze denarów; w poborze przychodzą często grosze bardzo obrzynięte (grossi minuti precisi); na Pomorzu w obiegu grosze praskie, grosze kurońskie, złote francuskie wartości 10 szkojców, ludzie szterlingi angielskie; w dyecezyji gnieźnieńskiej w poborze przychodzą często grosze praskie bardzo obrzynięte.

Walter mincerz krakowski.

1327. W Małopolsce grzywny groszy praskich wagi krakowskiej w obiegu. – Mikołaj Holkat mincerz krakowski.

1329. W Wielkopolsce grzywny liczone po 4 solidy (Gwardunki).

1330. W rachunkach z poboru dziesięciny

= 13 grywien i 2 uncyje złota wagi awiniońskiej porównane 15 grywien i 8 szkojcom złota wagi krakowskiej =

[lub 15]

wagi krakowskiej

[zwane grzywnami wagi kujawskiej lub płockiej]

x) Pierzchowski: Kodeks dyplomatyczny I, 230. Ciekawa ta wiadomość potrzebuje głębszego rozważenia.

Przede wszystkiem w przywileju Dyonizego opata szczyrzyckiego r. 1333, z którego tę wiadomość czerpiemy, jest papierowym jest widocznie myłką przez kopistę, iż ~~w drugi~~ po drakwe zamiast „scotos grossorum" położył „grossos". Spostrzegamy ustęp winien opierać: „de quolibet manso octo scotos grossorum Pragensium, quemlibet scotum in octo ternarios computando, qui octo predicti scoti faciunt 30 grossos Polonicales", bowiem niżej przy końcu ustępu powtarzano wyraźnie „octo predicti scoti" ale i liczbę 8 ternarów czyli 24 denarów odpowiada szelągom a nie groszom. Wedle tej obliczacyi 8 szelągów czyli 16 groszy praskich odpowiadałyby 30 groszom polskim, co znaczy, iż grzywna groszy praskich szłaby po 90 groszy polskich. Byłby to stosunek bardzo niepraw[illegible]y, gdyż moneta polska nie była o tyle gorsza od czeskiej, a nadto zaraz w latach następnych 1336–1342 liczą tylko po 62–72 groszy polskich na grzywnę groszy praskich. Otóż ~~niepra~~ sprzeczność ta w ten sposób się rozwiązuje, że w przywileju ~~biskupa~~ powyższym liczony jest ~~grosz polski~~ szelążec tylko po 8 ternarów czyli 24 denarów, zaś denary polskie w obiegu będące szły już po 16 na grosz czyli po 32 na szelążec. Owych 30 groszy polskich obliczanych po 12 denarów, daje 360 denarów czyli właściwie 22½ groszy obliczonych po 16 denarów. W takim razie grzywna groszy praskich wypada ~~tylko~~ nie tylko na 67½ groszy polskich, a zatem zbliży się zadziwiająco do ceny z lat 1338–1342.

(1331.)

(1332.)

(1333.)

(1335.)

(multum precii)

(1336.)

xx) Może to myłka zamiast „72", gdyż taka cena jest zaraz w latach 1338–1342. Tak jednak podaje Fleiner w dokumentach.

Wrzesz po 36 groszy na grzywnę monety kolońskiej, a 20 denarów na grosz. 1337.

i święciechrza: 600 grywien wagi wrocławskiej zrównane 492 grywnom srebra Tragani fanoleris de signo Brugensi, — 10 grywien złota wagi krakowskiej zrównane 8 grywnom z pięcyjom i 16 denarom złota wagi awinońskiej, — 160 grywien srebra wagi krakowskiej zrównane 556 florenom złota i 6 solidom monety wiedeńskiej.

W rachunkach dziesięciny i święciechrza 10 grywien złota po fruszkach wagi ~~krakowskiej, zrównanej~~ awinońskiej, zrównane 12 grywnom wagi krakowskiej. — Floren po cenie 16 groszy praskich.

Arnold kapłan.

Mikołaj mincerz krakowski.

Król Władysław Łokietek umiera (2 marca), Kazimierz Wielki królem polskim.

Klasztor Cystersów w Szczyrzycu wymawia sobie od przywozów wszelkiej dziesięciny po pięć szelągów groszy praskich czyli po 30 groszy polskich czynszu z każdego łanu, licząc szelążec groszy praskich po 8 kwaternarów (24 denary); grzywna groszy praskich szłaby zatem po 90 groszy polskich, licząc grosz po 12 denarów. x)

Wedle rachunków święciechrza były w tym roku w całym królestwie polskiem małe grosze (półgrosze) bardzo obciążone w powszechnym obiegu.

W dyecezyi wrocławskiej liczą grzywnę po 48 groszy czeskich, grosz po 12 małych denarów.

Walker mincerz krakowski. xx)

W Krakowie liczą po 62 (grosze na półgroszach (zawsze groszy) na grzywnę krakowską (groszy praskich), — na Kujawach i Mazowszu.

W dyecezyjach krakowskiej, gnieźnieńskiej i ~~wrocławskiej~~ poznańskiej bierze grzywna po 48 groszy praskich, — w obiegu powszechnym za małe grosze (półgrosze) — 16

denarów idzie na grosz. — W dyece„
zyjach płockiej, kujawskiej z Pomo„
rzem i chełmińskiej liczą 30 szero„
kich groszy na grzywnę monety ko„
ronskiej a 24 denarów na grosz.
1338. W tym roku zjawia się w polskim
obiegu w mieście i dyecezyji krakow„
skiej szerokie grosze bite wedle wzo„
rowego okazu sporządzonego przez
króla w końcu roku przeszłego*). — W dye„
cezyjach gnieźnieńskiej i poznańskiej
są jednak w obiegu polskim ma„
łe grosze bardzo obciąże, których 48
groszy liczą na grzywnę, lecz 72 **)
stanowią grzywnę wagi krakowskiej.
Wyjaśnienie: złoto 22- i 23 karato„
we, złoto białe (aurum album) 12 kara„
tów. — Denary monety polskiej pospo„
lej.

Albert z Biechowa skarbnik kró„
lewski, — Walter mincerz krakowski.

Na Mazowszu grzywny denarów ko„
ronskich w obiegu.

1340–1342. W Krakowie na grzywnę kra„
kowską groszy praskich liczą po 72
groszy w półgroszach (grossi pavi).
~~Karat złota idzie po 30 groszy.~~
Grzywna złota zwyczajnie zawiera
22 karatów, — karat złota idzie po
30 groszy.

1343. Kazimierz wielki podzyskawszy na
Henryku księciu żegańskim miasto
Wschowę, utrzymuje ją w prawie wy„
bijania własnej monety.

1344. W Krakowie liczą grosze praskie po
16 denarów. — Grzywna monety koro„
skiej wychodzi po 36 groszy w mone„
cie krakowskiej. — Floren węgierski
idzie po 13 groszy.

1345. Grzywna złota idzie po 13 grzywien
i 3 gr. praskie, karat po $20\frac{1}{2}$ grosza;
częścicj jednak liczona, jest grzywna
złota po 12 grzywien bez 2 szóstców
groszy praskich, a karat po 26 łatwich
że groszy.

x) Za zapiskiem czerpana z Theinera
dokumentów może się odnosić do
wybijania szerokich groszy kra„
kowskich.

xx) W granicach 72 ówczesnych grosy pol„
skich reprezentuje wartość czystego sre„
bra 195.98, podczas gdy ~~grosz pra~~
~~skie~~ grzywna grosy praskich (anno I
tylko 165.03. Różnicę tę w cenie
kruszcu tłumaczyć należy, że będące w
obiegu półgrosze polskie były bardzo
obrzynane (minimum pretii), jak
świadczą rachunki sieradzkiego,
a zatem bliższą wagę i mniejszą 1339.
wartość przedstawiały.

1346. Kazimirz Wielki Tomowi Kiessiel „hůbowi i Kawarzyszowi jego Konrado„ wi nadaje prawo założenia miasta ~~mieniem~~ nazwiskiem Kůnigesbůrg pod zamkiem bydgoskim wraz z pra„ wem bicia monety w tem mie„ ście; pozytek skoli z mennicy dla siebie warůje.

Grzywna złota idzie po 12 grzywien groszy ~~nau~~ bez dwů szelągów, karat po 26 groszy.

W Małopolsce grosze prawie w po„ wszechnym obiegu.

1347. Statut wiślicki jednostajną monetę w całem królestwie wprowadzůje.

Cena grzywny złota 12 grzywien 7 groszy, cena karatů 20½ gr.

1348. Na Mazowszu i Kůjawach moneta koruńska w powszechnym obiegu.

Cena złota jak w roku poprzednim.

1349. W ziemi łęczyckiej moneta koruńska w obiegu, — na Mazowszu zjawia się grzywna ~~krakow~~ wagi krakowskiej 48 groszowa.

Grzywna złota idzie po 12 grzy„ wien groszy bez dwů szelągów, ce„ na karatu 26 lub 26½ grosza.

1350. Grzywnę monety koruńskiej na Kůja„ wach liczo po 36 groszy praskich.

Grzywna złota o 22 karatach idzie po 13 grzywien groszy. Tak sa„ mo w roku następnym.

1353. Na Mazowszu grzywny groszy ra„ chuby polskiej.

Cena grzywny złota 12 grzywien groszy bez dwóch szelągów, cena karatu 26 groszy.

1354. Grzywna złota idzie po 13 grzy„ wien groszy bez 4 szelągów, karat po 28 groszy.

1355. Świętosław podskarbi królewski.

1358. Kazimirz Wielki nadaje Tomowi mincerzowi poznańskiemu wójtostwo w Poznaniu.

1359. Na Rusi grzywny groszy praskich rachuby polskiej wspomniane.

1361. W Małopolsce grzywny groszy praskich rachuby polskiej w powszechnym obiegu.
Na Kujawach zjawiają się te grzywny groszy praskich 48 groszowe.
Wojciech podskarbi, skarbnik ze Skrzydlny skarbnik krakowscy.

1362. Na Rusi szwarka w znaczeniu pół „grosza. – Na Kujawach grzywna idzie po 36 groszy praskich.

1363. Na Kujawach grzywny denarów lo„wickich, grzywny monety i rachu„by pruskiej zwyczajnej w obiegu.

1364. Na Kujawach grosz idzie po 16 de„narów.

1367. Barkel mincerz i rajca krakow„ski.

1368. Świętosław podskarbi królewski po raz ostatni wspomniany. Dymitr z Laoly podskarbim. – Barkel mincerz krakowski. – Jan Telatkowicz wraz z Lewkiem żydem trzymają mennicę krakowską do pierwszych rąk.
Sól do Węgier i ziemi spiskiej skroc„

p. 185

Licząc floren po 7 i 8 szelągów groszy 7.

dawaną ma być za żupo łyżko za flo„
reny złote. Żupnik winien obdarować
króla 100 florenami złotemi a królo„
wę 50.- Przy sprzedaży żupo kwartni„
ki wspomniane jako moneta powszechna"
(moneta usualis) w przeciwstawieniu do
groszy.

Ustawa o starostach, o monecie i raj„
tach krakowskich prawuje król pod kara
garda i konfiskaty dóbr, by pianowie
duchowni i świeccy od swych nadanych
w czynszach i dziesięcinach nie ważyli się,
pomagać innych niemiary, jak moneta kró
la jegomości w królestwie bieżącej, iżby
moneta ta nie była lekceważona.

1369 (8/5) Kazimirz W. przez miłosierdzie Bo„
dzinkę ugłasza podczas jarmarku krakow„
skiego w dzień św. Stanisława wszem
krakowskim, iż radzkolwiek ważyłby się
kupcy obcy lub miejscowy
kupiec kwary sine sprzedawać drożej za kwart„
niki niż za grosze, lub kupując
za grosze a płacąc kwartnika„
mi dawałaby do kamiennych, to naprzód
mają dwie„
nacy winna- powiadomieniem być mają dwie„
go mienia, a następnie
go mienia i życia. poznaniem

(11/1) Kazimirz ustanawiając od potocian
ech kapiele czynsz po groszu z łanu,
żąda by czynsz len w połowie w szero„
kich groszach praskich, a w połowie
w kwartnikach opłacali; a gdyby połо„
wy groszy
we groszach dać nie mogli, winien bę„
dą, miasto tej połowy dać kopę kwartni„
ków. ~~Lecz więc król żąda na połowie~~
~~czynszu kwartnikowej dopłaty 12 kwartni„~~
~~ków do groszy praskich.~~

(20/1) Rajcy krakowscy żalą się przed królem
że z powodu monety kwartnikowej ani
kupcy krajowi nie mogą bez znacznej
szkody kupczyć za granicą, ani kupcy
zagraniczni przybywać do kraju z towa„
rami. Nade wszystko proszą, iżby król
jegomość pan nie lekceważył swej monety,
lecz polecił ją swoim przędnikom przyjmo„
wać ją, pospolicie w czynszach i innych

na końcu 3.

naprzód 1.

potem 2.

Domy ich do gruntu zburzone,
a żony i dzieci z kraju wypro„
wane zostały

dochodach królewskich, również by po szlachta krzty wypuśnic i sprzedaży swych posiadłości przypomniała; ~~a przede wszystkiem~~ nadto
iżby Bartek mincerz nie lił monety wedle ~~nie~~ swego zachcenia, lecz tylko dla króla jegomości i na potrzeby królewskie.

(4/12) Bartkowi mincerzowi krakowskiemu ~~ich~~ „ kołaj Freudl przed obliczem króla jegomości ogromne nadużycia zarzúca.

1370. (11/6) Bartek mincerz w skutek nadużyć swych usłuszuje z Krakowa.

(4/11) Dymitr podskarbi królewski.

(31/11) Kazimirz W. úmiera.

† Ludwik antegaweński królem polskim.

1371. ~~Ludwik król węg. i pols. (1370–1382) bije denary polskie próby srebra 0·375.~~

Nicze i Klyszelir mincerze krakowscy.

Elżbieta królowa przecławska z Golucho„ wa wojew. kaliskiego z mamiestnictwa (wostwa) wielko„ polskiego, (úrzędu) za którego przykład moneta kwarlikowa tak została zepsowana, iż za grosz czeski po 4 kwarliki ~~za grosz czeski~~ płacić trzeba było.

Grosz w czynszach miejskich liczony po 16 denarów. obejmuje rządy na Rusi

1372. Władysław książe opolski ~~(ubiegłego Ruś bije półgrosze ruskie próby 0·875. (1378)~~

† Na Mazowszu grosze prostie liczone na kopy i na grzywny wagi krakowskiej.

1373. Dymitr z Lady wspomniany jako nie„ gdy podskarbi króla Kazimirza.

Solid używany w znaczeniu wiardunka.

1375. Bartek mincerz krakowski wspomnia„ ny na Kazimirzu.

1376. Na Rusi kopy frankońskie i złotniki wspominane.

1377. Ludwik kr. węg. i pol. Dymitrowi podskarbiemu królestwa polskiego łużeż bratu jego Iwanowi dziedzicom Kleczy, zamek Goraj inaczej Ladą zwany, ludzież miasto Krasnik nadaje.

Półgrosze ruskie zwane małemi groszami (grossi parvi) liczone po 2 na grosz (szerodi.)

1378. Dymitr podskarbi królestwa polskiego. ~~wspominany w latach 1380, 1384, 1385, 1389 (?), 1390 i 1391.~~

1379. Król Ludwik ~~odebrawszy~~ odbiera zarząd Rusi Władysławowi księciu opolskiemu, ~~bije półgrosze ruskie próby 0·875~~. nadając mu w zamian ziemie bydgoską, dobrzyńską i gniewkowską.

1380. Na Mazowszu liczą grzywnę po 30 gro„
szy praskich.

1382. (14/9) Król Ludwik umiera.
We Lwowie liczą (gotowego) pieniądze na grzywny
i Ruty. — Na Kujawach grosze praskie w powszechnem użyciu.

1384. Iwan niegdy mincerz lwowski, i Bog„
dan mincerz lwowski (wspomniani) (~~1386~~)
(15/10) Jadwiga królowa polska. ~~Ri~~„
~~je denary polskie proby 0·3111.~~

1385. ~~Jadwiga królowa Kiemowitowi kr.~~
~~mazowieckiemu 10,000 kop groszy~~
~~praskich przyrzeka.~~

Dymitr podskarbi królestwa polskiego.

1386. (15/2) Władysław Jagiełło królem pol„
skim.

1388. Andrzej podskarbi królewski. —

1389. Dymitr podskarbi, ~~królestwa polskiego~~,
Andrzej podskarbi króla, Nawój z
Leżkawy skarbnik królowej.

~~1390. Rajcy krakowscy słaną [illegible] do króla~~
~~o przywilej na mennicę.~~ Rüsche mincerz
przyjmuje mennicę krakowską na koszt
miasta. Rzuch ze strony rajców dozoru„
je robót w mennicy.
~~Z mennicy wychodzi tylko moneta~~
~~denarowa proby 0·240.~~

W rachunkach solidy liczone jako wiór„
dunki, grosz liczony za 16 denarów.

Dymitr podskarbi i marszałek króle„
stwa polskiego, Sulek podskarbi kró„
lowej.

1391. Mennica krakowska w ruchu. Mikołaj
mincerz krakowski. Bartfal dostarcza
srebra do mennicy. ~~mistrz Terzy prowa„~~
~~dzi roboty w mennicy~~. W rachunkach miej„
skich wykazany zysk z mennicy 73
grzywien.

Dymitr podskarbi ostatni raz wspo„
miany.

Zjawiają się grosze lżejsze (leni grossi)
i grosze mieszane (cuprei grossi). przychodzą
1392. W rachunkach m. Krakowa ~~wspomniane~~
~~nie są~~ tylko grzywny ~~i~~ groszy~~ki~~ i grzy„
wny denarowe. ~~Kwarta~~ (kwarta) rzadko kiedy
wspomniana liczona zawsze za ½ grosza.

Na Rusi liczą na grzywny
grosze wagi lwowskiej (Lem„
burgenis pagamenti)

Na Rusi w obiegu grosze szero„
kie i grosze małe (grossi parvi),
grzywny wagi ruskiej (rutenicalis
pagamenti) i grzywny polskie 7

W czeskich miasta Kazimierza
~~wpływ~~ denary zwane halerzami
(Challenzer). — Na Rusi zjawia
się także pruska moneta i pru„
ska rachuba.

1387. W szczegółowem wspominanej
kopy groszy do potwory w gotowych
pieniądzach a reszta na suknie,
t. j. w zbożu lub bydle. — Na
Rusi grzywny ruskiej wagi zwa„
ne pospolitemi.

1390. Rajcy krakowscy wysyłają
list do króla w sprawie mennicy. — Wobec„
gi pojawiają się złote grosze (mali grossi).
Floren węgierski idzie po 20 gr. fras.
grzywna krakowska czystego srebra za
1 grzywnę i 40 (lub 42) gr. fras.

Floren węgierski idzie po 19 lub
20 gr. fras. — grzywna czystego srebra
po 1 grzywnie 41½ lub 44 grosze praskie, —
na grzywnie ~~groszy praskich wynosi do~~„
monety pospolitej wynosi idzie 8 groszy
do grosza praskich. —

+ Cena grzywny krakowskiej szczerego srebra wynosi 1 grzywna 44–46 gr. fras. — na monecie denarowej ~~dopta~~ dopława do groszy praskich 5 groszy +

Na Litwie grosze czeskie rachuby polskiej w obiegu +

Grosz za 16 denarów. Miasto ponosi znaczne straty na złych groszach (mali grossi).

+ ~~Dowar pierwszy w rachunkach zawarto, gdzie dopława (additio) na denarach do groszy.~~

1393. Czirfas mincerz Krakowski przestrzegowany. Gezzo mincerz krakowski.

Hlinczko z Przemankowa obejmuje urząd podskarbiowski.

Listy do mistrza Monalda mincerza. Mistr Monald ~~przeglądował~~ ~~skarbnica dopra (to 4, na grosz) kowszczyzna groszowa wyliczać obowiązkowo~~.

Grzywny kwartników po raz pierwszy znowu wspominane. +

Tylman z Łęczycy schwytany z fałszywą monetą, wskazuje Maciejowi z Czerbu, szynk, który mu kaftan dał.

Wspomniany jest Dzierżek Łopaciński jako dawniejszy podskarbi. Hlinczko podskarbi przeprowadza się z skarbem królewskim z zamku Ottona Pilczyckiego do domu mistrza Mikołaja Kuli.

Nawój z Łęczycy podskarbi Królowej.

1394. Piotr Bork mincmistrzem krakowskim, mistrz Monald ~~obejmuje po nim~~ mincerzem. — ~~urząd krakowskiej kwartniki, które poznaczy cyfrą swoją, M i cyfrą Piotra Borka mincmistrza P~~. Miasto oddaje do mennicy grosze szerokie z ceł pobierane, a pozamian z mennicy bierze kwartniki.

Hlinczko z Przemankowa podskarbi. Wspomniany także Dropsz jako dawny podskarbi.

Ruble i nobile po raz pierwszy wspomniane. — Grzywna krakowska litego srebra

~~1395. Hlinczko z Przemankowa podskarbi~~. Dla mistrza Monalda podskarbi w rachunkach miejskich notowane.

Grzywna kwartników coraz częściej się zjawia; pospolicie jednak przychodzą grzywny groszy i grzywny denarowe.

+ Dopława (additio) ~~do~~ na denarach do groszy praskich wynosi już 22 grosze na grzywnie.

~~Na Mazowszu grzywna idzie za 30~~

+ Grzywna krakowska ~~Kw~~ Piotra wstawki raz w tym roku liczona za 1/2 grosza ℔. —ß

Cena florena po 19–20 groszy praskich, grzywna krakowska litego srebra idzie za 2 grzywny groszy praskich. (lub 24 gr. pol.)

List od miasta do króla jegomości w sprawie mennicy. — Miasta sprawia dla kopi srebra kleszcz do znaczenia srebra (argentum ad argentum et granum)

+ Wobiegu przychodzą grosze praskie, kwartniki i denary krakowskie. — +

+ idzie po 2 grzywny groszy praskich lub o 2–3 grosze wyżej. + Agio ~~do~~ na monecie kwartnikowej do groszy praskich wynosi 6–9½ gr. na grzywnie, na monecie denarowej 15 do 16 groszy +

+ Warłosz monety denarowej coraz bardziej upada. +

1395. Grzywny kwartników co raz częściej się zjawiają obok grzywien groszy praskich i grzywien denarów krakowskich.

Dla mistrza Monaldo mincerza podarki po księgach m. Krakowa notowane.

Grzywna szczerego srebra wynosiła 1 grzywnę i 46 gr. praskich, — grzywna groszy praskich 1 grzywnę i 10–24 gr. w monecie denarowej.

Na Mazowszu liczy się grzywna po 30 groszy monety potrójnej, — na Kujawach liczą na grzywny grubszej wagi i na grzywny krakowskie.

1396. (9/4) Mikołaj Bochner celnik krakowski, żupnik ilkuski i chęciński mincmistrzem pieniędzy krakowskiej.

(14/8) Dwaj krakowscy przedstawiają królowi projekt w sprawie nowej monety, mianowicie z niej miał być wybijany nowy denar ze srebra trzeciej ligi pośledniejszej (V lutów 6 granów), 16 denarów na jeden grosz praski a 42 grosze na jedną grzywnę krakowską licząc. Starych denarów ma iść 24, a kwartników 6 na jeden grosz praski czyli na 16 nowych denarów.

(19/8) Zmiana monety: 6 kwartników idzie potąd na jeden grosz praski, których dotąd po 4 na grosz liczono, również 2 stare denary na jeden nowy.

Miasto opłaca czynsze z dochodu dla mistrza Monaldo mincerza.

W Łęczyckiem grosze praskie i drobna moneta denarowa w postępku obiegu.

Cena krakowskiej grzywny litego srebra 1 grzywna i 44–47 gr. praskich, cena grzywny groszy praskich przez zmianę monety 1½ grzywny w kwartnikach, po zmianie monety 1 grzywna w kwartnikach lub nowych denarach, 2 grzywny w starych denarach.

1397. Mikołaj mincerz krakowski na żoł-
dzie miejskim, — Piotr mincerz
przyjęty do obyrakelstwa krakowskie-
go, — mistrz Ronald otrzymuje
od miasta podarki.
Adam z Tura podskarbi królowej.
W obiegu pospolitym grzywny gro-
szy praskich, grzywny kwartni-
ków i grzywny denarów krakowskich.
~~Na Rusi kwarta liczona jeszcze~~
~~za półgrosza~~.
Floren idzie po 20—20½ gr. pras. —
grzywna litego srebra po 1 grz. 42
gr. albo 2 grzywien gr. pras. — na
grzywnie groszy praskich podzio w
kwartnikach wynosi 7 groszy.
Na Rusi kwarta liczona jeszcze
za półgrosza. — Na Litwie grzywny
W Węgierskiem wspominane grzy-
wny w połowie w optowych pieniądzach,
a w połowie ~~ad computum~~ na sztuki
(ad computicionem), to jest w zbożu
lub bydle.

F wagi i rachuby polskiej wspominane

1398. Piotr mincerz przyjęty do obyra-
telstwa krakowskiego, — miasto
odzyska mistrza Ronalda.
Grzywny kwartników w pospoli-
tym obiegu. — Grosz po raz pierwszy
liczony po 18 denarów.
Floren węgierski idzie po 24 gr.
w monecie polskiej, — grzywna litego
srebra po 2 grzywny groszy praskich.

p. 193.

Piotr Gerhardsdorf mieszczanin
krakowski spostrzeżony, iż nowa mo-
neta wywozi z Węgier i najcięższe
sztuki przekupia, oczyszcza się przy-
sięgą.

1399. Peszko mincerz przyjęty do obyratel-
stwa krakowskiego. — Hliwczko pośpkar-
bi po raz ostatni wspomniany.
W obiegu zjawiają się po raz pierwszy półgrosze (medii seu mediati grossi), — kwartniki zwane moneta tercionum. — Grosze czeskie Jana I. i Karola I. zwane dobremi groszami (boni grossi).
Floren idzie po 21 gr. pras. — grzywna litego srebra po 2 grzywny i 4 gr. pras. — odzio na groszach praskich wynosi 5—8 gr. na grzywnie w monecie pospolitej.

« Na Mazowszu wspomniany kwartnik monety fospolitej (quartale monete currentis)

Floren idzie po 24 gr. w mon. pospolitej, — zdzio na groszach praskich wynosi 6 groszy za grzywnę kwartników lub denarów.

W obiegu pospolitym są: grzywny groszy praskich, grzywny półgroszy krakowskich czyli szerokich kwartników (medii grossi Cracovienses, quartenses magni seu lati), grzywny kwartników (quartenses) i grzywny drobnych denarów. — Grosz idzie po 18 denarów.

Floren idzie po 24 gr. mon. fosp. lub 21 do 22 gr. fras. — grzywna czystego srebra 2 grz. 2–3 gr. fras. — zdzio na groszach praskich 6–8 gr. mon. fosp. na grzywnie.

Floren idzie po 24 gr. mon. fosp. — grzywna czystego srebra po 2 grz. 4–6½ gr. fras. — zdzio na groszach praskich wynosi 6–8 gr. na grzywnie monety pospolitej.

F pod gradami królewskiemi, miano, wicie orłem z jednej, krzyżem podwójnym z drugiej strony, F

Floren idzie po 24 gr. mon. fosp. — zdzio na groszach praskich wynosi 7–10 groszy na grzywnie monety pospolitej.

Na Kujawach grosze praskie i monety pruska, — we Lwowie grosze szerokie i grosze lwowskie w obiegu, liczone na kopy i grzywny polskie

Floren węgierski idzie po 22–22½ gr. fras. — grzywna krakowska szczerego srebra po 2 grzywny 6½ gr. fras. — zdzio na groszach praskich wynosi 10 gr. na grzywnie monety pospolitej.

Klinczko fundator.

1400. Piotr Głocz mincerz przyjęty do obywatelstwa krakowskiego. —

Wikaryusze na szambii nie chcą przyjąć w czynszach monety bieżącej zamiast grosza praskiego.

1401. 1402. Szymon de Talentis i Andrzej Czarnisza krakowska trzymają mennicę pod spółki. Tego czasu mennica bije półgrosze ozn[aczone] cyframi słębników S, SA, AS, A, próby srebra 5 00.

Półgrosze zwane w obiegu szerokie lub pięknemi kwartnikami (quartenses lati, magni quartenses).

Dopłata na monecie królewskiej do groszy praskich wynosi już 6 do 8 groszy na grzywnie.

1403. Andrzej mincmistrzem mennicy krakowskiej. Mennica bije półgrosze próby 0.460 oznaczone jego cyfrą szczerbatową, A.

Jan Wenke mincerz krakowski. Prot Günther mincerz przyjęty do obywatelstwa krakowskiego.

Półgrosze zwane w obiegu nowemi kwartnikami lub kwartnikowemi półgroszami (quartenses novi seu medii grossi, quartenses medii grossi, quartenses medii magni) za kwartniki kwartnikami małemi (quartenses parvi)

1404. Hlamusz Ungir mincerz przyjęty do obywatelstwa krakowskiego.

(2/6) Król Władysław Jagiełło zatwierdzając przywileje miastu Wschowie przez króla Kazimierza i Ludwika wydane, nadaje mu prawo bicia drobnej monety denarowej, liczące po 12 denarów na jeden grosz.

1405. Więcław z Berna mincerz i Hlamusz krakowskiego mincerz zyskują prawo obywatelstwa.

Vetlir żyd za sprowadzanie szlachetnej monety i mieszanie jej z monetą pospolitą, zgodnie przekonany, ginie na stosie w Krakowie. x)

Dopłata na monecie pospolitej do groszy praskich wynosi 10 groszy.

x) Długosz (III, 566) dopiero pod rokiem 1406 kładzie spalenie żyda Fetera; zamieszczona wszelako w rejestrach miejskich z r. 1405 w tytule „Fortor" pozycyja: „Item 1 gr. pro straminibus, quando iudeus fuit crematus, Vetlir iudeus" (Monumen. IV, pars II, str. 341) nie dozwala wątpić, iż się to stało w r. 1405.

groszy, ~~szelejec równy 1/4 grosza~~ sześć szelejców równe 1½ groszom.

1396. (9/4) Mikołaj Pochner ~~ze~~ Nowego Sącza, żupnik ilkuski i chęciński mincmistrzem mennicy krakowskiej.

(17/6) Mennica bije nowe denary próby 0·333. Zmiana monety: dwa stare denary idą na jeden nowy.

(14/8) Rajcy krakowscy przedstawiają panom radzie królestwa polskiego memoryał w sprawie nowej monety. Ma być bita nowa moneta denarowa ze srebra trzeciej ligi (0·333) 16 denarów na jeden grosz praski licząc, a 42 grosze na grzywnę wagi krakowskiej. Starych denarów ma iść 24, a kwartników 6 na grosz praski czyli na 16 nowych denarów.

(19/8) Zmiana monety: sześć kwartników idzie odtąd na jeden grosz czeski, a 288 szt. na grzywnę polską.

Grosz liczy 16 denarów.

Miasto opłaca czynsz z mennicy dla mistrza Monalda.

1397. Mikołaj mincerz krakowski. Piotr mincerz przyjęty do obywatelstwa. Mistrzowi Monaldowi miasto daje podarki.

Adam de Tür podskarbi królowej.

Na Pasce guarta znaczy jeszcze półgrosza.

1398. Klinczko skarbnik królewski, Adam skarbnik królowej. Mistrz Monald opuszcza Kraków.

Grzywny kwarkowe postępuje w obiegu. Grosz liczy 18 denarów.

Piotr Gerhardsdorf pozwany, że nową monetę wywozi z Węgier i najcięższe szkody przekłada, oczyścił się przysięgą.

1399. Peszko mincerz przyjęty do obywatelstwa. Mennica krakowska zaczyna wybijać półgrosze próby srebra 0·500. (medii seu mediali grossi). Półgrosze te noszą cyfrę P oznaczającą Peszka czy też Piotra mincerza.

Kwarkniki zwane są moneta tertiorum. Grosz liczy 18 denarów. Grosze czeskie Jana I i Karola I zwane są dobrymi groszami (grossi boni).

1406. Krajcy Krakowscy na zapytanie panów rady Królestwa Polskiego, jakimby sposobem być należało nową monetę, iżby przynosiła zyski, a była w ziarnie, wadze i liczbie dobrą, i wiecznie trwałą, tak iżby nigdy nie wymagała dopłaty, odpowiadają, iż tych trzech celów wybić nowej monety osiągnąć nie można, z powodu, iż ~~Korona~~ Królestwo Polskie nie posiada swych własnych kopalń srebra, i zniewolone jest sprowadzać srebro do mennicy przez kupców z Węgier, oprócz tego z Norymbergi ~~uzyskał prawo wymonopolizowań kopalnie srebra. Tegoż srebra, a zatem je~~ zatem może wedle swej woli srebro drożej sprzedawać kupcom do Polski, i tym sposobem zatrzymać zysk dla siebie; jakby król jegomość mógł mieć na bicie nowej monety. Radzą, przeto zaniechać wybi bicia nowej monety, a natomiast wykupić za grosze praskie wszystką monetę denarową, wraz z jej dopłatą, następnie zaś tę monetę jakby nową sprzedawać ze skarbu bez dopłaty, a kar dopłata pozostanie w zysku dla skarbu króla jegomości.

Król rozpoczyna przeczytanie głupowanie monety denarowej.

Mincerze krakowscy: Rausche Günker, Jan Rod Hanusz, Jan Wenke i Piotr Gallicus; Piotr Gewentfewyr ~~srebra~~ probierz Teszko Lubański podskarbi królowej.

Cena florena 22½ gr. fras. a 24 gr. mon. polsk. — nadzio na groszach praskich wynosi 8 gr. na grzywnie pół groszy, 12—13 gr. na grzywnie denarów.

We Lwowie zjawiają się w obiegu floreny lureckie (~~florens~~ florenus lurdones)

1407. Nowko kanonik sandomirski kustosz skarbów królewskich.

Mincerze krakowscy: Prokop Günker, Lang Stefan, Wiglaw, Niklos Follisfessil, Kepfil, Hanusz Wenke i Hanusz Rod.

~~Ordynacya mennicza Wratława III. ks. czeskiego stanowi, iż grosze praskie wybijane być mają, z 25 części fajnu z przypadu, 16 części miedzi.~~

W obiegu pospolitym są: grzywny groszy praskich, grzywny półgroszy krakowskich, grzywny kwartników i grzywny denarów.

Cena florena 23 gr. fras. lub 26⅔ gr. mon. polsk. — cena krakowskiej grzywny srebrnego srebra 2 grz. 8 gr. fras. — nadzio na groszach praskich 8 gr. na grzywnie.

Na Rusi małe grosze, ~~w obiegu~~ na Kujawach półgrosze w obiegu.

1408. Herman Knappe mincerz przyjęty do obywatelstwa miasta Krakowa.

Kwartników jolzie 6, denarów 18 na grosz.

Mennica we Lwowie gorzeje. W rachunkach miasta wydatki na roboty do mennicy. F

~~Dopłaty na denarach do groszy wyrosły~~ Cena grzywny litego srebra 2 gr. 9 gr. prag. — adzio na groszach praskich wynosi 7 gr. na grzywnie.

Na Kujawach trzy szkoły pruskie zdarzą dwa grosze. — W Ziemi ordynskiej półgrosze po

1410. (12/12) Król Władysław Jagiełło miastu Poznaniowi nadaje prawo bicia drobnej monety denarowej pod gostyńskimi ~~znakami~~ króla jegomości.

W rachunkach miasta Lwowa wydatki na mennicę. — Grosze lwowskie wspomniane. —

1411. Mikołaj Munkauff mincerz krakowski przyjęty do obywatelstwa.

W rachunkach m. Lwowa wydatki na mennicę. — Rachuba na ruskie kopy.

1412. Piotr Medyślański podskarbi.

Mincerze krakowscy: Jan Wenke, i Mikołaj Falkinberg (Tanow) Filip z Radomia mincerz przyjęty do obywatelstwa.

1413. Tasko Lubański podskarbi królowej.

Mincerz krakowski: Mikołaj Falkinberg.

~~Monety~~ IV

(25/7) Ziemowit ks. mazowiecki posadzony, pokoły po ziemiach swych monetę większą polską (półgrosze) bić kazał, niewinność swą przed królem Władysławem Jagiełłą wykazuje.

1414. Donat mincerz we Lwowie. — (Tanow i Mikołaj Falkinberg mincerze krakowscy nie czyli.)

~~Tasko Lubański podskarbi królowej.~~

1415. ~~Piotr Medyślański podskarbi króla.~~

Półgrosze polskie zwane (w obiegu) monetą większą krakowską (moneta maior Cracauiensis).

~~1417. Piotr Medyślański podskarbi Króla.~~

1418. Marcin V papież królowi Władysławowi Jagiełłę godność pułkarzysza apostolskiego in temporalibus na prośbę Nowogród, Psków i wołoszą część Rusi nadaje.

Tenże papież Witoldowi księciu litewskiemu takąż godność pułkarzysza apostolskiego in temporalibus na Litwę, Żmudź, Ruś, wielki Nowogród i Psków nadaje.

Piotr Medyślański podskarbi Króla. (Ostatni raz wspomniany.)

Mistrz Mikołaj Klimczowicz Kanonik krakowski podskarbi Króla.

1419. Moneta pospolita Królestwa polskiego

F W Lwowie srebra krakowskiej doświadczoną próbę (oznaczone) mennicy lwowskiej.

Moneta pruska w obiegu, 7 1409. półkrakowskie i szwarkowe w obiegu. Cena grzywny litego srebra 2 gr. 9 gr. prag. a 2 gr. 25 gr. mon. pospol. — adzio na groszach praskich wynosi 5—7 gr. na grzywnie półgroszy.

+

Adzio na groszach praskich wynosi 7 gr. na grzywnie. 1411.

+

+

Adzio na groszach praskich wynosi 9 gr. i 11 denarów na grzywnie. 1412.

+

o

Na Rusi wspomniane białe grosze (grossi albi) w obiegu, — na Kujawach grzywny denarów monety koronnej. 1413.

o

1417. Cena florena 34 gr. mon. pospol. — adzio na groszach praskich wynosi 8 gr. na grzywnie.

Na Litwie rubel idzie za dwie grzywny groszy praskich.

zwane są: półgrosze, kwartniki i de„
nary. Kwartników idzie 6 na grosz,
denarów 18. ~~Mistrz Mikołaj Klinczowicz Mistrz~~
~~skarbów królewskich, latach po r. 1420.~~

1421. Moneta polska zwana moneta pospo„
lita, krakowska, (czeczne Crakuschе
monczej) w przeciwstawieniu do groszy
praskich. – Na Rusi grosze lwowskie liczone

1422 (5/1) ~~Witold w księdze litewskiej jako też„~~
~~dnia poślubowy Ziemowita płaszczego~~
~~księcia mazowieckiego w przedniejszej liczy„~~
~~sianego pod~~ przez króla Władysława
~~Jagiełę zapisu, jakoby w ziemi swej~~
~~monetę królewską fałszować dozwolał,~~
~~i fałszerzy nie karał, niewinnego być~~
~~zeznaje.~~

(5/1) Ziemowit IV ks. mazowiecki, po raz wtóry obwiniony przez króla Władysława Jagiełę, jakoby w ziemiach swych monetę królewską fałszować dozwalał i fałszerzy nie karał, zostaje wyrokiem Witolda w. ks. litewskiego za niewinnego uznany.

(8/1) Prokop Romer de Bischoffsweide poręczony o fałszywą monetę, wypuszczony zostaje z więzienia krakowskiego

(23/7) król Władysław Jagiełło na sejmie w Czerwińsku frzyrzekł, iż bez pozwolenia panów rady monety ~~bieżącej~~ w królestwie
też
bieżącej zupełnej bić nie będzie. Nadto
stanowił, iż potąd w ziemiach krakow„
skiej i sandomirskiej złamina królestwem
zwana nie w groszach praskich, lecz
ma być
w monecie pospolitej ~~będzie~~ fabrykowana,
z wyjątkiem mieyc, gdzieby panowie sa„
mi od swych kmieci z tytułu czynszów
groszy praskich się domagali. skarbnik
Henryk z Rogowa ~~podskarbi~~
królewski.

1425. W Krakowie ~~dopłata~~ agio na ~~złe~~ groszach praskich wy„
nosi 8 szelągów czyli 10 gr. na grzywnie.
~~Henryk z Rogowa skarbnik~~
~~Królewski.~~
Na Kujawach moneta polska w powszechnem obiegu.

1429.) ~~Półgrosze zwane są, moneta, dro„~~
~~bnowska, (halbe groschen Crakyschir~~
~~münze).~~

Mistrz Mikołaj Klinczowicz i
Stanisław podskarbiowie.

1430. (4/3) Kr. Władysław Jagiełło na sej„
mie Tedlinieńskim przyrzekł imieniem
swych synów, iż gdyby który z nich
emu
królestwa zostało ~~obrany~~ powierzonem, monety bez ze„
zwolenia panów rady bić nie będzie,
tak jak on król dotychczas bez zezwo„
lenia tychże panów monety bić wydawał.
Na Litwie kopy groszy litewskich wspomniane.

Na Litwie rubel liczony po
dwie grzywny szerokich groszy. –
półgrosze polskie wspomniane.
Cena florena 24 gr. praskich

1424. Na Litwie grosze polskie
krakowskiej rachuby w obiegu. – Na
Rusi agio na groszach praskich
wynosi 20 groszyków na grzywnie.

1426. Na Kujawach moneta polska
w obiegu na równi uważana z moneta
pruską. – Na Rusi wspomniany
floren talarski (florenus thal„
laricalis) warłosi 2½ florena w wocie

1427. W Ukrainowie wspomniane
floreny reńskie (florени rhenenses)

Cena florena 24 gr. praskie

berło

1431. Andrzej z Łubina skarbnik króle-
stwa polskiego. ~~Mistrz Mikołaj Blis-~~
~~czewicz i Stanisław podskarbiowie~~.

Mennica krakowska zostaje znowu
w mie otwarta. Książę jest przełożonym
mennicy. Za 1000 grzywien groszy za-
kupuje srebro do mennicy.

W obiegu wspominane grzywny
półgroszy i grzywny kwarkowe
(marcae mediorum grossorum, marcae
quarkenses). – Awers na groszach praskich wynosi 5–6
grzywien na grzywnę.

1432. Niklas Pochsenschusses z wielkiego
Głogowa ~~otrzy~~ mincerz otrzymuje
prawo obywatelstwa krakowskiego.

~~1433 Andrzej z Łubina skarbnik kró-~~
~~lestwa polskiego~~

1434. Zbigniew biskup krakowski wybie-
rając się na sobór Bazylejski, wyrzuca
królowi, że bezprawnie i bez zezwolenia
panów rady bije monetę lichą w ziar-
nie i lekką w wadze, moc zapisanych praw krakowskich ~~kosztuje~~
kobietom pomagając. ~~szkodzi biciu~~ monety.

~~Andrzej z Łubina podskarbi do~~
~~brzegów, skarbnik król. pol.~~

Merlen Unvorworn mincerz przy-
muje prawo obywatelstwa w Krakowie.

(31/5) król Władysław Jagiełło umie-
ra. Władysław III królem polskim.

1435. Andrzej z Łubina skarbnik kró-
lestwa polskiego. Mistrz Mikołaj
Klinczewicz proboszcz u św. Michała
i Łukko z Tokar pisarze skarbowi.

Jan Laudamus de Wyniczy
mincerz krakowski przyjmuje prawo obywatelstwa.

(14/10) Andrzej Łabędź z Gościko-
wa i Andrzej Wierzynek zarządzcy
zaś Klaus Kesslink pisarz mennicy
krakowskiej składają rachunki z
zarządu mennicy krakowskiej od 4
kwietnia 1434 do 29 września 1435,
w którymto czasie mennica przeszła ~~przebiła~~
14,678 grzywien i 3 skojcowe srebra
na monetę z zyskiem 20,770 grzywien
i 3 gr. który do rąk skarbnika kró-
lestwa polskiego i pisarzy skarbu
poniesiony został. –

Florenus moneta lepsza
Cracovia =

Communis moneta melior Cracovien-
sis 07

+

Cena florena węgierskiego 32 gr.
mon. pols.

1433. Floren węgierski idzie po 27 gr.
praskich, – grzywna krakowska
czerwonego srebra po 2 grz. i 12 gr. praskich

1436. ~~Andrzej z Lubina skarbnik król. polskiego, Kubko z Tuchowa podskarbi;~~.

Hanusz Gerke mincerz zyskuje prawo obywatelstwa w Krakowie.

1437. W radzie królewskiej toczą się narady „~~rozgo~~ wory w przedmieściu płaszczego bicia mo„ nety denarowej. Część rady, do których także Zbigniew biskup krakowski należy, aż „ była zdania, iżby zaniechać należy ale bicia wybijania monety denarowej, z powodu że na Szla„ sku, Morawie i w Czechach biją fałszy„ wą na wzór koronnej monetę i kakowa, z wielką dla kraju stratą, wprowadzają, ~~które~~ ponieważ już pospolity rozróżnie„ jej nie może. Nie uwzględniwszy jednak tej rady opiekunowie króla, twierdząc iż nie ma powodu zaniechania bicia tej „ monety, skoro za nią łat srebra i zło„ ta, jak wszelkie kruszce i towary ~~kupić~~ nabyć można.

Hanusz Beverer inaczej Lang Hanusz zwany, z pod wielkiego Głogo„ wa mincerz, zyskuje prawo obywatel„ stwa w Krakowie.

1438. Jakub Ruszke + przysięgły probierz mennicy [krakowskiej, zapisany przez rajców miasta] zeznaje ~~przed~~ pod przysięgą, że próba ~~przeciwko~~ dokonana przeze„ mnie monecie świeżo z mennicy wyszłej okazała siedm części miedzi, a jedną część srebra. (próba II). ~~0 12 5~~

Niklas Griste i Ambroży z Królowej grodu (de Gracz Regine) mincerze przyjęci do obywatelstwa krakowskiego.

Andrzej z Lubina skarbnik kró„ lestwa polskiego po raz ostatni wspomniany.

1439. Mincerz krakowski Marek Wenske. W obiegu kupieckim uważana mone„ ta krakowska lepsza lub wybrana (com„ munis pecunia melior, gütte Crokische moncze, moneta communis Cracouiensis bene electa). — Wspomniane także grzywny [litego srebra stempla krakowskie„ go (signeti Cracouiensis) kłodzkie floreny Łureckie (torische golden). W wielkopolsce floren idzie po 30 groszy.]

1440. Mikołaj Buchsinmeister mincerz kra„ kowski († 1441). Bartisch mincerz przyjęty do obywatelstwa krakowskiego.

Jerzy Harkil niegdy burmistrz po„

+ Floren idzie po 36 groszy.

[Floren liczony za 1 grzywnę 8 gr. i 13 den. monety denarowej. Lub 1 grzywna monety półgroszowej]

[marca denariorum monete tunc pro meliori acceptabilis]

Floren węgierski idzie za grzywnę monety denarowej; – grzywna półgrosza za 2 grzywny tejże monety.

Na Rusiach moneta skarbowa krakowskiej rachuby krakowskiej w obiegu

Floren liczony po 6 ½ solidów (ćwierdziów) monety denarowej czyli 1 grz. 30 gr.

Floren węgierski liczony za 41 gr. 3 den. mon. posp.

1445. Floren węgierski idzie po 28 gr. praskich.

Floreny reńskie w obiegu

Floren idzie po 20 gr. praskich.

znaiński wypuszczony z mennicy miejskiego, gdzie siedział za fałszywe pół-grosze.

1441. Herman Dokeler schwytany za fałszywą monetą, skazuja wszystkich mieszkańców.

1442. Grosze czeskie stają się rzadkiemi na targu pieniężnym we Wrocławiu. W skutek tego miasto ~~wiele sprzedawało~~ ubiegają czynsze na grosze czeskie obiegające i sprzedają je za monetę pospolitą, mianowicie za denary krakowskie.

1442. Łuko z Zakar podskarbi skarbów królewskich ostatni raz wspomniany.

1443. Bartosz Kmiecic skarbu królewskiego.

Dalszy skup czynszów miasta skarbowa na grosze czeskie obiegających z powodu rzadkości tych groszy i spore, skazi wnyeh za monetę denarową.

1444. Na Rusi groszyki ruskie ~~w obiegu~~ jeszcze w obiegu.

(10/11) król Władysław III zginie pod Warną.

1447. (24/6) Kazimierz Jagiellończyk królem polskim.

(24/8) Sejm piotrkowski postanawia, że moneta denarowa ma być powszechnie przyjmowana, mianowicie po 9 denarów za pół grosza szerokiego, a na szerokich groszach praskich ma być dopłacała wedle kursu między kupcami pospolicie praktykowanego. Przeciw fałszywej monecie ten stanowi, że u kogo w monecie denarowej dwa grosze fałszywe w grzywnie się znajdą, straci grzywnę, a jeśli się sześć groszy fałszywych w grzywnie znajdzie, gardłem przepłaci. Nad tem starostowie czuwać mają.

1448. Ylincza z Rogowa skarbnik rospierski podskarbi król. polskiego.

1450. Rubel srebrny ~~wagi litewskiej grzywny~~ równa się grzywnie wagi litewskiej.

1451. (17/6) Sejm piotrkowski uznawia ustanowienia co do przymusowego kursu monety denarowej i rozszerza tamowe na całe królestwo polskie i księstwo mazowieckie. Zarazem stanowi, że dawniejsze zapisy wierzytelności mają być wedle ich treści dopełnione; odtąd zaś wszelkie zapisy tylko na monetę denarową, czyli na monetę polską opiewać mają.

~~Kwartnik, jeszcze w obiegu.~~
~~Glinicza z Rogowa koszteluw poz~~
~~pierw. podskarbi królestwa polskiego.~~
~~Latze po r. 1452.~~

11. Wobiegu postolitym sq
półgrosze i halerze Arcidiecezyalne,
kupcy floreny węgierskie. kwar
tniki sq takze jeszcze w obiegu.

1452. Floren idzie po 34
groszy.

1454. (6/3) Kazimirz Jagiellończyk w aktach in-
korporacyi ziem pruskich postanawia, iż
na czas wojny ma być wybijana dobra moneta
(pruska) w miastach Toruniu, Elblongu,
Gdańsku i Królewcu koszlem stanów ziem
pruskich, zaś po zakończonej wojnie tylko
w Toruniu i Gdańsku koszlem króla jego
mości, nieprzeciwiając się przywilejom miasta
Torunia.

~~Glinicza z Rogowa koszlelan pierwej~~
~~za podskarbi król. polskiego.~~

1455. (30/1) Sejm w Łęczycy postanawia wybi-
janie nowej monety w półgroszach i de-
narach w mennicy krakowskiej.

Na kujawach liczą na grosz łoży da-
wne pruskie solidy.

1456. Mennica krakowska na nowo w
ruch wprowadzona. —

Floren węgierski liczony po
półtrzecia grosza w monecie dena-
rowej.

Floren węgierski idzie po 31 groszy.

Stanisław Chorsteyn rajca krakow-
ski, wójt lubelski, mincerz (magister fabricae monetarum) mennicy
(magister fabricae monetarum); Jan
Landamus, Piotr Kosar, Marcin Cholda,
Lang Flamisz i Mikołaj Kernchen starsze-
mi mincerzami czyli mincmistrzami,
(seniores monetarii seu magistri monetarum)
w mennicy Krakowskiej.

~~Mennica wybija półgrosze próby 0.375~~
~~oznaczone literami M T, z których litery~~
~~M oznacza zapewne Chorsteyna, litera~~
~~T zapewne Kosara a niewątpliwie mają~~
~~cerzy, lub co prawdopodobniej przysięgłego~~
~~probierza mennicy. Również wybija menni~~
~~ca monetę denarową próby 0.125.~~

1457. (22/5) Król Kazimirz Jagiellończyk na-
daje miastu Gdańskowi prawo bicia
monety srebrnej i złotej pod gotami
i tytułem królewskim, a (25/5) nadaje
mu prawo używania czerwonego wosku
do pieczęci budzież wolnania herb miasta
dodaniem złotej korony w górnej części
tarczy.

(26/8) Król Kazimirz Jagiellończyk nada-
je miastu Toruniowi prawo bicia monety

Floren węgierski liczony po 16 szkoj, cóż monety denarowej.

srebrnej i złotej | potwierdzi zysku z mennicy dla siebie i następców swych zastrzegając, ~~z której potwierdzenia zysku~~ ~~pieniędzy za potwierdzenia królew. pogwarzeń i jego następcom przysłał pisma.~~

Grzywna węgierskiego srebra idzie za 4½ florena węgierskiego. Na Rusi jeszcze groszych obiegu.

1458. Hlincza z Rogowa marsz. ziemskich podskarbi królestwa polskiego po raz ostatni wspomniany.

1459. (1/9) Na sejmie piotrkowskim Jan Ryviański starosta sandomirski wyrzucał królowi, że niszczy kraj zabijaniem lekkiej i niesprawiedliwej monety, za fałszerzy monet nie poszukiwania.

Floren węgierski liczony po 28 gr. fras.

1460. Ludko z Tokar scholastyk sandom. kanon. krakow. pisarz skarbu królewskiego.

Floren idzie po 17 szkojców.

1461. Jakub z Dembna (czyli ze Szczekocin) podskarbi króle, stwa polskiego po raz pierwszy wspomniany.

1462. Na skazowaniu kwartniki (grzywien les) ~~wspomniane~~ w obiegu.

Floren liczony po 28 gr. praskich.

1463. ~~Jakub z Dembna podskarbi kró~~ ~~lestwa polskiego~~, (Ludko z Tokar podskarbi królewski ostatni raz występuje.

Floren idzie jako rzeczy pospolitej po 28 gr. fras.

1464. Jan Laudamus i Mikołaj Kornchen dawni mincerze z r. 1456 znowu w Krakowie się zjawiają.

1468. ~~Mennica krakowska przybija nowe pół~~ ~~grosze próby 0.375 oznaczone literami~~ ~~M K oznaczającemi Mennicę Krakowską~~ ~~na pieniądzu i mocą Kornchena wyrze~~ ~~zono.~~ W obiegu handlowym ~~półgrosze do~~ ~~nowe przyrównane za za gorsze~~ (medianles novi) półgrosze nowe gorsze zjawiają się ~~półgrosze~~ od półgroszy dawniejszych. – Floren liczony po 16 szkojców.

~~Floren liczony po 16 szkojców~~

Jakub z Dembna starosta krakowski, podskarbi Królestwa polskiego wtóraz wspomniany. –

Grosze praskie liczone po 8 kerczyjanów monety denarowej i adzio za to wynosiło 16 groszy na grzywnie denarowej.

1469. Jan Rzeszowski kanon. krakow. skarbnikiem Królestwa polskiego.

1471. Miasto Kraków skupuje czynsze w szerokich groszach i zamienia je na czynsze w denarach z powodu rzadkości groszy praskich. – Floren węgierski idzie po 24 gr. fras.

Jan Rzeszowski skarbnik król. polskiego biskupem krakowskim.

Tomasz Trąbczyński podskarbim.

1472. Grzywna pruska liczona na 20 groszy, 6 szkojców za 5 groszy. –

Grzywny lekkie pruskie wspomniane

1474. Łukasz Tiolek pisarz skarbu królewskiego. – Grzywna srebra liczona po 5 florenów.

1476. Paweł Tasieński skarbnik królestwa polskiego.
Groszyki na Rusi wspominane.

1478. Paweł Tasiński podskarbi królestwa polskiego ostatni raz występuje. – Floren węgierski idzie po 32 grosze.

1479. Piotr Kurozwęcki podskarbi ~~nn~~ królestwa polskiego ~~(– 1498)~~.
~~Za jego podskarbiostwa bije menniça krakowska półgrosze koronne próby 0·375 znaczone jego herbem Doraj i również bije menniça denary nowej próby 0·125.~~

Krakowska
Menniça Jurzązkowa w domu Kaspra Bara pieszczanina Krakowskiego.

1480. Grzywna złota liczona po 80 florenów. – Florenty węgierskie w obiegu bardzo pospolite nie zdają.

florenty
w obiegu półgrosze i solidy, – solidów

1481. Grzywna pruska idzie po 20 groszy.

1484. Na Mazowszu liczą po 3 ~~solidy~~ na grosz.

~~1489. Piotr Kurozwęcki skarbnik królestwa polskiego.~~

1492. (7/6) Kazimirz Jagiellończyk umiera, Jan Olbracht królem polskim. ~~Za jego panowania menniça krakowska bije półgrosze koronne próby 0·375 znaczone herbem Doraj podskarbiego Piotra Kurozwęckiego; również wybija denary próby 0·125. Kurozwęcki zawiaduje obojem mennic, przeto mogła fałszeje.~~

1496. (1/6) Sejm Piotrkowski ustanawia kurs florena na półtrzecia grosze, zagrażając karą 30 florenów węgierskich tym, którzyby florenty po innym kursie skupowali lub sprzedawali. Kara ma być obrócona na zakupienie złota i srebra do menniçy.

Ruble ormiańskie wspomniane.

1498. Piotr Kurozwęcki kasztelan sandomirski skarbnik król. polskiego po raz ostatni wspomniany.

Hanusz Weys de Grawnow mincerz zyskuje prawo obywatelstwa w Krakowie.

(1499). Po śmierci Piotra Kurozwęckiego

F Król za zgodą stanów dobra Kurozwęckiego konfiskuje.

Aleksander pr. ks. litewski napróżno urgduje u króla Jana Olbrachta za radziną Kurozwę„ckiego. x)

1501. (17/6) król Jan Olbracht umiera; Aleksander królem polskim. —

(14/9) Jakub Szydłowiecki skarbnikiem królestwa polskiego.

(14/9) Na sejmie elekcyjnym w Piotrkowie stany królestwa polskiego i wielkiego księstwa litewskiego uchwalają, iż ma być za wspólną zgodą zaprowadzona moneta jednostajna i jednakowej wagi, okrom iż moneta na Litwie bita ma być pod godłami książęcemi z dawna używanemi.

(17/9) Na tymże sejmie elekcyjnym Fryderyk kardynał prymas wraz z stanami królestwa duchownym i świeckim skarbowi Dobra zabrane po śmierci Piotra Kurozwęckiego skarbnika król. pol. z powodu wybijania przez tegoż wadliwej monety koronnej, przekonawszy się, iż wadliwość monety powstał sfałszowaniem zostało przez urzędników jego, którym nadzór nad mennicą był poruczony, zwracają, drewnym zmarłego Krzesławowi biskupowi kujawskiemu, Mikołajowi wojewodzie lubelskiemu i Stanisławowi starościc wieluńskiemu.

(25/10) Król Aleksander w Mielniku stanowi, iż z przywozu czystego srebra nie więcej ma być bito monety, jak 6 florenów węgierskich, licząc floren po 16 szelągów, niemniej, iż ziemie krakowska i wielkopolska mają wysłać po jednym delegacie do probowania monety w mennicy wybijane mają.

1502. Sejm pokoronacyjny w Krakowie odbyty postanawia iż mają być bite grosze szerokie

F przekonawszy się, iż wadliwość monety sfałszowaniem została przez niedbałość urzędników jego, którym nadzór nad mennicą był poruczony.

x) Mimo usilnych starań nie udało się wyszukać ani wyroku przeciw Kurozwęckiemu, ani skargi jego śmierci. Rok więc 1499 który tu przyjmujemy z powodu, iż Kurozwęckiego w r. 1498 po raz ostatni wspomina napotykamy, może się okazać mylnym.

kej stopy, iżby 26 łutów szczerego srebra z przysadą 20 łutów miedzi dały 140 groszy, z których 20 ma iść na dukat wę„gierski, zaś grosz za trzy ślązkie fór„grosze,

iż wojewoda krakowski i wojewoda poznański ludzi dwóch rajców krakow„skich: Kasper Ber i Zayfryt mają na każde Święte dnie w mennicy kra„kowskiej próbować i doświadczać mo„nety,

iż podskarbi koronny ma do mennicy srebra dostarczać, za mytnika monetę brać w przechowanie, wreszcie

iż mincmajster ma tłoczyć srebro z miedzią wedle stopy przepisanej. (pod utratą ciężkiej kary)

(20/1) Kr. Aleksander skonfirmował przywilej kurozwęckim szlachcicom polskiego dobra, zwracając jego uwagę, „kom w myśl uchwały stanów na sejmie elekcyjnym zapadłej.

(18/3) Kr. Aleksander pisze do senatorów, iżby zezwolili na wybijanie nowej monety, jaka była ostatecznie za króla Jana Olbrachta w użyciu. Uchwalona bowiem na sejmie koronacyjnym nowa moneta nie mogła przyjść do skutku, albowiem kupcy odmówili jej swego poparcia z powodu, jakoby żadnego nie mo„gła przynieść zysku dla skarbu.

Zjazd w Kole uchwala, iżby mone„ta biła bity wedle postanowień osta„tniego sejmu piotrkowskiego z czasów króla Jana Olbrachta, wszelako tyl„ko na rok jeden, w którymto czasie król sejm zwoła celem postanowienia o monecie.

(29/4) Kr. Aleksander Henrykowi Rakierowi obywatelowi krakowskie„mu wypłatę sługu 54 grzywien „ze świeżo bić się mającej monety zapewnia.

(13/5) Kr. Aleksander Kasprowi Berowi mieszczaninowi krakowskie„mu przyrzeka, iż jak tylko bicie mone„

ly w Krakowie postanowionem będzie, dom
jego, w którym już za czasów króla Kazimirza
Jagiellończyka i Jana Olbrachta była mennica,
urządzona, i teraz na mennicę użytym będzie, a to za
czynszem, jaki za czasów świętej pamięci Skarbnikostwa Pio„
tra Kurozwęckiego był odprowadzany.
(6/6) Król Aleksander stanu Rycerskiego na sejmie koronacyi„
skim za pozwoleniem panów rady postanawiają
iż na czas jednego roku ma być bita, wybijana moneta
półgroszowa wedle stopy ostatecznie za Jana
Olbrachta używanej, mianowicie iż z 15 tuzin
szczerego srebra i 25 tuzin przyrody mają
ma wyjść 8 florenów licząc floren po półtłopy groszy;
zarząd mennicy poruczają Jakubowi Szydłowie„
ckiemu skarbnikowi król. polskiego, zaś kon„
trolę monety Piotrowi Limicie Krakowczyku„
i Andrzejowi z Szamotuł poznańskiemu pro„
jewodom ludzi obywatelom Krakowskim.
Kasprowi Bayerowi i Zayfrytowi, którzy
w każde suche dnie monetę próbować ma„
ją. Henryka Slakier wszystko wypełniać„
stosownie postanowienia zostaje mincmistrzem
(12/6) Kr. Aleksander Jakubowi Szydło„
wieckiemu skarbnikowi król. pol. z tytułu
bicia nowej monety półgroszowej w mennicy
krakowskiej, koszta wynagrodzenie, jakie
jego poprzednicy pobierali, z mennicy prze„
kazuje.
(4/10) Mennica krakowska w ruch wchodzi.
(22/12) Kr. Aleksander od Kasprа Leszczyń„
skiego podkomorzego kaliskiego i Rafała
Leszczyńskich 200 florenów węgierskich w zło„
cie i 62 grzywien czystego srebra na potrze„
by nowej monety pożycza.
1504. (18/1) Kr. Aleksander Jakuba Szydłowieckie„
go skarbnika król. pols. z zarządu mennicą
krakowską za czas od św. Franciszka (4/10)
1502 do Trzech Króli (6/1) 1503 kwituje.
(21/1) na sejmie piotrowskim Kr. Aleksander
określa atrybucje urzędu skarbnika królestwa
ludzi podskarbiego nadwornego.
(13/11) Kr. Aleksander poleca Jakubowi Szydło„
wieckiemu skarbnikowi kr. pol. izby przedwarskiej Pawłowi
Hlarmuschowi chirurgowi nadwornemu 120
grzywien srebra w mennicy na pieniądze.
(15/11) Kr. Aleksander Jakuba Szydłowieckiego
skarbnika kr. pol. kwituje ze zdoku ludzi za monety pochodzącej

wybitej w mennicy krakowskiej z na„
czyń puchrzących w Anny ks. mazo„
wieckiej.

(17/11) kr. Aleksander uwzględniając
wierne służby Kaspra Bera rajcy kra„
kowskiego, w którego domu mennica kró„
lewska jest przyzwana, nadaje mu pra„
wo polewego ~~odstępu~~ upustu wody z zażewek je„
go do zażewek królewskich.

Floren idzie + po 30 gr. mon. pospolitej.

Erasmus mincerz czyni[e] prawo
obywatelstwa w + Krakowie.

1505. (31/5) kr. Aleksander na sejmie Radom„
skim marku florena węgierskiego na
32 grosze tw. stanowia.

(9/6) Litawor Chrebłowicz litewski marszałek
namiestnik nowogrodzki i słonimski
przybrany królowi Aleksandrowi, liczbę
z mennicy litewskiej za lat cztery,
mianowicie z czynków 61,920 złotych,
licząc złoty po 22 grosze litewskie.

(2/10) kr. Aleksander zakupuje od
Jana Thurzona i Jana Bonara raj„
ców krakowskich 8,000 grzywien czy„
stego srebra do mennicy krakowskiej,
licząc grzywnę po 15 lutów, które to
srebro poczynając od 16/10 co tydzień
po 200 grzywien do mennicy odsta„
wiać winni.

Jan Bech z Tyczyna mincerz
i Stanisław z Pudelkowa mincerz
i probierz, czynią prawo obywatel„
stwa w Krakowie przyjmuje Kaspra Bera.

1506. (19/8) król Aleksander umiera.

[Druk.: Rozpr. Hist. Fil. A.U. r. 1878, t. 8, s. 213 – 217]

Tabele ewaluacyjne.

Zamieszczone tu niżej cztery tabele ewaluacyj, ne uzupełniają obraz dziejów rzeczy menniczej w XIV i XV wieku.

Pierwsze dwie tabele, porównują stosunek wzajemnego tej monety do krużców szczerego, to jest grzywny fi„ nezowej do grzywny czystego srebra, i na odwrót; dwie drugie wykazują ceny zboża przeszłych lat, „ dzicz florena węgierskiego, dwóch monet obco „ krajowych, z których pierwsza w XIV, druga w XV wieku na targu pieniężnym w Polsce pewszechną ważność miały, aż wreszcie przegle w skomplet systemu monetarnego polskiego, sta„ ły się typowemi w tymże systemie monetami.

Tabela pierwsza ~~ze~~ pełk ~~zanarem~~ pierwiastkiem zwierciadłem ~~słupa~~ „ ~~ciężkiego~~ ~~wzoru~~ upadku stopy menniczej polskiej w cią„ gu wzmiankowanych dwóch wieków, oraz wiadomości usiłowań podniesienia tej sto„ py. Widzimy z niej, że Władysław Łokietek na początku XIV wieku szeląg, = 3 do 6 gro„ szy więcej ~~wybija~~ bije z grzywny czystego srebra krakowskiego (197.68) grzywnę ~~czystego srebra~~ pieniężnej rachuby kra„ kowskiej 1. j. 48-groszą, gdy król Aleksander Jagiellończyk ~~na początku~~ w pierwszych latach XVI wieku już prawie 5½ groszy pieniędzy z grzywny ~~szeląga~~ srebra tegoż wybija. W cią„ gu dwóch wieków spadła zatem grzywna pieniężna do jednej piątej swej pierwotnej, prawdziwej wartości. Usiłowania ~~podniesienia stopy men„ niczej~~ przedsiębrane przez królów Ludwika, Wła„ dysława Jagiełłę, Kazimirza Jagiellończyka i Aleksandra, nie przebrnęły okrom krótkich rządów Ludwika, nawet okresu panowań kró„ lów reformatorów, lub też jak za Aleksandra nie przyszły wcale do skutku. x)

[w celu podniesienia i reformowania stopy menniczej]

x) Czacki zamieścił w dziele swem o litewskich i polskich prawach tabelę ewaluacyj monet polskich i litewskich na monetę podług stopy r. 1786. Tabela ta jednak, o ile obejrzeć okresu niniejszej pracy objętego l. j. od r. 1300 – 1506 jest, jako porównanie z naszą tabelą pierwszą wykazuje, zupełnie błędna.

Objaśnienie tablic.

Tablica I.

1. S. G. Majestat królewski na tronie z berłem w prawej, jabłkiem w lewej ręce. Napis w otoku:

WLADISLAVS ◦ D'I ◦ G ◦ REX

S. O. Św. Stanisław w stroju biskupim z pastoratem w lewej, prawą wyciągniętą ręką wznoszący do błogosławieństwa. W otoku napis:

S'◦ STANISLAVS ◦ POLE

R. Floren króla Władysława Łokietka znajdujący się w posiadaniu p. Łazma Niedzielskiego.

2. S. G. Korona o trzech liljach. W perełkowej obwódce w otoku napis:

+ M ◦ R ◦ PO ◦ WLA

S. O. Herb kujawski, t. j. pół orła, pół grzbietami do siebie zwrócone, jedną koroną, maźnięte. Napisu nie ma.

R. Denar króla Władysława Łokietka bity na wa, gę kujawską, po 20 na grosz, a 720 na grzywnę ~~kuń~~, ~~po~~ rachuby kujawskiej.

3. S. G.

[Druk. Rozpr. Hist.-Fil. A.U. r. 1878, t. 9, s. 214-217.]

Okres wybijania monety.	Imię panującego.	Kategoryja monety.	Tablica i numer monety	Próba srebra.	Wyższa granica grzywny pieniędzy	Przeciętna waga monety	Waga grzywny pieniężnej brutto	Ilość gramów fajnej w monecie brutto	Ilość gramów fajnej w groszu	Ilość groszy z grzywny wyższego srebra.
1300 - 1305	Wacław II król czeski	grosze	—	0·938	4	3·71	178·42	167·24	3·484	56·73
1306 - 1320	Władysław Łokietek	półgrosze	(I, 2)	0·938	9	2·05	196·80	184·50	3·845	51·40
po r. 1320	" " "	denary	(I, 4)	0·875	56	0·34	197·68	172·97	3·603	54·87
1310 - 1346	Jan I król czeski	grosze	—	0·925	8	3·71	178·42	165·03	3·438	57·49
1333 - 1346	Kazimirz Wielki	półgrosze koronne	(I, 6)	0·875	9	1·55	149·32	130·66	2·722	72·62
1340 - 1346	" " "	" " ruskie	(I, 7)	0·875	9	1·55	149·32	130·66	2·722	72·62
1346 - 1378	Karol I król czeski	grosze	—	0·845	4	3·69	176·50	149·13	3·107	63·62
po r. 1346	Kazimirz Wielki	grosze krakowskie	(I, 8)	0·845	4	3·11	149·43	126·26	2·630	75·16
do r. 1370	" " "	półgrosze koronne	(I, 9-11)	0·562	9	1·55	149·32	83·99	1·750	112·96
" " "	" " "	ćwierćgrosze koronne	(I, 12)	0·562	19	0·77	148·32	83·43	1·738	113·73
" " "	" " "	denary koronne	(II, 13, 14)	0·312	78	0·24	185·50	58·00	1·208	163·70
1370 - 1382	Ludwik andegaweński	denary koronne	(II, 18-21)	0·375	78	0·35	274·17	102·79	2·142	92·33
1372 - 1378	Władysław ks. opolski	półgrosze ruskie	(II, 16)	0·875	9	1·24	119·00	104·13	2·171	91·05
1378 - 1382	Ludwik andegaweński	półgrosze ruskie	(II, 17)	0·875	9	1·12	108·05	94·55	1·970	100·34
1384 - 1386	Jadwiga	denary koronne	(II, 24)	0·344	78	0·25	195·84	67·32	1·402	140·95
1390 - 1396	Władysław Jagiełło	denary koronne	(II, 26-32)	0·250	78	0·27	209·62	52·40	1·091	181·88
1393 - 1396	" " "	kwartniki koronne	(II, 33, 34)	0·322	19	0·85	163·61	52·68	1·097	180·12
~~1396 - 1403~~	" " "	~~kwartniki koronne~~	~~M, N, P, A~~	~~0·322~~	~~28~~	~~0·85~~	~~245·92~~	~~79·02~~	~~1·646~~	~~120·09~~
1378 - 1419	Wacław III król czeski	grosze	—	0·624	8	2·94	141·27	88·15	1·835	107·73
1396 - 1403	Władysław Jagiełło	kwartniki koronne	(II, 35-37)	0·322	28	0·85	245·42	79·02	1·646	120·09
1396 - 1398	" " "	denary koron.	(II, 41, 42)	0·333	78	0·27	204·97	68·32	1·423	138·91
	" " "	półgrosze ruskie	(II, 45)	0·875	9	0·96	92·70	81·11	1·690	116·97
od r. 1398	" " "	denary koron.	(II, 43, 44)	0·333	84	0·24	212·88	70·96	1·478	133·73
	" " "	półgrosze ruskie	III, 46	0·767	9	0·96	92·70	69·52	1·448	135·40
1399 - 1403	" " "	półgrosze koronne	III, 47-51	0·500	9	1·58				24·87
1404 - 1405	" " "	półgrosze koronne	III, 52-55	0·469	9	1·58	151·94	71·22	1·484	133·20
	" " "	półgrosze ruskie	V, 67	0·500	9	1·50	143·98	71·99	1·499	131·88
1406 - 1410	" " "	półgrosze koronne	IV, 56-58	0·437	9	1·58	151·94	66·47	1·385	142·73
1406	" " "	półgrosze ruskie	V, 68	0·437	9	1·50	143·98	62·99	1·312	150·68
	" " "	półgrosze koronne	IV, 58-61	0·375	9	1·58	151·94	56·97	1·187	166·54
	" " "	półgrosze ruskie	V, 69	0·375	9	1·50	143·98	53·99	1·125	175·71
1410 - 1414	" " "	półgrosze koronne	IV, 62-66	0·312	9	1·58	151·94	47·48	0·989	199·89
	" " "	denary koronne	(V, 71-83)	0·125	84	0·44	377·65	47·21	0·983	201·09
1431 - 1440	Władysław Jagiełło [Kaz. III]	denary koronne	(V, 84-86)	0·125	84	0·38	329·70	41·21	0·858	230·39
od r. 1456	Kazimirz Jagiellończyk	półgrosze koronne	(V, 87)	0·375	96	1·58	151·53	56·82	1·184	166·96
~~około 1468~~	" " "	denary koronne	(VI, 89-91)	0·125	64	0·42	358·01	44·75	0·932	212·10
około r. 1468	" " "	półgrosze koronne	(V, 88)	0·375	96	1·30	125·46	47·05	0·980	201·71
1479 - 1492	" " "	półgrosze koronne	(VI, 97, 98)	0·375	96	0·92	88·20	33·07	0·689	285·45
1492 - 1499	Jan Olbracht	półgrosze koronne	(VI, 101)	0·375	96	0·96	92·28	34·60	0·720	274·24
	" " "	denary koronne	(VI, 103)	0·125	64	0·37	328·10	41·03	0·854	231·48
1499 - 1501	" " "	półgrosze koronne	(VI, 102)	0·375	96	1·03	99·14	37·17	0·774	255·40
~~1502 - 15~~	" " "	denary koronne	(VI, 105)	0·125	64	0·38	329·42	41·17	0·857	230·66
1502 - 1506	Aleksander Jagiellończyk	półgrosze koronne	(VI, 109)	0·375	96	1·00	96·40	36·13	0·753	262·70

[Druk.: Rozpr. Hist.-Fil. A-U. 1878, t. 9, s. 216–218.]

Cenę grzywny krakowskiej czystego srebra (197.68).

Mówiąc na ustępie niniejszej rozprawy o grzywnie krakowskiej z wieków XIV. XV wykazaliśmy, iż waga tej grzywny obliczona wedle egzemplarza zachowanego z r. 1636 wynosi 197.60 grm. zaś wedle złotników do grzywny praskiej, której grzywna krakowska 4/5 częściom odpowiada, ta, 200.18 grm. Byliśmy zaś zdania, iż różnica 2.50 zachodząca między temi dwoma wagami ~~zachodzić może~~ może mieć swe źródło częścią w zużyciu pierwotnej wagi przez długi upływ czasu, częścią też w braku ścisłości przy ówczesnych prawiu wag w pierwiastkach swoich.

Obecnie jeszcze na dwa szczegóły zwrócić musimy uwagę, które powyższe zdanie nasze co do wagi grzywny krakowskiej w XIV i XV wieku stwierdzają.

W rachunkach Andrzeja de Verulis ko lektora świętokrzyskiego z r. 1330 zachowanych jest wartość 492 grzywien wagi miasta Troy na 600 grzywien wagi wrocławskiej. Grzywna miasta Troy równa się 244.75 grm., 492 takich grzywien da ~~wagę~~ przeto wagę 120417.00 grm. z czego na skazę z sześciuset grzywien wrocławskich wypadnie po 200.69 grm. A ponieważ owczesna grzywna wrocławska równała się zupełnie grzywnie krakowskiej, ~~skąd~~ i w tym razie do grzywny praskiej t. j. jak 4:5 zostawała stosunkiem przeto ~~następujący~~ ma ku wadze dawnej wagi grzywny krakowskiej z początku XIV wieku.

Z drugiej zaś strony ordynacya pieniężna króla Zygmunta I z r. 1528 x) zdana w przedmiocie wybijania czerwonych złotych, stanowi, że pomych czerwonych złotych ma iść na grzywnę wagi krakowskiej sztuk 56, a każdy ma ściśle ważyć się w wadze ówczesnem florenowi

x) Zagórski l. c. 113

przeciwdziemi. Obie grupy pryjęła
pner nas pa 197.60 grm. rozbika na
56 czerwonych złotych, da waga złotego
czerwonego złotego 3.53 grm. i ta jest
rzeczywiście waga pięciorublowych florenów
przeciwdziemich, a zatem i waga grupy
skandynawskiej dobrze jest obliczona.

Cena krakowskiej grzywny srebra lichego 197·68 gramów.

[Druk.-Rozpr. Hist.-Fil. A.U. r. 1878, t. 9, s. 218–219.]

	Rok	moneta fol. srebra mk	gr.	grosze fra. szkie mk	gr.	czyli gra. mów faj. ni.	
						~~161·55~~	
1.	1390.	.	.	1	40	~~160·11~~	
2.	"	.	.	1	42	165	22
3.	1391.	.	.	1	41½	164	30
4.	"	.	.	1	44	168	89
5.	1392.	.	.	1	44	168	89
6.	"	.	.	1	46	171	44
7.	1393.	.	.	2	.	175	10
8.	1394.	.	.	2	.	175	10
9.	"	.	.	2	2	178	74
10.	"	.	.	2	3	180	56
11.	1395.	.	.	1	46	171	44
12.	1396.	.	.	1	44	167	80
13.	"	.	.	1	46	171	44
14.	"	.	.	1	47	173	26
15.	1397.	.	.	1	42	164	15
	"	.	.	1	45	169	62
16.	"	.	.	2	.	175	10
17.	1398.	.	.	2	.	175	10
18.	1399.	.	.	2	4	182	39
19.	1401.	.	.	2	2	178	74
20.	"	.	.	2	3	180	56
21.	1403.	.	.	2	4	182	39
22.	"	.	.	2	6½	186	95
23.	1405.	.	.	2	6½	186	95
24.	1407.	.	.	2	8	189	69
25.	1408.	.	.	2	9	191	51
26.	1409.	.	.	2	9	191	51
27.	"	2	25	.	.	144	22
28.	1433.	.	.	2	12	196	98
29.	1458.	3	.	.	.	134	25
30.	1474.	3	16	.	.	149	17
31.	1505.	4	.	.	.	144	48

16. [Druk. Rozpr. Hist.-Fil. A.U. 1878, t. 9, s. 220-223]

~~Materyjały do cen grzywny krakowskiej~~
~~szyrokiego srebra 197.68 gramów.~~

W3

burgisem na
cieńką inter„
linię.

1. 2. (1390). ks. 2054: Item presentauit Cremator 71 mr. 1 lot argenti in fondere. Summa in pecúnijs 120 mrc. 18½ scot. 4 vten.

ks. 2054: Theloneum Albe ecclesie. Item 1 frústum argenti, quod fecit in súmma 15 mr. 14½ gr. súm„ ma vero pecúnie eiúsdem argenti 28 mrc. 2½ gr. Item 3 frústa argenti, quod fecit in súmma 23½ mrc. Súmma pecúnie 44 mrc. 3 gr.

3. 4. (1391). ks. 2054: Perceptа Crematorij: Súmma argenti 159 mrc. 2 scot. computato argento pro 2 mrc. minús 4 gr. — Solúcio pro antiqúis dominis: Item 200 mrc. 14 scot. Petro faber et Bertramo pro antiqúis, pro 104 mrc. et 15 scot. argenti. Item 38 mrc. 9 scot. argenti solutos Slepkúgil, súmma in pecúnijs 71 mrc. 1 ferd.

5. 6. (1392). ks. 1851: Perceptа Crematorij: Primo percepimús 51½ mrc. et 1 loth argenti fonderati, quod in grossis facit 98 mrc. scot. 20, una marca argenti pro 2 mrc. grossorúm minús 2 scot. —

Winnym tytúle: Duo pecia argenti fúri, qúe fonderate fúerant, continebant 16 mrc. minús 2½ scot..... qúamlibet marcam pro 2 mrc. minús 2 gr. computando.

7. (1393). Codex. IV (2) pag. 92: ... vendiderúnt Nicolao Strelicz 101 mrc. et 3 scot. argenti fúri, qúamlibet marcam pro 2 mrc. grossorúm Pragen„ sium. Súmma facit 202 mrc. et 6 scot. gr. Prag.

8. 9. 10 (1394.). Codex. IV (2) pag. 102: Item eodem die assignatúm fúit modernis Consúlibús de ar„ gento Kirecz 42 mrc. 8 scot. et fúit venditúm Pe„ tro Kalcherberge pro 85 mrc. et 5 gr.

Codex. IV (2) p. 107: T. G. recognovit públice emisse ab Arnoldo Búskie 82 mrc. argenti minús ferlone, marcam qúamlibet pro 2 mrc. et 3 gr. gros„ sorúm Pragensiúm numeri Polonici ....

Codex. IV (2) p. 115. Argentúm crematúm de Biecz fonderat 70 mrc. 11 scot. et venditúm Casp. Crúgil qúelibet marca pro 2 mrc. et 2 gr. gross. Prag.

11. (1395). ks. 2053. Argentúm crematúm de Kirecz venditúm fúit Nicolao Dambrow pro 94 mrc. gr.

minus 8 gr. et fonderaũt argentũm 48 mrc. mi„
nus 2 scot.

12. 13. 14. (1396). hs. 2053. De argento Krecz: Primo de
prima cremacione praũenerũnt 95 mrc. argenti et fu„
erũnt vendite pro 187 mrc. grossorũm. – Item de se„
cũnda cremacione Krecz praũenerũnt 117 mrc. mi„
nus 1 fert. argenti et fuerũnt vendite pro 223 mrc.
grossor. minus 1 fert. – Item recepimus 101 mrc. ar„
genti 3 scot. quamlibet marcam pro 2 mrc. mi„
nus 2 gr.

15. 16. 17. (1397.) hs. 2053. Perceptor argenti de crema„
torio: Primo receperũnt 10 mrc. minus 7 1/2 scot. ar„
genti et dederũnt quamlibet marcam pro 7 1/2 fert.
grossor. Fragen. Summa 18 mrc. 4 scot. F

Nomũm. IV (2) p. 164. Nicolaus Gemlich recepit a
dominis consulibus 71 mrc. 3 scot. argenti, marcam
quamlibet pro 2 mrc. grossorũm Fragen.

F Item receperũnt in argento 76 1/2 mrc. et est
datum: quelibet marca pro 2 mrc. minus 3 gr.

18. ##. (1398). hs. 2053. Notandũm, quod de Krecz per„
cepimus primo 62 1/2 mrc. argenti, vendidimus pro
125 mrc. grossor. minus 8 gr. Fragen. – Item de 35
mr. argenti et 4 1/2 scot. vendidis Weyngarth, perce„
pimus 70 mrc. 9 scot. grossor. Fragen.

19. ##. (1399). hs. 2053. Percepta argenti Krecz: Item
90 mrc. minus 10 scot. grossor. Fragen. de 43 mrc.
argenti, marcam quamlibet pro 2 mrc. et 2 scot.

20. 21 ~~19. 20.~~ (1401). hs. 2055. De argento Krecz: Primo
38 1/2 mrc. argenti vendite per 2 mrc. 3 gr. Sũm„
ma pecũnie facit 79 mrc. 9 scot. – Item de 32
mrc. argenti per 2 mrc. 2 gr. Summa pecũnie fa„
cit 65 mrc. 8 scot.

~~21.~~ 22. 23. (1403). hs. 2055. Argentũm Krecz: Primo 61 mr.
argenti faciũnt 130 mrc. 12 1/2 gr. – Item 29 mrc.
argenti faciũnt 60 1/2 mrc. 3 gr.

24. ~~23.~~ (1405). hs. 2055. Percepta de cremacione Krecz:
Primo de argento, scilicet 27 mrc. 1 fert. perce„
pimus pro qualibet marca 2 mrc. 6 1/2 gr. Sũm„
ma 58 mrc. 16 1/2 scot. – Item de secũnda crema„
cione primo 36 mrc. minus 3 scot. argenti, mar„
cam quamlibet per 2 marcas 6 1/2 gr. Summa fa„
cit 76 1/2 mrc. et 6 gr.

25. ~~24.~~ (1407). hs. 2056. Argentũm Krecz: 41 mrc. 17 gr.
argenti in fondere, 89 mrc. 15 scot. in pecũnijs, ad„
dicio per 8 gr.

17.

26. ~~25.~~ (1408). chs. 2056. Sabbato proximo post diem s. Lucie.: Primo presentate sunt 22 mrc. argenti in fondere, quod tunc soluebat 2 mrc. gr. et 9 gr. et ven„ ditum est pro 48 mrc. minus 2 gr. addicio per 7 gr.

27.28. ~~26.~~ ~~27.~~ (1409). chs. 2056. Sabbato vigilie Concepcionis: Item argenti 30 mrc: minus 1 ferl. in fondere de Krecz, quod platener recepit per 2 mr. et 9 gr.

Item eidem (Nicolao platner) ad racionem debitorum suorum 75 mrc. plenar. computatis 30 mrc. minus 1 ferl. argenti, quod pretaclam facit pecunie sum„ mam in denarijs.

29. ~~28~~ (1433). chs. 1536. Domino Tenkoni aurifabro con„ cessi 500 mrc. laborum grossorum, pro quibus ... idem Tenko ad festum purificacionis s. Marie proxime ven„ turum debet michi heynrico pladario Cracov. dare 890 flor. vngaric. quemlibet florenum per 27 gros. lab. computando. Et idem Tenko aurifaber reposuit apud me 273 mrc. argenti justa estimacionem bonam, et adhuc debet reponere 9 mrc. puri argenti. Si enim predictus Tenko .... non soluerit michi 890 flor. ex„ tunc .... argentum predictum possum comertere, quo michi placuerit..... Item quamlibet marcam (argen„ ti) tam cum auro, quam sine auro pro nouem ferto„ nibus latort grossort computando.

30. ~~29.~~ (1458). chs. Cons. A. 2. p. 189. Heynrce goltsmid... hot bekant, das her her Sweidnicz[illegible] gelossenen kun„ dern schuldig ist ach marg silber, dy globit her derselbin kinder vormonden vnuorczoglich mit berei„ tem gelde alhy vor sitczendem Rate czu beczalen, icz„ liche marg vmbe fonfthehalbin gulden vngerisch...

Floren węgierski spracowny był w r. 1457 po 32 gro„ szy denarami, grzywna więc czystego srebra wypadała na 3 grz. denarowe.

31. ~~30.~~ (1474). Cons. A. 2. p. 508. Jorge mornsteyn hat be„ kant, das her schuldig ist rechter worer schult To„ hanni borg 32 marg silber .... ide marg vor 5 gul„ den gerechint...

Cena florena węgierskiego w latach 1460 i 1478 była po 32 gr. monety polskiej, grzywna więc tego srebra wypadała na 3 grzywny 16 gr. monety polskiej.

32. (1505). Lacz. Nr 22. W ustawie zawartym w Spro„ szowicach w czwartek po św. Michale zobowiązali się Jan Turzo ludzier Jan Bonar rajcy krakowscy dostarczyć do mennicy królewskiej 8000 grzywien srebra tego pie„ ciuastolutowych. Cena takiej piętnastolutowej grzywny usta„

powinna została na pięć florenów w złocie lub
w półgroszach licząc po 36 groszy na floren.
Grzywna grzeło krakowska szesnastołutowa
wypadała na 4 grzywny półgroszowe.

100 1.

Cennik krakowskiej grzywny groszy srebrnych w monecie półpolskiej polskiej.

		Rok	Kategorija monety	monety polskiej		czyli gramów czystego srebra
				grzyw.	grosze	
[Druk.: Rozpr. Hist.-Fil. 17.4. r. 1878, t. 9, s. 224]	1.	1391.	denary	1	8	61·13
	2.	1392	"	1	5	57·86
	3.	1394	(kwartniki)	1	6–9½	59·26 – 63·10
	4.	"	(denary)	1	15–16	68·76 – 69·85
	5.	1395	denary	1	18–24	72·03 – 78·60
	6.	1396	kwartniki	1	24	79·02
	7.	"	stare denary	2	—	104·80
	8.	(reforma)	kwartniki	1	—	79·02
	9.	"	nowe denary	1	—	68·32
	10.	1397	kwartniki	1	7	90·54
	11.	1399	(kwartniki)	1	5–8	87·25 – 92·18
	12.	"	(denary)	1	5–8	78·35 – 82·78
	13.	1400	kwartniki	1	6	87·88
	14.	"	denary	1	6	79·83
	15.	1401	(kwartniki)	1	6–8	87·88 – 92·18
	16.	"	(denary)	1	6–8	79·83 – 82·78
	17.	1402.	kwartniki	1	8	92·18
	18.	1403	półgrosze	1	6	85·46
	19.	"	kwartniki	1	7	90·54
	20.	"	denary	1	7–8	81·31 – 82·78
	21.	1404	(denary)	1	7–10	81·31 – 85·74
	22.	1405	denary	1	10	85·74
	23.	1406	półgrosze	1	8	77·55
	24.	"	denary	1	12–13	88·70 – 90·17
	25.	1407	(półgrosze)	1	8	77·55
	26.	1408	(półgrosze)	1	7	65·28
	27.	1409	półgrosze	1	5–7	62·90 – 65·28
	28.	1410	(półgrosze)	1	7	65·28
	29.	1411	półgrosze	1	9 gr. 11 den.	56·98
	30.	1417	(półgrosze)	1	8	55·39
	31.	1424	groszyki ruskie	1	8	62·99
	32.	1425	(półgrosze)	1	16	63·31
	33.	1431	(półgrosze)	1	5–6	52·42 – 53·41
	34.	1469	denary	1	16	59·67

[Druk. Rozpr. Hist.-Fil. A.U. 1878, t. 9, s. 231--245.]

Na Mazowszu tymczasem przed grosz frasz
ło siedm kwartników. W księgach ~~xięstwa~~ księstwa
warszawskiego czytamy pod N. 1613 zapiskę: „Dus Al-
berti vicarius predictus (de Tarnow) acquisivit super
Martino de Tarnow 3 mrc. cum ½ gr. laborum pro
gorsium .... si autem latos grossos non habuerit, pro
quolibet grosso septem solidi quadrantes." Nie może
my jednak przyjąć, czy te rozumiane są kwartni-
ki króla Władysława Jagiełły czy też Ziemowita
IV ks. płockiego, które ~~ja xxx~~ były znacznie lżejsze od kwartników polskich.

27. (1409). Ms. 2056. Quatuortempora Reminiscere:
addicio 6½ lub ½ gr. — Sabbato dominice Iudica: Item
20 mrc. mediorum grossorum minus 6 gr. quę date
sunt pro 18 mrc. grossorum, addicio per 5 gr. Item
11 mrc. mediorum grossorum et 2 gr. quę date sunt
pro 10 mrc. grossorum. — Quatuortempora Dentheco-
stes: addicio per ½ gr. — Sabbato die s. Viti et sabba-
ti: Reychbemme 4 mrc. grossorum ad racionem, ad-
dicio per ½ gr. de mediis grossis. — Quatuortempora
Crucis: addicio per 6 gr. — Feria V post Seuerini: Sum-
ma 10 mrc. minus 9 gr. cum addicione 6 grossorum
super mediis grossis. — Quatuortempora Lucie: addi-
cio per ½ grossos.

Helcel II, N. 1195: Tarchco de Lowina 30 mrc.
laborum grossorum .... solutorum se obligauit .... et
si aliam monetam dare voluerit, tunc 44 marcas
mediorum grossorum soluere debebit. Appunktowane
kwadzio na półgroszach wynosiłoby na grzywnię
22 gr. ½ denarów. Zapiska powyższa należy wi-
docznie do kategoryji tych, o jakich mówiliśmy
przy pozycyjach 19 i 26.

28. (1410). Ms. 2056. Quatuortempora Cinerum, Solsti-
cio per ½ gr. super marcam.

29. (1411). Helcel II, N. 1267. Thorcossius et Nicolaus
de Gotharlowice 20 mrc. laborum grossorum aut 24 me-
diorum grossorum .... solutores se obligarunt.

30. (1417). Helcel II, N. 1527. Czechna de Zaliawi-
cum filijs suis Nicolao et Spitcone, Nicolaum de Sw-
radzice pro triginta tribus marcis grossorum Pragen-
sium, pro addicionibus a centum et L XXX marcis,
in quolibet marca octo grossos computando ... iure
mento in perpetuum quiauerunt.

*) (1419). Helcel II, N. 1622. Budzantha et Sbichna
mater eius de Sedlecz 10 kmetones eorum in Clymontow
.... in 50 marcis grossorum laborum Pragensium

in totum obligauit lucendos, promittens in forma Gregorio de Chorańcza. Et non habent eundem Gregorium ... cum medijs grossis piet communi pecunia euadere: si euaserint, tunc sibi mediam marcam super marcam quamlibet addere habebunt.

Helcel II, N. 1624. Nicłussius de Sobvodr 22 marcas grossor. latorum Cracouiensium ... Sulconi de Brzesznycza et Marcissio de Pynczyn obligauit se solucurum. Et non habebit ipse Nicłussius ... ipsos Sulconem et Marcissium ... cum aliqua pecunia communi terrestri, nisi cum latis grossis euadere, si euaserit, tunc eisdem Sulconi et Marcissio 30 marcas incurret ad solucndum.

Czternaście zaledwo ani trzydzieści lat dzieli te dwie transakcyje od siebie, a różnica umówionego agia na groszach pruskich tak jest znaczna, bo gdy w pierwszej zapisce agio wynosi 24 gr. na grzywnie, w drugiej tylko groszy 18; zaś w dobie te stypulacyje zmowy (nie pozwoją) tak dalece we zradnym stosunku z agiem w r. 1417 pobieranem, które tylko 3 gr. wynosiło, iż nie moremy w stypulacyjach tych upatrywać ówczesnego kursu groszy pruskich, lecz raczej musimy je policzyć do tej kategoryji, o jakiej wzmiankowaliśmy się już przy pozycyjach 19, 26 i 27.

32. (1425). Helcel II, N. 2008. Nicolaus et Johannes fratres Jherini de Brese .... 150 marcas latorum grossor. Cracou..... Johanni de Melstyn obligauerunt se solucturos. Ita tamen: si grossi eodem tempore taliter non solucrentur, sicut prefertur, tunc additiones debebunt addere super eosdem grossos, quos super quamlibet marcam essent octo scoti.

33. (1431). Ms. 2057. Precium famulorum: Agio per 5 gr. super marca. — Za 25 kóp groszy pruskich zapłacono 35 grzywien 7½ gr. monety polskiej.

Nie ma tu przytoczonej kategoryji monety, do której owo agio 5 i 6 gr. stosować się miało. Przyjmujemy więc półgrosze ostatniego bicia, które co do zawartości kruszcu równają się denarom tegoż samego bicia, bo jakkolwiek w r. 1431 mennica ma nowo w ruch wprowadzona zaczęła przybijać denary podlejsze, to jednak stało się to dopiero w połowie roku, zamało więc jeszcze tych denarów było w obiegu, żeby już na agio wpływ wydatniejszy wywierać mogły.

34. (1409). Helcel II, N. 3972. Generosus Johannes de Czyszow recognouit, quia ... heredibus de Oleschnicza in LXX marcis pecuniarum latorum grossorum in eo perlucratorum et quamlibet grossum latum per octo tercianos computando minute pecunie, dictas LXX latorum grossorum marcas in minutam computando, in hominibus suis ... obligauit.

31. (1424) Ma. 1207; Ar. 374. Item feria IV proxima ante festum s. Johannis baptiste anno dni XXIV (sic) Mileszco Thideus soluit VI sexagenas latorum grossorum cum superexdicione — — —

[Druk. Rozpr. Hist.-Fil. AU. t. 9, s. 234-[-235] w 1878,

1026.

Cennik florena węgierskiego.*)

	Rok	Cena w groszach praskich	czyli gramów czystego srebra	Cena w monecie polskiej gr.	czyli gramów czystego srebra
1.	1368	—	—	14–16	24·50 – 28·00
2.	1369	—	—	14	24·50
3.	1390	20	36·70	—	—
4.	1391	19–20	34·87 – 36·70	—	—
5.	1393	19–20	34·87 – 36·70	—	—
6.	"	—	—	24	26·34
7.	1397	20–20½	36·70 – 37·62	—	—
8.	1398	—	—	24	35·48
9.	1399	21	38·53	—	—
10.	1400	—	—	24	35·48
11.	1401	—	—	24	35·48
12.	"	21	38·53	—	—
13.	1402	22	40·37	—	—
14.	1404	—	—	24	35·48
15.	1405	22–22½	40·37 – 41·29	—	—
16.	1406	22½	41·29	—	—
17.	"	—	—	24	35·48
18.	1407	23	42·20	—	—
19.	"	—	—	26⅔	36·46
20.	1417	—	—	34	33·42
21.	1422	—	—	37½	42·18
22.	1425	—	—	26⅔	25·83
23.	1426	24	44·08	—	—
24.	1432	—	—	32	31·47
25.	1433	27	—	—	—
26.	1437	—	—	36	30·91
27.	1438	—	—	56⅔	48·72
28.	"	—	—	48	47·48
29.	1439	30	—	—	—
30.	1441	—	—	48	41·21
31.	1442	—	—	78	66·95
32.	1444	—	—	41⅙	35·34
33.	1445	28	—	—	—
34.	1448	28	—	—	—
35.	1452	—	—	34	29·17
36.	1455	—	—	30	27·96
37.	1456	—	—	31	28·89
38.	1457	—	—	32	29·83
39.	1459	28	—	—	—
40.	1460	—	—	34	31·70

	41.	1462	28	—	—	—
	42.	1463	28	—	—	—
	43.	1468	—	—	32	31·36
	44.	1471	24	—	—	—
	45.	1478	—	—	32	31·36
	46.	1496	—	—	30	21·62
	47.	1503	—	—	30	22·57
	48.	1504	—	—	30	22·57
	49.	1505	—	—	30–32	22·57–24·08

x) Ceny złota w librach krůszců znamenowane są w rozmaitych numizmatycznym pod latami: 1318, 1326, 1330, 1340–1354; 1480.

~~Materyjały do cenny florenów węgier-~~
~~skich.~~

1. (1368). Helcel I, 219: 220. Ustawa króla Kazi-
mirza Wielkiego przządzenia żup krakowskich soli:
Item statuimus ex mandato domini regis Casimiri, quod
sal ad Ungariam non debet alio modo dari, nisi qui-
libet centenarius per 4 grossos in florenis aureis; et flo-
reni alio modo non debent recipi, nisi per 7 scottos
grossorum. — Item statuimus, quod sal, quod datur de
cuppa Bochnensi ad terram Cyppresem, quilibet cen-
tenarius debet dari per 4 grossos in florenis aureis; et
quilibet florenus debet recipi per 8 scottos grossorum.
2. (1369). Czacki I, 148, nol. 146: De summa mille
florenorum puri auri, quemlibet pro quatuordecem
grossis computando, quam prefata domina soror (Eli-
sabeth) dobestao de Cieszyno in legitima moneta fon-
deris regni Polonie solut.
3. (1390). ks. 2054. De theloneo Cracouiensi: Item
12 florenos sabbato ante dominicam Iubilate per
20 grossos.
4. (1391). ks. 2054. Nuncij Ciuitatis: Item 20 flo-
renos (8 mrc. 8 scot.) missos domino Doctori de Cu-
ria in causa dominorum Consulum racione citacio-
nis. Item 30 florenos (12½ mrc.) missos domino Au-
ditori ad Curiam. — Theloneum Albe ecclesie: Item
25 mrc. 1 ferd. presentauit Stano leytman feria II
ante Purificacionis, et plefecerunt in dicta pecunia
44 gr. racione florenorum presentatorum, que (!) fu-
erunt taxate ad 10 scotos et soluerunt 9½ scotos. —
Salnitri etc. Item 250 florenos missos in bregam
pro salnitri, summa 104 mrc. 4 scot.
5.6. (1393). Ms. 1851. Pene excessus: Item recepimus a
Iohanne doring 24 florenos auri, qui faciunt 10 mrc.
grossorum. — Theloneum Albe ecclesie: Item ... pre-
sentauit Iohannes Weigank 7 mrc. denar. et 5 flo-
renos in auro, qui faciunt 2 marcas.

Przezdziecki, Życie domowe Jadwigi i Jagiełły,
str. 29: W niedzielę w dzień św. Wawrzyńca (10 sier-
pnia) za 2 floreny na ofiarę królowi Jego dwóci pod-
czas jego mszy w Krakowie dane, 1 grzywna. — W po-
niedziałek (11 sierpnia) .... za dwa funty jedwabnicy
koloru żółtego, brunatnego i białego dla zrobienia prze-
pasek dla niektórych panien królowej T. M. po 4 grzywny

i 1 floren za fünt, razem 9 grzywien.

Czacki przytacza: W pożyczeniu od Iana z Tenczyna sumy centum florenorum 1393 roku 7 maja „pro die s. Martini vel centum florenos, vel pro quolibet sexdecim grossos Pragenses aut monete ponderis regni". (Czacki I, str. 151, not. 161). Zatem niższego kursu florenów po 16 groszych praskich nie mamy sobie przytaczyć, tem bardziej gdy tak w tym, jak i poprzednich i następnych latach floren szedł po 19 lub 20 groszy praskich, lub po 24 grosze w monecie polskiej.

7. (1397). Ms. 2053. Memoriale: Item pro bullis pro collacione sacristie impetratis exposuerunt do„ mini 85 florenos auri, quemlibet florenum pro 20½ gros. Pragen. computando. — Presentacio anti„ quorum dominorum: 304 florenos auri obliczone na 126 grzywien i 32 groszy.

8. (1398). Ms. 2053. Item exploratori ... 3 florenos„ auri, floren po 24 gr. Cena florenów jest tu po„ dana w monecie polskiej, przyjmujemy więc de„ nary jako monetę polską, za czem zresztą, jak„ F mawia zapiska przy pozycji 14 tej: 7

9. (1399). Ms. 2053. Solucio pro antiquis dominis: Item pro antiquis dominis solvimus Johanni grafo„ per 40 florenos auri ... per 21 grossos.

10. (1400). Reg. percept. et distrib. civit. Crac. Prelonij necessariis: Item 3 mrc. notario Caspar Crügil pro 6 flor. auri, quos Caspar crügil pro appellacione in causa magistri vigilum in curia romana exposuit.

Kurs wysoki 24 gr. za floren wskazuje, iż tu ro„ zumiana jest moneta polska. Przyjmujemy więc tak jak przy pozycyi ósmej monetę denarową.

11,12 (1401). Ms. 2055. Nuncij in factis domini Regis: 8 florenów policzone są za 4 grzywny.

Lud. Chazow. str. 139: .... predicta quatuor millia cum septingentis quadraginta quinque sexagenis gros„ sorum, futa medietatem predictarum pecuniarum cum grossis pragensibus, qui tunc fuerint, quos duo predicti fratres nostri et celeri duo nobiles no„ stri ad id per utrumque nostrum deputati dixerint bonos fore et valentes, alteram vero medietatem in bonis florenis puri auri pleni ponderis ac mone te ungaricalis seu in ducatis venecianorum, quemlibet florenum per viginti et unum grossos computando...

13. (1402). Ms. 2055. Racio cerusie Swydnicensis: Item pro cerusia, quam emit Neysser, misimus in

Sweidnicz 263 florenos auri pro 120 marcis grossorum Pragensium et 11½ scotis.

14. (1404). chs. 2055. Pretorij necessaria: Summa 49 mrc. minus 1 gr. inclusis 17 florenis, qui computati sunt per mediam marcam denariorum.

15. (1405) chs. 2055. Solucio pro antiquis dominis: Item solvimus Petro meynhardi pro Stangenvalt 100 marcas grossor. Pragen. et 16 florenos pro 7½ marcis grossor. Pragen.

Cons. A, I, str. : fr. III post Deminiscere. Wenczlaw Sachintirche recepit 400 marcas de pecunia Regis et promisit pro eisdem 872 florenos vngarica les et 16 grossos ad festum s. Stanislai proxime futurum integraliter expagare. Tak samo Lucas Bochner recepit 200 mrc. et promisit 436 flor. ung. 8 gr. Johannes Pornayd rec. 100 mrc. grossorum Pragen. et prom. 218 flor. ung. 4 gr. Nicolaus et Paulus Leypniker rec. 100 mrc. grossor. Prag. et prom. 218 flor. 4 gr. Puland Franth 200 mrc. et prom. 436 flor. ung. et 8 gr.

16. (1406). Cons. A. I, str. : Sabbatho ante dominicam Invocavit: Solvimus primo Hermanno Selige 80 florenos auri, quemlibet per 22½ grossos . . . Item Sebinwirt 100 florenos per 22½ grossos, summa facit in grossis 47 marcas minus 6 gr.

~~17. (1407). Cons. A, I, str. : fr. IV crastini ss. felicis et Adaucti. Nicolaus Teschin seruitor Flylfelt concessit dominis Consulibus 230 florenos auri . . . quemlibet florenum pro 23 grossis Pragensibus . . .~~

chs. 1178. str. 136: ipso die XI mil. virginum solute sunt Barloldo 36 marce polonicales, quas concesserat in florenis videlicet 72.

18, 19. (1407). Cons. A, I, str. : fr. IV crastini ss. felicis et Adaucti. Nicolaus Teschin seruitor Flylfelt concessit dominis Consulibus 230 florenos auri . . . quemlibet florenum pro 23 grossis Pragen.

chs. 1178 str. 169. Ipso die Prisce virginis Nicolaus Rysch aduocatus Drohobicensis solvit pro bis 40 mrc. polonicales, de quibus solute sunt 18 marce polonicales et 6 parui grossi tabernarijs pro solutis receptis ad racionem Regalem et residuum habent circa se domini in florenis. Et eosdem florenos videlicet 40 dederunt domini Johanni de slyna pro alijs florenis, qui sunt soluti de florenis ottel Rymer in censu casper cruegel ex parte cumulatis.

20. (1417). Ms. 1536, str. : dominus Michael de Czirla recepit 270 florenos in auro ..... qui floreni pro hunc solucbant in communi moneta per 1/ scotos.

*). (1419). Czacki przytacza, że Jan Czymmermann miał dług u cesarza Zygmunta 3000 florenów. Król Władysław Jagiełło dał mu 1050 grzywien, a Czymmermann w kwicie z r. 1419 w wigilią Bożego narodzenia mówi: „Quos recepimus pro tribus milibus florenorum in puro auro mille quinquaginta marcas fragmenti Polonici." (Czacki I, str. 151, nos. 165). Wedle tego ~~valoru~~ floren węgierski wypadałby zaledwo na 16 groszy i 14 denarów. Tak niska cena florena dałaby się zaledwie pomyśleć za czasów króla Ludwika Węgierskiego, kiedy i moneta polska była znacznie lepsza, i grosze czeskie jeszcze 13 tutów i 10 granów trzymały. Ale od czasu króla Władysława Jagiełły u nas, który coroku gorszą monetę wybijał, Luksemburczyk Wacław IV w Czechach grosze praskie zaledwie dziesiątej próby bije, najniższa cena florena w schyłku XIV wieku wynosi 19 groszy praskich a 24 grosze w monecie polskiej i podnosi się stale ~~potem~~ aż do czasów polepszenia monety w Czechach przez Jerzego Podjebrockiego, dochodząc w połowie XV wieku 28 groszy praskich za 32 grosze w monecie polskiej. Nic można lepiej pogodzić przytoczonego przez Czackiego zwitku Czymmermanna inaczej wytłumaczyć, jak mylnem odczytaniem wyrazu „quinquaginta" zamiast „quingen-tas". 1500 grzywien bowiem za 3000 florenów da tylu cenę florena na 24 grosze, i ta cena jeśli była w groszach praskich zapłacona, o czem żaden ekscerpt Czackiego milczy) odpowiadałaby najzupełniej ówczesnemu kursowi florenów węgierskich.

21. (1422). Ms. 1207. str. 307. Item in vigilia s. Johannis baptiste Consules perceperunt de pecuniis supra dictis exaccionalibus 31 sexagenas, pro quibus reposite sunt quinquaginta floreni videlicet ducati in auro ad cistam pecuniarum exaccionalium. Nota quilibet florenorum et ducatorum supradictorum computatus est pro 75 grossis pragis. — str. 309: eyden den gol-din vor 75 smale groschin.

~~Cena 75 groszyków za floren jest wobec węgierskiej w dobrej kopie groszyków zbyt wysoka. Reprezentuje ona 47.91 granów fajnu, podczas gdy cena florenów w monecie polskiej i praskiej zaledwo 38.92 do 43.77~~

~~florenów)~~

~~pramów dochodziło. Cenne to zaprowadza nas na domysł, że mennica krakowska wybijała po roku 1410 bić półgroszki lepszej niż poprzednie próby, mianowicie albo jeszcze poprzednie wagi; po takim bowiem razie 45 groszy dałoby mniej więcej tyleż grama, ileż potrzeba po 24 grosze praskie. Może też pod wyrazem „grossi parvi“ F~~

~~F. znaleźć grochów“~~
~~rozumienie tu na półgrosze krakow“~~
~~skie a nie brom“~~
~~ski, bo na Rusi“~~
~~wszelkie półgro“~~
~~sze nazywano~~
~~zagoszczone gro“~~
~~szkami?~~

22. (1425). Ms. 1207, sk. 416: Item Henrico gross de Thorun pro 24 florenis, in quibus sibi Ciuitas dudum obligabatur, date sunt 13½ mrc. polon' cales minus 8 gr.

23. (1426). Helcel II Nr 2066: Nicolaus cum Johanne de Brzesie filij Abignei olim marschalci Regni Polonie 200 florenos rubeos vngaricos seu 100 mrc. laborum grossorum Pragensium racione dicto rum florenorum, si eosdem florenos habere non poterunt..... Hedwigi relicte Boneiunte de Tworczice obligarunt se solucionem.

W skryptorowanej lu cenie 24 groszy praskich za floren ~~przyjmuje groszy~~ przyjmujemy jeszcze grosze Wacława IV. Jakkolwiek bowiem król Wacław IV już w r. 1419 życia dokonał, a następca jego król Zygmunt bił grosze z podlejszego kruszcu, to jednak nieszczęśliwe wojny husyckie, w jakie ten król był uwikłany, dozwoliły mu zaledwie na rok przed śmiercią, wejść w obrony czeskiej poziomie. Kopalnie srebra i mennica długi czas znajdowały się w ręku husytów, zkąd też groszy Zygmunta I, które dziś stanowią rzadkość numizmatyczną, nie wielka tylko ilość mogła być wybita, ~~i to pewno nie przeszła granic królestwa czeskiego;~~ w Polsce zaś pozostały (długo potrzeba) w obiegu tylko grosze Wacława IV.

24. (1432). Kodeks chazow. sk. 178: Quinque millia marcarum grossorum monete et numeri Cracouiensis .... fideiussorunt persoluendo. de qua quidem summa .... duo millia florenorum hungaricalium puri ponderis et iusti ponderis .... recepimus et leuauimus cum effectu, videlicet quemlibet florenum per me diam sexagenam et duos grossos laxando.

Jakkolwiek mennica krakowska już od r. 1431 wybijała nowe denary podlejsze od poprzednich bitych po r. 1410, to jednak trudno przypuścić, by ta nowa moneta w ciągu jednego roku już nawet na chazowszu tak dalece była rozpowszechnioną, by w niej tak znaczna suma obliczoną być mogła, i

dla tego przy obliczeniu wartości florenów przyjmujemy denary, które przed zamknięciem mennicy actoto
1414 ~~r. 1422 na zjeździe jedlneńskim uchwalono, ustawicznie bite były~~. były wybijane.

25. (1433). Ms. 1536, str. : Domino Tenkoni aurifabro concessi 500 marcas grossorum latorum, pro quibus .... idem Tenko ad festum purificacionis s. Marie proxime venturum debet michi Henrico voldario Cracouiensi dare 890 florenos ungaricales, quemlibet florenum per 27 gross. lat. computando. na 27

Znacznie [illegible] wyższa cena florena ~~względem~~ groszy praskich tem się tłumaczy, że już i do Polski do„szły [illegible] lepsze grosze Zygmunta I. Cena ta podnosi się w następnych latach jeszcze o jeden grosz t. j. do 28 gr. pr. i utrzymuje się w tej wysokości aż do pogorszenia monety czeskiej za Jerzego Podjebrackiego, który przywracając stopę mennicza„ Wacława IV, ordynacyjami mennicznemi z lat 1467 i 1470 wartość florena zrazu na 25 a następnie na 24 grosze praskie postawił.

Niemając pod ręką ani groszy Zygmunta I ani też Władysława pogrobowca, nie możemy„ wznowić ich próby na wadze, i dlatego w tabelce powyższej poniżej podajemy tylko cenę florenów w groszach praskich bez przeliczania ich wartości w gramach czystego srebra.

26. (1437). Ms. 1536, str. : In casu autem si floreni tempore solucionum cariores fori fuerint, quam hodie, extunc ..... solucionem facere tenebitur in florenis computando quemlibet per 3 pertones.

27 28. (1438). Ms. 1536, str. 390: ... Claus Kesinger .. pro Lobyuchow ... 110 florenos cum effectu dare debebit, ... et cum idem Claus predictos 110 florenos prefato Petro Lobyuchow persoluerit, extunc idem Lobyuchow pro solucione ... 130 marc. denariorum ... stare contentus debet.

29. ~~28.~~ (1439). Kod. wielkop. str. 166: ... Saudiuogius de Ostrorog villam et hereditatem suam Cosmin ... pro villis et hereditatibus Smichy et Chilostowo ... et pro addicione 85 mrc. in florenis ungaricalibus ... quemlibet florenum ungaricalem pro 30 gr. capiendo ... Johanni abbati monasterii Paradisi resignauit ...

30. ~~29.~~ (1441). Ms. 1536, str. : Charlinus Beczky recognouit se recepisse a domina Helena Charczinowsky 100 florenos hungaricales, et pro illis promisit se ei solucionem 100 marcas denariorum currentis monete.

31. ~~30.~~ (1442). Ms. 1536 str. 446: ... dar her Hannus Hloze

+ Rz. Muoz. II, 6, 873. Kiedyindziej mowa jest o 200 florenach węgierskich, które zobowiązał się wypłacić Bretten, czy mianowicie 100 florenów, które Bretten, jako wiadomo, winien był Podjebradowi na mocy układu z r. 1462 (Ms. CCCC. Kreczmo fol. VIII).

in beczalunge der schalde desselbin Grobils von Im nicht mee
enffangen hat, wen .... vonf vnd virczig marg monczen des ge„
ringen gelds, gerechent zebindehalbing schelling vor eyn gulden.

32. (1444). chs. 1536, str. 467: 60 vngerische gulden vnd
eyn ort, dar machet an gemeynem gelde alz bel alz
33. 51½ marg.
~~32.~~ (1445). chs. 1537, str. 60: ... vendimus 10 mrc. census
annui denariorum Cracouiensium communi usu Cuiualis
recepcionis pro 300 mrc. grossorum bohemicalium nu„
meri polonicalis ... Reseruantes nobis potestatem redi„
mendi eundem censum ... pro 300 mrc. grossorum bohe„
micalium numeri polonicalis ... vel in florenis hungari„
calibus vere et juste estimacionis et boni ponderis, florenum
quemlibet pecuniam pro carius nec remissius taxando et
computando, quam per 28 grossos latos, prout ab eodem
34. emptore florenos ad racionem grossorum taxatos recepimus..
~~33.~~ (1448). chs. 1536 str. 519: ...pro 250 marcis grossorum
latorum tali condicione, quod 100 florenos vngaricales sol„
uere teneatur indilate .... quemlibet computando ad
istam et ad alias solucciones pro 14 scotis grossorum.
chs. 1537 str. 4. chiasło odkupuje od Jana Florego
za 1282 florenów węgierskich 8 gr. szerokich czyniących
wyderkaufowy 60 grzywien halerzy krakowskich, sprze„
dany mu w r. 1441 za 748 grzywien groszy praskich
liczby polskiej.
35. ~~34.~~ (1452). Cons. A, 2, str. 51: feria 3 ante chargarethe.
Johannes Wirzing recognouit, quod nobilis Dopko ... sol„
uit ei .... 20 marcas ad racionem 30 florenorum debiti,
florenum per 3 ferlones minus 2 gross. computando.
36. ~~35.~~ (1455). Cons. A, 2, str. 134: ... domini Walther us Ke„
zinger ... et Georgius Kezinger ... publice recognouerunt,
se multo percepisse 300 sexagenas minute pecunie polo„
nicalis a magnifico domino Johanne palatino Sando„
miriensi, pro quibus pecuniis minutis jam dicti fratres...
600 florenos vngaricales boni auri et justi ponderis dic„
to domino palatino ... soluere promiserunt....
37. ~~36.~~ (1456). Cons. A, 2 str. 159: Item circa solucionem
huiusmodi 8 millia marcarum, florenum debent acci„
pere quemlibet pro triginta uno grosso ...
38. ~~37.~~ (1457). Cons. A, 2 str. 181: .... vnd das bley nemen,
den Crakischen centener vmbe andirhalben vngerischen
gulden mynner vnf groschin heller, vnd der gulden sal
vmbe sechczeen scot hellir gerechnit werdin.

Niska ta cena flo„
renów zbliżona bardziej
do cen z lat następnych
1456 i 1457, niż do cen
z roku 1452, zdaje
się wskazywać, jakoby
mennica krakowska za
statutem postanowieniem
sejmu tegoż roku
z r. 1455 czasem
tegoż roku rozpo„
częta wybijać monetę
lepszą od
dawniejszej.
Podobnie
monetę bawiono dopiero
w r. 1486 bić zaczęto.

39. ~~38.~~ (1459). Cons. A, 2 str. 252: ... 88 marg breiter gros„ schin, vnd dy selben sollen der frawen beczalit werden .... eyn gülden czu rechin vor acht vnd czwenczig grosschin breite ....

40. ~~39.~~ (1460). Cons. A, 2 str. 268: .... ad quarum racionem dic„ tus Cristil ipsi Dorothee .... solvit 10 florenos, per 17 scotos florenum computando ....

41. ~~40.~~ (1462). Helcel II, Nr. 3695; 3696: .. Dominus Iudex vero recepit sibi ad crastinum ad frescienclum inter mercatores laborum grossorum valorem .... Tandem ex in„ terrogacione dominii Iudicis est decretum, quod prefati P. et T. .... quilibet florenum pro 14 scotis laborum gros„ sorum ad suum sortem recipere debent ex decreto Iudicii ...

42. (1463). Cons. A, 2 str. 320: ... schok grosschin, 20 gros„ schin rechnende vor eyn gülden.

43. ~~42.~~ (1468). Helcel II, Nr. 3897: Anna virgo filia olim Gregorij de Sosznka recognovit, quia se cum 75 flo„ renis hungaricalibus sibi suis, iusti et veri fonderis, quemlibet florenum per sexdecim scotos computando, no„ bili Szczesz de Szoszuka fratri suo in hiltelam commisit.

44. ~~43.~~ (1471). Ms. 1537. str. 120: wir Rothmanne der Stad Crakow tung vnd alt Bekennen offintlich ... das wir merkinde vnd ansehinde vnsir vnd vnsir Stad beswer„ nisse vnd mannich feldygen dranngungen von wegen etli„ chir groszin sweren Czinsen, dy dieselbe vnsir vorfarn vor„ czeiten off dy Stad gemacht in breyten groschen czu be„ czalen offgenommen vnd sich vorschriben haben .... So haben wir von dem Ersamen Herren Klang pfar vnserm geliblin mitbrudir entphangen vnd myt del tol offgeha„ ben vyerhundert vnd drey vnd dreyczig vng. flor. in bereyt„ schaft, myt welchir summa gülden wyr dy obgenannte Vm„ ma der Czwehundert vnd sybinczende halbe marg grossen .... abgekowft haben.

45. ~~44.~~ (1478). Cons. A, 2 str. 618: ... florenos 16½ vel 11 marcas ....

46. ~~45.~~ (1496). Vol. leg. I, 122: Petricovie fr. IV proxima post s. Urbani. De floreni valore .... statuimus et de„ cernimus, ut in regno nostro ubique valor floreni certus, videlicet medie sexagene habeatur.

47. ~~46.~~ (1503). Ms. 153f str. 180: Nos Consules Civitatis Cra„ covie .... vendimus 30 mrc. denar. pauli census ... pro 1400 florenis per mediam sexagenam in quemlibet florenum computando ...

48. ~~47.~~ (1504). Helcel II, N. 4549: Johannes et Andreas fratres germani heredes de Thanczin ... recognoverunt, quia gene„

florenos)

rosis Johanni, Stanislao et Andree fratribus germa„
nis .... tenentur pro sorte ipsis post magnificum
olim Andream de eadem Thanczin fratrum eorum ger„
manum concernente .... solvere duo millia floreno„
rum, per mediam sexagenam in pecunia communi ...

49. (1505). Vol. leg. I, str. 139: Radomie sabbatho
post octavam Corporis Christi. De valore floreni ...
decernimus et statuimus, quod valor floreni Hungari„
calis triginta duos grossos non excedat.

Rel. II, k. 4000 florenorum hungaricalium in
moneta communi per mediam sexagenam grossi„
bet computando.

ks. 1537. Wyderkaufy miejskie o tym roku sta„
rone we florenach po 30 groszy.

Tekst dokumentów wraz z datą, jarmunkem bez interli-
nij – nagłówki tłuścicjszym drukiem – dopiski burgrisem
między dokumentami zostawić odstępy.

Co w dokumentach
podkreślone, to rozr.,
spacyjować.

Dokumenty.

1. 1396, dnia 14 sierpnia, w Krakowie.
Memoryjał rajców miasta Krakowa w przedmiocie wybijania nowej monety stanom królestwa polskiego przedstawiony.
(Tu wciągnąć tekst N. 1)
Z kopii zamieszczonej w księdze Consul. A, I, na karcie 225

[Druk. Rozpr. Hist.-Fil. A.U. 1878, t. 9, s. 246-283]

2. 1404, dnia 26 maja, z Łęczycy.
Król Władysław Jagiełło miastu Wschowie przywileje przez królów Kazimierza Wielkiego i Ludwika udzielone zatwierdza a zarazem prawo wybijania monety denarowej nadaje.
(Tekst N. 2.)
Z kopii zamieszczonej w księdze 38 metryki koronnej, na karcie 153, w potwierdzeniu Zygmunta I z r. 1525.

3. 1406, dnia 12 marca, w Krakowie.
Powtórny memoryjał rajców miasta Krakowa złożony stanom królestwa polskiego w przedmiocie wybijania nowej monety.
(Tekst N. 3)
Z kopii zamieszczonej w księdze Consul. A, I, na karcie 235.

4. 1410, dnia 12 grudnia, z Raciąża.
Król Władysław Jagiełło miastu Poznaniowi prawo wybijania monety denarowej nadaje.
(Tekst N. 4 wraz z notką).

5. 1413, dnia 25 lipca, z Nowegodworu.
Władysław Jagiełło Ziemowita IV ks. mazowieckiego posądzonego o fałszowanie polskiej monety większej, niewinnym być uznaje.
(Tekst N. 5 wraz z notką).

6. 1422, dnia 5 stycznia w Wilnie.
Wyrok Witolda w. ks. litewskiego orzekający niewinność Ziemowita IV ks. mazowieckiego w przedmiocie zarzuconego mu fałszowania monety

polskiej.
(Tekst N. 6 z dopiskiem).

7. 1435, dnia 14 października, w Krakowie.
Władysław III Kr. polski nadaje Andrzeja Łabędzia z Gościkowa, Andrzeja Wic, rzymka kuśnierza Klausa Keslinka z zakresu mennicy krakowskiej od d. 4 kwietnia 1434 do d. 29 września 1435.
(Tekst N. 7 z dopiskiem).

8. 1456, dnia 4 marca, w Krakowie.
Kazimirz Jagiellończyk Stanisławowi Morsztynowi wójtowi dziedzicznemu lubelskiemu i wieczystemu mincmistrzowi mennicy krakowskiej, różne przywileje nadaje.
(Tekst N. 8)
Z kopii zamieszczonej w księdze 11 metryki koronnej na karcie 62.

9. 1456, dnia 23 kwietnia, w Krakowie.
Kazimirz Jagiellończyk Jana Łańdę, mincmistrza, Piotra Kozara, chareinera złotego, Hanusza Langa i Michałaja Kornchona złotniczych mincerzami czyli mincmistrzami mennicy krakowskiej mianuje a zarazem prawa ich i obowiązki określa.
(Tekst N. 9)
Z kopii zamieszczonej w księdze 11 metryki koronnej, na karcie 90.

10. 1501, dnia 17 września, w Piotrkowie.
Fryderyk karolyniak prymas wraz z dziećmi królestwa polskiego z konfiskaty, mianuje po śmierci Piotra Kurozwęckiego dobra, rodzinie zmarłego zwraca.
(Tekst N. 10)
Z kopii zamieszczonej w księdze 17 metryki koronnej na karcie 227.

11. 1502, w styczniu, w Krakowie.
Uchwały sejmu krakowskiego pokoronacyjnego zapadłe w przedmiocie wybijania nowej monety.
(Tekst N. 11).
Z kopii zamieszczonej w księgach ihc. tryki koronnej.

12. 1502, dnia 20 stycznia, w Krakowie.
Aleksander kr. polski zeznaje rozpisanie pod skarbiego Piotra Kurozwęckiego zagrabionego dobra, stósownie do uchwały powziętej przez stany królestwa na sejmie elekcyjnym r. 1501.
(Tekst N. 12).
Z kopii zamieszczonej w księdze 17 ihc. tryki koronnej na karcie 277.

13. 1502, dnia 18 marca, z Krakowa.
List króla Aleksandra do senatorów w przedmiocie upoważnienia do wybijania monety wedle stopy za króla Jana Olbrachta w użyciu bytej.
(Tekst N. 13)
Z kopii zamieszczonej w księgach ihc. tryki koronnej.

14. 1502, w Kole.
Artykuły zjazdu w Kole w przedmiocie wybijania monety wedle dawnej stopy.
(Tekst N. 14)
Z kopii zamieszczonej w księgach ihc. tryki koronnej.

15. 1502, dnia 29 kwietnia, w Krakowie.
Król Aleksander Henrykowi Slakiero wi mieszczaninowi krakowskiemu zwrot sumy dłużnej 754 grzywien z monety

krakowskiej zapewnia.

(Tekst N. 15)

Z kopii zamieszczonej w księdze 17 Metryki koronnej, na karcie 356.

16. 1502, dnia 13 maja, ~~w Krakowie~~ z Sandomierza.

Król Aleksander przyrzeka Kasprowi Berowi mieszczaninowi krakowskiemu, iż jak tylko mennica krakowska będzie otworzona, nie gdzieindziej jeno w jego domu urządzoną zostanie.

(Tekst N. 16)

Z kopii zamieszczonej w księdze 17 Metryki koronnej, na karcie 361.

17. 1502, dnia 6 czerwca z Korczyna.

Król Aleksander w rozumieniu uchwał sejmowych przez sejm korczyński w przedmiocie wybijania monety krótkiej szonej między stopy przez króla Jana Ol„ brachta uczynionej, ustanawia Henryka Slaskiera mincmistrzem a zarazem przepisuje porządek wybijania monety i kontroli nad takową.

(Tekst N. 17)

Z kopii zamieszczonej w Metryce koronnej sub „L, karta 10.

18. 1502, dnia 12 czerwca, z Lublina.

Król Aleksander salarium dla pod„ parzego Jakuba Szydłowieckiego z tytułu wybijania nowej monety po„ stanawia.

(Tekst N. 18)

Z kopii zamieszczonej w Metryce koronnej sub lit. L karta 10.

19. 1504, dnia 18 stycznia, w Krakowie.

król Aleksander Jakuba Szydłowieckiego podskarbiego królestwa polskiego z zarządu mennicą krakowską od d. 4 października 1502 do d. 6 stycznia 1504 darowuje.

(Tekst N. 19)

Z kopii zamieszczonej w księdze 20 Metryki koronnej, na karcie 157.

20. 1504, dnia 13 listopada.

Król Aleksander poleca podskarbiemu Jakubowi Szydłowieckiemu, żeby Janowi Hanuszkowi chirurgowi królewskiemu przekazał 120 grzywien srebra na monetę.

(Tekst N. 20)

Z kopii zamieszczonej w księdze 19 Metryki koronnej, na karcie 178.

21. 1504, dnia 15 listopada, w Krakowie.

Król Aleksander darowuje podskarbiego Jakuba Szydłowieckiego z 854 grzywien czystego srebra, pochodzącego od cłu ks. mazowieckiej, które leżą w mennicy na monetę przekazać.

(Tekst N. 21)

Z kopii zamieszczonej w księdze 19 Metryki koronnej, na karcie 178.

22. 1505, dnia 2 października, z Brzeżowic.

Król Aleksander z Janem Thurzonem i Janem Bonarem najcami krakowskimi o dostawę 8000 grzywien szczerego srebra do mennicy krakowskiej, umowę zawiera.

(Tekst N. 22)

Z kopii zamieszczonej w księdze 21 Metryki koronnej, na karcie 309.

23. 1505, dnia 9 czerwca, w Wilnie.

Kwit dla Lizawora Chreptowicza marszałka litewskiego, namiestnika nowogrodzkiego i słonimskiego z przybytku mennicy litewskiej za lat 4 w kwocie 61920 złotych.

(Tekst N. 23)

Z kopii zamieszczonej w księdze 191

na karcie 394.

24. 1506, dnia 8 grudnia z Grodna.
Kwit dla xiążęcia Michała Lwowicza Glińskiego z przybyłych z mennicy i wo„ sków.
(Fedel N. 24)
Z kopii zamieszczonej w księdze 194 Metryki Litewskiej, na karcie 167.

—

cze supradicto extunc omnia dampna, que ipsa Zaklika in huiusmodi solucionis dilacione perceperit, tenebitur prescriptus Nicolaus sub obligacione domus sue, quam inhabitat una cum capitali pecunia plenummode resartire. 133)

111.

Actum Sabbato ante Circumcisionis.

Nicolaus schultis sartor recognovit a Casparo crugil tunc Consule VII mrc. XIIII gr. monete comunis, pro quibus erga ipsum Nicolaum dictus Caspar pro Iacobo et Petro Klette de Swidnicz fideiusserat, ut dictus Nicolaus asseruit, effectualiter sustulisse. Subdens se ibidem dictus Nicolaus Schultis, quod si dictus Iacobus et Petrus Klette affirmaverint coram iudicio civitatis Svidniczensis dictum dnum. Casparum pro ipsius erga predictum Nicolaum Schultis fideiussisse et se dicto Nicolao in prescriptis VII marc. XIIII gr. debitores remansisse, extunc debet idem Nicol. Schultis ab ipso Casparo fore liber omnimode et solutus. Si autem negaverint dictum Casparem pro se fideiussisse et se dicto Nicolao in dictis VII mr. XIIII gr. debitorem remansisse, extunc debet dictus Nicolaus Schultis prefato Casparo dictas VII mr. XIIII gr. restituere cum effectu.

[Druk.: Rozpr. Hist. - Fil. A.U. r. 1878, t. 9, s. 246-284]

1.

fol. 225.

Memoryał w sprawie monety.

(14/8)

Intencio Consulum ciuitatis Cracouiensis iuxta intellectum et racionem ipsorum, modis melioribus, quibus potuerunt, super nova moneta cudenda. De anno domini MCCCXCVIto in vigilia Assumpcionis Sanctissime Virginis Marie coram baronibus et nobilibus Regni Polonie humiliter pronunciata saluo tamen meliori consilio dominorum nobilium prescriptorum.

Primo, quod nova debet cudi moneta denariorum, XVI denarii pro uno grosso bohemicali, de quibus denariis XLII grossi in numero debent valere I marcam ponderis Cracoviensis de argento sine dealbacione, et ista marca iuxta suos pondus et numerum debet esse de tercia liga posteriori, videlicet due partes cupri et tercia de argento puro, et sic habere debet VIII scotos argenti quelibet marca de numero XLII grossorum nigrorum seu alborum XLIIII grossorum. Nec ipsa moneta plus quam ipsius equat indigencia aut superflua debet cudi. Et quod debet esse communis ad recipiendum in omnibus redditibus regni theloneis et solucionibus fiscalibus ac prelatorum, baronum et nobilium Regni proventibus et quibusvis solucionibus mercatorum Regni incolarum dumtaxat, quia ad ipsos Consules, de forensibus disponere non pertinet. Item postquam predicta moneta XVI denariorum in moneta Regia ad valorem mille marcarum grossorum

bohemicalium vel ultra cusa fuerit, tunc primum denarii presentibus temporibus currentes decudentur et proclametur XXIIII denarii, ut pro uno grosso transeant bohemicali. Similiter et sex quartenses, pro huiusmodi XXIIII denariis modernis aut XVI novis cudendis et qui huiusmodi posicionem denariorum presencium et quartensium acceptam et gratam habere voluerit bene quidem, sin autem, extunc vadat ad monetam Regiam et det presentes denarios XXIIII vel sex quartenses et recipiat XVI denarios novos et sit omnimode in suis solucionibus expeditus. Et iterum si prenotata moneta XVI den. cusa fuerit superfine sive ultra, quam sua sufficere poterit valencia, erit error novissimus peior priori et tota vniversitas Regni Polonie in superaddicione denariorum huiusmodi velut nunc super grossis bohemicalibus male consuevit fieri, periculosum monete senciet detrimentum. 134)

PRZYJĘCI DO OBYWATELSTWA R. 1396.

fol. 489.

Conciues de anno XCVI.

Consules fuerunt electi in crastino Purificacionis feria quinta.

Mathis leman de Frankinsteyn h. i. h. l. — Iacub de Proschawicz l. Pasche f. Schimko maritus Sulcze. — Mathis linderer h. i. l. Stanislai de Maio f. Hannus Kottewig. — Niclos gisser de Nissa h. i. l. Ioh. Bapt. f. kroppil cingulator. — Niclos Franke h. i. l. Penthec. f. Goszcz carnifex. — Maczko mechovsky h. i. Martinus f. p. l. — Katherina eiusdem Maczkonis filia h. i. — Nicolaus de Nova civitate h. i. l. Pasche f. Stanislaus sutor. — *Nicolaus Koppirnig* h. i. *Dambraw* f. p. l. 135) — Petrus Cadner h. i. l. Michaelis f. Ioh. Spiczmer. — Hanus newdorf h. i. l. Ioh. f. Koburger. — Casper de Wratislavia l. I. f. birschroter. — Mertin Milusch de Teschin h. i. h. l. — Stanislaus de Oswenczin h. i. h. l. — Nic. Plesner h. i. l. XIIII diebus post Pascha f. Nic. Iudenfint. — Niclos de glocz pistor h. i. l. p. f. Stano Megirlin. — Clemens de Sladow h. i. l. Penthec. Geytan de Caspar Crugil f. — Nicolaus Panchowicz h. i. l. Stanislai f. Caspar Crugil. — Iacussius de Salessy h. i. l. n. e. *Dno Sandzivogio constat de fama.* — Katusza de Prussia h. i. n. e. l. — Maczko de czeszkowicz h. i. h. l. — Petrus de Ortrand h. i. l. Michaelis f. Knofil. — P. Belicz h. i. n. e. l. — Mathias yegerdorf picariator h. i. l. S. Iacobi f. friczko Cromer — Iohannes de Bandzin h. i. l. Penthec. f. dorang et Ioh. czedlicz corrigiatores. — Bernhardus cocus *Regine* h. i. l. Michaelis f. Cunczo Habirgeist. —

~~1404.~~

~~Metr. vol. 38 f. 153~~

In nomine domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Wladislaus dei gracia Rex Polonie necnon terrarum Cracouie, Sandomirie, Siradie, Lancicie, Cuiauie, Lituanie princeps supremus, Pomeranie, Russieque dominus et heres, Significamus etc. Quod cupientes ciuita-
tis nostre frawenstadt alias Wschowa condicio-
nem efficere meliorem, habito respectu ad pure
fidei constanciam, qua ciues et incole eiusdem
ciuitatis nostram celsitudinem predecessoresque
nostros venerati sunt et in posterum presta-
re cupiunt venerari, horum intuitu cu-
pientes ipsos nostrarum graciarum prorequi
fauoribus, ut nostris supplti beneficijs sub
nostro felici regimine respirare valeant ube-
rius et creatoris nostri clemenciam pro no-
bis iugiter exorare, iustis et instantissimis
ipsorum ciuium peticionibus adclinati, has
proprietates infrascriptas, quas hactenus a
predecessorum nostrorum temporibus optine-
bant et optinent et habere se sufficienter
probauerunt, prout eciam ipsas proprieta-
tes, iura et gracias in serenissimorum prin-
cipum Casimiri et Ludouici Regum ac alio-
rum predecessorum nostrorum literis conti-

/

ueri iuuenimus, duximus inuuandas seu in-
uuanda. Primo et principaliter, quod quatuor
maccella carnium, quatuor cameras pannum
seu pistorum et quatuor calceorum cum cito-
rum cameras, unumque balneum cum gaio,
quod (sic) iuxta eandem ciuitatem frawenstadt
creuit seu adoleuit, prout late, longe et circum-
ferencialiter est distinctum, que (s) a longe re-
troactis temporibus per (5) centum et decem mar-
cas emerant, pro melioracione ipsius ciuita-
tis, eidem ciuitati frawenstadt eiusque
incolis omnibus adiungimus, ea temporibus
perpetuis ad ipsos et ipsam ciuitatem pertinere
decernentes virtute presencium mediante. Item
eidem ciuitati frawenstadt incorporamus parcia
decem mansos in se continencia, quorum duo
in longum siti sunt ad Boformij (5) seu ad viam
pecudum et incipiunt ante ciuitatem, in quorum
fine incipit tercius extensus in longum versus
Podgar villam, in cuius fine iacent alij sep-
tem in longum latum in terminis suis locali
et distincti, duoque molendina (a) equina (IIII) et
unum ventile molendinum, que cum eisdem
mansis dudum iudicialiter acquisiuerat (n), nec
non et bona dicta Strinwcze in foribus ciui-
talis situata, que a Luthcone Rakwicz eme-
rant cum omnibus ipsorum utilitatibus, pro-
uentibus et pertinencijs, ac eciam villam dictam

Przedczin ſuperiorem cum ecclesia et dominio, prout
eciam in ſuis terminis et limitibus longe, late et cir-
cumferencialiter ſunt distincta, quibus et ciuitati predic-
te frawenstadt pro ipsius utilitatibus ipsa perpetuo
assignamus. Preterea autem volentes ciuitatem ipsam
frawenstadt speciabilibus graciarum benecijs refouere,
sibi et incolis ipsius forum salis cum utilitatibus inde
prouenientibus necnon villam Przedczin inferiorem, quam
ipsi ciues apud Petrum falkenhayn emerant, cum mo-
lendino pilari dicto vulgariter in Teutonico Walkmol,
in Polonico mlen stampy ac eciam cameras fami-
cisque (?) et institorum pro melioracione ipsius ci-
uitatis construendi, edificandi, monetam cudendi
minutam sub signis tamen nostris regalibus, ex u-
na videlicet parte aquilam, et ex altera parte cru-
cem binam imprimendo, cuius pecunie seu denario-
rum duodecim pro uno grosso debebunt recipi et va-
lere; Sciam si opportunum fuerit ius ipsorum in
chaydenburg et non alibi requirendi; forum annu-
ale die dominica ante festum sancti michaelis ar-
changeli habendi, celebrandi et constituendi, magi-
strumque seu rectorem schole, quem pro eruditione pu-
erorum suorum valentem inuenerint, eligendi, stabi-
endi et destituendi, ciuibusque predictis damus
concedimus et largimur plenam et omnimodam fa-
cultatem. Ita tamen, quod racione et occasione gracia-
rum huiusmodi per nos ipsis sit premittitur pacta-
rum, ciues ipsi de predictis duobus molendinis equi
uis sex mensuras brasei trilici singulis septimanis

/
nobis et successoribus nostris dare et solvere teneb-
tur. Quod quidem brazeum predictum in molendinis
ipsius civitatis moli et in formam redigi debebit
sine metrete et cujuslibet solucionis fragamento. Insu-
perque civitatem ipsam Frawenstadt eiusque cives,
incolas et eorum quemlibet absolvimus et libera-
mus ab omnibus theloneis, quibuscunque in quibuscun-
que locis et quarumcunque personarum existant
tam secularium quam spiritualium, omnibus Re-
gni nostri incolis et eorum cuilibet mandamus imo
iubentes, quatenus a predictis civibus et quolibet
ipsorum, cum quibuscunque mercibus mobilibus
et immobilibus ipsos transire contingat, thelonewm
non recipiant nec quoquomodo exigere presumant,
quemadmodum antecessorum nostrorum in tempori-
bus a solucione huiusmodi theloneorum sunt et fu-
erunt totaliter liberati penitus et exempti. Harum
&c. Actum et datum Cracicie feria secunda infra
octavas Corporis domini nostri Thesu Cristi anno
Millesimo CCCC quarto. Presentibus Reuerendo in
Christo patre domino Alberto Episcopo Posnaniensi
et Validis strenuisque viris Johanne de Tarnow Pa-
latino Cracouiensi, Clemente de Moskorzow Castella-
no Visliciensi, Gucwossio de Dalewicze succamerario Cra-
couiensi, Abigneo de Brzezye curie nostre Marschalco,
Petro de Falcow Venatore Sandomiriensi militibus et alijs
quam plurimis nostris fidelibus fidedignis. Ad Rela-
cionem domini Nicolai Regni Polonie Vicecancellarij.
(Z Potwierdzenia Zygm. I z r. 1525) —

№3.

~~1406.~~ 114

Responsio Consulum Ciuitatis Cra„
couie super questionibus choncte
Regni ipsis per Reuerendissimos do„
minos .. Prelatos et .. magnificos ..
Barones Regni Polonie motis iux„
ta intencionem et racionem eorun„
dem Consulum Cracouiensium, feria
Sexta proxima ante dominicam
(12/3) Oculi, ipso die sancti Gregorii pa„
pe, Anno domini Millesimo CCCC VI^to
eisdem dominis oblata sub hac
forma:

§ Reuerendissimi in christo patres magni„
fici domini et fautores nostri gracio„si.
Questio super moneta cudenda nobis
proposita videtur nobis, quantum ra„
cio nostra potest capere, quod impli„
cat contradictoria, nam ipsa questio
primo ponit, quod moneta fieri de„
bet, de qua Rex lucrum habeat. Se„
cundo, quod sit in suis liga, ponde„
re et numero per totum Regnum ac„
ceptabilis, durabilis et perpetue da„
qua. Tercio, quod nulla vnquam fie„
ri debet superaddicio.

§ Nam ad videndum implicacionem, si
Rex semper vult specialem Redditum
et censum habere de moneta et lucrum,

opportet quod multum cudat, et sit
moneta qualiscumque et quantum
cumque bona, si multa cusa fuerit,
cito vilescet ex multitudine, nam
omne quod est nimium, vertitur in
tedium, et sic Rex non poterit habe-
re lucrum.

Item ad Secundum, fiat moneta de
quacumque liga, fondere vel numero,
si fuerit multa cusa, non proderit es-
se acceptabilis, durabilis perpetue ne-
que digna, et sic iterum non eueniet
domino nostro Regi lucrum, quod
tamen questio de moneta vtique ha-
bere pretendit et fomit.

Item ad tercium, quod non debet
fieri superadditio, dicimus, quod in
Regno Polonie non habentur montana
argenti neque argentum, nisi quan-
tum mercatores huc adducunt. Et
istud argentum opportet, quod mo-
netarius Regis emat, quia nulli da-
tur gratis et maxime presenti tem-
pore, quia charius de Nurmberg
argentum in Regno Vngarie illiber-
tauit ita, quod a nullo emi potest,
nisi ab ipso, et ille semper potest
mercatoribus vendere cariori, quam

to volůerit modo, et sic mercator non
potest leůůs dare argentům mone„
tario, quam a charco emit, et sic
magnům lůcrům Idem charcůs potest
habere et sibi facere de moneta Regis
nostri quantům et quando vůlt, ym„
mo postquam ipse charcůs intellexerit
ligam, pondůs, půmerům et inicio„
nem monete Regis nostri. Stabin si
vůlt, tůnc istůd lůcrům in vendicio„
ne půi argenti pro se potest recipere
et sic iterům Rex habebit dampnům
et non lůcrům, quůd est contra que„
stionem propositam de lůcro hůůsmodi.

§ Item.. thonelarius domini nostri Re„
gis in emendo argentům vt premitti„
tur, si non habebit grossos aůt ta„
lem monetam, que valebit argentům,
opportet, quůd in hůůsmodi empcio„
ne argenti supperaddat de sua mo„
neta, et sic ipse sibi facit et Regi
ac monete sue dampnům et super„
addicionem, quůd erit iterům contra
terciam partem questionis.

§ Quare nobis videtůr salůo consilio
saniori, quůd Serenissimůs dominůs
noster Rex presentem monetam, si gra„
cie sue placůerit, vt lůcrům habeat,

teneat tali modo de huiusmodi su-
peraddicionibus, quod habeat grossos
quantum sufficere potest, et emat aut
emere faciat omnes denarios presen-
tes cum eorum superaddicionibus,
sicuti soluunt et pro futuro soluent,
quos cum quasi omnes collegerit, de-
nuo iterum ipsos quasi nouam mo-
netam de suo exponat et vendere fa-
ciat thesauro et non curat eam am-
plius. et sic habebit dominus noster
Rex lucrum superadditionis de qua-
libet marca, quod lucrum pro vti-
litate et commodo domini nostri
Regis et pro communi bono tocius
Regni per Racionis vestre industrias
conuenienciis statui poterit et com-
petencius moderari. Et hoc lucrum
ipse iharcus nunc Rex Vngarie nun-
quam poterit impedire nec inficere
quouismodo, et erit honor domini
nostri Regis et lucrum toti Regno,
et sic nec Rex Vngarie nequit har-
cus de damno nostri Regis et Re-
gni vnquam poterit gloriari.

§ 4 De moneta vero nouo cudenda de-
beste nullomodo possumus intellige-
re, quod posset diu stare cum lucro

domini nostri Regis propter char„
cum, a quo emi opportet argentum,
neque sine supperadditione propter
monetarium nostrum et sic non po„
test diu stare acceptabilis neque
digna. etc.

(~~Cons. A. I, 235~~)

fr. VI ante dominicam letare (19/3) wypłacił król
miastu ze skarbu (concessit Ciuitati) w je„
dnym worku 100 ℔. z których po przeliczе
niu brakło 15 ℔., Dalej 74 ℔., Dalej
13 ℔ wszystko to w groszach praskich,
kuzych przestawał 213 ℔. grosy Frag. od
Klausze Klesingera — a natomiast miasto
dało królowi 300 grzywien denarów w
Regno decurrencium z tem, że jak król roz„
ci miastu 4/4 trzysta grzywien, miasto zwróci
królowi wypożyczone grzywny groszy.

(Cons. A I, 436 & 437)

Petrus Gallicus monetarius in Craco
uia. (Ms. N. 1176 m. Lwowa) —

xx) Taurus Hannus wyrobił prawo miejskie
w r. 1394. Mon. IV (2) 123.

Kraków d. *187*

GALICYJSKIE
TOWARZYSTWO PARCELACYI
I BUDOWY.

Do

.....

W dniu ..... *o godzinie* .....

odbędzie się ..... *posiedzenie Rady Zawiadowczej Towarzystwa Parcelacyi i Budowy, na które mamy zaszczyt* ..... *zaprosić.*

Z poważaniem

№ 4

117

~~1410~~

Wladislaus dei gracia Rex Polonie Lithua„
nieque princeps supremus et heres Russie etc.
Significamus tenore presentium quibus expedit
universis, Quod cupientes civitatis nostre Po„
znaniensis conditionem facere meliorem et eam
amplioribus graciarum prerogatiuis specialiter
releuare, ut nostris subsulta munificencijs in
murorum structuris et fortificacione firmiora
valeat suscipere incrementa, et presertim ut ci„
uibus et incolis civitatis Posnaniensis predicte
debita apud eos contracta racione pannorum,
pecuniarum, uini pro aliarum diuersarum re„
rum apud eosdem ciues receptarum possemus
in toto vel in parte resarciri, ipsis quoque nos„
tram denariorum monetam in ciuitate Posna„
niensi predicta fabricandi, presignandi et cuden„
di plenam damus et omnimodam tenore presen„
cium concedimus facultatem solitis nostris et
consuetis signo, titulo, nomine, forma, pondere
et figura. Vobis igitur Capitaneis, Burgrabijs,
primatibus vel eorum Vicesgerentibus, qui in
Posnania pro tempore fueritis, ceterisque mer„
catoribus vel hominibus et subditis Regni no„
stri cuiuscunque status et condicionis damus
nostris firmis regalibus in mandatis, quate„
nus eosdem ciues Posnanienses circa fabrican„

dam predictam plenariorum monetam conser„
vatis, absque omni contradictione cudere eos „
dem parvos plenarios in Civitate Posnanien„
si permittatis. Ipsam eciam plenariorum
monetam circa empcionem vel vendicionem
pro omnibus mercancijs et rebus quibuslibet
cuiuscunque generis vel speciei fuerint reci„
pi atis et recipi faciatis, tanquam eam, que
in Cracovia cuderetur. Harum quibus sigil
lum nostrum appensum est testimonio litera
rum. Datum in Raczansz feria sexta pro„
xima post festum concepcionis sancte Marie
virginis, Anno Domini millesimo quadri„
gentesimo decimo.

Łukaszewicz: Obraz historyczno-sta„
tystyczny miasta Poznania w da„
wniejszych czasach. Tom. II Poznań
1838 str. 81.

N 5.

~~1113.~~

118

Wladislaus dei gracia Rex Polonie Litwa„
nieque Princeps Supremus et Heres Russie etc.
Significamus tenore presencium, quibus expedit
universis, quomodo dum Illustris Princeps do„
minus Semouithus dux Mazovie etc. frater
noster carissimus per quosdam fame sue detrac
tores apud nos, Prelatos et Barones Regni
nostri delatorie fuisset accusatus pro ihoncta
nostra capiori, similiter ipsam absque consensu
et voluntate nostra in Terra ducatus sui clan„
destine cudere procurasset, et huiusmodi Ru„
mor delacionis ad aures et noticiam eius per„
uenisset, volens famam propriam negligere,
ne forte ignominie iudicetur subiacere, mox
nostram personaliter accedens presenciam
coram nobis et prefatis Prelatis et Barom„
bus nostris euidentissimis testimonijs et cla„
ris probacionibus demonstrauit, nunquam
huiusmodi monete cussionem propria aucto„
ritate in Terris ducatus sui cuiquam com„
misisse, nouisse uel consensum cusioni
ipsius prebuisse. Quibusquidem testimonijs
et probacionibus visis, conspectis, auscultatis
et veris ac sufficientibus compertis, Ipsum de
consilio Prelatorum et Baronum Regni no„

stri predicatorum, qui publicum probaciones
et testimonia ipsius predicti debito rigore
examinis probauerunt, ab huiusmodi cri-
mine et eius suspicione excusamus tenore
presencium mediante. Harum quibus sigillum
nostrum appensum est testimonio literarum.
Datum in Inowlodz. feria tercia ipso die
sancti Iacobi Apostoli, Anno domini mille-
simo Quadringentesimo Tredecimo.

Z oryginału pargaminowego znajdującego
się w zbiorach Ks. Władysława Czartoryskie-
go. Na pasku pargaminowym przy mała
pieczęć korona Władysława Jagiełły.

~~1122. 5/1~~

Nos Alexander alias Witoldus dei gracia ma„
gnus dux Lythwanie etc. tanquam Iudex elec„
tus et assumptus per Serenissimum principem
dominum et dominum Wladislaum dei gracia Re„
gem Polonie etc. fratrem nostrum carissimum et
per Illustrem Principem dominum Semowitum
Seniorem ducem Mazowie, generum et amicum
nostrum carissimum, Significamus tenore presen„
tium, quibus expedit vniuersis, Quomodo prefa„
tus dominus Rex dictum dominum ducem Semo„
witum de quibusdam Causis inhonestis inculpa„
verat, <u>super de falsificacione monete, quomodo
ipse in Terra sua monetam domini Regis predicti
falsificare permisisset et falsificantes non punisset</u>„
; Secundo, quomodo quidam Pawlowsky Terri„
gena et familiaris eiusdem ducis Semowiti in
mortem domini Regis coram quibusdam fuisset
machinatus, pro quo crimine vindicando idem
dux Semowitus per dominum Regem amicabi„
liter requisitus remissus fuisset atque tardius.
Nos vero vna cum quibusdam domini Regis
et nostris Consiliarijs proposicione et questione
dicti domini Regis, Responsioneque et iusti„
ficatione scheffati domini Semowiti attente ex„
auditis, matura super eo Consilij nostri habita

/.

informatione, ipsum ducem Semouitum in
omnibus Articulis, pro quibus per ipsum domi-
num Regem coram nobis fuerat inculpatus,
iustum inuenimus et presentibus iustum per
omnia Iudicialiter pronunciamus, Ita quod
idem dux Semouitus de omnibus supredictis
Articulis, qui sibi per dictum dominum Regem
obiecti sunt, se iusto iure et realiter expurga-
uit et iustificauit. Harum quibus Sigillum
nostrum appensum est testimonio literarum.
Datum in Wilna in vigilia Epifanie domi-
ni, Anno eiusdem M° CCCC° XXII°. Presenti-
bus Strenuis Mathia de Vicze Kaliszensi
Monivido Wilnensi, Tavnis Trocensi Palati-
nis, Cristino alias Ostig Wilnensi, Abigneo
Banck Rospergensi, Domaratho Beczensi
Castellanis, aliisque pluribus fidedignis fi-
delibus nostris dilectis.

Wyciąć pargaminowy. Na pasku pargą-
minowym pieczęć wyciśnięta w wosku
czerwonym, wyobrażająca rycerza na koniu w zbroji
z mieczem ku prawej biegnącego stronie. W oto-
ku napis: ✠ S: Alexandri: Als: Wytowdy:
dei. gra. magni ducis. litwaie. (Zb. XX.
Czartoryskich)

1435. (14/10)

Wladislaus dei gracia Rex Polonie Lythuanieque princeps Suppremus et Heres Russie etc. Significamus tenore presencium quibus expedit vniuersis presentibus et futuris, Quomodo ex commissione et mandato nostro speciali facta racione rigida et efficaci cum Honorabili, Nobilibus, Strenuo et famoso Andrea Labanicz de Goszczkow, woyerzinki et Claus Kesling Notario et officialibus montis nostre feria sexta (14/10) ante festum sancte Hedwigis de Anno domini Millesimo quadringentesimo tricesimo quinto, in presencia Ciuitatis Cracouiensis per medium magnificorum Nicolai de Michalow Castellani et Capitanei Cracouiensis, Sandiuogij de Ostrorog Poznaniensis, Petri de Gyeszkowaszkola Cracouiensis, Martini de Calinowa Syradiensis palatinorum, Martini de Slawsko Poznaniensis, Johannis de Conyeczpole Cancellarij et Johannis de Olesschnicza Marszalci nostri p. R. Laurencij Zaroomba Syradiensis, Johannis de Tanczin woyniciensis, Clementis de Strzelcze Bzecensis, Nicolaj de Warzmow Brzestensis, Mathie de Byelawi Przezinensis Castellanorum (!), Dobrogostij de Schamotuli Calisiensis, Stanislai Szczkowski Thumvladislauiensis Succamerariorum, Nicolai Slonka Sand. et Nicolai de Coszczelecz Thumpladislauiensis vexiliferorum, Abrahe Iudicis Poznaniensis, Johannis Grabski, Sigismundi Margonski, Mathie Borek de Osszeczna, Alberti de Gori et Clemen

lis Rachcziczski et Aliorum Consiliariorum Tu„
lorumque nostrorum et Nunciorum Ferrarum
pro eadem racione audienda specialiter mis„
sorum de Summis et signanter Quatuordecim
milibus Sexingentis Septuaginta octo marcis et
tribus sterlingis argenti, quod pro pecunijs de
Moneta nostra emptum Incipiendo a dominica
Quasimodo geniti (4/4) Anni etc. tricesimo quarti
continuando usque ad festum Sancti Michaelis (29/9)
Anni etc. tricesimi quinti cudebant, inventum
est per eosdem Viginti milia Septingentas Sep„
tuaginta marcas quadraginta tres grossos pro
lucro de eodem Argento percepisse, pro Thezau„
roque nostro per manus Magnifici Andree de„
luben R. nostri sp. Thezaurarij Honorabilium„
que Magistri Nicolai Hinczonis prepositi Sancti
Michaelis et Luthcomis de Thorcari Notariorum
Thezauri viginti milia octingentas Septuagin„
ta Sex marcas et octo Scotos cum effectu im„
posuisse et inpiscasse, Ita quod omnibus cum„
putatis et complanatis eisdem Andree Vaye„
rzinck et Claus Keslink pro futura racione, que
incipiet a festo sancti Michaelis proxime prete„
rito in Centum quinque marcis et quinque grossis
remanemus obligati, de quibus supradictis pe„
cuniarum summis de lucro Argenti provenienti„
bus et Thezauro sic ad racionem monete assigna„
tis ipsos quittamus et absolvimus per presentes.
Harum quibus Sigillum nostrum presentibus ~~est~~
appensum est testimonio litterarum. Datum Cra„

cõnie vt supra feria sexta ante Sancte Hed„
wigis Anno domini Millesimo quadringen„
tesimo Tricesimo quinto.

Ad Relacionem magnifici Johannis de
Conyeczpole R. P. Cancellarij.

Oryginał pargaminowy przechowany w Archi„
wum miasta Krakowa. Pieczęć odermana.

(8.

~~1456.~~

~~Liber. 11 f. 62~~

In nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Nos Kazimirus dei gra„cia Rex Polonie necnon Cracovie, Sandomirie, Siradie, Lancicie, Cuiauie, Magnus dux Lithu„anie, Russie, Prussieque necnon Culmensis, Ll„bingensis, Konigsbergensis et Pomeranie terrarum heres et dominus etc. Quoniam licet ad cuncto„rum nostrorum subditorum commodum et „perfectum intendamus, zelo tamen benignitatis nobis innate ad illos amplioris gracie oculos benigne committimus (s), qui grate fidelitatis obsequiis et prestantibus fidei meritis in con„spectu nostro reluceant commendati. Signi„ficamus igitur universis quibus expedit per presentes, presentibus et futuris, presentium noticiam habituris, quomodo attendentes grate fidelitatis obsequia, constantis fidei me„rita et multa laborum onera ac seruitutes„ quibus nobis famosus Stanislaus Shorsteyn Ciuis et Consul de Cracovia, Advocatus ciui„talis Lublinensis et magister fabrice pro„strarum monetarum fidelis dilectus se gra„tum reddidit et acceptum, volentes nic„dum ipsum Stanislaum Shorsteyn sed et suos successores gracus nostris ac fauoribus perucnire et ad seruicia nostra redire

prompciores, de consilio nostrorum consilia
riorum ab omnibus seruiciis bellicis ac espe
dicionibus generalibus ac particularibus
contra quoscumque hostes, inimicos ac infi
deles intra et extra Regnum quomodolibet in
stituendis, edicendis ac imponendis prefa
tum Stanislaum Chorsteyn et suos succesco
res dicte paduocacie in Lublin possessores si
aliquibus de dicta paduocacia Lublinensi
ipse Stanislaus Chorsteyn aut sui anteces
sores subiacebant aut quomodolibet subia
cere videbantur ac videntur, liberamus, re
laxamus et absolvimus tenore presencium
mediante, temporibus perpetuis ac cuiter
nis, ipsam paduocaciam Lublinensem pro
ut modo ipsam memoratus Stanislaus
Morsteyn possidet et tenet, et prout in suo
dominio ac jure situata est, ab omnibus
oneribus expedicionalibus ac bellicis, si
quibus subfuit aut subest libertando. Non
obstantibus statuto, iuuo, ordinacione,
his quantum ad effectum presencium fle
ne forticulum contrariis, quibus de no
stra certa sciencia derogamus et robur
firmitatis subtrahimus per presentes. Tuis
per ad peticiones jusseis et racioni consо
nas memorati Stanislai Chorsteyn paduo
cati nobis. oblatas liberas ac priuilegium

originale Illustris recordii domini Kazi„
miri olim Regis Polonie predecessoris
nostri, de et super dicta advocacia
Lublinensi datum, largitum, concessum
ac vendicionem ipsius advocacie in se
continens, quod ipse Stanislaus chor„
stegn tenens et habens languam verus
et legittimus antefate advocacie fosses„
sor coram nobis reprodusit et quas hic
habere volumus pro insertis, in omni„
bus punctis, articulis, clausulis, liberta„
tibus, exempcionibus, condicionibus, juri„
bus, donacionibus, vendicionibus et alius
quibusvis largicionibus in dicto pri„
legio contentis et inclusis ratificamus, ap„
probamus et confirmamus tenore pre„
sencium mediante perpetuo et in evum.
In cuius rei testimonium sigillum no„
strum presentibus est subappensum. Da„
tum Cracovie feria quinta post domi„
nicam vocati proxima tempore quadra„
gesimali, Anno domini millesimo qua„
dringentesimo quinquagesimo sexto. Pre„
sentibus ibidem magnificis et Generosis
Johanne de Czyzew Castellano et Capita„
neo Cracoviensi, Johanne de Olechnicza
Palatino Sandomiriensi, Creslao de Cur„
swanki Castellano Lublinensi, Nicolao de„

Brzezie Regni Polonie marszalco, flori-
no de Chokrzio alias de Polanyecz Sub-
dapifero Cracouiensi et Creslao Woyschik
de Woyscha supremo Cubiculario nostro.
Datum per manus Reuerendi in christo
patris domini Johannis episcopi Vladi-
slauiensis et Cancellarii, Johannis Lubko-
mi de Brzezie utriusque iuris docto-
ris archidiaconi Cuyauiensis Sacri apo-
stolici palatii auditoris et viceancella-
rii Regni Polonie sincere nobis dilec-
torum.

1456. Cracouie fr. VI. ante Georgii. Kazimirz P. P.
przywilejem de Cerusia extranea vndecumque adducta,
quę hic profinari non debet, nec in curijs nobilium
aut Spiritualium domibus, quod si quis contra id
fecerit, extunc Cerusia sibi recipi debet et ob id la-
bernatores ad aliquod Tus non trahantur: „Salus
„tamen certis vctualibus, qui magistris de Colle,
„qui et monetarijs ac alijs personis, quibus pro-
„visionis et non profinacione ipsorum indulsi,
„mus adducendam (cerusiam extraneam) iusta
„moderamen nostrarum literarum ipsis desuper
„concessarum." Tenor zakaz wywozenia piwa zagranicznego z powodu zupełnego upadku propinacyi królewskich do zamków krakowskiego należących i dla podniesienia tychże propinacyi, w których zapewne stoi wyrabiano.

(Boehm f. 43)

1456.

Ketr. 11 f. 90.

In nomine domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam sempiternam. Ne error oblivionis gestis sub tempore versanti-bus pariat detrimenta, acta Regum et Princi-pum decreverunt consilia ea literarum apicibus testimoque annotacione perhennare. Proinde nos Kazimirus dei gracia Rex Polonie nec non Ter-rarum Cracovie, Sandomirie, Siradie, Lancicie, Cuiavie, magnus dux Lithuanie, Pomeranie, Russie, Prussieque dominus et heres, Signifi-camus tenore presencium, quibus expedit uni-versis presentibus et futuris, quomodo atten-dentes grate fidelitatis obsequia et virtutum merita aliaque opera probitatis providorum civium nostrorum de Cracovia Johannis Laudamus, Petri Kosar, Martini Holta, Lang hannus et Nicolai Kernchen fidelium dilectorum, quibus nos plurimum et multi-pliciter extant commendati et commissi, ho-rum industrii et aliorum plurimorum ac de legalitate, ingenio, pericia ac industria ipso-rum ad plenum confidentes, de consilio con-siliariorum nostrorum nobis hic assistencium ipsos et eorum successores legitimos in Seniores monetarios seu magistros monetarum de-putavimus, creavimus, statuimus et fecimus

deputamusque, creamus, statuimus et faci-
mus eisdemque monete nostre directuram
et cussionem damus, donamus, conferimus
et largimur tenore presencium mediante per-
petuo duraturas. Sed ut predicti nostri mone-
tarii tanto feruencius, diligencius et carius
laboribus et cussionibus monetarum insistant,
quanto se per nostram agnouerint consolatos
esse et firmatos Maiestatem, ipsos et quem-
libet ipsorum coniunctim vel diuisim successo-
resque eorum legitimos ab omni iurisdictione
iudicio et potestate quorumcumque Regni nostri Sala-
norum, Castellanorum, Capitaneorum, Tudi-
cum, Subiudicum, Succamerariorum ceterorum
que officialium et ministerialium eorundem
nec non consulum, aduocati et iuratorum
ciuitatis Cracouiensis duximus eximendos et
eximimus per presentes, ut citati coram ipsis
minime teneantur respondere, nec aliquas
penas soluant aut soluere teneantur, sed tan-
tum coram nobis aut vicethesaurario regni
nostri pro tempore vel coram eo, cui nos il-
los specialiter commiserimus iudicandos re-
spondebunt et respondere sint astricti. Quibus
Monetariis nostris sic exemptis plenam de-
more presencium damus et concedimus po-
testatem, ut ipsi seniores monetarum seu
monetarii nostri nullum extraneum suspec-

cum aut talem, qui in Regno nostro Polonie
aut alias extra Regnum in quibuscumque
dominiis, ducatibus aut terris falsificator
reperius fuerit inuentus vel agnitus quo-
quomodo, eciam ubi nonnullorum hominum
prelatorum, baronum, militum, procerum,
et quarumuis aliarum personarum preces
vel mandata pro talibus ad eos interue-
nerint, nulla(~~modo~~) eos debeant in consor-
cium ipsorum suscipere et admittere ra-
cione, immo tales, si quos agnouerint,
de suo consorcio et officio eicere et exclu-
dere teneantur et sint astricti. Indulge-
mus eciam et concedimus prefatis cemo-
ribus monetar~~o~~rum seu monetariis no-
stris, ut liceat eis tempore cussionis mo-
nete pro qualibet septimana pro suis dum-
taxat eorum et familie non tamen vendi-
cione aut aliqua alia publica vel occulta
directa vel indirecta propinacione bina
achualia cereuisie extrance seu forensis, cu-
iuscumque ciuitatis braxature existat,
sue Vratislauiensis aut Swidnicensis, sue
Brozcouiensis aut alterius ciuiscumque lo-
ci ciuitatis vel oppidi in Cracouiensem
Ciuitatem conducere et ducere in suisque
suos ut prefertur conuertere absque quo-
uis impedimento, contradiccione et arresto libere

tel secure. Harum quibus sigillum nostrum
presentibus est sub appensum testimonio litera-
rum. Actum Cracovie feria sexta ipsa fe-
sti sancti Adalberti episcopi et martyris,
anno Domini Millesimo quadringentesimo
quinquagesimo sexto, presentibus ibidem Re-
verendo in christo patre domino Thoma e-
piscopo Cracoviensi et magnifico Johanne de
Czyzow Castellano et Capitaneo, Johanne de
Thanczin palatino Cracoviensibus, Andrea
Odrowansz de Sprowa palatino Leopolien-
si et Capitaneo Russie generali, Przedbo-
rio de Koniecz pole Sandomiriensi, Crestino
de Curozwiami Lublinensi Castellanis, Jo-
hanne Curohatkwa de Delazuchow Succa-
merario Lublinensi, Nicolao de Chrzanstow
Tribuno Cracoviensi et Nicolao de Pieniazek
de Witkowice procuratore Cracoviensi gene-
rali et aliis quam pluribus fidedignis. Da-
tum per manus Venerabilis Johannis Luth-
comis de Brzezie utriusque Iuris doctoris,
apostolici protonotarii et eiusdem Sacri
Palatii causarum auditoris, Archidiaconi
Gneznensis, Regni Polonie vicecancellarii
sincere dilecti.

Relacio Domini Vice Cancel-
larii Regni Polonie.

№ 10.

1501. ~~(19/2)~~ 17/9

Metr. Cor. 17 p. 227 v.

In nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Negocijs atque decretis universis aut per principes aut potentatus quoscumque gestis perpetuo duraturis, sine illa concessio„ nem quamcumque, sine preteritorum immuta„ cionem contineant, consueverunt literarum si„ gillorumque munimenta adhiberi perhennia. Quapropter nos Fridericus miseracione divina sacrosancte Romane ecclesie tituli sancte Cu„ cie in septem tolijs presbiter cardinalis, ar„ chiepiscopus Gnesnensis et primas regni Polo„ nie et episcopus Cracoviensis ac prelati spi„ rituales et seculares baronesque universi Re„ gni eiusdem Pyotrkovie ad electionem re„ giam congregati, Significamus tenore pre„ sencium, quibus expedit universis presentibus et futuris, harum noticiam habituris, Quia magnifico olim domino Petro de Corozwanis castellano Sandomiriensi et thezaurario regni Polonie mortem obeunte, quamvis decrevissemus una cum Serenissimo olim domino nostro domino Johanne Alberto Rege Polonie gracioziss[imo] nu„ per vita functo, ob errorem in moneta regni„ commissum, universa bona tam hereditaria, quam regalia per ipsum dominum Petrum

derelicta, ad ꝟtilitatem atq̃e profectum rei „
ꝑblice conꝟertenda, tamen cum perceperimus „
in ꝓtencionarum et rempublicam, in cuius pro„
fectum decretum per nos erat, nullum augmen„
tum nullumq̃e profectum exinde consecutum, „
et errorem illum non ipsius olim domini Petri „
culpa, sed seruitorum suorum ad opera monete „
deputatorum inaduertencia commissum: Tol„
circo eadem vniuersa et singula bona tam „
hereditaria quam regalia successoribus le„
gitimis ipsius olim domini Petri videlicet Re„
ꝛerendissimo in Christo patri domino Creslao „
episcopo Vladislauiensi et regni eiusdem Po„
lonie cancellario ac magnifico et generoso „
dominis Nicolao palatino Lublinensi fratribus „
et Stanislao capitaneo Vyelunensi nepoti, „
germanis dicti olim domini Petri decreui„
mus restituenda fore et restituimus ꝓre„
sentibus, per eos et eorum successores legi„
time integre cum castro Curozwanki ac „
oppidis, villis et prediis hereditariis et re„
galibus, rebusq̃e, ꝟtilitatibus et prouen„
tibus vniuersis, quocumq̃e verborum no„
mine dici ꝑ olitis, habendum, possidendum „
dandum, vendendum, alienandum ac pro„
ꝟtilitate eorum priuatim conuertendum ab„
solute. Decernentes eam restitucionem per„
petuo ualituram. In cuius rei testimonium

sigilla nostra sunt subappensa. Actum et datum Pyotrkowie in communione generali feria sexta proxima ante festum sancti Ma„
thie[2]/apostoli et euangeliste, Anno domini millesimo quingentesimo primo. Presentibus Venerabilibus et Generosis dominis: Johanne de Lasko cancellario Gneznensis et decano Wladislauiensis, Nicolao de Barthmyky cu„
stode Plocensis ecclesiarum ac Johanne et Stanislao de Sprowa capitaneo Opocznen„
si, Johanne et Victorino de Lyenno, Jo„
hanne de Prochotnycza, Prandotha de Frczna et Petro de Nyemyglowy aliisque quam pluribus fide dignis ad premissa testibus.

№ 12.

128

1502. (20/1)

~~Liber. Nor. 17 p. 277 v~~

In nomine domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Regum maiestas serenissima quamuis proprium securitatis sue omnibus suo felici regimini incumbentibus impendere debeat commuuner, opportuna scilicet premia tribuendo petentibus et religua in subditos graciarum et largitatis munera effundendo, tamen justiciam velut virtutum et omnium bene felicitergue gerendorum altricem supra omnia graciarum opera venerari extendere et sempiternis eam munimentis perhennare consueuit comunis. Quapropter nos Alexander dei gracia Rex Polonie etc. necnon terrarum Cracouie, Sandomirie, Siradie, Lancicie, Cuiauie, magnus dux Lithuanie, Russie Prussieque dominus et heres, Significamus tenore presencium, quibus expedit universis presentibus et futuris, harum noticiam habituris, Quod licet olim serenissimus dominus Johannes Albertus rex, germanus noster carissimus universa bona mobilia et immobilia per magnificum et strenuum olim Petrum de Curozwanky castellanum Sandomiriensem regni Polonie thesaurarium et condam capitaneum Cracouiensem generalem derelicta x), ob quendam errorem per factores cussionis (~~vsp. cu die ?~~) monetarum non sua, ut accipimus, sed officialium suorum culpa commissum, suo regio

x) ~~a nec confiscata nostapita dopiero po śmierci~~

nomine recipi mandaverit, prout recepta
fuere, tamen quia nos nondum hunc diadema
regium consecuti, de ducatu nostro Lithuanie
patrocinari consueveramus justicie successorum
eiusdem Petri olim maiestatem ~~nostrum (s. vere maiestatem)~~
fraternam rogando pro restitucione bonorum eo„
rundem, Volcirco cum Dei optimi munere re„
gnum nostrum fraternum fraternumque asse„
cuti sumus feliciter, videamusque tanquam di„
nitus ordinatum, ut patrociniorum illorum
nostrorum in ea re eisdem successoribus de duca„
tu Lithuanie prebitorum execucionem nos ipsi
faciamus graciosam, reuera perpendentes ea„
dem bona per ipsum Petrum velut sterilem de„
relicta ad reuerendissimum in Christo patrem
dominum Creslaum episcopum Wladislauiensem
et cancellarium regni nostri ac magnificum et
generosum Nicolaum palatinum Lublinensem
germanos, et Stanislaum capitaneum Vyelunen„
sem magnifici olim Dobeslai palatini Saindo„
mirientis eorundem domini Creslai episcopi et
Nicolai fratris germani filium, illorum nepo„
tem de Curozwyanky proximitatis iure et
justicia suadente debere pertinere, non per er„
rorem aut improuide vel inconsulte, sed de
certa sciencia et deliberacione nostris ac pre„
latorum et consiliariorum regni nostri ac„
cedente consensu, qui eciam in concepcione
felicis electionis nostre proxime per eos hab„

ta per eorum patentes literas sub eorum apo„
pensis sigillis id decreuerint faciendum, pro„
ut fecerunt in effectu, predicta bona mobilia
et immobilia quecunque per ipsum olim Pe„
trum derelicta, prefatis domino episcopo
Nicolaoque fratri et Stanislao nepoti suis
germanis, eorumque successoribus legitimis,
ad quos iure propinquitatis constat esse
deuoluta, decreuimus restituendum et restitu„
imus presentibus per nos et eorum succes„
res iure atque more maiorum antecessorum
nostrorum cum omnibus et singulis
pertinencijs, cum omnique iure, dominio et
proprietate, prout eorum antecessores tenuerunt
habuerunt et possederunt, tenenda, habenda,
possidenda, utifruenda, danda, donanda,
vendenda, alienanda, retinenda et pro
eorum successorumque vestrorum utilitate,
profectu et libito conuertenda in eum. De„
cernentes vtraumque tam presentem quam
illam per prelatos et barones regni nostri
factas restitutiones perfectas validas, te„
nore presencium mediante. In cuius rei testi„
monium etc. Actum Cracouie feria quinta„
festi sanctorum Fabiani et Sebastiani mar„
tirum, anno domini millesimo quingente„
simo secundo, Regni vero nostri primo.
Presentibus ibidem: Illustrissimo principe

/

Reuerendissimo in Christo patre et domino
domino Frederico diuina miseracione sa-
crosancte ecclesie Romane Tituli sancte Cru-
cis in Hierusalem presbitero cardinali, archie-
piscopo Gnesnensi, Andrea Rosa archiepisco-
po Leopoliensi ~~(Cuiaw. Gnesnensi.)~~ et Premi-
slhiensi, Creslao Vladislauiensi et cancella-
rio regni, Vincencio Plocensi, Chathia Chel-
mensi episcopis, necnon magnifico et Ge-
nerosis Spithkone de Tarostaw castellano
et Petro Kmythka de Visznicze palatino
Cracouiensi etc.

№ 13.

130

~~1502~~ (18/3)

~~Ex. Arch. Metr. Regni.~~

Litere ad dominos Episcopos „
que omnes pro moneta.

Magnifice sincere nobis dilecte! In Comiēn
cione hic nūper post felicem coronacionem nostram"
celebrata, dum Ducalii Lithuanie pollicita essent
subsidia et nuncij ad Turcorum, Tartarorum Impe„
ratores, Hungariam, Liuoniam et alibi decernen„
tur, muneraque Tartaro talia mitterentur, que„
libus fides pollicita eius nobis firmaretur, Nos
tandem sic crederemus Lithuaniam, ut videremur
tuctis ex Regno viribus venisse, totis his diebus
post hinc sinceritatis a nobis discessum studium
nobis erat pecuniarum habendarum, quibus hec
omnia expedirentur, tamen deficientibus pecunijs
neque nos hinc expedire, neque Tartaro mune„
ra dirigere potuimus. Nihil enim habuimus ex„
publicis contribucionibus, cum noue a Dominica
Letare inicium sunt habiture et anni preteriti
in aliquibus terris harum parcium pro certis
antea distribute expedicionibus, in terris autem
Maioris Polonie negligencia forlasse capitane„
orum, quibus in comiencione Piotrcouiensi com„
misse erant, non sunt usque modo collecte, ni„
hil vero pundecumque sine in publico, sine olim

Maiestatis fraterne erarijs congestum iuuen-
mus et moneta eo modo, quo decreta est, fie-
ri non potuit, mercatoribus eam propterea
promouere nolentibus, quia minimum lucrum
esset allatura, eo itaque ventum scias, ut
dum his occupabamur defectibus et nihil ho-
rum fieri potuit interim quod decretum erat,
Karolhensis Imperator mutata fide legacio-
nem ad nos iterum porrexit, tanquam a nobis
defecturus, prout tue sinceritati ex eo legacionis
exemplo presentibus incluso accipiet, et quia de-
ficiente eo nobis eciam sic se expedire non va-
lentibus ad Lithuanie reditum, ut et belli il-
lius choruitani et hostis exposcit feritas,
summa veremur nobis et dominijs nostris im-
minere pericula, ut eciam nobis ipsis consu-
lere non possimus, quid salubrius eligendum,
an terras munere debeamus munerosas, aut
conuencionem instituere generalem, vel unde
cumplus ad hec habendi immotis terris,
unum quidem videretur esse promptissimum,
si moneta in eo fundere cuderetur, quo ut
tunc sub imagine fraterna erat, usque quo
de exaccionibus in presenciarum exigendis
pecunie haberentur. Itaque summam horum
omnium tue Sinceritatis arbitrio deferimus,
hortantes eandem, ut ad ea unum nobis

describat consilium. Nos enim nulli occasio„
ni bene gerendarum rerum deesse vellemus,
persone et omni discrimini non parcendo,
dummodo illud sit, sine quo nihil commode
utiliterque expediri potest, prout in.....
.....neruus belli constituit appella„
ri et in omnem euentum ne vel Tartarum
deficiendo vel alius quicumque hostis subito
aggrediatur, Nos restes primos mittendum
duximus in vim juramenti, ut dum ex no„
stre, prout nova fieri non poterit, nisi tua
Sinceritati cum aliis dominis, quibus scribi„
mus ad colendum in predicto fonolere con
senciat, neque de exaccionibus pecunie habe„
rentur, saltim terras nostreremus uniuersas,
quod tamen facere nollemus, nisi exposcat ne„
cessitas grandis. Quapropter Sinceritas tua
sum ad hec nobis prebeat consilium, quo
ad moneam consensum describat factura
Reipublicequ istud exposcetur postrequ
gracie inuitu. Datum Cracouie feria sexta
ante Palmarum, Anno domini Millesimo
quingentesimo secundo. -

N° 17.

~~1502. (6/6)~~

~~Ex libr. rect. Reg. Sub. L. fol. 10~~ 132

Alexander dei gracia rex Polonie & Significamus tenore presencium & quibus decet in presenciarum hic in Nouaci" tuhale Corczyn necessitas pecuniarum ha„ bendarum incumberet nos et rempublicam regni non mediocriter urgens pro soluendis deseruitis salariis stipendiariorum tam sex„ tariorum quam armatorum, ac eciam pro aliis specialiter ad defensionem terrarum Russie conducendorum, cumque aliter pro„ uideri non potuit necessitati illi, Nos pre„ missis particularibus terrarum conuencio„ nibus hic quoque Cracouiensis terris (v) generali subsequuta, in eadem Nouc Ciui„ tatis conuencione cum consilio et expresso„ consensu Reuerendissimi in Christo patris Illustrissimique principis domini freder„ ici & Cardinalis archiepiscopi Gnesnensis et Cracouiensis Episcopi, germani nostri charis„ simi ac Andree Roza archiepiscopi Leopo„ liensis et Premisliensis, Crestori Wladisla„ uiensis et regni nostri cancellarij, thathie Chelmensis episcoporum ac magnificorum, generosorum et nobilium Spitkonis de Te„ rotlaw Castellani, Petri Kmitha de Wyszni„ cze palatini Cracouiensium, Johannis de Tar„

nov Sandomiriensis, Nicolai de Kurozwanki
Lublinensis, Stanislai Kunitha de Vyssnicze Bel-
zensis Palatinorum, Nicolai de Canyenycze San-
domiriensis et Capitanei Cracouiensis, Johannis
de Slupcza Sandecensis, Stanislai de Chlodzicio
wicze Radomiensis, Stanislai de Chodecz Leopo-
liensis ac eiusdem et Podolie terrarum Capi-
tanei, Petri Gnyadi Czechouiensis et Andree de
Zborow Zarnouiensis Canonicorum (!?) ac
pinciorum de terris Cracouiensi, Sandecensi
et aliis harum vicinis in presenti conuencio
ne existencium, monetam mediorum grosso-
rum sub condicionibus et ordinacionibus in
prascriptis, sub quibus olim Kazimirski fra-
terne monetam ultimo constat cussam fu-
isse, studendam decreuimus et instituimus,
sic quod ex quindecim lotis argenti puri
cum additione viginti quinque lotorum
cupri, debent fieri vcko floreni indifferenter
magis vel minus per mediam sexagenam
in florenum computandum. Debet autem
istud custodiri, ne minus quam vcko flo-
reni fiant et similiter ne magnus excr-
sus super vcko florenos sit et excrescat, et
hoc quanto melius poterit custodiatur. Ut
autem ipsa moneta in sua qualitate et
quantitate recte et fideliter dirigatur et cu-
detur, quamus ad studendum famosum

Henricum Slakijer Ciuem Cra-
cou. iuratum per alias literas nostras
deputauerimus, tamen eiusdem
monete cudende noue curam, pro-
uisionem, administracionem et omnem dis-
positionem magnifico Jacobo de Schydlo
nyecz Thezaurario Regni nostri sincere no-
bis dilecto committendas duximus, commit-
timusque presentibus. Ut autem eiusdem cu-
sio fieret continuareturque absque meti
futuri erroris ac iactura reipublice, sic
statuimus, quod magnifici Petrus Kmitha
de Wyszwycze Cracouiensis et thasorchalcus
Regni nostri et Andreas de Schamothuli
Posnaniensis Palatini singulis quatuor
temporibus anni cuiuslibet Cracouiam de-
scendant monetam ipsam probaturi, ubi
vero aliquis eorum legitimo et vero im-
pedimento detentus venire non posset, ille
loco sui mittet ad id idoneum virum
probum et fiet probacio ad minus in pre-
sencia trium palatinorum predictorum et
in presencia duorum ciuium Cracouiensium
videlicet famosorum Casper bar et Lay-
freth, quibus palatinis ciuilibet eorum de
pecuniis monete eiusdem noue per cen-
tum marcas ducatos Decernimus et vol-
uendas constituimus, ut scilicet pro singu-

his anni quatuor temporibus, dum probis in
tenderent, per viginti quinque marcas qui
libet eorum ad racionem earum centum mar
carum predictarum percipiat; sicque faciendo
monete noue fieret approbacio, ipsa tamen
non prius in vulgum porietur (sic), donec
ipsi palatini eam approbauerint. Qui qui
dem Henricus suprascriptus monete ma
gister conflabit argentum cum cupro sic
ut statuimus, prouidereque curabit, ne
nos aut respublica fraudaremus in pri
mo, quod ubi compertum foret, et aliter
quam institutum est inuentum esset, ma
gister monete predictus tenebitur sua im
pensa iterum conflare monetam vicia
tam et ex eadem materia bonam mo
netam et iustam cudere secundum for
dus et modum suprascriptum. Cum au
tem approbabitur moneta per eos, qui
suprascripti sunt, deputatos probatores,
hunc demum ipse Iacobus regni nostri
Thesaurarius probatam monetam nume
rabit et ad seruandum recipiet. Idem
eciam Thesaurarius argentum similiter
per magistrum cussionis predictum proba
tum (S)oluet, pro cuius Thesaurarii no
stri salario tantum assignamus ex eis
dem pecuniis monete noue per ipsum Ia
cobum tollendum, quantum alii Regni no

stri Thesaurarii predecessores sui etc. nouis
monetarum cussionibus tollere, habere,
perciperequę consueuerunt, quod in rege
stris Thesauri nostri videndum erit, qui
Thesaurarius de eodem suo solario mota
rios duos, prout per antecessores in offi
cio monetario teneri consueuerunt, pro
uidebit, solariabitque, residuum pro sua
prouisione recepturus. Ulti caisu expo-
te examinatur aut probatur essemus
specialius monete eiusdem fondus, va
lorem et iusticiam, hunc non aliter pro
bas facturi sumus, quam in aliis regnis
aliisque monetis extraneis probe fieri con
sueuerunt iuxta consuetudines et consti
tuciones artis huius in probis solitis ob
seruari, nullam inuencionem nouam et
excogitatam contra Thesaurarium et
Magistrum predictos nostros probis admis
suri. Quam monete cussionem continuatu
ri sumus ad unius anni decursum, eo
que decurso tamdiu, quamdiu cum con
siliariis regni nostri decreuerimus, pro
nostra et reipublice necessitatibus cuien
dam necessario. Harum quibus sigillum
secreti nostri presentibus est subappensum
testimonio literarum. Datum in Nuua
Ciuitate Corczyn feria secunda proxima

post octauas Corporis Christi, Anno eius„
dem millesimo quingentesimo secundo, re„
gni vero nostri primo.

Relacio Venerabilis Johannis de
Lasco Supremi Regie Maiestatis
Secretarij.

№ 18.

1502. (12/6) ~~Ex Lib. Mem. Regni~~
~~Sub Lit. L fol. 10~~

Alexander &c. Significamus etc. Quia„
dum in Nouo Ciuitatis Conuencione nu„
per agitata decreuimus monetam fore
cudendam nouam mediorum grosso„
rum sicut in literis decreti nostri ha„
bentibus Magnifico Jacobo de Schidlowyecz Regni
nostri Thesaurario datis descriptus va„
lor et pondus continentur, hic tandem
quoniam non designaueramus summam
salarii per ipsum Jacobum Thesaura„
rium recipiendi, idcirco ut ipse Jaco„
bus diligencius superintendat cussioni„
monete illi, vtque residendo perseueret
in illo nostro et reipublice seruicio, de„
creuimus de speciali deliberacione et
sciencia nostris prefato Jacobo salaria
annua et septimanalia, que predecesso„
res sui videlicet Thesaurarii regni
nostri eorum (sic) cussionis monete habe„

x)

re percipereque consueuerunt, sibi de
pecuniis monete noue proximis diebus fu-
turis iper eum in publica Cracouiensi mo-
neta cudende, pdios de erario eius-
dem monete noue iuxta regestra olim
predecessorum suorum Thesaurariorum re-
gni nostri habenda et percipienda deli-
mus, assignauimus et deputauimus, de-
musque, assignamus et deputamus pre-
sentibus. De quibus quidquid ad ratio-
nem salariorum eorundem suorum de
monetis predictis nostris perceperit, de
eo quittamus cum presentibus. Harum
quibus sigillum etc. Datum in Lublin
dominico die ante Anthonii, anno dñi
lesimo quingentesimo secundo.

Relacio Venerabilis Johannis
de Lasko supremi R. dñis
Secretarii.

1502. №14. ~~Ex arch. Mch. Regni~~

Regacio dominorum Polonorum in con-
uencione Colensi per dominum Bocho
kuyczky coram Regia Maiestate in
hinsko dicta.x)

~~(Między różnemi artykułami znajduje się kedyż~~
~~niżej następujący o monecie:)~~

§. 10. Item quod moneta cudatur eo lamen modo
et conditione ac sub tali valore, quo fuit
decreta in ultima conuencione generali Pio-

x) Wypisujemy tu tylko ustęp dotyczący monety.

(1501)

cvienſi tempore olim Sereniſſimi domini Johannis Alberti regis, ſed quoad unum tantum annum cudatur, infra quod tem, pus ipſa R. M. indicet conventionem gene, ralem, in qua pleinde de eadem moneta ulteriuſ cudenda declarari et conſtitui debebit. —

Reſponſum ad legacionem Colenſem domini Bochotnyczki per illum Regiam datum per dnum Sgedlyczky: Ad monetam ſupra reſponſum eſt in legacione de duobus thalleris a domino caſtellano Cracouienſi et de argento in pre, torio Cracouienſi, qualitercunque eam domini decreuerunt, M. R. ratum habet.

1502. № 11 Ex Arch. Mstr. Regn.

Conclusiones et decreta dominorum in conuentu publico Cracouienſi poſt coronacionem felicem Sereniſſi, mi Alexandri Regis: x)

(deinde aliis articulis ſequentibus)

§. Item de moneta cudenda et quod cuſ, rentur in latis grossis, et quod grossi viginti ſierent pro Hungarie ducato.

§. Item quod componerentur marca argenti puri habens viginti sex lotos puros cum viginti lotis cupri, et quod eciam (de) Vmarca ſic compoſita ſierent in ſumma grossi

x) Podajemy tu tylko te artykuły, które dotyczą wydania nowej monety.

Centum quadraginta, qui computeti per viginti pro ducato, faccent septem ducatos, et quibus iterum conflatis reperiri posset marca argenti qualitatis predicte.

§. Item quod ex mille marcis argenti furi lucrarentur R. ch. mille quingentos flore nos, reliquum quod superesset convertere lur in meliorationem monete.

§. Item quilibet grossus predictus valebit tres medios grossos prioris monete.

§. Item deputati sunt domini ad revi denclam monetam et probandum sin quis quatuor temporibus: palatinus Cra couiensis et palatinus Poznaniensis, et quod singulis quatuor temporibus decen derent in Cracouiam et probarent dili genter, ubi vero aliquis eorum venire non posset, legitimo et vero impedi mento detentus, mittet vice sua aliquem idoneum et fiet probacio ad minimum in presencia trium dominorum.

§. Item quod adiungerentur eis duo cives et consules Cracouienses: Caspar bar et Lanfryt.

§. Item salaria dominorum erunt: pala linus Cracouiensis pacti proprior est des centus per singula quatuor tempora mar

ce viginti quinque, solidum vero Posna,
nensi marce quinquaginta.

§. Item Vicethesaurarius regni argentum
probatum solvet et pecuniam similiter
probatam et marcatam ad consuetum,
cum recipiet et dispensabit ad manda,
tum Regie Maiestatis V.ri pro gracia eius,
dem salarizabitur.

§. Magister vero monete debet confundere
argentum cum cupro sicut supra dic,
tum est et fraudare, ne R. th. vel
Respublica fraudaretur eciam in mini,
mo preter constitucionem predictam,
et si quid abest sicut esset comperium,
quam constitutum est, extunc magister
monete sua impensa complabit mone,
tam viciatam et recudet ex eadem
materia secundum modum et pondus
institutum hactenus et iustum, proviso,
quod exinde nullum dampnum R. th.
acciperet. —

1502. (29/4) № 15. Act. 17 f. 350.

Alexander etc. Recognoscimus et fate,
mur, quia famato Henrico Slakier ciui no,
stro Cracouiensi fideli dilecto tenemur et su,
mus obligati racione certi, iusti et veri de,
biti septingentas quinquaginta quatuor mar,

cas pecuniarum numeri et mone„
te Polonicalis; quod quidem de„
bitum sibi reformare eundemque
de predicto debito reddere cercio rem
volentes, eiusdem quoque debiti fore perso„
lucionem effectualem, integram ac totalem
facere cupientes, volumus, promittimus et
policemur eidem Henrico Slakier et suis
legitimis successoribus infra unius spacium
anni totum illud debitum solvere et solu„
mus de fabrica seu cussione moneke no„
stre prefactam debiti solucionem facien„
do hoc modo, quod quilibet quartali an„
ni idem Slakier seu ipsius legitimi succes„
sores de fabrica seu cussione moneke no„
stre ad cameram nostram ad racionem pre„
facti debiti percipiet et in effectum levabit
per centum octuaginta octo cum media
marca pecuniarum, secundo quartali an„
ni tantumdem, tercio similiter et quarto
anni quartali residuum similiter, hoc est
usque ad percepcionem totalis summe
prefatarum septingentarum quinquagin„
ta quatuor marcarum. Si vero, ut tan„
tocius perciperet huius debiti solucionem,
daret ipse Slakier pro cudenda moneta
tantum de argento suo, quam de lucro
istius argenti nobis pertinentium possit

quanto celerius per manus Thesaurarii
hujus regni nostri moderni et pro
tempore existentis committimus et habere
volentes mandamus, quatinus prefatum
debitum de moneta prenominata nostre
camere quolibet quartali prefati anni
duntaxat per centum octuaginta octo
cum media marcas ipsi Henrico Sla-
kier vel suis successoribus legitimis des-
persolvas realiter et cum effectu atque
de persolucionem totalem prefati debiti
sephingentarum quinquaginta quatuor mar-
carum recognicionis ab eo recipiende, qui-
bus exsolutis prefatas literas nostras
hujus inscripcionem debiti in se continen-
tes ab eo recipere et tollere debeas et ke-
neris. Quod si vero fabrica monete
nostre pro hac vice non procederet,
extunc nihilominus nos predicto Henrico
Slakier vel suis legitimis similiter suc-
cessoribus pro temporibus et quartalibus
anni similiter designatis solucionem
prefatarum quinquaginta quatuor mar-
carum ordine simili dare ac solvere

„ promittimus et pollicemur in verbo nro „ thro regio. Harum etc. Datum Cracouie feria sexta ante festum sanctorum Philippi et Iacobi Anno domini 1502. –

~~1502. (13/5)~~ N 16 ~~Arch. 17 f. 361.~~

Alexander etc. Significamus tenore presencium etc. quia ad vota et peticio„nes Illustrissimi Principis domini Sigis„mundi etc. germani nostri carissimi et non minus respectum habentes singula„rem ad fidelitatem et industriam famati Casper bar Ciuis nostri Cracouiensis fide„lis dilecti, ad id quoque, quia in domo sua ..... x) quam Cracouie possidet quamque inhabitat et in ea charissimus ipse frater noster per ..... hospita„litatis substrinciones constituerit erexerit„ que pro monetarum publica cussione opportunas .....! x) quem admodum se„renissimi olim genitor et germanus noster Polonie Reges predecessores nostri mone„tarum cussiones in domo eadem sua constituerant, sic nos. quoties cumque ea habuerimus monetas Cracouie cudere„das, exnunc eciam dominum predictum Casper bar, quam ipse nunc inhabitat Cracouie, ad cussionem publicam mone„

x) wyrazy wydarte.

karum nostrarum eligendam, designandam, deputandam et priuilegiandam duximus, eligimusque, designamus, deputamus et priuilegiamus eam decernendo volentes et super id presens priuilegium concedendum nostrum quam in nullis aliis plurimis ciuitatis eiusdem nostre Cracouiensis, quam in sua predicta poterint debeantque ciuli monete nostre, quo quidem decretum et presens priuilegium nostrum decernimus ad tempora vite eius dem Casper (bar) ac honeste ..... xx) Consortis suc legitime duraturum. Quocirca vobis Magnifico et circumspectis Jaco bo de Schidlowiecz prudentie pro tempore quam et in futurum existentibus Thesau rariis Regni nostri eiusque et eorum no karius, factoribus et substitutis ad mone karum cussiones nunc et in futurum de putandis committimus mandantes, quatinus monetas nostras, dum eas Cracouie cudendas duxerimus decernendumque, non alibi quam in domo Casper bar predicti cudere sibique ac morem obeun di predicte uxori sue racione domus predicte interim dum cussio monete unquam fuerit Cracouie salaria sue pro septima paribus ratis sue annuatim summarie

xx) puste miejce woryginale.

sic ut tempore olim magnifici Petri de
Czirozwanki Castellani Sandecensis et II
Thesaurarii Regni nostri dare solui
que consueuerant, dare soluereque de
beatis et hec ipsa salaria debis et exsol
uatis ad racionem monetarum nostra
rum. Quod quidem decretum nostrum
presensque priuilegium decernimus ad
tempora vite eiusdem Casper (bar) et
---------- consortis sue valiturum ac
duraturum tenore presencium mediante.
Harum x. Datum Sandomirie feria VI
proxima ante Pentecostes Anno Domini
Millesimo quingentesimo secundo, Regni
vero nostri primo. -

Nr 19.

1504. (18/1)

140

Mehr. 20 f. 157 2

Alexander etc. Significamus tenore presencium quibus expedit universis, quia nos una cum prelatis spiritualibus et secu„
laribus nobis in presenciarum hic assiden„
tibus racionem et computum facientes cum
magnifico Jacobo Schidlowieczki Regni no„
stri Thesaurario de monetis per eum tem„
pore felicis nostri regiminis Cracovie ad„
ministratis et cussis, incipiendo racio„
nem a festo sancti Francisci anni dom„
mi millesimi quingentesimi secundi us„
que ad festum trium Regum anni videlicet
millesimi quingentesimi quarti, inclusa hac
ipsa die sanctorum Trium Regum, positis
et computatis in racionem summis argenti
cupri, perdicionibus in infusione, cussione
et dealbacione puro argento, pagamentis
super excrescenciis summis ex moneta ad
eum data, argento quibus libet vicibus emp
to, floreis in puro ex cuppa habitis, tem„
ex omnibus perceptis pro incepcione offi„
cine a quibuscunque receptis, tem summis
pro argento expositis, tem eciam expositis
super £ Carbones solaria inclusis sola„
rus palatinorum et structura domus mone„

tarii, aliisque omnibus positis, ponendis, defalcatis, defalcandis, computatisque summis perceptorum cum summis distributorum comperimus Iacobum ipsum omnia et singula officia et moneta predicte, atque alia hic per nos expressa et non expressa in administracione monetarie monete, atque nostre probe, fidele et diligenter iuxta qualitatem et quantitatem ad cussionem monete per nos et universos Regni nostri consiliarios decretum fecisse nobis quoque et reipublice satisfecisse et propterea nos Iacobum ipsum et successores suos de consilio Consiliariorum nostrorum spiritualium et secularium hic nobis in presencia residencium de his omnibus et aliis, que ad perpetuam eius quitacionem ponenda forent, quo forsasse hic per nos sunt vel expressa vel non expressa, Iacobum ipsum vel successores suos quitamus in perpetuum tenore presencium mediante. Harum quibus sigillum nostrum presentibus est ~~est~~ subappensum testimonio literarum. Datum Cracovie feria quinta post octavas Epiphaniarum Anno domini 1504, regni nostri tercio.-

~~1504. (13/11)~~ N° 20. ~~Liber. 19 f. 178.~~

Anno Domini 1504 feria 4 post festum sancti Martini proxima Regia Ma„iestas mandauit et commisit magnifico Iacobo de Schidlowiecz Thesaurario Regni Polonie recipere centum et viginti marcas argenti a famoso Johanne Hanmusch ci„ui*s* Regie maiestatis ad monetariam et soluit sibi illud sicut et alii soluuntur eo pre„cio et excudi de eodem pecuniam. Lucrum vero ex eodem argento proueniens sibi debet extradi ad racionem seruicii sui. ~~sic forma Cancellarie solita.~~

~~1504. (15/11)~~ N° 21. ~~Liber. 19 f. 178.~~

Alexander dei gracia Rex Polonie, magnus dux Lithuanie, Russie, Prussie „que etc. dominus et heres, Significamus teno„re presencium, quibus expedit universis et sin„gulis presentes ~~et~~ literas inspecturis seu lecturis, Quia septingentas octuaginta quin„que marcas argenti cum grossis viginti, quas magnificus Petrus de Chirow Pala„tinus Lancicicensis Nobis ex mandato ab Il„lustri Anna Ducissa Mazouie attulit, ma„gnifico Iacobo de Schydlowiecz Thesaurario Regni nostri ad excudendum in monetam dedimus. Quoniam tamen certa vasa inter

~

illud argentum decurata fuere, fre-
fatus Thesaurarius utilitatem nobis exu-
gens procurauit argentum ab auro separari,
sic quod ipsa separacione boni auri va-
lentis sexcentos et quatuordecim florenos
ad nostram utilitatem ampliauit et ad-
auxit, fecitque eadem accione argenti in
summa marcas octingentas quinquagin-
ta et quatuor cum tribus lotis et tribus
quintis, illudque totum argentum suprascrip-
tum in Monetaria nostra de nostro man-
dato in moneta laborauit et excudit,
de quo quidem argento ipsum presentibus
quittamus. Quibus in testimonium sigillum
nostrum est subappensum. Datum Craco-
uie feria 6ª post festum sancti Marci
ni proxima, anno Domini 1504, Regni
vero nostri anno 3º.

Relacio Venerabilis Mathie de Drzewicza
Regni Polonie Vicecancellarii. -

1505 · (2/10) Mcr. 21 f. 309 b

142

Alexander dei gracia Rex Polonie magnus dux Lithuanie etc. Signi„ficamus etc. Quia vtilitatem nobis et Reipublice Regni nostri ex monetaria nostra vberiorem facere cupientes, cum Genc„roso et famoso Johanne Thurzo et Johan„ne Bonar Consulibus Cracouiensibus fide„libus nobis dilectis pro argento nobis ad monetariam nostram per eos vendo cum consilio consiliariorum nostrorum taliter contraximus, Quod ipse Johannes Thurzo et Johannes Bonar vicies millia marcarum argenti in quamlibet marcam quindecim lotos argenti computando nobis alias in manus Magnifici Jacobi de Sidlowicz Thesaurarii Regni nostri incipiendo iam a festo sancti Galli anni presentis singulis septimanis ducentas marcas argenti dare in effectu teneantur, dabunt tandiu, quousque prefata vicies millia marcarum ar„genti ad monetariam nostram extradita fuerint totaliter et complete. Que quidem vicies millia marcarum argenti, marcam quamlibet per quinque florenos auri boni et iusti ponderis aut per quinque florenos in mediis grossis, quemlibet florenum per triginta sex grossos computando soluendis

aliis ipse Thesaurarius prefatis locicens,
quicens II ei argentum modo ut premissum
est dabunt, ipsius solucionem absque qua
uis dilacione et negligencia taliter ut pre-
mittitur facere debebit et tenebitur. Et
quia quilibet marca argenti ad monetam
nostram dandi nomini quinde-
cim lotos continere debeat, itaque si ali-
qua marca argenti plus quindecim lotos
continebit, hunc id quod superabit et
probator noster Cracouiensis iuratus re-
cognouerit, Nos ipsis Johanni Thurzo et
Johanni Bonar obligamus solucuros; si
vero minus quam quindecim lotos aliqua
marca argenti continebit, hunc id quod
defecerit ipsi apponere tenebuntur et supple-
re, aut eis in solucione faciencia defalca-
bitur. Preterea prefatos Johannem Thurzo
et Johannem Bonar in dicto octo millium
marcarum argento indempnes reddere cu-
pientes, inscribimus et obligamus presenti-
bus literis nostris cuppharium nostrum
Cracouiensem modernum aliosque omnes
pro tempore existentes cuppharios Cracouien-
ses, quia eis decem millia florenorum
Hungaricalium in auro citra vel ultra
ex cuppis nostris Cracouiensibus dare tene-
buntur et debebunt; ipsique (s) Johannes

Thurzo et Johannes Bonar pro unoquoque
floreno Hungaricali in auro Cupparioque
nostro per triginta sex grossos dare et
solvere teneantur. Volentes autem prefa-
tos Johannem Thurzo et Johannem Bo-
nar Consules nostros Cracovienses pro
hac benivolencia et affectu, quibus no-
bis et reipublice regni nostri officiose
obsecundari studuerunt condignis nostrarum
graciarum prosequii favoribus eosdemque
reddere consolatos, ipsis de gracia nostra
speciali et consensu consiliariorum nostro-
rum mille ducentas marcas argenti ipso-
rum proprii in monetaria eadem nostra
excudendas indulsimus et dedimus, indul-
gemusque et damus tenore presencium me-
diante, quod excussum ipsorum argentum
una cum lucro lotali prefati Johannes
Thurzo et Johannes Bonar tollent pro ipso-
rum commodo privato et percipient. Pro
tanto vobis magnifico et Generoso Jacobo de
Sidlowiecz Regni nostri Thesaurario et Jo-
hanni Jordan de Zaulyczyn Castellano
Bricensi et Cuppario Cracoviensi presentem Con-
tractum nostrum innotescimus manda-
musque habere volentes, quatenus contrac-
tum eundem nostrum teneri et observare
et ei satisfacere debeatur, tu Jacobe de

Sidlowicz Thesaŭrarie ab ipsis Johanne Thŭr-
zo et Johanne Bonar Consŭlibŭs Cracoŭien-
sibŭs argentŭm recepturŭs solŭcionemque eis
alŭsque omnium (sic) negligencia impensŭ-
rŭs, ŭt vero zupparie de ipsis decem chill-
bŭs florenorŭm in puro citra vel ultra
responsurŭs illis pro monetis sibi per con-
sules predictos modo suprascripto solŭen-
dis, que omnia premissa et contractŭs
predictŭs nos tenere volumŭs et promitti-
mŭs per vos quoque Thesaŭrarium et
Zupparium teneri et observari decreui-
mŭs et in horum robur et testimonium
sigillum nostrum est presentibŭs subap-
pensum. Datum in Proszewicze feria
quinta proxima post festum sancti ihi-
chacii Anno Domini chillesimo quingen-
tesimo quinto. -

(9/6) 1505. Act. Lit. 191 b
f. 394.

U wilnie Unia 9 Den Iulÿ Ind 2.
Pan Litawor Chrebtowicz charszalok
Namestnik Nowhorodski i Stonimski ry"
dał Hospodara Ieho Milosty Welikomu
Kniaziu liczbu z dwiecy prybytku za
czołyny chody szest desiat łysiaczey
zołotych i łysiacza zołotych ij dewiet
sot zołotych y dwadcat zołotych, a zo"
łoty po dwadcati hroszey y po dwa
hroszy. A za serebro, y za robołu, y
za med, y za wsi reczy, szto k dwu"
cy prystuchajut, wyszło 50 łysiacz
kop ij szest łysiacz kop y 40 kop y
kopa y 26 hroszey. A dikoho serebra
do dwiecy prysztło 20 łysiacz hrywien
y 4 łysiaczy hrywien y 6 sot hrywien
y 50 hrywien y dwa hrywien y dwa
zhotcy. -

56040
60
3362426

6120
22
12384
12384
136224 0

(K. 24)

145

1506. Metr. Lit. 194 f. 167.

Zygimont Bożeju chiłostiu welikij kniaź
Czynim znamenito sim naszym listom, szto
pervo seho z poručenia Brata Waszoho Szcza"
stnoje pamiati Alexandra Korolia i welikoho
Kniazia Teho chiłosti Kniaź chichayło Luo"
wicz Hliński chinčii i woiski w swojej spra"
wie miet poczowšzy od Trodyckta czekwerłoho
chesiacza Dekabra Szostoho dnia aż do Tr"
dyckta Dewiatoho na desiat dnia i powedił
nam Kniaź chichayło, szłoż zo wsich in"
nych let liczbu dochodu i rozchodu do chy"
ny Teho chiłosti sprawnie wypłat, kotorejże
ostanoczny rachunek z Kniaziem chichay"
łom uczynen Trodyckta Dewiatoho chesiaca
Čišia Piatohonadcat dnia každè i listy
wyznanyje korola Teho chiłosti z podpisom
ruki Teho chiłosti pokazujut, a posle licz"
by ostanocznoje w chyncy woski zawie"
dat poczoł ot chesiaca Čišia Piatohonad"
cat dnia do kohoż Trodyckta aż do żywo"
ta y po żyrolie korola Teho chiłosti, eto"
ho jesmo liczbu u nicho wziali prybytku
z chyncy y ot woskow dwiesty siaczy kop
i kopka kop i piatodesiat kop hroszey,
a sukna siem poławow Lunskich a szest
poławow Nowohonskich, a kowszy sre"
brenyje a wosmnadcat hrywen serebra,

a trzy kareli srebrnych pozwolczymy-
mych y my jemu na to dali
śmy nasz list wyznany a przykom by-
li Panowie Rada nasza Kniaź wwy-
lech Biskup wileński, a Pan wileński
Kniaź Alexandro Kiśiewicz, a Wojewoda
Trocki Pan Mikołaj Mikołajewicz, a
Marszałek ziemski Starosta Hrodeński
Pan Jan Kiśiewicz, a Pan Trocki Staro-
sta Żmoyński Pan Stanisław Jano-
wicz a Marszałek Sekretar Nasz Pan
Iwan Sapieha, a na kwerdość tego
pieczat naszu kazali jesmo przywiesić
k ~~temu~~ semu naszemu listu. Pisan w Ho-
rodnie w Lecie 7015, miesiąca Decem-
bria 8 Den Indykt 10. -

1. [Druk Rozpr. Hist.-Fil. A.U. v. 1878. t. 9, s. 284–304.]

Objaśnienie tablic. (pismem kursywnem)

Tablica I. (garmontem)

{wersalik. albo kapitalik.

1. S. G. Majestat królewski na tronie z berłem w prawej, (wersalik) hurgiś jabłkiem w lewej ręce. Napis w otoku:

WLADISLAVS ◦ D'I ◦ G ◦ REX

S. O. Św. Stanisław w stroju biskupim z pastoratem w lewej, prawą ręką wzwyż wzniesioną do błogosławieństwa. W otoku napis:

S'◦ STANISLAVS ◦ POLE

~~B~~. Floren złoty króla Władysława Łokietka, ~~znajdu-~~ ~~jący się w posiadaniu śp. Ignacya Niedzielskiego w Ma-~~ ~~dziejowicach w Galicyi~~ bity po r. 1320.[x])

x) Stopień rzadkości monet i zbiory w których się mają, rzadsze monety przechowują, oznaczone są przy końcu niniejszej rozprawy w osobnym dodatku.

2. S. G. Hełm książęcy z przyłbicą, pióropuszem pawim o pięciu piórach. W otoku w obwódce pereł kowej kwiaty róży o trzech i pięciu listkach powtarzają się naprzemian.

S. O. W tarczy herb kujawski, t. j. pół orła i lew grzbietami do siebie zwrócone, wspólną jednę korona. W otoku w pereł kowej obwódce tak jak na S. G. kwiatki róży.

~~B~~. Półgrosz Władysława Łokietka bity przed r. 1320 a prawdopodobnie nawet przed r. 1315 na stopę krakowską, t. j. po 2 na grosz, a 96 na grzywnę rachuby krakowskiej. ~~Znajduje się w zbiorach hr. Ordy~~ ~~nata Tomasza Zamoyskiego w Warszawie.~~ (Str. 29)

3. S. G. Korona o trzech liljach. W pereł kowej obwódce w otoku napis:

✝ M ◦ R ◦ PO ◦ WLA

S. O. Herb kujawski, t. j. pół orła i lew grzbietami do siebie zwrócone, jedną koroną nakryte. Napisu nie ma.

~~B~~. Denar króla Władysława Łokietka bity na wagę kujawską po 20 na grosz, a 720 na grzywnę wagi kujawskiej. ~~Znajduje się w zbiorach hr. Ordynata Tomasza Zamoyskiego w Warszawie (str.~~

4. S. G. Hełm książęcy z pióropuszem o pięciu piórach. W otoku napis ~~uszkodzony~~ w obwódce pereł kowej:

X . . . EGIS R.

S. O. Orzeł piastowski z koroną na głowie w lewą zwrócony stronę. W otoku napis uszkodzony:

X WLA . . . . E

~~B~~. Denar króla Władysława Łokietka bity według stopy krakowskiej po 12 na grosz, a 576 na grzywnę rachuby krakowskiej. ~~Znajduje się w zbiorach rodowych hr. Józefa Tarnowskiego w Krakowie (str.~~

5. S. G. Głowa ukoronowana w lewą stronę zwrócona. Wokoło napis w pierścieniowej obwódce:

✝ WLADISLAVS R·

O. Orzeł piastowski z koroną na głowie w prawą zwróconą stronę. Wokoło napis w pierścieniowej obwódce:

✝ EX .. POLONIE ..

~~B~~. Denar króla Władysława Łokietka bity w ogólności jego panowania wedle stopy: 16 na grosz, a 768 na grzywnę rachuby krakowskiej. ~~Znajduje się w zbiorach~~

6. S. G. Majestat królewski na tronie z jabłkiem w prawej, berłem w lewej ręce. Po bokach tronu litery F R. Wokoło w obwódce pierścieniowej napis:

✝ MONETA KASIMIRI

O. Orzeł piastowski z koroną na głowie, w prawą zwróconą stronę. Wokoło napis w obwódce pierścieniowej:

✝ REGIS POLONIE

~~B~~. Półgrosz króla Kazimierza Wielkiego bity na początku jego panowania wedle stopy: 2 na grosz, 96 na grzywnę liczby krakowskiej. ~~Znajduje się w zbiorze hr. ord. Zamoyskiego w Warszawie~~.

7. S. G. W obwódce z czterech linii splecionej, litera K nakryta koroną. Po bokach tej litery po trzy kó[oo]leczka, pod literą jedno kółeczko. Wokoło napis:

✝ REGIS ◦ POLONIE ◦ K ◦

O. Lew wspinający się na dwóch łapach, w prawą zwróconą stronę. Wokoło w obwódce pierścieniowej napis:

✝ MONETA ◦ DOI ◦ RVCZIE ◦ K ◦

~~B~~. Półgrosz ruski króla Kazimierza Wielkiego bity w krótce po roku 1340 wedle stopy: 2 na grosz, 96 na grzywnę rachuby krakowskiej. ~~Znajduje się w różnych zbiorach~~.

8. S. G. Korona o trzech liliach. W przestrzeniach między lilijami krzyżyki. Nad środkową lilją kółeczko ~~które~~ ~~by~~ wyobrażające jakoby osadzony drogi kamień. Wokoło w obwódkach pierścieniowych napis dwuwierszowy:

✝ KAZIMIRVS ◦ PRIMVS

✝ DEI ◦ GRACIA ↓ REX ◦ POLONIE

O. Orzeł piastowski z koroną na głowie w prawą

zwróconym stronę. W otoku w poprzedniej obwódce napis:

✠ GROSSI ↓ CRACOVIENSSES

Gr. Grosz szeroki króla Kazimirza Wielkiego bity około r. 1338 wedle stopy krakowskiej po 48 na grzywnę krakowską około r. 1338. Grosze szerokie Kazimirza Wielkiego bite w Krakowie z napisem: Fragentes, o jakich Czacki wspomina, lub takie które na stronie odwrotnej napis: gross. l: cracoviensses nosiły, nie istnieją, o czem nas także upewnił ś. p. Karol Beyer. Niepraworpodobieństwo istnienia takich groszy już na pierwszy rzut oka wypada. W wiekach średnich monetę biło uważano tylko jako część pewnej wagi, n. p. grzywny, funta i t. p. nazwa mięc monety zostawała w ścisłym z tąż wagą związku. Grosz praski oznaczał, że był bity wedle na wagę grzywny praskiej, grosz krakowski, że był bity na wagę grzywny krakowskiej. Oznaczenie mięc szerokiego grosza krakowskiego nazwą gross Fragensis nie dałoby oznaczałoby innego tłumaczenia, jak że jest bity na wagę grzywny praskiej bity. Otóż niebyło nic sprzyjającego zdania, iżby grzywna praska była u nas wiadomem przy użyciu, a tem mniej iżby ją Kazimirz Wielki wprowadzał, ale po więcej grosze prag., że kiedy grosze praskie tak ulubionemi się u nas w obiegu stały, to je zaraz z grzywny krakowskiej porównano i oznaczono ilością w jakiej się liczyć mają na grzywnę krakowską.

Napis: gross. l: cracoviensses jest znanym niemożebny z powodu niezwykłego wtedy sposobu skrócenia, mającym swe stałe w abrewiacyjach prawidła. Tem bardziej zaś razi skrócenie wyrazu „lati" na jedną tylko literę l., gdy ten wyraz [illegible] się na groszach praskich, wedle których wzoru grosz krakowski był bity, byłby na groszu krakowskim ważnym dowodzie, a więc nie byłby położony w dro jednego skrótem skrócenia, dozwalającem takie inne tłumaczenia, n. p. legales lub l. p. ten bardziej gdy skracając zaraz następny wyraz Cracovienses 2 wielka litery można było z łatwością uczynić dwa miejsca na zamieszczenie całego wyrazu lati. z następującą zaraz skrótką (✝) mogła w niewyraźnym egzemplarzu wybuczyć podobieństwo litery I.

S. G.

Majestat królewski na tronie z berłem w lewej, jabłkiem w prawej. Po bokach dwa listki koniczyny. W otoku w obwódce przetłumaczonej napis:

✠ MONETA ⁘ KAZIMIRI

Zdaje się że końcowa litera I wyrazu „grossi" w położeniu

S. O. Orzeł piastowski z koroną na głowie w prawą stronę zwrócony. Wokoło napis w perłowej obwódce:

✠ REGIS : POLONIE : K :

10. S. G. Tak w poprzedniego numeru, jeno że po bokach majestatu królewskiego miasto listków koniczyny po krzyż kółeczka ∘∘. Wokoło napis:

✠ MONETA : KAZIMIR

S. O. Takaż jak w numeru poprzedniego. Napis wokoło:

✠ : REGIS : POLONIE : K :

11. S. G. Tak w poprzednich dwóch numerów, jeno że po bokach majestatu znaki w kształcie herbu Nałęcz. Pęcka z jabłkiem złożona na piersiach. Krzesło koronne bardziej milczne. Wokoło napis:

✠ MONETA KAZIMIRI

S. O. Tak w poprzednich dwóch egzemplarzy, jeno że ramiona krzyżów orła zakończone są takiemi samemi jak na S. G. znakami w kształcie herbu Nałęcz. Wokoło napis:

✠ REGIS ↓ POLONIE ∘ K :

Półgrosze króla Kazimirza Wielkiego bite na mocy przywileju krakowskiej w ostatnich latach panowania tegoż króla, w mennicy krakowskiej tudzież w mennicy poznańskiej.

12. S. G. Głowa jakowowana. Wokoło w obwódce perełkowej napis:

✠ MONETA KAZIMIRI

S. O. Korona królewska z trzech lilijach. Wokoło napis:

✠ REGIS ∘ POLONIE . . K

~~R~~. Ćwierćgrosz króla Kazimirza Wielkiego bity w skutku jego panowania przed stopy 4 na grosz, 192 na grzywnę rachuby krakowskiej. ~~Znajduje się~~

Tablica II.

13. S. G. Głowa w koronie. Na szyji druga korona przewrotnie włożona. Wokoło napis:

✠ REX · POLONIE

S. O. Orzeł piastowski w koronie na głowie, w prawą stronę zwrócony. Wokoło napis:

✠ REX · POLONIE ·

14. S. G. Głowa w koronie. Wokoło napis:

~~✠~~ KAZIMIRVS ∘ P ∘

S. O. Orzeł piastowski jakowowany, w prawą zwrócony stronę. Wokoło napis:

REX ∘ POLONIE ∘

Denary króla Kazimirza Wielkiego bite wedle stopy: 16 na grosz, 768 na grzywnę krakowską.

15. S. G. W podwójnej obwódce z czterech łuków złożonej, litera S. Wokoło w obwódce pierścionowej napis:

✠ MONETA ↓ SEMOVITI

S. O. Orzeł piastowski bez korony na głowie. Ramiona skrzydeł zakończone znakami w kształcie herbu Nałęcz, jak na półgroszu króla Kazimirza W. typie N. 11. Wokoło napis w obwódce perłowej:

✠ DVCIS ↓ MAZOVIE (1341–1381)

B. Półgrosz Ziemowita III ks. mazowieckiego, bity prawdopodobnie na wadze grzywny krakowskiej: po 2 na grosz, 96 na grzywnę. ~~Znajdują się w skarbcach~~

16. S. G. Lew na dwóch łapach wspięty, zwrócony w stronę prawą. Wokoło napis w obwódce pierścionowej:

✠ MONETA ◦ RVSSIE

S. O. W obwódce podwójnej z czterech łuków złożonej, litera W; nad nią i po bokach po trzy kółka oo, u dołu jedno kółko. Wokoło napis:

✠ WLADISLAVS ◦ DVX

B. Półgrosz ruski Władysława ks. opolskiego, zapewne bity we Lwowie między r. 1372–1378, po 2 na grosz, 96 na grzywnę rachuby krakowskiej.

17. S. G. Lew na dwóch łapach wspięty, zwrócony w stronę prawą. Wokoło napis w obwódce pierścionowej:

✠ MONETA RVSSIE ⁘

S. O. W obwódce podwójnej z czterech łuków złożonej, litera L nakryta koroną. Po bokach litery po trzy kółeczka, u dołu jedno. Wokoło napis:

[oo] ✠ LODVICI ⁘ RVNGARIE

B. Półgrosz ruski króla Ludwika Andegaweńskiego, bity między r. 1378 a 1382 po 2 na grosz, 96 na grzywnę rachuby krakowskiej.

18–21. S. G. W tarczy herb Andegaweński. Na niektórych odmianach nad tarczą półmiesiąc lub kółeczko.

S. O. Orzeł piastowski w koronie na głowie w lewą zwrócony stronę. Na niektórych odmianach nad prawem skrzydłem orła kółeczko.

Denary polskie króla Ludwika Andegaweńskiego

skiego like po 16 na grosz, a po 768 na grzy„ wnę rachuby krakowskiej.

22, 23. S. G. W tarczy herb zadegaweński.
S. O. Dwa klucze w krzyż ukośny złożone, obró„ cone zębami do góry. Między zębami klúczy na jednej odmianie litera P, na drúgiej odmianie trzy punkta ∴

R. Denary miasta Poznania bite za fa„ nowania króla Ludwika (lub Królowej Jadwigi) wedle stopy kra„ kowskiej po 16 na grosz, po 768 na grzy„ wnę..

24. S. G. W tarczy herb andegawański - Nad tarczą litera H.
S. O. Orzeł piastowski w lewą stronę zwrócony. Nad głową jego trzy punkty, mające oznaczać koronę.

Denary polskie bite za Królowej Jadwigi wedle stopy: 16 na grosz, 768 na grzy„ wnę rachuby krakowskiej. x)

25. S. G. Orzeł jednogłowy bez korony w prawą stro„ nę zwrócony.
S. O. Dwa klucze w krzyż ukośny złożone, obró„ cone zębami do góry.

Denar miasta Poznania bity około r. 1410 wedle stopy: 16 na grosz, 768 na grzywnę rachuby krakowskiej.

26 – 32. S. G. W tarczy krzyż podwójny jagiellońs„ki. Na jednej odmianie jeden punkt nad tarczą, na drúgiej dwa punkty nad tarczą, na trze„ciej litera W nad tarczą, na czwartej litera W nad tarczą, po bokach tarczy punkty, na piątej odmianie litera W nad tarczą po bokach litery punkty, na szóstej odmia„nie litera W nad tarczą, dwa punkty pod dolnemi ramionami krzyża.
S. O. Orzeł piastowski w prawą zwrócony stronę. Nad głową zamiast korony trzy punk„ty.

Denary polskie bite przez Króla Wła„dysława Jagiełłę w mennicy krakow„skiej od r. 1389 do 1396, wedle sto„

x) Lehrberski w Wiadomościach nu„mizmatycznych przypisuje ten denar Królowi Ludwikowi, uważając literę nad tarczą herbową po stronie głównej położoną, za literę L, i do„wodząc innemi monetami, że w wie„kach średnich czasami literę L czasami także za kształtem litery majuskuły gotyckiej H pisano. Tak kolnicki zdanie że„ brawskiego co do takiego kształtu litery L także inne obce tre„ści dziwaczne skwierczącej monety to jednak z uwagi, że owa litera daleko częściej oznacza H jak L, niemniej że stopa mennicza po„ wyższych denarów dobe jest znacznie gorsza od stopy denarów NN. 18–21, nie„ wątpliwie Królowi Ludwikowi należących, przeto zupełnie za w tym względzie odrobnej jest tymże samym stemplem bity, co na najda„ wniejszych denarach Kr. Władysława Jagiełły (N. 26–32), przeto uzna„ litery za właściwe tymczasowe że denary Królowej Jadwigi.

fy fo 16 na grosz, 768 na grzywnę rachuby krakowskiej.

33–37. S. G. W tarczy krzyż podwójny jagielloński. Nad tarczą, litera W. Na niektórych odmianach pod dolnemi ramionami krzyża znaki mincerskie, mianowicie ~~fw~~ na jednej odmianie M P, na drugiej N, na trzeciej P, na czwartej A. Wokoło napis:

✠ MONE ◦ WLADISLAI

S. O. Orzeł jagielloński ~~w~~ z koroną, na głowie w prawą zwrócony stronę. W otoku napis w sprzeczowej obwódce:

✠ REGIS ◦ POLONIE

Kwartniki króla Władysława Jagiełły bite w mennicy krakowskiej od r. 1393 do 1403 średnio złoty 4 na grosz a 192 na grzywnę rachuby krakowskiej. Od r. 1396 rachowano jednak fo 6 kwartników na grosz a 288 na grzywnę rachuby krakowskiej.

38. # S. G. W tarczy otoczonej sprzeczową obwódką krzyż podwójny jagielloński. Nad tarczą litera W. S. O. W obwódce sprzeczkowej orzeł jagielloński bez korony w prawą zwrócony stronę.

Denar miasta Wschowy bity za panowania króla Władysława Jagiełły. x)

x) Obacz także odmianę tego denara na Tab. VII N. 115.

Tablica III.

39, 40. S. G. W tarczy krzyż podwójny jagielloński. Nad tarczą litera W, po bokach tarczy litery M P. Na drugiej odmianie między górnemi a dolnemi ramionami krzyża dwa kółeczka.

S. O. Orzeł jednogłowy bez korony w prawą stronę zwrócony. Na ~~jednej~~ drugiej odmianie orzeł trzyma kółeczko w dziobie.

Denary miasta Wschowy bite za panowania królów Władysława Jagiełły i ~~za~~ za panowania Kazimierza Jagiellończyka.

41–44. S. G. Korona o trzech liliach. W przeźroczach lilij krzyżyki lub też listki koniczyny.

S. O. Orzeł jagielloński w koronie na głowie w prawą zwrócony stronę.

Denary polskie króla Władysława Ja,

grety bite w mennicy krakowskiej: typy III 41, 42 w r. 1396 po 16 na grosz, 768 na grzywnę ra-
chuby krakowskiej, typy III 43, 44 w r. 1398 po
18 na grosz, 864 na grzywnę rachuby krakow-
skiej.

45, ~~46~~. S. G. Lew wspięty na dwóch łapach w prawą zwrócony stronę. W okolu w obwódce perełkowej napis:

Ŧ MONETA RVSSIE ○

S. O. Orzeł jednogłowy bez korony, ze spuszczonemi na dół piorami skrzydeł. Nad ramionami skrzydeł dwa półkola. W okolu napis:

Ŧ WLADISLAVS RE

46. S. G. Lew wspięty na dwóch łapach, w prawą zwrócony stronę. W okolu napis w obwódce perłowej:

Ŧ MONETA RVSSIE ⁘

S. O. Orzeł jagielloński w koronie na głowie, w le-
wą zwrócony stronę. Na szyji orła dwa piórka w
kształcie kresy. W okolu napis w obwódce perłowej:

Ŧ WLADISLAVS REX

Półgrosze czyli groszyki ruskie króla
Władysława Jagiełły bite w mennicy kra-
kowskiej około r. 1396 - 1398 po 2 na gro-
sz a 96 na grzywnę rachuby krakowskiej.

47 - 53. S. G. Korona o trzech lilijach, między lili-
jami w przełęczach nad dyjademem krzyżyki lub listki
kończyste. F W okolu w perełkowej obwódce napis:

Ŧ MONE * WLADISLAI ✠

S. O. Orzeł jagielloński w koronie na głowie
w prawą zwrócony stronę. W okolu w obwódce
perełkowej napis:

Ŧ REGIS * POLONIE ×)

Półgrosze polskie króla Władysława
Jagiełły bite w mennicy krakowskiej od
r. 1399 do 1404 po 2 na grosz a
96 na grzywnę rachuby krakowskiej.

F pod koroną cyfry mayc-
erskie, na jednym ~~odmiana~~
typie litera P, na drugim
N, na trzecim S, na czwar-
tym SA, na piątym AS,
na szóstym A, ~~na~~ siódmy
~~na~~ bez cyfry mincerskiej. /

Tablica IV.

54, 55. S. G. Korona o trzech lilijach. Na typie pier-
wszym brak krzyżyków w przełęczach między lili-
jami, na typie drugim są. W okolu napis w per-
łowej obwódce:

Ŧ MONE * WLADISLAI

~~×) W napisie tym czasem dodana~~

×) W napisach tych bywają małe odmiany.

I.

A. O. Orzeł jagiellońsk[i] w koronie na głowie w pra[wo] zwrócony stronę. Wokoło napis w perłowej obwódce:

✠ REGIS POLONIE

Półgrosze polskie króla Władysława Jagiełły wy[bi]jane w mennicy krakowskiej około r. 1404 r. 1405.

56–66. A. G. Korona o trzech lilijach. W przełęczach mię[dzy] lilijami listki koniczyny. Pod koroną znaki mincerskie: o, lub ✠, lub ✣, lub ✖, lub ǂ, lub W ǂ, lub F ǂ, lub ǂ F, a dwa bez znaków mincerskich. Wokoło w perełkowej obwódce napis:

✠ MONE ✣ WLADISLAI

A. O. Orzeł jagiellońsk[i] z koroną na głowie w prawo zwrócony stronę. Wokoło napis w perełko[wej] obwódce:

✠ REGIS ✣ POLONIE

Półgrosze polskie króla Władysława Jagie[łły] bite w mennicy krakowskiej między la[tami] 1406 a 1414, mianowicie typy IV, 56–61 między latami 1406 a 1410, zaś typy IV 62–66 między latami 1410 a 1414.

Tablica V.

67. A. G. Lew wspięty na tylnych łapach, w prawo stro[nę] zwrócony. Wokoło w perełkowej obwódce napis:

✠ MONETA ✱ LEMBVRG

A. O. Orzeł jednogłowy w koronie na głowie w pra[wo] zwrócony stronę. Wokoło w obwódce perłowej napis:

✠ WLADISLAVS ✱ REX

68. A. G. Tak jak numer poprzedniego. Wokoło napis: II

✠ MONETA ✣ LEMBVRD

A. O. Tak jak numer poprzedniego. Wokoło napis:

✠ WLADISLAI ✣ REGIS

69. A. G. Tak jak numer 67. Wokoło napis:

✱ ✠ MONETA ✱ LEMBVR

A. O. Tak jak numer 67. Wokoło napis:

✱ ✠ WLADISLAVS ✱ REX

Półgrosze różnie bite przez króla Władysława Jagiełłę ~~na~~ na wadze ~~wedle złotego~~ lwowskiej w mennicy lwowskiej ~~nie~~ przed rokiem 1414.

71-83. S. G. Korona o trzech liljach. W przelęczach między liljami krzyżyki lub listki koniczyny. Na niektórych odmianach tarczka pod koroną, lub między liljami korony u góry, lub brak tarczka po bokach korony albo między wierzchołkami lilj u góry, lub trzy tarczka, mianowicie dwa po bokach korony a jedno pod koroną, albo dwa między wierzchołkami lilj u góry a ~~jedno~~ trzecie pod koroną.

O. Orzeł jagielloński z koroną na głowie w prawą zwrócony stronę.

Denary polskie króla Władysława Jagiełły bite w mennicy krakowskiej między r. 1410 a 1414 po 18 na grosz, 864 na grzywnę rachuby krakowskiej.

84-86. S. G. Korona o trzech liljach. W przelęczach między liljami krzyżyki lub listki koniczyny. Na jednej odmianie (V, 86) brak dyjademu w koronie.

O. Orzeł jagielloński w koronie na głowie w prawą zwrócony stronę.

Denary Króla Władysława Jagiełły Władysława III bite w mennicy krakowskiej między latami 1431 a 1440 po 18 na grosz a 864 na grzywnę rachuby krakowskiej.

87. S. G. Korona o trzech liljach. W przelęczach między liljami listki koniczyny na podwójnych rozwidlonych szypułkach. ~~Wołoszo~~ Pod koroną cyfry mincerskie TM. Wołoszo napis w perłowej obwódce:

Ŧ REGIS : * : POLONIE : * : *

O. Orzeł jagielloński z koroną na głowie w prawą zwrócony stronę. Wołoszo napis w obwódce perłowej:

MONETA : KAZIMIRI : D : G

R. Półgrosz polski ~~Ŧ~~ króla Kazimierza Jagiellończyka bity w mennicy krakowskiej od r. 1456.

88. S. G. Korona o trzech liljach. W przelęczach między liljami listki koniczyny na rozwidlonych szypułkach. Pod koroną cyfry mincerskie MK. Wołoszo napis w obwódce perłowej:

Ŧ O. S. G. W przelęczach pomiędzy liljami listki koniczyny. Wołoszo napis:

Ŧ DVCIS o SEMOVITI

S. O. Orzeł jednogłowy w prawą zwrócony stronę. W obwódce perłowej napis:

Ŧ MONETA ✕ PLOCEN

Kwartnik Ziemowita IV książęcia mazowieckiego bity między r. 1379 a 1426.

✝ * REGIS * POLONIE ✝ *

S. O. Orzeł jagielloński w koronie na głowie w prawą zwrócony stronę. W otoku napis:

✝ MONETA ✝ KAZIMIRI

Półgrosz polski króla Kazimirza Jagiellończyka bity w mennicy krakowskiej około r. 1468 na wagę krakowską.

Tablica VI.

89–91. S. G. Korona o trzech liliach. W przetęczach jakoby ostrza strzałek.

S. O. Orzeł jagielloński w koronie na głowie w prawą zwrócony stronę.

Denary króla Kazimirza Jagiellończyka bite w mennicy krakowskiej w skutek uchwały tej, mii tęczyńskiego r. 1456 po 18 na grosz a 864 na grzywnę rachuby krakowskiej.

92, 93. S. G. W tarczy brama forteczna o trzech wieżyczach. W jednej wieżyczce nad tarczą kółeczko. W otoku w perłowej obwódce napis:

MONETA ⁘ DVCATVS ⁘ PRVCIE

S. O. W tarczy orzeł jednogłowy z koroną na szyji w prawą zwrócony stronę. W otoku napis:

KASIMIRVS ⁘ D ⁘ G ⁘ REX POLOE ⁘

R. Solid ziem pruskich bity przez króla Kazimirza Jagiellończyka w mennicy ko- pruskiej między r. 1454 a 1457 po 60 na grzywnę ~~pruską~~ chełmińską czyli pruską.

94. S. G. W tarczy krzyż patrijarszy jagielloński. W otoku w obwódce perłowej napis:

✝ KASIMIR ⁘ D ⁘ G ⁘ R ⁘ POLONI

S. O. W tarczy orzeł pruski z koroną na szyji lewą ręką wyciągniętą z mieczem. W otoku napis:

✝ MONETA ⁘ THORVNEN

Solid miasta Torunia wybijany w skutek przywileju z r. 1457 po 60 na grzywnę pruską.

95. S. G. W tarczy herb miasta Gdańska, dwa krzyże jeden na drugim nakrzyże korona. W otoku napis:

⁘ MONETA ⁘ CIVIT ⁘ DAI ⁘

S. O. W tarczy orzeł w koronie na głowie w prawą zwrócony stronę. W otoku napis:

✱ KASIMIRVS ⁘ REX ⁘ PO

Solid miasta Gdańska bity w okresie przywileju nadanego miastu w r. 1457, po 60 na grzywnę pruską.

96. S. G. W tarczy herb miasta Elbląga, mianowicie dwa drzwi jeden nad drugim, z których dolny na tle kratkowanem. W otoku napis:

✠ MONETA ⁘ CIVIT • ELVI

S. O. W tarczy orzeł jednogłowy z koroną na głowie w prawą patrzący stronę. W otoku w obwódce pereł kowej napis:

✠ KASIMIRVS · R · POLONI

Solid miasta Elbląga bity około r. 1457 po 60 na grzywnę pruską.

97, 98. S. G. Korona o trzech liliach z podwójnemi listkami. W przeleczach między liliami krzyżyki czy też listki koniczyny. Nad środkową lilią również mały listek koniczyny. ~~W otoku~~ Pod koroną herb Poraj ✿. W otoku w obwódce pereł kowej napis:

✠ REGIS ⁘ POLONIE

S. O. Orzeł jagielloński z koroną na głowie w prawą zwrócony strony. W otoku napis:

✠ MONETA ⁘ KAZIMIRI

Półgrosze polskie króla Kazimirza Jagiellończyka bite w mennicy krakowskiej za czasów podskarbiostwa Piotra Kurozwęckiego (1479 - 1492).

99, 100. S. G. Korona o trzech liliach z podwójnemi listkami. W przeleczach między listkami jakoby ostrza strzałek.

S. O. Orzeł jagielloński z koroną na głowie w prawą zwrócony strony. polonie

Denary króla Kazimirza Jagiellończyka bite w mennicy krakowskiej prawdopodobnie za czasów podskarbiostwa Piotra Kurozwęckiego.

101. S. G. Korona o trzech liliach. W przeleczach między liliami listki koniczyny. Nad lilią środkową również listek koniczyny. Pod koroną herb Poraj. W otoku napis:

✠ REGIS ⁘ POLONIE

S. O. orzeł jagielloński z koroną na głowie w prawą zwrócony stronę. Wokoło napis:

✠ MONETA • I • ALBERTI

Półgrosz polski Jana Olbrachta bity w mennicy krakowskiej za podskarbiego Piotra Kurozwęckiego (1492 - 1498).

102. S. G. Korona o trzech liljach. W przełęczach między liljami krzyżyki. Wokoło napis w perełkowej obwódce:

✠ REGIS O POLONIE

S. O. Orzeł jagielloński w koronie na głowie, w prawą stronę zwrócony. Wokoło napis:

✠ MONETA ✠ I ✠ ALBERTI

Półgrosz polski króla Jana Olbrachta bity w mennicy krakowskiej między r. 1499 a 1501.

103. S. G. Korona o trzech liljach. W przełęczach między liljami krzyżyki.

S. O. Orzeł jagielloński z koroną na głowie w prawą stronę zwrócony.

Denar polski króla Jana Olbrachta bity w mennicy krakowskiej między r. 1492 a 1498.

104. S. G. W tarczy krzyż podwójny jagielloński, między górnemi a dolnemi ramionami krzyża dwa kółeczka. Nad tarczą litera W.

S. O. Orzeł jagielloński bez korony, zwrócony w prawą stronę. W dziobie trzyma pierścień.

Denar miasta Wschowy bity prawdopodobnie za czasów króla Jana Olbrachta.

105. S. G. Korona o trzech liljach. W przełęczach między liljami krzyżyki. Nad koroną kółeczko.

S. O. Orzeł jagielloński z koroną na głowie, w prawą zwrócony stronę.

Denar polski króla Jana Olbrachta bity w mennicy krakowskiej między r. 1499 a 1501.

Tablica VII.

106. S. G. W tarczy na orlerz rozdzielonej pola, korona o trzech liljach. Tuńcier orzeł jagielloński mieniają się na wzajem. Wokoło napis:

✲ ALEXANDER ⁘ D ⁘ G ⁘ R ⁘ POLONIE ⁘

S. O. Pogoń litewska w zbroi z dobytym mieczem w prawą stronę zwrócona. Wokoło napis:

✲ MON' ⁘ NO' ⁘ MAGNI ⁘ DVG' ⁘ LITVANI

Grosz szeroki litewski króla Aleksandra Jagiellończyka bity w mennicy wileńskiej prawdopodobnie jako próba mennicza około r. 1502.

107, 108. S. G. Pogoń litewska zbrojno z dobytym mieczem, w prawą biegnąca stronę. W obwodzie w pierścieniu perełkowej napis:

○ALEXANDRI○MON'

S. O. Orzeł jednogłowy bez korony, w prawą stronę zwrócony. W obwodzie napis:

✠ MAGNI○DVC'○LITVANIE

Półgrosze litewskie króla Aleksandra Jagiellończyka jako wielkiego księcia litewskiego, bite w mennicy wileńskiej.

110. 111. S. G. Pogoń litewska zbrojno z dobytym mieczem, w prawą biegnąca stronę. Za jeźdźcem litera A.

S. O. Orzeł jednogłowy bez korony, w prawą stronę zwrócony.

Denary czyli pieniądze litewskie bite przez Aleksandra Jagiellończyka w mennicy wileńskiej po 10 na grosz litewski, po 8 na grosz polski.

112. S. G. Korona o trzech liljach otoczona Tańcuszko, wg obwódką.

S. O. Tarcza w koronie na głowie orła; pod orłem jakoby namiot.

Ciężarek lub może próba mennicza jakiejś monety przechowana w zbiorach hr. ordynata Zamoyskiego w Warszawie, pochodząca prawdopodobnie z czasów króla Kazimierza Wielkiego.

113. S. G. Litera P w obwódce perełkowej. Po prawym boku tarczy kółeczka ○○.

S. O. Orzeł ~~bez~~ jednogłowy bez korony, w prawo zwrócony stronę, trzymający w dziobie pierścień.

Denar prawdopodobnie miasta Poznania, pochodzący z połowy XIV wieku.

114. S. G. Baszta forteczna; po bokach dwa krzyżyki. Wokoło napis:

✠ MONETA · WELVNES

S. O. Orzeł piastowski w prawo zwrócony stronę. Nad głową ~~tarczy~~ tarczy wspaniały majdan znaczący korony. Wokoło napis:

✠ DVCIS · LADISLAI

Denar wielkiego ~~ks.~~ Władysława Łokietka opolskiego bity w ostatnich XIII wieku.

115. Odmiana denara ~~ks.~~ miasta Wrocławy N. 39 Tab. III

116. Talarzyszek denarów NN. 41–44 Tab. III króla Władysława Jagiełły.

117. Talarzyszek denarów NN. 89–91 Tab. VI króla Kazimierza Jagiellończyka.

118. Talarzyszki denarów NN. 103, 105 Tab. VI króla Jana Olbrachta.

[Druk.: Rozpr. Hist.-Fil. A.U. t. 1878, t. 9, s. 305-316]

Rejestr rzeczy. Lytulich

Adzio (addilio) 22, 185, 186,
— na groszech praskich . 224–234,
Ćwierćgrosze polskie Kazi„
mira Wielkiego . . . 33, 36, 51, 53, 289
— czyli kwartniki Wła„
dysława Jagiełły . . 39, 41, 56–65, 156, 293,
Denary polskie w ogóle . . 18, 21, 32, 76,
99–122, 179, 183, 188, 201, 204
— — Władysława Łokietka . . 18,
28, 30, 31, 32, 100, 285,
— — Kazimirza Wielkiego . 18, 33,
36, 53, 100, 209, 290
— — Ludwika andegaweńskie„
go . . 18, 37, 52, 53, 99, 108, 291,
— — Jadwigi . . 18, 37, 39, 100, 108, 291,
— — Władysława Jagiełły . . 18,
39–42, 57, 67–70, 78, 84, 100, 102,
104, 109–118, 169, 292, 294,
— — Władysława III . . 18, 68–70,
84, 102, 105, 106, 117, 118
— — Kazimirza Jagiellończyka . . 18, 99, 103, 106, 119, 120
— — Jana Olbrachta . . 18, 103,
107, 120, 121
— — Aleksandra przedmo . 100,
103, 105, 107.
Denary kujawskie . 20, 31, 32, 140, 179, 285,
— poznańskie . . 99, 108, 109,
168–170, 197, 291,
— pruchowskie . . 99, 100, 170–173, 293, 294,
— litewskie 99, 161, 162
— krakowskie . . 118, 190–192, 204
— toruńskie . . 178, 179, 183, 184, 198,
— szerokie albo grube (gro„
sze praskie) 178
Denarów polskich 12 na
grosz 21, 31, 179
— — 16 na grosz . . 21, 31, 32,
40, 58, 114, 115, 181–183, 187
— — 18 na grosz . . 21, 42, 59, 79,
80, 115, 192, 193
— — na kujawach po 16
na grosz 185

burgrabiem na najwyższą interlinię.

strona „stare" jak tu się dalej pisze.

— kujawskich 20 na groz . . 32, 179
— " " 24 na groz . . . 182
Feniki" wielkie szerokie (gro„
sze praskie) 178
Floren polski Władysława Ł„
kietka 6, 284,
Florenty węgierskie . . 24, 44, 91–94,
97, 98, 185–212, 234–245
— francuskie na Pomorzu . 179
— wiedeńskie . . . 179, 180
— łuzeckie 196
— lakarskie 200
— reńskie 200
Florenów Rur piskawiczy . . 208, 212
Frankońskie kopy 187
Grosze szerokie praskie . . 15, 23–44,
49, 50, 79, 161, 178, 203, 224–234
— — Wacława II . 23–26, 29–31, 178
— — Jana I . . . 27, 32, 33
— — Karola I . . . 34, 38, 52
— — Wacława III (IV) . . 26, 27, 38–42,
58, 62, 100, 116
— — Zygmunta 42–44
— — Władysława Pogrobowca . . 44
— — Jerzego Podiebradzkiego . . 44
— — obrzynane (grossi tre„
cati) 179, 180
Grosze szerokie krakowskie . . 18,
20, 33–35, 58, 182, 286–288
— — litewskie . . 163–166, 200
— — polskie, wybijane
ich r. 1502 zmniejszone . . 20, 91.
— — pruskie 179
Grosze dobre (boni grossi) . . 193
— lekkie (levi grossi) . . 189
— białe (albi grossi) . . 198
— miedziane (grossi cuprei) . 189
— małe, obacz groszyki.
Groszyki praskie (parvi pra„
genses) 21, 178
— ruskie lub lwowskie
(parvi grossi, grossi rus„
thenicales, grossi Leo„
burgenses) . . 145, 187, 188,
194, 199, 203, 206, 207

Grzywna krakowska w XIV i XV wie„
ku . . . . . 11 – 17.
— krakowska r. 1636 . . 11, 13, 17.
— nowokrakowska r. 1650 . . 12
— korona r. 1636 . . . . 11, 13
— polska r. 1650 12
— polska złotnicza r. 1636 . . 11, 13
— 54 złotokowa r. 1636 . . . 11, 13
— kolońska 16
— praska 16, 17, 25
Grzywna szczerego . . . 17, 19
— szczerego srebra (marca virgenti puri) . . 17, 19, 178, ~~218 223~~
— złota (marca auri) . 178 – 184, 207
— złota wagi krakowskiej . . 179, 180
— " " wagi sandomierskiej . . 179
— " " wagi avinionskiej . . 179, 180
— " " w proszku 180
Grzywna mincerska . . . 17, 18, 19
— pieniędzy i jej podział, 17, 19, 21
grosz 19, 20, 22
półgrosz . . . 19, 20, 22
denarów . . . 19 – 22
Grzywna groszy wagi krakowskiej . . 178
— wagi lwowskiej i ruskiej . . 188
— wagi pruskiej 191
Grzywna rachuby krakowskiej albo polskiej pospolitej, po 48 groszy 19, 21
— rachuby projektowanej po 42 grosze 20
— rachuby wrocławskiej . . 181
— groszy praskich 178, 180 – 184, 224 – 234
— denarów toruńskich . . 178, 179
— monety toruńskiej po 36 gr. w monecie krakowskiej . 183, 184
— kujawska (także na ilas zowsku) po 36 gr. . . 178, 179, 182
— " " " po 30 gr. . 182, 187, 191
— pruska po 20 gr. 207
— na sztab (ad compositio nem) 192
Grzywny podział rachunkowy na szelągi i fertojce . . 22

wagi krakowskiej z r. 1650 . . 12
handlowa krakowska 13

— srebra wagi krakowskiej 218 – 223
— " " wagi wrocławskiej . . 180
— " " miasta Kray 180

Komisyja mennicza r. 1650 . . 12, 13
Krużec do wybijania monety
używany 6
Kustosze skarbów królewskich . 123
Kwarta a kwartnik . . . 54–65
Kwarta w dyecezyji krakow.
zdiej równa półgrosowi czyli
6 denarom . 54–56, 179, 189
— na Rusi równa półgro.
szowi 185, 192
— w dyec. łuckiej i
płockiej równa 10 denarom . . 179
Kwartniki 20, 45, 47–65, 114, 185–187
190, 193, 206.
— polskie Władysława Ła.
ptego 39, 41, 56–65, 150, 293,
— przednie króla Łud.
wika 45–47
— mazowieckie Ziemow.
ła IV 151–156
Kwartniki wielkie, szerokie
nowe czyli półgrosze lub
kwartnikowe półgrosze . 59, 60, 193, 194
— małe 194
Memoryjał rajców krakowskich
w sprawie bicia nowej monety
z r. 1396 . . . . . 19, 40, 41, 246
— drugi rajców krakow.
skich z r. 1406 w kapitule gnie.
źnieńskiej 75, 76, 195, 250
Mennice: krakowska . . 39, 48, 49, 57,
59–77, 80, 92, 97, 98, 105, 112–129,
146, 164, 179, 185, 188–193, 200, 201,
205, 207, 212, 256–259, 270, 271,
276, 277–280
— poznańska królew.
ska 47, 158, 159, 169
— poznańska miejska . 168–170
— lwowska 104, 105, 145–148, 197
— wileńska 161, 166, 282, 283
— toruńska . . . 167, 173–177
— wschowska 170–173
— gdańska 173–177
— elblongska 173–177

Moneta polska: Władysława
Łokietka .. 6, 18, 28–32, 100, 140, 179, 284, 285,
— — Kazimierza Wielkiego .. 18, 20, 29,
30, 33–37, 48–53, 54–56, 58, 100,
141–144, 159, 182, 286–290
— — Ludwika andegaweńskiego .. 18,
37, 45–54, 99, 108, 145, 291,
— — Jadwigi .. 18, 37, 39, 100, 108, 291,
— — Władysława Jagiełły .. 18, 29,
30, 39–42, 56–77, 83–85, 100,
102, 104, 109–118, 145–150, 156, 169, 292–29
— — Władysława III ... 18, 68–71,
84, 100, 102, 105, 106, 117, 118
— — ~~Kazimierza Jagiellończyka~~,
~~Ka ... 18, 68–71, 84, 100, 102,~~
~~105, 106, 117, 118~~
— — Kazimierza Jagiellończyka,
ka ... 18, 78–86, 99, 100, 103,
106, 119, 120
— — Jana Olbrachta .. 18, 78,
86–89, 94, 100, 107, 107, 120, 121
— — Aleksandra Jagiellończyka,
czyka .. 18, 89–98, 100, 103,
105, 107, 161–166
Moneta większa krakowska, albo
lepsza krakowska ~~lub~~ (półgroszowa
sze) 198, 200, 202
— krakowska półpolita .. 199 — półgrzywnowa 139–177
— kujawska 28, 31, 32, 140,
— wielkopolska 47, 157–159
— litewska 89, 90, 159–166
— ruska 18, 141–150, 290, 291, 294, 296,
— księstwa mazowieckiego. 150–157, 290,
— ziem pruskich .. 166, 167, 205
— miast Gdańska, Torunia
i Elbląga 173–177, 205, 206
— miasta Poznania 168–170, 197, 252
— miasta Wschowy .. 170–173, 183, 194, 247, 293, 294,
— bydgoska 183,
Monety wybijanie ~~al marco~~ ... 7
Mincerze i mincmistrze 129–132, 138–139
Noble 190
Prolynacyje mennicze: Karola
I, Wacława IV z r. 1378 ... 38
— — Wacława IV z r. 1407 ... 38

— — Władysława Jagiełły
z r. 1396 . . . . . 40–42, 58
— — mielnicka z r. 1501 90
— — rejmu Andrzeja Jerzego
pokoronacyjnego r. 1502 . . 90–96, 264
— — rejmu Korczyńskiego z
r. 1502 . . . . . 14, 96, 273
— — Zygmunta I r. 1507 . . 7, 13, 14
— — " " " z r. 1526 . . . 21
— — cesara Ferdynanda r. 1561 . . 16
Pisarz menniczy 130
Pisarze skarbu Królewskiego . . 124,
Podskarbiowie . . . 122–125, 132–136
Półgrosze polskie (monedy seu me-
diati grossi) 193
— — Władysława Łokietka . 18, 28–30, 284,
— — Kazimierza Wielkiego . . 18, 29,
30, 33, 36, 49, 50, 51, 53–56,
141–143, 159, 286, 288, 289
— — Władysława Jagiełły . . 18, 29,
30, 42, 59, 71–77, 83, 295, 296,
— — Kazimierza Jagiellończyka . . 18,
78–86, 119, 120
— — Jana Olbrachta . . 18, 86–89
94, 107
— — Aleksandra . . 18, 91, 96
Półgrosze ruskie i lwowskie:
— Kazimira Wielkiego . . 18, 33, 141–143, 286,
— — Władysława opolskiego . . 144, 290,
— — Ludwika węgierskiego . 145, 291,
— — Władysława Jagiełły . . 146–150, 294, 296,
Półgrosze płockie i Ziemowitowskie,
mowita III 151–155, 290,
— pomorskie 161, 200
— litewskie Aleksandra
Jagiellończyka 161–166
Półgrosze obrzynane . . . 181, 182
Próba srebra ogniowa lub
z nalysu 9, 10,
Probierz menniczy 130
— srebra miejski . . . 130
Próżka monety i rauhüber . . 188
Reforma monetarna z r. 1396 . . 20,
40, 41, 42, 58, 176, 191, 192
— — w r. 1501 i 1502 za-
mierzona . . . 89–98, 264, 269
Ruble 190
— litewskie . . 159–161, 198, 204
— ormiańskie 208

Skarbnicy 122–125,
Solid przeznaczenia wiardun„
ka . . 22, 178, 180, 187, 189, 203
— ziem pruskich 167,
— miast pruskich Gdanska,
Torunia i Elblonga . . 173–177
— pruski 197, 205
Szkojec (scotus) 22
Szterlingi angielskie 179
Tabela ewaluacyjna monet
od r. 1300 – 1506 . . . 214–217
Termar 20, 21, 59, 180, 181
Tercyjan (moneta tercionum) . . 59, 193, 207
Wiardunek (ferto, solidus) . . 22,
178, 180, 187, 189, 203
Wydobycie: trembowelskie 100–110, 112, 118
— skrzyńskie 100–103, 106, 112, 118
— olkuskie 108–114
Zła moneta:
żaloba rajców krakowskich na
złą monetę Kwartnikowa r. 1369 . . 49, 186
grosze praskie obrzynane . . 179
złe grosze w obiegu . . . 188, 189
Tylman z Leszczyc z fałszywą
monetą schwytany 190
Zygi Tettis za fałszywą mone„
tę skazany 195
Spytko Bonar o fałszywą mo„
netę posądzony . . . . 199.
Ziemowit IV po Kraków o fał„
szowanie monety polskiej po„
zbawiony . . . 157, 198, 199, 253, 254
Jerzy Mezkil i Herman po„
keler z fałszywą monetą . . . 203
~~rozgowory w radzie~~ skazowanie
Wladysława Jagiełły o złą monetę . . 67, 201
rozgowory w radzie koronnej
nad złą monetą fałszywą r. 1437 . . 68, 69
fałszywa moneta w Czechach
na Morawie i Szlązku fabryko„
wana 78, 79, 202
statut piotrkowski kary przeciw
fałszywej monecie stanowi . . 204
mowa Pytwiańskiego o złej
monecie r. 1459 . . . . . 85, 206
spodlenie monety za Kazimierza„
Kiejo . . 85, 87–89, 121, 131, 208, 209, 262, 265,
Złotniki 187
Złoto (obacz także kruszce) . 178–183
— białe (aurum album) . . . 183
Znak do znaczenia srebra krakowskiego
(signetum Cracovience) . . 190, 203.

Spis rozdziałów niniejszej rozprawy.

Słowo wstępne 1
Grzywna krakowska w XIV i XV wieku i jej waga 11
Rodzaje grzywny i jej podziały 17
Grosz praski i jego wpływ na monetę polską . . 23
O przekutem bitwaniu monety polskiej przez króla Ludwika Andegaweńskiego 45
Znaczenie Kwartnika 54
O półgroszu z napisem: moneta Wladislai regis Polonie, luźniej o monecie króla Wlady„ sława III 65
Półgrosze koronne królów Kazimirza Jagiellończyka luźniej Jana Olbrachta 78
O usiłowaniach przedsiębranych za króla Aleksandra w przedmiocie reformy monetarnej . . 89
Denary koronne jagiellońskie 99
O urzędzie podskarbiowskim, o mennicy krakowskiej i przepisach mennicznych 122
Podskarbiowie 132
Skarbnicy i mincmistrze krakowscy 136
O monecie partykularnej 139
Moneta Kujawska 140
Moneta ziemi ruskiej 141
Moneta księstwa mazowieckiego 150
Moneta wielkopolska 157
Moneta wielkiego księstwa litewskiego . . 159
Moneta ziem pruskich 166
Moneta miasta Poznania 168
Moneta miasta Wschowy 170
Monety miast Gdańska, Torunia i Elbląga 173
Rocznik numizmatyczny od r. 1300 – 1506 . . . 177
Tabele ewaluacyjne 213
Cennik grzywny krakowskiej czystego srebra . . 216
Cennik krakowskiej grzywny groszy praskich w monecie polskiej ~~partykularnej~~ 224,
Cennik florena węgierskiego 234
~~Objaśnienie tablic . . . . . .~~
~~Rejestr rzeczy~~
Dokumenty 246
Objaśnienie tablic 284

Sprostowania i uzupełnienia.

Str. 21 wiersz 5 z dołu:
zamiast: „Kwarników" czytaj „ćwierćgroszy (kwarników)".
wiersz 3 z dołu:

zamiast:	po r. 1326–1396	(48)	96	192	768
czytaj:	po r. 1326–1368	(48)	96	—	768
	od r. 1368–1393	"	"	192	768
	" 1393–1396	"	"	288	768.

Str. 33 i 36. Wedle znanych nam w chwili pisania niniejszej rozprawy, egzemplarzy półgroszy ~~Kazim~~ i denarów Kazimierza Wielkiego, obliczyliśmy wagę grzywny ciężkiej tych monet, mianowicie wagę grzywny brutto półgroszy na 149·32, zaś wagę grzywny denarów na 185·50. Tymczasem już przy końcu druku rozprawy tej odkryte zostało w Krakowie czy też w ~~jego~~ okolicy wykopalisko monet króla Kazimierza W. obejmujące siedemdziesiąt półgroszy typów I 9, 10 i 11 i dwójnasób tyle denarów typów II 13 i 14. Waga tych monet okazuje się ~~dawniej~~ zmienia poprzednich ~~wyżej~~ podobnie obniżoną ich do grzywny czystego srebra. Mianowicie ważyło 46 półgroszy 74·19, co dodawszy do ~~tego~~ wagi ~~67·96~~ dawniej zważonych 45 egzemplarzy: 67·96, otrzymamy wagę grzywny brutto 149·96, a z uwzględnieniem 3% na zużycie 154·46. Tym sposobem półgrosze Kazimierza Wielkiego ważą przeciętnie 1·61; grzywna półgroszy polskich I 6, ruskich I 7 zawierać będzie w sobie czystego srebra 135·15, a grosz 2·816, tamtych zaś groszy dostarczy krakowska grzywna fajnu szłuk 70·20. ~~Denarów 105 szłuk ważyło 26·10, co dodawszy do wagi dawniejszych 14 egzemplarzy: 3·30, otrzymamy wagę grzywny brutto~~ ~~Natomiast półgro~~ Natomiast grzywna półgroszy I 9–11 zawierać będzie tylko srebra 86·98, czyli grosz 1·812, tamtych zaś groszy wypadnie z krakowskiej grzywny fajnu szłuk 109·10.

Denarów 105 szłuk ważyło 26·10, co dodawszy do wagi dawniejszych 14 egzemplarzy: 3·30, otrzymamy wagę grzywny brutto 189·76 a z uwzględnieniem 3% na zużycie 195·43, czystego srebra znajdzie się w tej grzywnie denarów 61·07, czyli w groszu 1·272, a tamtych groszy wypada krakowska grzywna fajnu szłuk 155·40.

F a denar ~~trzeci~~ „ ~~ma~~ waży będzie przeciętnie więcej jak 0·25.

Str. 34 i nast. Mówiąc o groszu szerokim krakowskim króla Kazimierza W. wzmiankowaliśmy czas jego ukazania się do obiegu ~~obiegu~~ bicia przez Karola I (1346) i ~~pozn~~ wybijania przez tegoż króla szerokich groszy praskich ~~górnej~~ polskiej próby. Teraz podówczas naszej uwadze niejasna zapiska zamieszczona w rachunkach ówczesnego kollektora Galharda de Carceribus z r. 1338 (Theiner, Monumenta I, 445) następującej osnowy: „Nota, quod in isto anno in differenter ince

ferant currere magni grossi in civitate et dyocesi Cracovien
si secundum magnum ferrum deputatum per dictum Regem
in fine precedentis anni, tamen in dyocesibus Gnesnensi et
Posnaniensi currebant parvi grossi et multum precii et 48
grossi pro marca computantur, sed 72 marcam Cracoviensem
ponderabant." Kluczając materyjały do rocznika pieniężnego, postrzegliśmy tę zapiskę, która po bliższem zbadaniu widocznie do groszy czerskich krakowskich się odnosi. Tym sposobem czas używania się tych groszy odnieść należy do r. 1338, przy czem za wzór im służyły nie grosze Ladysława I, lecz grosze Jana I króla niedbałego, między któremi zresztą w rysunku prawie żadna nie zachodzi różnica.

Str. 72, wiersz 7 z góry: zamiast 56–63, czytaj 56–64.
" 86 " 13 " " zamiast *, czytaj ✽.
" 112 " 10 " " zamiast tytu, czytaj tytu.
" 134 przed wierszem 5 z dołu dodaj:
1441. Mikołaj Harbuniec, Kustosz szarbków kró-
lewskich. (Zbiory ks. Wł. Czartoryskiego)
" 139 wiersz 8 z dołu: zamiast „myncerz", czytaj „myncerz i probierz".
" 168. Mówiąc o monecie miasta Poznania nadmieniliśmy, iż premicja mincarska musiała być za czasów Kazimierza W. w ruchu, chociaż nie była nam znana żadna moneta poznańska, którąby do tej epoki odnieść było można. Następnie otrzymaliśmy jednak rysunek denara, przechowanego w zbiorze hr. ordynata Zamoyskiego w Warszawie, który na tablicy VII pod N. 113 dodatkowo zamieszczamy. Z rysunku widzimy denar ten pochodzi niewątpliwie z połowy XIV wieku, a litera P po stronie głównej może oznacza najprawdopodobniej mincarza Poznania. Byłby to zatem denar miasta Poznania z czasów Kazimierza W.
" 169. Denar miasta Poznania II 25, który pochodzi z czasów po r. 1410, został niewłaściwie zamieszczony na tablicy II pod latami 1384–1386, i powinien następować po N. 83 na tablicy V.
" 214. Słowniczek do sprostowania zamieszczonego powyżej co do wagi półgroszy i denarów króla Kazimierza Wielkiego, należy sprostować odnośnie następny kabeli ewaluacyjnej:
" 289 wiersz 8 z dołu (N. 14, S. 61.) z zamiast: KAZIMIRVS·P czytaj ·KAZIMI
RVS·P, a S. O. zamiast REX·POLONIE czytaj ·REX·POLO,
NIE

160

24. (1432). Kodeks Mazow. str. 178: Quinque millia marcarum grossorum monete et numeri Cracouiensis.... fideiusserunt persoluenda. de qua quidem summa.... duo millia florenorum hungaricalium puri auri et iusti ponderis.... recepimus et leuauimus cum effectu, uidelicet quemlibet florenum per mediam sexagenam et duos grossos taxando.

Jakkolwiek mennica krakowska już od r. 1431 wybijała nowe denary podlejsze od poprzednich bitych po r. 1410, to jednak trudno przypuścić, by ta nowa moneta w ciągu jednego roku już nawet na Mazowszu tak dalece była rozpowszechnioną, by w niéj tak znaczna suma doliczoną być mogła, i dla tego przy obliczeniu wartości florenów przyjmujemy denary, jakie przed zamknięciem mennicy około r. 1414 były wybijane.

25. (1433). Ms. 1536, str. —: Domino Jenkoni aurifabro concessi 500 marcas grossorum latorum, pro quibus.... idem Jenko ad festum purificacionis s. Marie proxime venturum debet michi heynrico wladario Cracouiensi dare 890 florenos vngaricales, quemlibet florenum per 27 gross. lat. computando.

Znacznie podwyższona cena florena na 27 groszy praskich tem się tłumaczy, że już i do Polski doszły podlejsze grosze Zygmunta I. Cena ta podnosi się w następnych latach jeszcze o jeden grosz t. j. do 28 gr. pr. i utrzymuje się w téj wysokości aż do poprawienia monety czeskiéj za Jerzego Podjebrackiego, który przywracając stopę menniczą Wacława IV, ordynacyjami menniczemi z lat 1467 i 1470 wartość florena zrazu na 25 a następnie na 24 grosze praskie postanowił.

Niemając pod ręką ani groszy Zygmunta I ani też Władysława pogrobowca, nie możemy oznaczyć ich próby ani wagi, i dla tego w tabelce powyższéj notujemy odtąd tylko cenę florenów w groszach praskich bez oznaczenia ich wartości w gramach czystego srebra.

26. (1437). Ms. 1536, str. —: In casu autem si floreni tempore solucionum carioris fori fuerint, quam hodie, extunc..... solucionem facere tenebitur in florenis computando quemlibet per 3 fertones.

27. 28. (1438). Ms. 1536, str. 390:... Claus Kesinger.. Petro Zobyucha... 110 florenos cum effectu dare debebit, ...et cum idem Claus predictos 110 florenos prefato Petro Zobyucha persoluerit, extunc idem Zobyucha pro solucione... 130 marc. denariorum... stare contentus debet.

Rz. Mucz. II, b, 873. Duodecima litera in se continebat, quod nobis idem Castellanus nostra pro necessitate 200 florenos hungaricales, qui tunc soluebant per unam marcam mediorum grossorum, dedit in mutuum, quos exigere debuit in censibus Brestensibus, de data in Pyotrkow fr. VI proxima post festum s. Lucie, de anno dni M. CCCC. tricesimo VIII.

29. (1439). Kod. Wielkop. str. 166:... Sandiuogius de Ostrorog villam et hereditatem suam Cosmin... pro villis et hereditatibus Amichy et Milostowo... et pro addicione 85 mrc. in florenis ungaricalibus... quemlibet florenum ungaricalem pro 30 gr. capiendo.... Johanni abbati monasterii Paradisi resignauit...

30. (1441). Ms. 1536, str. —: Martinus Beczky recognouit se recepisse a domina Helena Marczinovsky 100 florenos hungaricales, et pro illis promisit se ei soluturum 100 marcas denariorum currentis monete.

31: (1442). Ms. 1536 str. 446:... daz her Hannus Hoze in beczalunge der schalde desselbin Grobils von Im nicht mee enpfangen hat, wen.... vomf vnd virczig marg moneten des geringen geldis, gerechent zebindehalbing schelling vor eyn gulden.

32. (1444). Ms. 1536, str. 467: 60 vngerische gulden vnd eyn ort, daz machet an gemeynem gelde alz fel alz $51^1/_2$ marg.

161

33. (1445). Ms. 1537, str. 60:... vendimus 18 mrc. census annui denariorum Cracouiensium communi usu Ciuitatis receptibilium pro 300 mrc. grossorum bohemicalium numeri polonicalis... Reseruantes nobis potestatem redimendi eundem censum... pro 300 mrc. grossorum bohemicalium numeri polonicalis... vel in florenis hungaricalibus vere et iuste estimacionis et boni ponderis, florenum quemlibet seorsum non carius nec remissius taxando et computando, quam per 28 grossos latos, prout ab eodem emptore florenos ad racionem grossorum taxatos recepimus...

34. (1448). Ms. 1536, str. 519:... pro 250 marcis grossorum latorum tali condicione, quod 100 florenos vngaricales soluere tenentur indilate.... quemlibet computando ad istam et ad alias soluciones pro 14 scotis grossorum.

Ms. 1537, str. 4. Miasto odkupuje od Jana Hozego za 1282 florenów węgierskich 8 gr. szerokich czynsz wyderkaufowy 60 grzywien halerzy krakowskich, sprzedany mu w r. 1441 za 748 grzywien groszy praskich liczby polskiéj.

35. (1452). Cons. A, 2, str. 51: fr. III ante Margarethe Johannes Wirzing recognouit, quod nobilis Dopko.... soluit ei... 20 marcas ad racionem 30 florenorum debiti, florenum per 3 fertones minus 2 gross. computando.

36. (1455). Cons. A, 2, str. 134:... domini Waltherus Kezinger... et Georgius Kezinger... publice recognouerunt, se mutuo percepisse 300 sexagenas minute pecunie polonicalis a Magnifico domino Johanne palatino Sandomiriensi, pro quibus pecunijs minutis iam dicti fratres... 600 florenos vngaricales boni auri et iusti ponderis dicto domino Palatino... soluere promiserunt....

Niska ta cena florena zbliżona bardziéj do cen z lat następnych 1456 i 1457, niż do ceny z roku 1452, zdaje się wskazywać, jakoby mennica krakowska w skutek postanowienia sejmu łęczyckiego z r. 1455 zaraz te-

goż roku rozpoczęła wybijać monetę denarową lepszą od dawniejszéj. Półgroszową monetę bowiem dopiero w r. 1456 bić zaczęła.

37. (1456). Cons. A, 2, str. 159: Item circa solucionem huiusmodi 8 millia marcarum, florenum debent accipere qnemlibet pro triginta uno grosso...

38. (1457). Cons. A, 2, str. 181:.... vnd das bley nemen, den Crakischen czentener vmbe andirthalben vngerischen gulden mynner wnf groschin heller, vnd der gulden sal vmbe sechczeen scot hellir gerechnit werdin.

39. (1459). Cons. A, 2 str. 252:... 88 marg breiter grosschin, vnd dy selben sollen der frawen beczalit werden.... eyn gulden czu rechin vor acht vnd czwenczig grosschin breite....

40. (1460). Cons. A. 2 str. 268:.... ad quarum racionem dictus Cristil ipsi Dorothee.... soluit 10 florenos per 17 scotos florenum computando....

41. (1462). Helcel II, Nr. 3695 i 3696:... Dominus Judex vero recepit sibi ad crastinum ad prescien-dum inter mercatores latorum grossorum valorem.... Tandem ex interrogacione domini Judicis est decretum, quod prefati P. et J.... quilibet florenum pro 14 scotis latorum grossorum ad suam sortem recipere debent ex decreto Judicii...

42. (1463). Cons. A, 2 str. 320:... schok grosschin, 28 grosschin rechnende vor eyn gulden.

43. (1468). Helcel II, Nr. 3897: Anna virgo filia olim Gregorii de Sosznka recognovit, quia se cum 75 florenis hungaricalibus auri puri, iusti et veri ponderis, quemlibet florenum per sedecim scotos computando, nobili Sznyesz de Szosznka fratri suo in tutelam commisit.

44. (1471). Ms. 1537. str. 120: Wir Rothmanne der Stad Crakow Jung vnd Alt Bekennen offintlich... das wir merkinde vnd ansehinde vnsir vnd vnsir Stad beswernisse vnd mannichfeldygen drangungen von wegen etli-

162.

Półgrosz Władysława Łokietka bity przed r. 1320 a prawdopodobnie nawet przed r. 1315 na stopę krakowską, t. j. po 2 na grosz, a 96 na grzywnę rachuby krakowskiéj.

3. S. G. Korona o trzech lilijach. W perełkowéj obwódce w otoku napis:

+ MoRoPOoWLA

S. O. Herb kujawski, t. j. pół orła i lew grzbietami do siebie zwrócone, jedną koroną nakryte. Napisu nie ma.

Denar króla Władysława Łokietka bity na wagę kujawską po 20 na grosz, a 720 na grzywnę wagi kujawskiéj.

4. S. G. Hełm książęcy z pióropuszem o pięciu piórach. W otoku napis w obwódce perełkowéj uszkodzony:

X . . . EGISR

S. O. Orzeł piastowski z koroną na głowie w lewą zwrócony strony. W otoku napis uszkodzony:

X WLA . . . . . E

Denar króla Władysława Łokietka bity wedle stopy krakowskiéj po 12 na grosz, a 576 na grzywnę rachuby krakowskiéj.

5. S. G. Głowa ukoronowana w lewą stronę zwrócona. W otoku napis w perełkowéj obwódce:

+ WLADISLAVS R·

S. O. Orzeł piastowski z koroną na głowie w prawą zwrócony stronę. W otoku napis w perełkowéj obwódce:

+ EX . . POLONIE . .

Denar króla Władysława Łokietka bity u schyłku jego panowania wedle stopy: 16 na grosz, a 768 na grzywnę rachuby krakowskiéj.

6. S. G. Majestat królewski na tronie z jabłkiem, w prawéj, berłem w lewéj ręce. Po bokach tronu litery F R. W otoku w obwódce perełkowéj napis:

+ MONETA KASIMIRI

S. O. Orzeł piastowski z koroną na głowie, w prawą zwrócony stronę. W otoku napis w obwódce perełkowéj:

+ REGIS POLONIE

Półgrosz króla Kazimirza Wielkiego bity na początku jego panowania wedle stopy: 2 na grosz, 96 na grzywnę liczby krakowskiéj.

7. S. G. W obwódce z czterech łuków złożonéj litera K nakryta koroną. Po bokach téj litery po trzy kółeczka ⁘, pod literą jedno kółeczko. W otoku napis:

+ REGIS ⁘ POLONIE○K○

S. O. Lew wspinający się na dwóch łapach, w prawą zwrócony stronę. W otoku w obwódce perełkowéj napis:

+ MONETA○D̄OI○RVCZIE ⁘ K○

Półgrosz ruski króla Kazimirza Wielkiego bity wkrótce po roku 1340 wedle stopy: 2 na grosz, 96 na grzywnę rachuby krakowskiéj.

8. S. G. Korona o trzech lilijach. W przełęczach między lilijami krzyżyki. Nad środkową liliją kółeczko

163

wyobrażające jakoby osadzony drogi kamień. W otoku w obwódkach perełkowych napis dwuwierszowy:

+ KAZIMIRVS o PRIMVS
+ DEI o GRACIA ↓ REX o POLONIE

S. O. Orzeł piastowski z koroną na głowie w prawą zwrócony stronę. W otoku w perełkowéj obwódce napis:

+ GROSSI ↓ CRACOVIENSSES

Grosz szeroki króla Kazimirza Wielkiego bity około r. 1338 wedle stopy krakowskiéj po 48 na grzywnę krakowską. Grosze szerokie Kazimirza Wielkiego bite w Krakowie z napisem: PRAGENSES, o jakich Czacki wspomina, lub takie, któreby na stronie odwrotnéj napis: GROSS. L: CRACOVIENSSES nosiły, nie istnieją, w czem nas także upewnił ś. p. Karol Beyer. Nieprawdopodobieństwo istnienia takich groszy już na pierwszy rzut oka występuje. W wiekach średnich monetę bitą uważano tylko jako cząstkę pewnéj wagi, np. grzywny, funta i t. p. nazwa więc monety zostawała w ścisłym z tąż wagą związku. Grosz praski oznaczał, że był bity na wagę grzywny praskiéj, grosz krakowski, że był bity na wagę grzywny krakowskiej. Oznaczenie więc szerokiego grosza krakowskiego nazwą „PRAGENSIS“ oznaczałoby, że jest bity na wagę grzywny praskiéj. Otóż nietylko nie spotykamy żadnego śladu, iżby grzywna praska była u nas kiedykolwiek w użyciu, a tem mniéj, iżby ją Kazimimirz Wielki wprowadzał, ale co więcéj, że kiedy grosze praskie tak ulubionemi się u nas w obiegu stały, to je zaraz z wagą grzywny krakowskiéj porównano i oznaczono stosunek, w jakim się liczyć mają na grzywnę krakowską.

Napis: GROSS. L: CRACOVIENSSES jest znowu niemożebny z powodu niezwykłego wiekom średnim sposobu skrócenia, mającym swe stałe w abrewijacyjach prawidła. Tem bardziéj zaś razi skrócenie wyrazu „LATI“ na jedną tylko literę L. gdy ten wyraz nieznajdujący się na groszach praskich, wedle których wzoru grosz krakowski był bity, byłby na groszu krakowskim ważnym dodatkiem, a więc nie byłby położony w jednogłoskowem skróceniu, dozwalającem także innego tłumaczenia, n. p. LEGALES lub t. p. tem bardziéj gdy skracając zaraz następny wyraz CRACOVIENSES o kilka liter można było z łatwością uzyskać dość miejsca na zamieszczenie całego wyrazu LATI. Zdaje się, że końcowa litera I wyrazu „GROSSI“ w połączeniu z następującą zaraz strzałką ↓ mogła w niewyraźnym egzemplarzu wytworzyć podobieństwo litery L.

9. S. G. Majestat królewski na tronie z berłem w lewéj, jabłkiem w prawéj. Po bokach dwa listki koniczyny ☘. W otoku w obwódce perełkowéj napis:

+ MONETA ⁘ KAZIMIRI

S. O. Orzeł piastowski z koroną na głowie w prawą stronę zwrócony. W otoku napis w perłowéj obwódce:

+ REGIS ⁘ POLONIE ⁘ K ⁘

10. T. G. Jak u poprzedniego numeru, jeno że po bokach majestatu królewskiego miasto listków koniczyny po trzy kółeczka ⁘. W otoku napis.

+ MONETA ⁘ KAZIMIR

S. O. Takaż jak u numeru poprzedniego. Napis w otoku:

+ ⁘ REGIS ⁘ POLONIE ⁘ K ⁘

11. S. G. Jak u poprzednich dwóch numerów, jeno że po bokach majestatu znaki w kształcie herbu Nałęcz ☙.

164

Ręka z jabłkiem złożona na piersiach, krzesło tronowe bardziéj widoczne. W otoku napis:

+ MONETA KAZIMIRI

S. O. Jak u poprzednich dwóch egzemplarzy, jeno że ramiona skrzydeł orła zakończone są takiemi samemi jak na S. G. znakami w kształcie herbu Nałęcz ♌. W otoku napis:

+ REGIS ↓ POLONIE ○K ⁘

Półgrosze króla Kazimirza Wielkiego bite na wagę grzywny krakowskiéj w ostatnich latach panowania tegoż króla, w mennicy krakowskiéj tudzież w mennicy poznańskiéj.

12. S. G. Głowa ukoronowana. W otoku w obwódce perełkowéj napis:

+ MONETA KAZIMIRI.

S. O. Korona królewska o trzech lilijach. W otoku napis:

+ REGIS ○ POLONIE . . K

Cwierćgrosz króla Kazimirza Wielkiego bity u schyłku jego panowania wedle stopy 4 na grosz, 192 na grzywnę rachuby krakowskiéj.

Tablica II.

13. S. G. Głowa w koronie. Na szyji druga korona przewrotnie włożona. W otoku napis:

+ REX · POLONIE

S. O. Orzeł piastowski w koronie na głowie, w prawą stronę zwrócony. W otoku napis:

+ REX · POLONIE ·

14. S. G. Głowa w koronie. W otoku napis:

KAZIMIRVSoPo

S. O. Orzeł piastowski ukoronowany, w prawą zwrócony stronę. W otoku napis:

REXoPOLONIEo

Denary króla Kazimirza Wielkiego bite wedle stopy: 16 na grosz, 768 na grzywnę krakowską.

15. S. G. W podwójnéj obwódce z czterech łuków złożonéj, litera S. W otoku w obwódce perełkowéj napis:

+ MONETA ↓ SEMOVITI

S. O. Orzeł piastowski bez korony na głowie. Ramiona skrzydeł zakończone znakami w kształcie herbu Nałęcz ♌, jak na półgroszu króla Kazimirza W. typie N. 11, W otoku napis w obwódce perłowéj:

+ DVCIS ↓ MAZOVIE

Półgrosz Ziemowita III ks. mazowieckiego (1341 do 1381) bity prawdopodobnie na wagę grzywny krakowskiéj, po 2 na grosz, 96 na grzywnę.

16. S. G. Lew na dwóch łapach wspięty, zwrócony w stronę prawą. W otoku napis w obwódce perełkowéj:

+ MONETAoRVSSIE

S. O. W obwódce podwójnéj z czterech łuków złożonéj, litera W; nad nią i po bokach po trzy kółka ☍, u doło jedno kółko. W otoku napis:

+ WLADISLAVSoDVX

Półgrosz ruski Władysława ks. opolskiego bity we Lwowie między r. 1372 a 1378, po 2 na grosz, 96 na grzywnę rachuby krakowskiéj.

165

17. S. G. Lew na tylnych łapach wspięty, zwrócony w stronę prawą. W otoku napis w obwódce perełkowéj:

+ MONETĄ RVSSIE ⁘

S. O. W obwódce podwójnéj z czterech łuków złożonéj, litera L nakryta koroną. Po bokach litery po trzy kółeczka ⁘, u dołu jedno. W otoku napis:

+ LODVICI ⁘ R VNGARIE

Półgrosz ruski króla Ludwika Andegaweńskiego, bity między r. 1378 a 1382 po 2 na grosz, 96 na grzywnę rachuby krakowskiéj.

18—21. S. G. W tarczy herb Andegaweński. Na niektórych odmianach nad tarczą punkt lub kółeczko.

S. O. Orzeł piastowski w koronie na głowie w lewą zwrócony stronę. Na niektórych odmianach nad prawem skrzydłem orła kółeczko.

Denary polskie króla Ludwika Andegaweńskiego bite po 16 na grosz, a po 768 na grzywnę rachuby krakowskiéj.

22, 23. S. G. W tarczy herb andegaweński.

S. O. Dwa klucze w krzyż ukośny złożone, zwrócone zębami do góry. Między zębami kluczy na jednéj odmianie litera P, na drugiéj odmianie trzy punkty ·.·

Denary miasta Poznania bite za panowania króla Ludwika lub królowéj Jadwigi wedle stopy krakowskiéj po 16 na grosz, po 768 na grzywnę.

24. S. G. W tarczy herb andegaweński. Nad tarczą litera H (ℏ).

S. O. Orzeł piastowski w prawą stronę zwrócony. Nad głową jego trzy punkty, mające oznaczać koronę.

Denary polskie bite za królowéj Jadwigi wedle stopy: 16 na grosz, 768 na grzywnę rachuby krakowskiéj [1]).

25. S. G. Orzeł jednogłowy bez korony w prawą stronę zwrócony.

S. O. Dwa klucze w krzyż ukośny złożone, obrócone zębami do góry.

Denar miasta Poznania bity około r. 1410 wedle stopy: 16 na grosz, 768 na grzywnę rachuby krakowskiéj.

26—32. S. G. W tarczy krzyż podwójny jagieloński. Na jednéj odmianie jeden punkt nad tarczą, na drugiéj dwa punkty nad tarczą, na trzeciéj litera W nad tarczą, na czwartéj litera W nad tarczą a po bokach tarczy punkty, na piątéj odmianie litera W nad tarczą po bokach litery punkty, na szóstéj odmianie litera W nad tarczą, dwa punkty pod dolnemi ramionami krzyża.

---

[1]) Żebrawski w Wiadomościach numizmatycznych przypisuje ten denar królowi Ludwikowi, uważając literę nad tarczą herbową po stronie głównéj położoną, za literę L, i dowodząc innemi monetami, że w wiekach średnich literę L czasami także kształtem majuskuły gotyckiéj H pisano. Jakkolwiek zdanie Żebrawskiego co do takiego kształtu litery L także inne średniowieczne stwierdzają monety, to jednak z uwagi, że owa litera daleko częściéj oznacza H jak L, niemniéj, że stopa mennicza powyższych denarów jest znacznie gorszą od stopy denarów NN, 18 do 21, niewątpliwie królowi Ludwikowi należnych, że wreszcie orzeł po stronie odwrotnéj jest tymże samym stemplem bity, co na najdawniejszych denarach kr. Władysława Jagieły (N. 26—32), przeto uważaliśmy za właściwsze przyznać te denary królowéj Jadwidze.

166

S. O. Orzeł piastowski w prawą zwrócony stronę. Nad głową zamiast korony trzy punkty.

Denary polskie bite przez króla Władysława Jagiełę w mennicy krakowskiéj od r. 1389 do 1396, wedle stopy po 16 na grosz, 768 na grzywnę rachuby krakowskiéj.

33—37. S. G. W tarczy krzyż podwójny jagielloński, nad tarczą litera W. Na niektórych odmianach pod dolnemi ramionami krzyża znaki myncerskie, mianowicie na jednéj odmianie M P, na drugiéj N, na trzeciéj P, na czwartéj A. W otoku napis:

\+ MONEo WLADISLAI

S. O. Orzeł jagielloński z koroną na głowie w prawą zwrócony stronę. W otoku napis w perełkowéj obwódce:

\+ REGIS o POLONIE

Kwartniki króla Władysława Jagieły bite w mennicy krakowskiéj od r. 1393 do 1403 zrazu wedle stopy 4 na grosz a 192 na grzywnę rachuby krakowskiéj. Od r. 1396 rachowano jednak po 6 kwartników na grosz a 288 na grzywnę rachuby krakowskiéj.

38. S. G. W tarczy otoczonéj perełkową obwódką krzyż podwójny jagielloński. Nad tarczą litera W.

S. O. W obwódce perełkowéj orzeł jagielloński bez korony w prawą zwrócony stronę.

Denar miasta Wschowy bity za panowania króla Władysława Jagieły [1]).

Tablica III.

39, 40. S. G. W tarczy krzyż podwójny jagielloński, nad tarczą litera W, po bokach tarczy litery M P.

---

[1]) Obacz także odmianę tego denara na Tab. VII N. 115.

Na drugiéj odmianie między górnemi a dólnemi ramionami krzyża dwa kółeczka.

S. O. Orzeł jednogłowy bez korony w prawą stronę zwrócony. Na drugiéj odmianie orzeł trzyma kółeczko w dziubie.

Denary miasta Wschowy bite za panowania królów Władysława Jagieły i zapewne Kazimirza Jagielończyka.

41—44. S. G. Korona o trzech lilijach. W przełęczach lilij krzyżyki lub téż listki koniczyny.

S. O. Orzeł jagieloński w koronie na głowie w prawą zwrócony stronę.

Denary polskie króla Władysława Jagieły bite w mennicy krakowskiéj: typ III 41, 42 w r. 1396 po 16 na grosz, 768 na grzywnę rachuby krakowskiéj; typ III 43, 44 w r. 1398 po 18 na grosz, 864 na grzywnę rachuby krakowskiéj.

45. S. G. Lew wspięty na dwóch łapach w prawą zwrócony stronę. W otoku w obwodce perełkowéj napis:

+ MONETA RVSSIE o

S. O. Orzeł jednogłowy bez korony, ze spuszczonemi na dół piórami skrzydeł. Nad ramionami skrzydeł dwa punkty. W otoku napis:

+ WLADISLAVS RE

46. S. G. Lew wspięty na dwóch łapach, w prawą zwrócony stronę. W otoku napis w obwódce perłowéj:

+ MONETA RVSSIE ·.·

S. O. Orzeł jagieloński w koronie na głowie, w lewą zwrócony stronę. Na szyji orła dwa piórka w kształcie kresy. W otoku napis w obwóce perłowéj:

167

+ WLADISLAVS REX

Półgrosze czyli groszyki ruskie króla Władysława Jagiely bite w mennicy lwowskiéj około r. 1396 i 1398 po 2 na grosz a 96 na grzywnę rachuby krakowskiéj.

47—53. S. G. Korona o trzech lilijach. Między lilijami w przełęczach nad dyjademem krzyżyki lub listki koniczyny. Pod koroną cyfry myncerskie, na jednym typie litera P, na drugim N, na trzecim S, na czwartym SA, na piątym AS, na szóstym Ą, siódmy bez cyfry myncerskiéj. W otoku w perełkowéj obwódce napis:

+ MONE ✱ WLADISLAI

S. O. Orzeł jagieloński w koronie na głowie w prawą zwrócony stronę. W otoku w obwódce perełkowéj napis:

+ REGIS ✱ POLONIE [1])

Półgrosze polskie króla Władysława Jagieły bite w mennicy krakowskiéj od r. 1399 do 1404 po 2 na grosz a 96 na grzywnę rachuby krakowskiéj.

Tablica IV.

54, 55. S. G. Korona o trzech lilijach. Na typie pierwszym brak krzyżyków w przełęczach między lilijami, na typie drugim są. W otoku napis w perłowéj obwódce:

+ MONE ✱ WLADISLAI

S. O. Orzeł jagieloński w koronie na głowie w prawą zwrócony stronę. W otoku napis w perłowéj obwódce:

---

[1]) W napisach tych bywają małe odmiany.

+ REGIS POLONIE

Półgrosze polskie króla Władysława Jagieły wybijane w mennicy krakowskiéj około r. 1404 i 1405.

56—66. S. G. Korona o trzech lilijach. W przełęczach między lilijami listki koniczyny. Pod koroną znaki myncerskie: o, lub ✠, lub ✤, lub ✖, lub ✠, lub W✠, lub F✠, lub ✠F, a dwa typy bez znaków myncerskich. W otoku w perełkowéj obwódce napis:

+ MONE ✤ WLADISLAI

S. O. Orzeł jagieloński z koroną na głowie w prawą zwrócony stronę. W otoku napis w perełkowéj obwódce:

+ REGIS ✤ POLONIE

Półgrosze polskie króla Władysława Jagieły bite w mennicy krakowskiéj między latami 1406 a 1414, mianowicie typy IV, 56 — 61 między latami 1406 a 1410, zaś typy IV 62—66 między latami 1410 a 1414.

Tablica V.

67. S. G. Lew wspięty na tylnych łapach, w prawą stronę zwrócony. W otoku w perełkowéj obwódce napis:

+ MONETA ✶ LEMBVRG

S. O. Orzeł jednogłowy w koronie na głowie w prawą zwróoony stronę. W otoku w obwódce perłowéj napis:

+ WLADISLAVS ✶ REX

68. S. G. Jak u numeru poprzedniego. W otoku napis:

168

REJESTR RZECZY.

Adżio *(additio)* 22, 185, 186.
— na groszach praskich 224—234.
Ćwierćgrosze polskie Kazimirza Wielkiego 33, 36, 51, 53, 289.
— czyli kwartniki Władysława Jagieły 39, 41, 56—65, 156, 293.
Denary polskie w ogóle 18, 21, 32, 76, 99—122, 179, 183, 188, 201, 204.
— — Władysława Łokietka 18, 28, 30, 31, 32, 100, 285.
— — Kazimirza Wielkiego 18, 33, 36, 53, 100, 289, 290.
— — Ludwika andegaweńskiego 18, 37, 52, 53, 99, 108, 291.
— — Jadwigi 18, 37, 39, 100, 108, 291.
— — Władysława Jagieły 18, 39—42, 57, 67—70, 78, 84, 100, 102, 104, 109—118, 169, 292, 294.
— — Władysława III 18, 68—70, 84, 102, 105, 106, 117, 118, 298.
— — Kazimirza Jagielończyka 18, 99, 103, 106, 119, 120, 299, 301.
— — Jana Olbrachta 18, 103, 107, 120, 121, 302.
— — Aleksandra rzekome 100, 103, 105, 107.
Denary kujawskie 28, 31, 32, 140, 179, 285.
— poznańskie 99, 108, 109, 168—170, 197, 291.
— wschowskie 99, 100, 170—173, 293, 294, 303.
— litewskie 99, 161, 162, 303.
— krakowskie 118, 190—192, 204.
— toruńskie 178, 179, 183, 184, 198.
— czeskie albo grube (grosze praskie) 178.

Denarów polskich 12 na grosz 21, 31, 179.
— — 16 na grosz 21, 31, 32, 40, 58, 114, 115, 181—183, 187.
— — 18 na grosz 21, 42, 59, 79, 80, 115, 192, 193.
— — na Kujawach po 16 na grosz 185.
— — kujawskich 20 na grosz 32, 179.
— — „ „ 24 na grosz 182.
Feniki wielkie szerokie, (grosze praskie) 178.
Floren polski Władysława Łokietka 6, 284.
Floreny węgierskie 24, 44, 91—94, 97, 98, 185—212, 234—245.
— francuskie na Pomorzu 179.
— wiedeńskie 179, 180.
— tureckie 196.
— tatarskie 200.
— reńskie 200.
Florenów kurs ustawniczy 208, 212.
Frankońskie kopy 187.
Grosze szerokie praskie 15, 23—44, 49, 50, 79, 161, 178, 203, 224—234.
— — Wacława II 23—26, 29—31, 178.
— — Jana I 27, 32, 33.
— — Karola I 34, 38, 52.
— — Wacława III (IV) 26, 27, 38—42, 58, 62, 100, 116.
— — Zygmunta 42—44.
— — Władysława Pogrobowca 44.
— — Jerzego Podiebradzkiego 44.
— — obrzynane *(grossi precisi)* 179, 180.
Grosze szerokie krakowskie 18, 20, 33—35, 58, 182, 286—288.
— — litewskie 163—166, 200, 302.
— — polskie, wybijanie ich roku 1502 uchwalone 20, 91.
— — turońskie 179.

169

Grosze dobre *(boni grossi)* 193.
— lekkie *(levi grossi)* 189.
— białe *(albi grossi)* 198.
— miedziane *(grossi cuprei)* 189.
— małe, obacz groszyki.
Groszyki praskie *(parvi Pragenses)* 21, 178.
— ruskie lub lwowskie *(parvi grossi, grossiculi Ruthenicales, grossi Lemburgenses)* 145, 187, 188, 194, 199, 203, 206, 207.
Grzywna krakowska w XIV i XV wieku 11—17.
— krakowska z r. 1636 11, 13, 17.
— nowokrakowska z r. 1650 12.
— mennicza krakowska z r. 1650 12.
— handlowa krakowska 13.
— koronna z r. 1636 11, 13.
— polska z r. 1650 12.
— gdańska złotnicza z r. 1636 11, 13.
— 54 dukatowa z r. 1636 11, 13.
— kolońska 16.
— pragska 16, 17, 25.
Grzywna szczerego kruszcu 17, 19.
— szczerego srebra *(marca argenti puri)* 17, 19, 178.
— srebra wagi krakowskiéj 218—223.
— „ wagi wrocławskiéj 180.
— „ miasta Troy 180.
— złota *(marca auri)* 178—184, 207.
— „ wagi krakowskiéj 179, 180.
— „ „ kujawskiéj 179.
— „ „ awinionskiéj 179, 180.
— „ w proszku 180.
Grzywna myncerska 17, 18, 19.
— pieniędzy i jéj podział 17, 19, 21.
— groszy, półgroszy, kwartników i denarów 19—22.

Grzywna groszy wagi krakowskiéj 178.
— wagi lwowskiéj i ruskiéj 188.
— wagi pruskiéj 191.
Grzywna rachuby krakowskiéj albo polskiéj pospolitéj po 48 groszy 19, 21.
— rachuby projektowanéj po 42 grosze 20.
— rachuby wrocławskiéj 181.
— groszy praskich 178, 180—184, 224—234.
— denarów toruńskich 178, 179.
— monety toruńskiéj pa 36 groszy w monecie krakowskiéj 183, 184.
— kujawska po 36 groszy 178, 179, 182.
— kujawska po 30 gr. 182, 187, 191.
— pruska po 20 gr. 207.
— na skład *(ad composicionem)* 192.
Grzywny podział rachunkowy na wiardunki i szkojce 22.
Komisyja mennicza z r. 1650 12, 13.
Kruszec do wybijania monety używany 6.
Kustosze skarbów królewskich 123.
Kwarta a kwartnik 54—65.
Kwarta w dyecezyji krakowskiéj równa półgroszowi czyli 6 denarom 54—56, 179, 189.
— na Rusi równa półgroszowi 185, 192.
— w dyec. kujawskiéj i płockiéj równa 10 denarom 179.
Kwartniki 20, 45, 47—65, 114, 185—187, 190, 193, 206.
— polskie Władysława Jagiełły 39, 41, 56—65, 156, 293.
— rzekome króla Ludwika 45—47.
— mazowieckie Ziemowita IV 151—156, 297.
Kwartniki wielkie, szerokie nowe czyli półgrosze lub kwartnikowe półgrosze 59, 60, 193, 194.
— małe 194.

170

Memoryjał rajców krakowskich w sprawie bicia nowéj monety z r. 1396 19, 40, 41, 246.
— drugi rajców krakowskich z roku 1406 w tymże przedmiocie 75, 76, 195, 250.
Mennice: krakowska 39, 48, 49, 57, 59—77, 80, 92, 97, 98, 105, 112—129, 146, 164, 179, 185, 188—193, 200, 201, 205, 207, 212, 256—259, 270, 271, 276, 277—280.
— poznańska królewska 47, 158, 159, 169.
— poznańska miejska 168—170.
— lwowska 104, 105, 145—148, 197.
— wileńska 161, 166, 282, 283.
— toruńska 167, 173—177.
— wschowska 170—173.
— gdańska 173—177.
— elblongska 173—177.
Moneta polska: Władysława Łokietka 6, 18, 29, 32, 100, 140, 179, 248, 285.
— — Kazimirza Wielkiego 18, 20, 29, 30, 33—37, 48—53, 54—56, 58, 100, 141—144, 159, 182, 286—290, 303.
— — Ludwika andegaweńskiego 18, 37, 45—54, 99, 108, 145, 291.
— — Jadwigi 18, 37, 39, 100, 108, 291.
— — Władysława Jagieły 18 29, 30, 39—42, 56—77, 83—85, 100, 102, 104, 109—118, 145—150, 156, 169, 292—298, 304.
— — Władysława III 18, 68—71, 84, 100. 102, 105, 106. 117, 118, 298.
— — Kazimirza Jagielończyka 18, 78—86, 99, 100, 103, 106, 119, 120, 298—301.
— — Jana Olbrachta 18, 78, 86—89, 94, 100, 103, 107, 120, 121, 301, 302, 304.
— — Aleksandra Jagielończyka 18, 89—98, 100, 103, 105, 107, 161—166, 302, 303.

Moneta większa krakowska, albo lepsza krakowska (półgrosze) 198, 200, 202.
— krakowska pospolita 199.
— partykularna 139—177.
— kujawska 28, 31, 32, 140.
— wielkopolska 47, 157—159.
— litewska 89, 90, 159—166.
— ruska 18, 141—150, 290, 291, 294, 296, 297.
— księstwa mazowieckiego 150—157, 290, 297.
— ziem pruskich 166, 167, 205, 299.
— miast Gdańska Torunia i Elblonga 173—177, 205, 206, 299, 300.
— miasta Poznania 168—170, 197, 252.
— miasta Wschowy 170 — 173, 183, 194, 247, 293, 294.
— bydgoska 183, wieluńska 304.
Monety wybijanie *al marco* 7.
Myncerze i myncmistrze 129—132, 136—139.
Noble 190.
Ordynacyje mennicze: Karola I i Wacława IV z roku 1378 38.
— — Wacława IV z roku 1407 38.
— — Władysława Jagieły z r. 1396 40—42, 58.
— — mielnicka z r. 1501 90.
— — sejmu krakowskiego pokoronacyjnego z r. 1502 90—96, 264.
— — sejmu korczyńskiego z r. 1502 14, 96, 273.
— — Zygmunta I z r. 1507 7, 13, 14.
— — „ „ z r. 1526 21.
— — cesarza Ferdynanda z r. 1561 16.
Pisarz menniczy 130.
Pisarze skarbu królewskiego 124.
Podskarbiowie 122—125, 132—136.

Półgrosze polskie *(medii seu mediati grossi)* 193.
— — Władysława Łokietka 18, 28—30, 284.
— — Kazimirza Wielkiego 18, 29, 30, 33, 36, 49, 50, 51, 53—56, 141—143, 159, 286, 288, 289.
— — Władysława Jagieły 18, 29, 30, 42, 59, 71—77, 83, 295, 296.
— — Kazimirza Jagielończyka 18, 78—86, 119, 120, 298—301.
— — Jana Olbrachta 18, 86—89, 94, 107, 302.
— — Aleksandra 18, 91, 96, 303.
Półgrosze ruskie i lwowskie: Kazimirza Wielkiego 18, 33, 141—143, 286.
— — Władysława Opolskiego 144, 290.
— — Ludwika andegaweńskiego 145, 291.
— — Władysława Jagieły 146—150, 294, 296.
Półgrosze płockie Ziemowita III 151—155, 290.
— podolskie 161, 200.
— litewskie Aleksandra 161—166, 303.
Półgrosze obrzynane 181, 182.
Próba srebra ogniowa lub z narysu 9, 10.
Probierz menniczy 130.
— srebra miejski 130.
Pruska moneta i rachuba 188.
Reforma monetarna z r. 1396 20, 40, 41, 42, 58, 176, 191, 192.
— — w r. 1501 i 1502 zamierzona 89—98, 264, 269.
Ruble 190.
— litewskie 159—161, 198, 204.
— ormiańskie 208.
Skarbnicy 122—125.
Solid w znaczeniu wiardunka 22, 178, 180, 187, 189, 203.
— ziem pruskich 167, 299.
— miast pruskich Gdańska, Torunia i Elblonga 173—177, 299, 300.

Szkojec *(scotus)* 22.
Szterlingi angielskie 179.
Tabela ewaluacyjna monet od r. 1300—1506 214—217.
Ternar 20, 21, 59, 180, 181.
Tercyjan *(moneta terciorum)* 59, 193. 207.
Wiardunek *(ferto, solidus)* 22, 178, 180, 187, 189, 203.
Wykopaliska: trembowelskie 100—110, 112, 118.
— stryjskie 100—103, 106, 112, 118.
— krakowskie 108—114.
Zła moneta:
— żałoba rajców krakowskich na złą monetę kwartnikową r. 1369 49, 186.
— grosze praskie obrzynane 179.
— złe grosze w obiegu 188, 189.
— Tylman z Łęczycy z fałszywą monetą schwytany 190.
— żyd Fettir za fałszywą monetę spalony 195.
— Prokop Romer o fałszywą monetę posądzony 199.
— Ziemowit IV po dwakroć o fałszowanie monety polskiéj posądzony 157, 198, 199, 253, 254.
— Jerzy Merkil i Herman Pokeler z fałszywą monetą 203.
— strofowanie Władysława Jagieły o złą monetę 67, 201.
— fałszywa moneta w Czechach na Morawie i Szląsku fabrykowana 68, 69, 78, 79, 202.
— statut piotrkowski kary przeciw fałszywéj monecie stanowi 204.
— mowa Rytwiańskiego o złéj monecie r. 1459 85, 206.
— spodlenie monety za Kurozwęckiego 85. 87—89, 121, 131, 208, 209, 262, 265.
Złotniki 187.
Złoto (obacz także floreny) 178—183.
— białe *(aurum album)* 183.
Znak do znaczenia srebra krakowskiego *(signetum Cracoviense)* 190, 203.

[Druk.: Osobne odbicie ...
1878, s. III – [IV.]]

1. 172.

Osobne odbicie z tomu IX Rozpraw i sprawozdań z posiedzeń wydziału historyczno-filozoficznego Akademii Umiejętności w Krakowie.

O monecie i stopie mennickiej w Polsce w XIV i XV wieku.

Skreślił
Dr Franciszek Piekosiński.

Kraków 1878
w drukarni uniwersyteckiej
pod zarządem . . . . . .

3.

Powodem do skreślenia niniejszej rozprawy były dwa memoryjały przedłożone przez rajców miasta Krakowa na króla Władysława Jagiełłę w latach 1396 i 1406 w przedmiocie wybijania nowej monety. Pierwszy z nich, treścią dla rzeczy mennicznej bogatszy, przeznaczony do czwartego tomu pomników służących do objaśnienia rzeczy polskich, ~~który ze objaśnień miał najdawniejsze pomniki historyczne mają dla Krakowa z epoki wieku XIV~~, wymagał bliższego objaśnienia. Napróżno jednak uciekaliśmy się po objaśnienie do dzieł naszych numizmatycznych, w których dla ziemi epoka najmniej jest opracowana. Wypadło nam przeto samym robić przedsięwzięte ścisłe badania, ~~czyo~~ ograniczone zrazu do monet króla Władysława Jagiełły, lecz gdy i w skarbcu, które monety ~~do~~ temuż królowi przypisać należy, między numizmatykami naszymi spór zachodzi, zmuszeni byliśmy następnie wciągnąć do zakresu naszych badań także monety z panowań poprzednich i późniejszych, poczynając od r. 1300 a kończąc na r. 1506.

Rezultaty tych badań złożone zostały w niniejszej rozprawie. Dokonane na gruncie prawie niepryzgotowanym, nie są one

wolne od mnogich pokerek, na które we wstępie rozprawy zwracamy uwagę czytelników. Baczna krytyka, dokładniejsze wiadomości o zgadzich monetach, nowe wreszcie odkrycia zdołają zapewne z biegiem czasu wyjaśnić wątpliwości, uchylić usterki. Zadaniem naszem będzie przystąpić do systematycznego tej epoki opracowania, w którem każde i część strona obiorowa monet, w niniejszej rozprawie pominięta, nie należycie uwzględnioną zostanie.

Teraz zaś te wiadomości, którymi się dziś z czytelnikami naszymi dzielimy, posłużą w czemkolwiek do objaśnienia rzeczy ojczystych; zasługa w tem przedewszystkiem tych miłośników zabytków przeszłości naszej, którzy naczelników instytucyj publicznych, którzy nam ze zbiorów swych lub pieczy swej powierzonych, z całą uprzejmością udzielili. Niemając przytem wyrazy wdzięczności: Najprzewielebniejszy Arcybiskup Dr Stanisław Pan Sztompki, Hr. Władysław Skrzyński, Senator Dr Konstanty Skrzewski, Władysław Bartynowski, Radca miejski Józef Friedlein, Ludwik S. Laczyński, Dr Karol Estreicher Dyrektor biblijoteki jagiellońskiej, Dr Wojciech Nehring, Dyrektor Zakładu nar. im. Ossolińskich, Dr Władysław Wisłocki Kustosz biblijoteki jagiellońskiej i Dr Władysław Seredyński Kustosz zbiorów Akademii umiejętności w Krakowie, powszechnie wszyscy ci, którzy nam bądź wiadomości bądź dokumentów do pracy niniejszej dostarczyli.

W Krakowie d. 17 lipca 1878.

Prezydyum Rady miasta Lwowa

Ich Panowie

Profesor Dr Józef Szujski

Nieboszczyk wreszcie Hr. Fredro

Nieboszczyk wreszcie Pan Ignacy Hr. Fredro

Nieboszczyk wreszcie Pan Ignacy Hr. Fredro, Starosta Sanocki

Nieboszczyk wreszcie Pan Ignacy Hr. Fredro, Starosta Sanocki, Poseł do Sejmu

Nieboszczyk wreszcie Pan Ignacy Hr. Fredro, Starosta Sanocki, Poseł do Sejmu i Rady państwa

§1. Przedmiot niniejszej rozprawy.

§. Mimo licznych zastępu pracowników, jakimi się numizmatyka nasza poszczycić może, rozwój rzeczy mennictwa w dawnej rzeczypospolitej, od chwili jej wzrostu mocarstwowego aż do upadku, nie został dotychczas umiejętnie zbadany. Czasy Zygmuntowskie, pierwsze lody, w czem ich niezakarbka vito to numizmatyki zasługa, ubiegając jednak pracami swemi całość rzeczy mennictwa u nas, nie mogli się ustrzedz w szczegółach licznych niedokładności lub omyłek, nakuta przeoczeniu jak i brakiem źródeł sporadycznych. Ich następcom w naukowej tej dziedzinie przypadło zadanie rozwinąć to w szczegółach, co oni w grubym zarysie nakreślili, biorąc za przedmiot swych naukowych badań już nie całą numizmatykę naszą, lecz jej poszczególne epoki. Dokonali tej pracy senator Stronczyński co do epoki piastowskiej po rok 1300, Zagórski zaś od monet z trzech ostatnich wieków od Zygmunta I poczynając. Tym sposobem najtrudniejszy i najobszerniejszy dział w numizmatyce naszej został już naukowo opracowany. Najtrudniejszym jest dział monet piastowskich. Niemowlęce ~~szkatki~~ dziecięcej sztuki mennicznej, która nie dozwala numizmatykowi ~~przeboc~~ myśli swych należycie powydalać na stępla, bezmiarowość znacznej liczby monet, brak wszelkich źródłowych wskazówek, stawiają

badaczowi na dużolym kroku niezwal„
czone przeszkody. Napisy na tych monetach
o ile się znajdują
~~z prawdziwe~~ ~~rzadko~~, wypracowują ~~rzadko~~ rozszyfrowują
imię panującego księcia z łacińską for„
mą: „Vladislavs dux", „Boleslavs dux",
Trudniej więc było badaczowi dostarczyć
F Mieszek, mogą. dowodu, gdy imiona książąt: Bolesław,
Władysław, Kazimierz i Leszek dan ~~razem~~,
~~niemnie~~ często w epoce piastowskiej się po„
wtarzają.

Wprost przeciwnie ma się rzecz z mo„
netami od Zygmunta I poczynając. Tu
już moneta sama dostarcza niemal wszel„
F dostatnie kich potrzebnych wiadomości: podaje imię
panującego, rok bicia i wartość obiegową monety,
znak probierczy i znak mennicy, liczny
zaś szereg wydawców śmiertelnych obzna„
jamia nas z pewnością, wartością mo„
nety, uzupełniając to, cały z monety za„
mej wyłocznem nie była.

Wszelako te prace Stronczyńskiego i Za„
górskiego dotyczą, jak wspomnieliśmy
tylko dwóch krańcowych epok dziejów
numizmatyki naszej, epoka środkowa
obejmująca wieki XIV. i XV., będąca przez
to naturalnym ~~między~~ łańcuchem dwóch
epok tych, oczekuje dotychczas
systematycznego opracowania.

Z grubsza tylko epokę tę opracował
Bandtkie, sporządził prawie zupełnie mone„
tę elementową, a zajęty głównie stroną opisu
wą monet, nie badał stopy mennicznej, ani
też posłużył się o źródła archiwalne.

Nierównie obfitszego materyału dostarczyły monograficzne rozprawy Vossberga, ks. biskupa Kuśmickiego, Zebrawskiego, ś. p. proboszcza Lipińskiego, hr. Tyszkiewicza i innych, między któremi prace Vossberga i ks. Kuśmickiego pierwsze zajmują miejsce. W rozprawach tych obrobione zostały monety ruskie bolesko-ruskie kolejno denary koronne za XIV i XV wieku, monety ziem pruskich, od chwili wcielenia jej do rzeczypospolitej, a zwłaszcza monety miasta Gdańska, Torunia i Elbląga z drugiej połowy XV wieku, wreszcie monety miasta Wschowy i monety litewskie. z wyjątkiem jednej rozprawy ks. Kuśmickiego

Widzimy jednak, że rozprawy powyższe brały za przedmiot główny monetę partykularną, to jest monetę ziem lub miast do rzeczypospolitej przyłączonych, a nie monetę pospolitą, monetę koronną.

To też co do monety koronnej za XIV i XV wiek pozostało wiele nader ważnych zagadnień, które pierwej rozwiązać należało, zanimby do systematycznego opracowania rzeczy menniczej w Polsce z dwóch przemianowanych wieków przystąpić można.

Temi zagadnieniami są:

1. stosunek groszy pruskich do monety pospolitej, od chwili pojawienia się tychże u nas aż do chwili zniknięcia ich z kursu pieniężnego w Polsce ludzieć pospolitej monety na stopę menniczą polską –
2. zkładanie, czy twierdzony przez Czackiego, a przez jego następców powtarzany zarzut, iż

z monety halicko-ruskie z tychże dwóch wieków ?

król Ludwik ~~węgierski~~ denegarenistki monetę
polską, ~~z~~ reprezentował, jest uzasadniony i jak należy
należy odnosić wstęp kroniki Czarnkowskiego.

3. jakie znaczenie ma krzyż podwójny zamieszczony na niektórych typach denarów ludzkich na
kwartnikach i czy zostaje w związku z krzyżem podwójnym węgierskim.

4. czy i jaka zachodzi różnica między półgroszem
a kwartnikiem w ogóle i jakie miejsce należy
przyznać w systemie monety koronnej kwartnikowi króla Władysława, noszącemu ~~koronę~~
w koronie krzyż podwójny.

5. czy półgrosze z napisem: „moneta władislai
regis polonie" pochodzą przypuszczalnie z czasów
panowania Władysława Jagiełły, czy ~~także~~ także z czasów
Władysława III, niemniej czy Władysław III
bił ~~w ogóle~~ monetę (grubszą koronną) ~~typu~~ ~~węgierskiego~~
denarowej.

+ 6. ~~ustalenie~~ ustalenie stopy wagowej denarów i oznaczenie panowań, w których poszczególne typy przypisać należy.

7. ~~6.~~ ~~jaka~~ ~~była~~ ~~waga~~ ~~grzywny~~ ~~krakowskiej~~
w XIV i XV wieku, celem reprezentowania
~~jednorzędnego~~ grzywny polskiej – ~~wreszcie~~ niemniej

8. ~~7.~~ jaką była stopa menniczna monety ko-
ronnej w tych dwóch wiekach.

Rozwiązanie tych ~~pytań~~ zagadnień stanowić będzie
przedmiot niniejszej rozprawy.

Że autor rozprawy nie przystąpił wprost do
systematycznego swej epoki opracowania, szukać
należy powodu ~~przyczyny~~ w tem, ~~że przy~~ ~~do~~ ~~opr~~, iż
zbadanie dwóch najważniejszych kwestyj, to jest
wagi grzywny krakowskiej ~~kwestyj~~ stopy mennicznej
~~nie~~ z przyczyn od siebie niezależnych nie mogło
nastąpić z taką ~~dokładnością~~ ścisłością, jakiej umiejętne
traktowanie przedmiotu koniecznie wymaga.

Autor nie zdołał uniknąć pewnych niedowarstwień i niedokładności, na które w toku już niejednokrotnie zwracano uwagę swych czytelników, gdyż one wiążą się ściśle ze sposobem bicia monety w średnich wiekach i średniowieczną metrologią.

§ 2. Niedostatki niniejszej rozprawy.

Z epoki tej, rozprawa objęła nie dochowała nam się żadna ordynacya mennicza, z której więc monety dochodzić trzeba stopy, według jakiej bita, tyta. Do ~~dania~~ ścisłego oznaczenia tej stopy potrzebna, jest: ~~zaznajomienie wagi przypisy mennicznej~~,

1. znajomość wagi przypisy mennicznej,

2. skład wewnętrzny kruszcu do bicia monety użytego.

~~W wieku XIV i XV~~ dwojaka korona w XIV i XV wieku, bita była jedynie ze srebra z przymieszką miedzi.[x] Czyste srebro lub złoto nie było używane. Dukat Władysława Łokietka w jedynym tylko znanym egzemplarzu, jest w numizmatyce tej epoki zjawiskiem efemerycznem. Miedź szczerozłota była tylko na Rusi do bicia drobnej monety.

Chcąc znaleźć wagę przypisy mennicznej, dość jest ~~dużo~~ rozważyć tyle sztuk monet pewnej daty, gdyby, jak groszy, półgroszy, denarów, ile ich z przypisy wybitych zostało. N. p. ordynacya mennicza króla Zygmunta I wydana w Krakowie w piątek przed św. Filipem i Jakubem apostołami, ~~polecała~~ 1507 takim porządkiem bicie półgroszy koronnych zarządza, iżby z funtu srebra szczerego srebra z przysadą, dwudziestu pięciu funtów mie-

x) O próbie srebra i jej dawniejszych kudzież krajowych gatunkach.

Fiz. mincerz skarał się lekko by ?

Fwychodziło zatem z mennicy po kilka, mej grzywnie monety różnej wagi.

Fiz. a zatem łącznie z czterdziestu łutów wypa-
dło pięć florenów, licząc floren po trzydzieści
groszy, to jest 240 groszy, czyli półgroszy
480. Na łut więc szłoby półgroszy 12, a na
grzywnę mincerską szesnastołutową półgro-
szy 192. Nieuchronne ile ważył łut polski
z r. 1507, dość byłoby zważyć 12 półgroszy
króla Zygmunta I z tegoż roku, a otrzymali-
byśmy wagę łuta; ta zaś sześćset
razy wzięta pięć dać wagę grzywny min-
cerskiej.

Rzecz naprzód łatwa pojedyncza i łatwa, natrafia-
jednak na nieprzezwyciężone trudności.

FPierwszą trudność stanowi sposób dawczesny bicia mo-
nety. Wiadomo że w wiekach średnich bito wybijano
monetę ad marco, to jest że iż Fneważ z góry oznaczoną ilość
sztuk monety wybitej ważyła grzywnę mincerską,
bez względu czy pojedyncze sztuki monety względem sie-
bie jednostajną wagę trzymają lub nie; Zkąd między
monetami średniowiecznemi tegoczasowego tejże
kategorji i stopla znaczna nieraz pod względem wa-
gi zachodzi różnica. N. p. półgrosze Władysława
Jagiełły dobrze dochowane wynoszą w wadze od
1·15 gr. do 2·20. Tak samo półgrosze Kazimierza
Wielkiego. Jeśli więc wedle tych półgroszy chcielibyśmy
dokładnie wyznaczyć wagę grzywny dawczesnej mincerskiej,
~~i wyważony sztuk 96, nie mamy pewności, czy czy~~
~~wszystkie tego samej ilości sztuk lżejszych i ciężkich~~
~~jako pierwotnie pod wagę grzywny z mennicy wyszło~~
musielibyśmy ważyć ściśle tychże samych 96 sztuk, które
pierwotnie razem pod wagę grzywny z mennicy wyszły.
To jest niemożebne. Biorąc zaś dowolnie 96 sztuk
półgrosty dobrze zachowanych lżejszych i ciężkich, nie
mamy pewności, czyśmy dobry ułamali stosunek, czyśmy
nie zamiast wszystkich okazów lżejszych w stosunku do okazów

1

cięższych i odwrotnie. W pierwszym ~~wypadku moze~~ wypadnie grzywna mynecrska ~~za lekka~~ lżejsza od ustawowej, w drugim cięższa. Różnica może być ogromna: obliczając n.p. grzywnę mynecrską ~~nie~~ z czasów Władysława Jagiełły według najlżejszego półgrosza tegoż króla wa. gr. ja 1·15 otrzymamy wagę 110·40 gr. gdy tymczasem według najcięższego półgrosza 2·20 gr. waga grzywny mynecrskiej wypadnie na 211·20 gr. dwa rezultaty są jednakowo mylne. Przy monecie ol marco wylijanej nie można brać za podstawę obliczenia wagi grzywny mynecrskiej ani ~~zwarcia~~ zwarcia zbyt lekkich, ani ~~zbyt~~ najcięższych, ale należy zważyć jak największą liczbę monet dobrze dochowanych. ~~Przeciętna~~ Rezultat z przeciętnej wagi tych monet uzyskamy, będzie się najbardziej zbliżał do wagi legalnej. ~~Uwzględnić jednak~~ Należy uwzględnić jednak zużycie monety. Żaden okaz średniowiecznej monety nie doszedł nas w pierwotnej swej wadze, jakości. Tedy ~~straciły drobne części kruszcu~~ straciły części swej wagi przez tarcie kruszcu w obiegu, inne gięcie dochodzące z wykopaliska - przez wytworzenie się względem nierównego. Ubytki te nie dadzą się ~~zawsze~~ zawsze w pełni dokładnie oznaczyć. Uwzględnić je jednak należy przy obliczeniu grzywny mynecrskiej dodaniem pewnego procentu ogólnej wagi jako ekwiwalentu zużycia.

Tak zbliżony do prawdy rezultat wagi grzywny mynecrskiej da się jednak osiągnąć tylko przy tych monetach, które w licznych dochowały się egzemplarzach. Inaczej przecz się ma, jeśli moneta istnieje jako unikat lub w kilku tylko okazach. Tu już rezultat z wagi wypadły nie-

Waluty krajowe stawiano ~~należy~~ trzeba w zużycie monety. Żaden okaz średniowiecznej

niewielkie ~~zwarcia~~ wprowadzić

może liczyć na dokładność. Rzeczą jednak jest bardzo ważną wszystkie znane egzemplarze rzadkich monety

[w takim razie]

Autor rozprawy niniejszej nie był w możności dopełnienia tego obowiązku. Ograniczony do zbiorów numizmatycznych krakowskich nie mógł korzystać ze zbiorów warszawskich, lwowskich i innych krajowych rozrzuconych. Złąd niejednej rzadkiej monety mogą pozostały nieznane, i tu leży przyczyna niedokładności rezultatów w niniejszej rozprawie podanych.

Oprócz znajomości wagi oryginały mincerskiej potrzebną jest analiza kruszcu do bicia monety użytego. Analiza taka w dwojaki sposób dokonana być może: albo przez spalenie monety na kamieniu probierczym, czyli przez tak zwaną próbę z rysy, lub też przez próbę ogniową.

[w rozróżnianiu barw]

Powierzchownie używaną jest próba z rysy, nie ma szkody ona monety, a przy pomocy kamienia probierczego i igieł próbnych łatwiej wprawnego oka, każdy ją wykonać może. Nie daje ona atoli rezultatów ani ścisłych ani całkiem pewnych. Próbą z rysy można jakość srebra orientacyjnie tylko na kamieniu probierczym, bardzo wprawnemu oku nawet dość pokładnie; pewności jednak mieć nie można, bo metaliczny połysk rysy nieraz oko złudzi.

Natomiast próba ogniowa daje rezultaty jak najdokładniejsze na drodze fizycznego obliczenia; atoli do takiej próby trzeba mieć piec probierczy, nader czułą wagę, i to największą trzeba poświęcić. lub udać się o pomoc do urzędów probierczych, które mennicze, a co najważniejsza, trzeba poświęcić monetę, która

[potrzebne aparaty jak]

do próby ogniowej zniszczona być musi. Do rzadkich więc i nadzwyczajnych monet próby ogniowej zastosować nie można. x)

Z tegoż powodu autor niniejszej rozprawy w przeważnej części opierać musiał swe obliczenia na próbie z rysy, korzystając z próby ogniowej tylko przy pospolitszych monetach.

Niedokładności więc, jakie próba z rysy za sobą pociąga lub spowodowane zbłędzeniem oka, stanowią dalszą ujemną stronę niniejszej rozprawy.

x) wyższą próbę ogniową.

xx) Nawet próba ogniowa zawieść może, jeśli przypadkiem probierzowi podsunięto tak zwany „falsyfikat", mającym grać znaczną rolę.

§. Grzywna krakowska i jej waga.

Jako menica krakowska była przez cały wiek XIV, XV aż do drugiej połowy XVI wieku x) przeważnie jedyną, w której bito monetę koronną, 2) tak grzywna krakowska stała się wyłączną dla monety koronnej wagą.

Była ona jak wskazują orzymacze mennicze z XVI wieku, szesnastolutową, lecz gdy ówczesny lut krakowski nie jest nam znany, więc i wagi grzywny do oznaczenia tej nie mamy. Jedynie ślad zdaje się nie przytoczony mamy.

Najstarszy znany egzemplarz grzywny krakowskiej pochodzi z r. 1636. Znajdowała się ona niegdyś w Gdańsku wraz z grzywną koronną polską, grzywną gdańską złotniczą i grzywną 54 dukatową do regulowania wagi dukatów przeznaczoną, wszystkie opatrzone rokiem 1636 ludzień monogramem ówczesnego gwardajna mennicy gdańskiej Chrystiana Schirmera: CS.

Braun x) podaje wagę tej grzywny krakowskiej z r. 1636 na 129 1/2 englów (= 199·174 grm.), ale w tabelce przytoczonych przez niego grzywien mennicznych wy-

x) Braun 9.

1) Mennicę koronną prowadzą za Batorego w Poznaniu

2) Ignacy Gutschowski w Poznaniu wyjaśnił

jéj z rękopisu Michała von Behmfelden rajcy i burgrabiego gdańskiego z r. 1672 podaną jest waga grzywny ~~niemieckiej~~ krakowskiej na 128 engli 17 assów (= 197·684), zaś polskiej po roku 1650 na 131 engli 8 assów (= 201·480 grm.). x) Wiadomość swym x) uzupełnia Braun powyższą wiadomość w ten sposób, że grzywna krakowska poza menicą trzyma wagę 129 englów 10 assów (= 198·885 grm.), a grzywna menicza gdańska równa zupełnie grzywnie nowokrakowskiej i polskiej koronnej, 131 englów 8 assów (= 201·480 grm.) x) Wiadomo bowiem, że komisya menicza z sejmu warszawskiego r. 1650 przywrócona, postanowiła, iżby kurs w menicach jak i we wszystkich stykach jedna była grzywna siedm talerów imperyalnych ważąca. x)

Widocznie jednak pomylił się Braun w oznaczeniu wagi grzywny krakowskiej z r. 1636 na 129 engli 16 assów (199·174 grm.) o jeden engel (1·538 grm.) bo przecież podana w tabeli Behmfeldena grzywna krakowska 128 engli 17 assów, nie może być inna, jak tylko właśnie ta, jaką grzywna menicza krakowska z r. 1636, skoro późniejsza grzywna menicza krakowska z r. 1650 x) zrównana grzywnę dawną i menicze gdańską z tegoż roku ważyła wedle Brauna i Behmfeldena 131 englów 8 assów (= 201·480 grm.), a grzywna handlowa krakowska 129 englów 10 assów (= 198·885 grm.) x). Także Bajer, który ostatecznie kurs w potrzebnym nam czterech grzywien z r. 1636 monogramem CS oznaczonych podaje wagę, znalazł wagę grzywny krakowskiej tylko około 198

x) Czacki zapewnia, że grzywna ta ważyła 4198 assów (201·708 grm.)
x) Braun: Anhang II.

~~x) Czacki zapewnia.~~

15)
x) Zagorski 162. Vol. leg.

= (197·684 grm.)

x) Tej grzywny trzymał się cech złotniczy warszawski. Zważona, ona została w r. 1778 a chwil zużyła ważyła jeszcze 4169 assów (200·374 grm.) Czacki I.

x) Wagę tej grzywny podaje Czacki wedle Kruza Talija na 4138 assów (~~129~~ 198·885 grm.) Łoziami Kolberg w r. 1819 ~~to~~ zowiąc ją jednak ~~wadliwie~~ grzywną menniczą

gramów, w czem się prawie zgadza z wagą Behmfeldena a różni znacznie od wagi Brauna.x)

My trzymając się okazówki Bajera przyjmujemy wagę grzywny menniczej krakowskiej z r. 1636 podaną przez Behmfeldena na 128 engli 17 asów czyli 197.68 grm.

Zobaczmyż teraz jaka zachodzi może różnica między grzywną menniczą krakowską z r. 1636 a grzywną ~~menniczą~~ używaną w menniczej koronnej w XIV i XV wieku. Rozpatrzywszy dokładnie wszystkie ordynacye menniczе, jakie podaje Zagórski, poczynając od ordynacyi Zygmunta I z r. 1507 ~~r.~~ a kończąc na relacyi komisyi menniczej z r. 1650, nie znajdujemy w żadnej z nich śladu, iżby w tym czasie grzywna menniczа krakow. „ska uległa jakiejkolwiek zmianie, co oczy „wiście przede wszystkiem w ordynacyi men„niczej postanowionem być musiało. Należy więc przyjąć, że każdemu wagа grzywny krakowskiej jakoż już do jej pierwszej zmia„ny w r. 1650 datowanej, przechowała, iż ona „ta już za Zygmunta I i służyła za podsta„wę ordynacyi menniczej tegoż króla z r. 1507, stanowiącej, iż z 15 łutów srebra z prycerza, 25 łutów miedzi ~~bitych~~ mają dać 8 florenów po 30 groszy czyli półgro„szy sztuk 480.

Ta stopa jednak nie była dopiero przez króla Zygmunta I wprowadzona, lecz zasta„wała się na mennicach zejmu krzczyńskiego

x) Nie mając dwóch pod ręką ciężarków centigramowych podał nam Bajer wagę swoją. U grzywien tylko w gramach, przyrzekając później uzupełnić wagę aż do centigramów. Śmierć przeszkodziła dopełnieniu tego przyrzeczenia. Ważyły zaś te grzywny mennicze Bajera: krakowska 198 grm. koronna 196 grm. pruska złotnicza 191 grm. duńska 189 grm.

z 6 czerwca 1507. Sądy bowiem pozwiędzy na sejmie petrokowskim będącym roku w Krakowie odbytym, projekt bicia szerokich groszy koronnych dla braku zaopatrzenia pieniędzy na przyrzeczone Litwie przeciw Moskwie posiłki, i na podarki dla Tatarów coraz bardziej rosnące, uchwalily złamy na sejmie uczynić, aby takich lic półgrosze wedle złoty ostatecznie za króla Jana Olbrachta prawdziwej, to jest po 8 florenów z 15 łutów srebra z przypadu 25 łutów miedzi, liczące floren po groszy 30.

Widzimy więc, że stopa mennicza zawarta w ordynacji króla Zygmunta I z r. 1507 nie była już za króla Aleksandra, ale nawet za Jana Olbrachta w ostatnich latach jego panowania była używana. Niedość zaś na tem stopa pomyższa jest jeszcze dawniejsza. Król Jan Olbracht nie zmieniał bowiem stopy mennicznej podczas swego królewskiego rządu, panowania, i tylko skoro w skutek niedbalstwa czyli też złej woli podskarbiego Piotra Kurozwęckiego, pozlejsza z mennicy poczęła wychodzić moneta, wówczas czego Kurozwęcki umarł, król ~~zaś~~ oddawszy dobra Kurozwęckiego konfiskatą, a monetę do dawnej stopy przywrócił. Pomieważ zaś z półgroszki Kazimirza Jagiellończyka bite za czasów podskarbiostwa ~~tego~~ Piotra Kurozwęckiego jedne, i te same z półgroszami Jana Olbrachta trzymają wagę i próbę, przeto widoczna, że i stopa mennicza a z nią i grzywna mennicza krakowska już od r. 1477

F (1477–1492)

(co do ziarna)

w rzeczywistości kwartniki te daleko lepsze, niż
jżby ich cztery na grosz przeds liczono, że ałoż
~~jednaxx~~ kurs miały, powodem tego musiała być wiel
ka ich mnogość w obiegu.

Reminiscencya dobrych kwartników króla Kazi„
mirza W. których dwa ~~xxx~~ szło na jeden grosz fra„
ski, sięga pierwszych lat panowania tegoż kró„
la. Wówczas rzeczywiście wybijał król Kazimirz
półgrosze XIV próby, których szło z grzywny kra„
kowskiej szczerego srebra grzywna ~~xxxxx~~ 65, równały się
zatem w zupełności groszom czeskim Karola I.

Przecław Gołuchowski musiały zostać za mamie„
nieniem wielkiej Polski już w półtrzecia miesiąca
po śmierci króla Kazimirza, a prawie zaraz po obję„
ciu rządów przez królową Elżbietę, kiedy król Ludwik
zaprowadziwszy króleka w Polsce i nic nie rozporządzi„
wszy śpiesznie do Węgier powrócił. Innej więc monety
jak monetę kwartnikową, króla Kazimirza, prze„
ciw z Gołuchowa podczas swoich rządów mianestwi„
czych wybijać nie mógł.

Ale i moneta polska króla Ludwika świadczy
dowodnie, że ustęp kronikarza Czarnkowskiego nie
do niej się stosuje.

Przede wszystkiem nie wybijał król Ludwik monety
kwartnikowej ~~xxx~~ Polsce wcale. Żaden kwartnik
polski tegoż króla nie jest znany numizmatykom
naszym, a byłby się prawdopodobnie tak w licznych zbiorach zachować
egzemplarzach, gdyby był bity, bo moneta gorszej
mniej poszukiwana i przelatująca, dłużej w obiegu
się utrzymuje.

Zachowały się natomiast denary polskie tegoż króla,
(II 18–21), a że kark wagę jako próbę srebra trzyma,

I (I, 6)

I jak kwartniki pol„
skie króla Kaźi„
mirza 7

F(II, 13, 14)

F i zamorowie 2

ją znacznie lepszą od denarów króla Kazimierza, bowiem zgoły denary tegoż króla Ludwika, mają wagę przeciętną, zaledwo 0·25 a próbę srebra V, to denary króla Ludwika trzymają wagę 0·35 a próbę VI. Tym sposobem denary króla Ludwika, chociaż za monetą drobną, lepszy nawet wykazują rezultat, jak kwartnik króla Kazimierza W. późniejszego bicia (I, 9–11). ~~Wszystko~~ Denarów króla Ludwika zaszyna daje wagę brutto 274·17, w czem jest czystego srebra 102·81 a w groszu 2·142. Tedzie więc takich groszy na grzywnę krakowską (197·68) szczerego srebra szuk 92·30; zgoły tymczasem waga brutto grzywny denarów króla Kazimierza wynosi tylko 197·76, w czem jest fajnu tylko 61·80, a w groszu 1·282; takich zaś groszy wypadzie z grzywny krakowskiej czystego srebra szuk 153·54, zatem moneta denarowa króla Ludwika jest o ~~78~~ 1/2 lepszą od monety denarowej króla Kazimira W, a o 1/9 lepszą od monety kwartnikowej tegoż króla.

Nic też dziwnego w tem, że król Ludwik lepszą wybijał monetę polską, jak król Kazimierz; potrzeba mu bowiem Andegaweńskiego, ~~bogate kopalnie szlachetnych kruszców na Węgrzech posiadały go w możność płacenia~~ nie stanowiła go w potrzebie ciągnienia stałych zysków z monety, owszem skłoniła jego do mieszczaństwa krakowskiego, skoremu wiecznie schlebiał i licznemi przywilejami ujęć sobie starał, zniewalał go po części do polepszenia monety, na którą ciż mieszczanie za czasów króla Kazimierza bezskutecznie narzekali. Obfite kopalnie szlachetnych kruszców na Węgrzech ułatwiały mu bardzo to zadanie.

$102 \cdot 77 : 58 = 1 : x$

$580 : 103 = 0 \cdot 563$

515

650

$\frac{320}{818}$

$103 : 58 = 1 \cdot 774$

$\frac{580}{450}$

$\frac{412}{380}$

$\frac{274}{106}$

$\frac{103}{0}$

$58 : 103 = 1 : 1 \cdot 774$

$\frac{100}{1000}$

$1 \cdot 71 : \frac{000}{1000}$

IV

§. Czy i jaka zachodzi różnica między półgroszem a kwarnikiem w ogóle i jakie miejsce należy przyznać w systemie monety koronnej kwarnikowi króla Władysława, noszącemu w tarczy krzyż podwójny.

W rachunkach i dokumentach ~~z dawniejszych~~ z XIV ~~wieku~~ i z pierwszej połowy XV wieku spotykamy się często ~~bardzo~~ z wyrazem kwarta, quarta, quartensis, marca quartensium), który w różnych czasach lat różno rodne przedstawia wartości. Rachunkowa, iż do tych czasów między uczonymi nie mogło się ustalić przekonanie, czy ten wyraz ma oznaczać półgrosza, czy też inną, jaką monetę i jaką.

F Kwarta, kwarnik, grzywna kwarników,

Pierwszy raz ~~się~~ czytamy kwarkę w dokumencie z r. 1329 obejmującym układ między miastami Sączem a Krakowem, gdzie jest postanowionem, iż kupcy zagraniczni przywożący swe towary do Krakowa po pół kwarty (dwóch kwartach) groszy mają opłacić mają. Ustęp ten zdoli nie tłumaczy nam, co znaczy wyraz kwarta.

Acta. 212.

F (medium quartam monety polskiej ducalis monete)

Objaśnienie tego wyrazu znajdujemy dopiero w przywileju króla Kazimierza W. z r. 1362 x) mieszczanom lubaczowskim nadanego, wedle którego czynsz dla króla jegomości zastrzeżony od każdego dworzyszcza półgroszka, od połowy dworzyszcza po ~~pół~~ groszu a od ćwierci dworzyszcza kwartę wynosić ma. F

x) Ber. III, 29.

F Kwarta więc jest to w wartości półgrosza przyjęta. F

Odtąd już coraz częściej spotykamy się w ~~rachunkach~~ dokumentach i aktach ówczesnych z takiem określeniem kwarty, które nie pozostawia żadnej wątpliwości, że wyraz ten oznacza monetę półgroszową. Niestety panuje tylko co do wyrazu samego, raz bowiem czytamy quarta, inny raz quartensis, quadrans, quartalis, quar-

Hekel I, 222.

Kazius lub k.p.

Najprzód więc w ustawie króla Kazimirza W. z r. 1368 wydanej w przedmiocie przyjęcia żupy, czytamy postanowienie, iż „sól z żupy nie mogą być komu sprzedane jak za sumę 18,000 groszy, której połowa ma być wyliczona w groszach, druga połowa w kwartnikach czyli w monecie pospolitej. Przeciwstawienie groszy do kwartników jako monecie pospolitej (moneta usualis), dowodzi że pod groszami rozumianą jest moneta obca, t.j. grosze pruskie, pod kwartnikami moneta krajowa. A że grubszą moneta krajowa za Kazimirza W. były tylko półgrosze, których po dziś dzień jeszcze kilkanaście egzemplarzy po skarbcach się dochowało, ilekroć gdyż cienkogrosz tego króla w jednym tylko obiecie znany egzemplarz, mogłeby tylko nader krótko i w szczupłej ilości być, i z tego obiegu żadnego po sobie nie pozostawił śladu, przeto nie ulega wcale w innej ustawie króla Kazimirza pod wyrazem kwartników nie inną, jemu półgroszową, rozumieć należy monetę.

Mailp. 359.

W przywileju tegoż króla z r. 1369 urządzającym stosunek właścicieli wsi kmiece ustanowił król, że potrójnie opłacać mają po jednej grzywnie czynszu z łanu, a to połowę w groszach, drugą połowę w kwartach; a gdyby po łanach grzywnami obliczyć nie mogli, zamiast tej połowy kopę kwartników dać będą powinni. W przeciwie półgrzywny zawiera tylko 48 półgroszy, że jednak grosze były monetą od krajowej lepszą, i po wszystkie czasy zawsze

na monecie krajowej dawano dopłatę ~~do~~ ~~groszy~~ (additio) jeśli mierzytelność w groszach
skypulowanych była, przeto pewych 12 kwarti-
ków więcej należy, uważać ~~jasto~~ za taką
dopłatę czyli wyrównanie różnicy kursu
między monetą polską a groszami pra-
skiemi na korzyść tych ostatnich.

Pomijając żądania rajców krakowskich na
bezmierne bicie monety kwartnikowej (półgro-
szowej) w ostatnich latach ~~króla~~ Kazimierza
W. przez Barbka mincerza krakowskiego,
w skutek czego moneta ta coraz więcej w war-
tości swej spadała, przypomnimy tylko postęp
kroniki Jana Czarnkowskiego, w którym tenże
z powodu ustąpienia Przecława Gołuchowskiego
z mianowictwa wielkopolskiego, ~~mianu~~
iż za rządów tegoż ostatniego moneta kwart-
nika tak dalece zepsowaną została, iż co
dawniej 2 kwartniki szło na jeden grosz pra-
ski, teraz po 4 za grosz ~~za, dawał~~ dawał połtrzecha.

Mamy tu nadzwyczaj charakterystyczny
jak z jednej strony dowody, że za króla
Kazimierza W. kwartnik znaczył półgrosza,
tak z drugiej strony, zaznacza już upadek
kwartnika do wartości czwartej części grosza
praskiego.

Skinęło, ilekroć sumy jakie liczone by-
ły w monecie krajowej, kwarta lub kwar-
tnik w rachunku ~~zawsze~~ długo jeszcze po-
grosza ~~polskiego~~ monety powszechnej oznacza.
W tem znaczeniu znajdujemy go ~~w~~ ale w rachun-
kach miasta Kazimierza ~~aż po~~ w mate-
rye w rachunkach ~~miasta~~ miasta Wiślic-

F pod r. 1371 wspomina ≠

Kodex. II, 650.

F od r. 1370

x) Na Rusi jeńcze w r. 1397 quarka = 1/2 grosza.

wa kurjer w rachunkach dworu królewskiego Ludwiki i Władysława Jagiełły po rok 1393. ~~W wyjątkowo było jeńcze w latach~~ Wszelako, gdy przypony kwartnikowej nie spotykamy ani za czasów ~~[illegible]~~ Ludwika ani za Ludwiki i Władysława Jagiełły do roku 1393. W rachunkach znajdujemy tylko grzywny groszy i grzywny denarów.

Dopiero w r. 1393 spotykamy się w księgach miejskich poraz pierwszy z grzywnami kwartników, a pod r. 1394 znajdujemy wyjaśnienie tego zjawiska w zapisce, że miasto odbiera grosze z ceł płynące do mennicy, a zkolei bierze kwartniki. A więc w r. 1393 mennica krakowska poczęła wybijać monetę kwartnikową. Odtąd już z roku na rok ~~co raz częściej~~, obok grzywien groszy i denarów spotykamy ~~co~~ coraz częściej ~~w~~ grzywny kwartników.

Jest to już jednak inna, zkolei lżejsza moneta, ~~jest~~ już kwartnik króla Kazimierza IV. Zachowano nazwę, lecz zmieniono przedmiot. Kwartniki te już były tylko ćwierćgroszami, liczono ich bowiem cztery na grosz x) i to na grosz polski, gdyż w porównaniu ze stopą groszy praskich zkolei mniej warty, niż ~~ćwierćgr~~ 1/4 część grosza praskiego.

To było powodem, że ~~król~~ nadpiłką moneciarzy mennicy krajowej do groszy praskich ~~kazał~~ zwyczaj, że w r. 1396 za grzywnę groszy praskich płacono już półtory grzywny monety krajowej. Niedługo zresztą z tej różnicy waluty ~~wytworzyło~~ ~~się~~ ~~w~~ obu handlu jak i w zapisanych zkolei w rachunkach wypłacających królowi Władysławowi Jagielle

x) W l. 1396 i 1397 kiedy już był pewny modus liczenia kwartników po 6 na grosz – starą rachubę czyli starym komputem zwano rachubę po 4 kwartniki na grosz.

W skutek reformy monetarnej z r. 1396 zmieniło się kurs złotówek następnie.

288 szelągów skwarkowych reprezentujących przeciętną zawartość srebra, liczące po 6 skwarków na grosz, dają wagę 245.42, w czem jest szczerego srebra 76.687, z czego wypada na grosz sześcioskwarkowy fajnu 1.598, a takich groszy dostarczy grzywna skwarkowa surowego srebra (197.68) szelągów 123.70.

W praktyce i ta grzywna skwarkowa jeszcze się w ziarnie dość znacznie różni od grzywny groszy praskich; to też było prawidłem, że przy wynajdywaniu surowego monety skwarkowej za skupu groszy praskich, nie można się było uchylić od zadzierania na monecie polskiej, która już w r. 1397 i następnych 5, 6, 7 za marek 13 groszy na grzywnie wynosi.

Analiza więc już samej monety skwarkowej, że ma skwarków z krzyżem podwójnym w kar. czy jest właśnie mowy w r. 1393 w mennicy krakowskiej, wybijanym skwarkowiem króla Władysława Jagiełły. Bicie tych skwarków nie trwało dłużej jak około 10 lat, i zaniechanem zostało w pierwszych latach XV stulecia. Oprócz bowiem skwarków bez znaku mincerskiego, które są najdawniejsze, trafiają się tych, które oznaczone literami M P lub tylko przez mistrza monety pod mincmajstrem Piotrem Borkiem w r. 1394 a zatem przed pojawieniem się półgroszy, znamy tylko jeszcze egzemplarze oznaczone znakami mincerskiemi P. N lub też A odpowiadającemi półgroszom

1.646 / 5 / 8.230 — 3, 2

1.646 / 8 / 13.168 / 8.230 / 4.938 / 2.469 — 4, 3

88.15 / 79.02 / 9.13

1.646 / 6 / 9.876 / 823 / 10.699 / 10.02 / 79.071 / 89.71 — 2, 9

Grupowa skwarkiwiska wspr. „mniana powrar wtalwi" r r.

bitym spr kenir ramem znarkami ~~w tonce~~ między r. 1399 a 1404.

W innem miejscu wyrkazujemy, że Wła „dysław III nie bił żadnej grubszej monety tylko denarowe, a zatem i skwarkiwi le jemu przypisane być nie mogą; z drugiej zaś strony tylko najdawniejsze denary Wła „dysława Jagiełły bite między rokiem 1390 a 1396 mogą krzyż podwójny w karczy jak one skwarkiwi, następne zaś denary bite od r. 1396 już w miejscu krzyża po „dwójnego mogą skorone, zaczem i pryliza „cie skwarkiwiwstw nie w inną epokę jak tylko między latu 1390 a 1396 położyć można.

[pierwszych]

1399 · 485 (106)
1402 894, 937
1403 946, 996,

1397 ——— 7
1399 - 5 ~~6~~ 7 - 8
1400 — 6
1401 — 6 - 7 - 8
1402 ——— 8
1403 ——— 7

~~mniej jednej od pobrzeskiej monety nie przedsta~~
~~wiał przecz.~~

Czacki nazwał monetę pierwszą półgroszem Władysława Jagiełły, drugą półgroszem Władysława III. Za nim powtorzyli to Lelewel ~~za nim~~ i Bandtkie; ten ostatni jednak z tą różnicą, iż monetę mniejszą zowie trzeciakiem, a zarazem zdaje, że niektóre z odmiany półgrosza mogły być bite także za Władysława III, a nawzajem trzeciak Władysława III może być monetą Władysława Jagiełły. x)

Że moneta większa jest rzeczywiście półgroszem Władysława Jagiełły, o tym nie ma żadnego powodu wątpić ani na chwilę; ale też nie ulega wątpliwości, że w oznaczeniu monety mniejszej jako półgrosza lub trzeciaka Władysława III pomylili się nasi poprzednicy, i że ta moneta nie jest niczem innem, jak właśnie owym kwartnikiem Króla Władysława Jagiełły w r. 1393 w mennicy krakowskiej po raz pierwszy wybitym.

Dowodów na to dostarcza nam sama moneta. Wspomnieliśmy wyżej, że kwartniki Władysława Jagiełły bite w r. 1393 tak dalece odbiegały od stopy groszy srebrnych, że już w r. 1396 widzimy na ~~monecie~~ kwartnikach w skarbach do groszy srebrnych przybijało srebrne półgrzywny na grzywnę, i że w tym roku król pragnąc zrównać monetę obcą z monetą czeską postanowił, że odtąd (kwartników) na jeden grosz liczyć się mają

Analiza kwartników powinna potwierdzić ten stosunek.

x) Czacki I, str. III, Tab. I, 9, 10 i 11. l.c.

Lelewel IX, str. 281 Tab. I N. 10 i 11 l.c.

Bandtkie str. 22 i 23 Tab. 2 N. 20-38, Tab. 3 N. 39-41. l.c.

Przypuśćmy dobrze pochowanych kwarcników
dało wagę 10·55 gramu, 192 szelągi zaden
tej monety reprezentujących grzywnę rachuby
krakowskiej licząc po 4 kwarciki na grosz
da wagę 155·82, do czego doliczyć wypada
5% na zużycie monety i ubytek metalu t.j.
7·79 za grzywnę rachuby krakowskiej ważyć
będzie 163·61. Ponieważ kwarczniki te są
tylko V próby, przeto w owej grzywnie 163·61
znajdzie się szczerego srebra tylko 51·125, czyli
w groszu szerokwarcznikowym 1·065, a ta-
kich groszy dostarczy grzywna krakowska
szczerego srebra (197·88) szelągi 185·61.

Współczesnym tym kwarcnikom grosz prath.
Wacława III x) trzyma w przeciętnie wagę 2·923,
a 48 takich groszy daje wagę ~~grzywny rachu-~~
~~by krakowskiej~~ 133·65, do czego doliczając 5%
na zużycie metalu t.j. 6·68, wypadnie waga
grzywny rachuby krakowskiej na 140·33, w
czem że względem że próba ogniowa wyka-
zała w groszu 0·624 fajnu (X próba), bę-
dzie szczerego srebra 87·70, czyli że na
grosz przypadnie szczerego srebra 1·827, a
takich groszy dostarczy grzywna krakowska
szczerego srebra szelągi 108·25.

Ponieważ więc grzywna kwarcników licząc
po 4 kwarciki na grosz mieści w sobie tylko
51·125 czystego srebra, a grzywna groszy pra-
skich Wacława III 87·70, przeto grzywna
kwarczników nie przedstawia nam 2/3 grzywny
groszy praskich, a tak wobec tak grzywny
na grzywnie niekiedy było usprawiedliwione,
ale nawet stokrotnie za wiele.

x)

19. Fa grzywna nowych denarów F[wynosi tylko ~~70.087~~ 68.32 =][50]

F(III 41-42)

· F(III 43-44)[51]

50) Sześć takich denarów dało wagę 1.55, grzywna grzeczo, liczące 768 sztuk na grzywnę, przedstawia ~~wagę~~ z uwzględnieniem 3% na zużycie, wagę 204.97, czyli przeciętna waga denara 0.27.

51) Sto dwa takich denarów dało wagę 24.40, grzywna grzeczo obejmująca 864 sztuki takich denarów, przedstawiała z uwzględnieniem 3% na zużycie, wagę 212.88, czyli przeciętną wagę denara 0.24.

52)

Kraków ~~bez~~ zawierają tylko 79.02 fajnu w sobie, gdy tymczasem grzywna groszy praskich Wacława IV zawiera w sobie 88.15 czystego srebra. To też radzio na groszach praskich ~~wzięło zawsze~~ wzrost się ukazało, a w r. 1397 wynosiło już 4 grosze na grzywnie krakowskiej.

Cięższe denary wybijane od r. 1398, których po 10 na grosz liczono, podniosły nieznacznie wartość denarowej grzywny. W grzywnie brutto wagi 212.88 zawierają one czystego srebra 70.96, za na grzywnę krakowską czystego srebra wyjdzie w takich denarach ~~szłuk~~ groszy 133.33.

W r. 1399 rozpoczął król Władysław Jagiełło wybijanie monety grubszej półgroszowej, która od r. 1370 była zaniechana. Półgrosze wybijane w pierwszych trzech lub czterech latach (III 47-51) ze srebra próby VIII dają stosunek wagowy, co kwartniki liczone wedle przeformowanego w r. 1396 kantyku.

Grzywna tych półgroszy 52) ~~z uwzględnieniem 3% na zużycie~~ daje wagę 158.28, w czem jest szczerego srebra 79.14, czyli w groszu 1.649, a takich groszy wypada grzywna krakowska szczerego srebra szłuk 119.87.

Dopiero za jednak zaczęła z wolna upadać.

Te półgrosze bite około r. 1403 ÷ 1405 (II 52-55) są o pół próby gorsze. W grzywnie tych półgroszy jest tylko 71.51 fajnu, czyli w groszu 1.450, będzie zaś za takich groszy z grzywny krakowskiej szczerego srebra szłuk 132.68.

Między r. 1406 a 1410 spadły półgrosze do VII a następnie do VI próby (~~IV 56-61~~). Półgrosze VII próby (IV 56-58) zawierają czystego srebra 66.75 czyli w groszu 1.390, idzie ich zaś z grzywny krakowskiej czystego srebra 142.15; zaś półgrosze VI próby (IV 58-61) zawierają fajnu 57.21, czyli w groszu 1.192. a grzywna czystego srebra daje takich groszy

szlůk 165·85.

Po wyprawie grunwaldzkiej sprowadza słopa półgro„
szy znowu o jedną próbę. Półgrosze bite między r.
1410 a 1414 ~~na jeden tylko~~ (IV 62-66) na jeden tylko
V próby. Grzywna tych półgroszy zawiera ~~62~~ fajnu
4ℱ·67, a grosz 0·993, takich zaś groszy dostarczy
grzywna krakowska czystego srebra szlůk 199·04.

F ze srebra II próby F

Denary bite w tym czasie (V)F ten sam
wydarzają rezultat. Grzywna tych denarów z uwzgl„
dnieniem 3% na zwyżce, daje wagę 3ℱℱ·65, w
czem jest czystego srebra 4ℱ·21, czyli w groszu
0·983; będzie więc takich groszy w grzywnie kra„
kowskiej szlůk 200·98.

Tym sposobem moneta polska sprowadza prawie do
połowy pierwotnej wartości w porównaniu z groszami
ruskimi praskimi. Zdawna jednak przeczuwano, iż rolnio na
półgroszach do groszy praskich mimo takiego upad„
ku monety nierachowano tylko, bo do 9 groszy na
grzywnie się godziło. F

F Zdaje się, że psowanie ciągłe groszy praskich wzbudziło w kupiectwie nieufność do tej monety F.

Zamknięta zdało r. 1414 mennica krakowska
nie została otwarta aż w r. 1331 i to tylko dla
monety denarowej.

Tymczasem zmarł Wacław IV w r. 1419, a wy„
buchły równocześnie zawieruchy husyckie nie dozwo„
liły przez lat 16 następcy jego Zygmuncie usta„
lenia spokojnego rządu w Czechach. Zaledwo po
rach przez śmierć († 1437) zdołał Zygmunt po„
wrócić spokojnie stronę czeską. Walki husyckie
spowodowały za sobą zaniedbanie kopalń sre„
brodajnych i mennicy czeskiej. Grosze praskie
stały się ⌈pieniądzem⌋ bardzo rzadkim, że pojawiły się
stąd z wielkiemi ⌈trudnościami⌋ przychodziło zebrać tyle
tej monety, ile jej miało potrzebowało na wypłatę

⌈w skutek tego⌋
⌈już tylko⌋

dawnych czynszów wyderkaufowych na gro-
sze częstkie obiewających. Był więc rajcy zmu-
szeni sfałszować ~~nie~~ kolejno wszystkie te czynsze
w groszach praskich i sprzedawać je naprawdę
lecz już tylko na monetę pospolitą denarową.
Około r. 1440 grosz praski ustępuje prawie zupełnie
z kasy miejskiego u nas, a floren złoty we-
gierski zajmuje jego miejsce. Odtąd też co raz
częściej pojawia się rachuba na floreny, a ra-
chuba na grzywny zwolna zanikać zaczyna.
Oskolwiek więc wpływ, jaki grosze praskie wy-
warły na monetę polską, była reforma mone-
tarna króla Władysława Jagiełły r. 1396.

Dalsze dwa denary Łokietka I, 3 i 5 przedstawiają
już o tyle lżejszą wagę od denara I, 4, że ich
nie dwanaście lecz szesnaście na grosz iść
musiało, dlatego rachuba rachunkami z
czasów Kazimierza W. skwierdzona, przekra-
cza aż do r. 1398. chimerą słopia tych de-
narów zbliża się bardzo do słopy groszy
praskich. Denar I, 5 waży 0·23. uwzględ-
niwszy 30% na zużycie grzywna kapicka
pieniężna obejmująca 768 kapicich denarów,
dla wagi 181·93. Przypuszczając, iż dena-
ry te, acz późniejsze, mawet kapicki dobrej
próby srebra trzymają
jak denar I, 4, l. j. XIV, będzie w onej grzy-
wnie pieniężnej 159·19 szczerego srebra,
czyli w groszu 3·316, a kapicich groszy
dostarczy dzisiejsza grzywna
fajnu sztuk 59·61.

Denar I, 3 waży wedle Zebrawskiego
0·19 i ma być z czystego srebra [38]). Grzywna
pieniężna (768 sztuk) kapicich denarów
dla wagi z uwzględnieniem
30% z tytułu zużycia, wagę 150·29, z
czego na grosz wypadnie 3·131, a ka-
picich groszy wyjdzie z grzywny dzisiej-
szej szczerego srebra sztuk 62·81.

Od 2 talem do 5 grosy na grzywnę te-
denary te wagi lżejsze od grosy
praskich, za Jana I, co jednak ledwo zasługuje na uwa-
gę, gdy mnóstwo denarowe zazwyczaj znacznie

38) Zebrawski: Wiadomości numizmatyczne
631.

—'

gorsze były od monety grubszej.

Lepsze zaś się te denary o 10 a wagi „
dnie o 13 grosy na grzywnie od mej „
lepszej monety króla Kazimirza Wiel „
kiego.

20. III

§. Zbawienie czy fundatorstwo przez Czackiego, a przez jego następców powtarzany zarzut, iż król Ludwik monetę polską zepsował, jest przekonany i jak należy sądzić „czyć godnym urzędu kronikarskiego.

„Za Ludwików w Polsce dworzanie folwarki, folwarki
„dobry z niezmierną partykularnych szkodą
„ze szkodą przybierających przemysłu w mieszczę-
„ście ludzi."

Tak pisze Czacki w dziele swojem „O dawnych i polskich prawach," za Vladysława tego brzegu dzienia przytacza z kroniki Czarnkowskiego pod „rokiem jeszcze Anonimem zwanego pisarza: „Eius „tempore moneta quadrakorum oplina, quam „dominus rex Casimirus cudere iusserat, fuit „imminuta taliter, quod quatuor quadrantes, „quorum duo grossum Bohemicalem valebant, „postmodum pro grosso Bohemicali vix dare de- „buerant etc."

Powołuje się Czacki na doświadczenie zrobione przez felixa Łajkę na złotych mniejszych dworzankach króla Ludwika, w których znalazł 43 1/5 granów fajnu, a zatem znacznie lepszy stopnek, niżby z świadectwa Czarnkowskiego wypływało. Takim zaś dworzaninem króla Ludwika mieni być Czacki monetę małą jednostronną, wyobrażającą lite- rę L pod koroną, a po bokach litery R P, z których znaczenie Rex Polonie wyczytywał.[x]

Za Czackim powtórzył przez o sfałszowaniu monety dworzankowej przez Ludwika Bandtkie w swojej Numizmatyce krajowej [x], powołując

x) Dzieła Tadeusza Czackiego zebrane i wydane przez hr. Edwarda Raczyńskiego. Poznań 1844, Tom I, str. 149, Tab. I N. 8.

x) Numizmatyka krajowa opisana przez Kazimirza Stronczyńskiego, Bandtkiego. Warszawa 1839, Tom I, str. 18.

x) W rzeczywistości jest on pomieszany kwartnik króla Ludwika pogoński przez Czackiego, naleźcem Ludwika króla węgierskiego i czeskiego (1516 - 1526), a liczby RLP należy czytać rex Ludovicus primus. Voigt II, 354 Nr 9 i 10.

x) Polska, dzieje i rzeczy jej. Tom V, Poznań 1863, str. 247.

[1]

się na lenczan usteps kronikі Czarnkowskiego; sprostować jednak zapatrywanie Czackiego co do pomiemanego kwartnika króla Ludwika, iż to jest bratteat należący do rzędu czeskich monet. x)

Wbrew za tymi dwoma pisarzami powszechnie, lewel w rozprawie swojej o monecie polskiej x), za miemdzając się w szczegóły, zauważył ogólnikowo, że rządy Ludwika emancypacie Ludwika wnoszą, gamerskiego przeciwnie w Polsce, dały przykład pomiemanego dotąd zepsucia monety.

Tak trzech uczonych ludzi rozmaitemi tłumaczy pomiemanie, jakoby król Ludwik zepsuł monetę polską. Tymczasem rzecz się ma wprost przeciwnie.

Najprzód Czacki nie zrozumiał opowieści kronikі Czarnkowskiego, a cytując z niej ustęp, w którym opuścił początek i koniec, przypisał błędnie to Ludwikowi cośmiej zupełnie dotąd dobry czyto wzory.

Przykraczamy tu odnośny cały ustęp kronikі Czarnkowskiego w dosłownym przekładzie, który dozwoli przez to tak zrozumieć, jak go rzeczywiście Czarnkowski przedstawia:

Pisze Czarnkowski,

„Za rządu mię doradzców wyżej rzeczonych, króla „Ławra (Elżbieta) Przecława z Połuchowa wojewo„dę kaliskiego za panowania króla w wielkiej pol„sce pomnętą; za którego czasów moneta dobra „kwartkowa, która król Kazimirz podczas „panowania swego zmyślając kazał, w ten sposób „zmieniwszy zrządzał, iż dwa kwartniki co dwa „kwartniki grubszy grosz czeski, wdług go ordy„ny za jeden grosz płacić trzeba było. Za czasu „tej mieszkańcy ogromne szkody ponieśli; bowiem zdało „mi się więcej groszy, potem mniej niż tylko pięć.

„ Tuni zaś po czterzy kwartniki za grosz skupując
„ znaczne ubytki wprowadzili, przedawając te kwartniki
„ i czyste srebro z nich dobywając. Mężniejszy więc
„ ~~xxx~~ tego przestawa około pobielca (19/2) r. 1371, szlachetnego męża Otłona z Pilczy rycerza prezornego,
„ prudentis et fidelis viri Otlonis de Pilcza militis
„ prudentnego i możnego ~~starost~~ pamiętnikiem
„ wielkopolskim ustanowiła i t. d."

Wcałym tym ustępie nie ma żadnej wzmianki o królu Ludwiku, a przecz całe obraca się tylko około przestawa z Gołuchowa namiestnika wielkopolskiego, za którego rządów moneta kwartnikowa, o czyn-
ście w Wielkopolsce, została tak bardzo zepsowana. Przestaw Gołuchowski przyjęwszy władzę, został namiestnikiem wielkopolskim między r. 1364 a 1366 x), po Wierzbięcie, którego na tym przedzie jeszcze w r. 1364 (wspomniany). Było to więc za ostatnich panowania króla Kazimierza, kiedy król sam monetę kwartnikową, już o tyle zepsutą, iż w czystych od wtajnych ustroniach po 5 kwartników za dwa grosze czeskie sobie warować, a pragnąc mu-
siał utrzymać w kursie tak zepsowaną monetę, roz-
kazał warować, by pomimo duchowni i świeccy od innych pobranych nie ważyli się w czystych i zepsutych sumach inszej jak króla jegomości monety w chwili bieżącej wymagać, iżby moneta ta lekceważoną nie była.

Co idącej na jarmarku krakowskim w dzień św. Mar-
tina r. 1369 kazał przez wielkorządcę Dobrzanę publicznie ogłosić, iż złotych kolwiek kupiec obcy lub mieszczanin ważyłby się towary one drożej sprzedawać za kwartniki niż za grosze, lub kupując za grosze a sprzedając kwartnikami dostałby do kaduzych, na-
gardle i mieniu lekkie skarany, a rajcy miejscy mia-
jętnie sprzeniewierzeni.

x) Rzyszczewski Kucrdowski I, 234, 235, II 743.

[w miejsce jego]

[że już po czterzy kwartniki, ki na grosz czeski liczono.

[w mennicy kra- kowskiej wybijano]

Takich zwanych polak wymowpaty już za życia króla Kazimirza [monety] Swarkiniego, tegoż króla w mennicy skarbowskiej wybijanej, aby jéj jaki kaski obieg zapewnić.

I nie dziwnego, kiedy bowiem wyrównanie [kupna] grosze czeskie Karola I przy wadze grzywny brutto 174.78 za próbie 0.845 (XIII lutych 9 gr.) zawiera, ty 147.68 fajnů, a na grzywnę skarbowską czystego srebra szło ich tylko sztuk 64.25, to grzywna Swarkiniów króla Kazimirza wajfo, wniejszego bicia przy wadze brutto 166.78 a próbie srebra IX zawierała tylko 93.78 fajnů, a [xxx] grzywny skarbowskiej czystego srebra [było] wybijano po takich Swarkiniach groszy sztuk 101.18. Skarnect więc Swarkiniów do groszy czeskich był już za króla Kazimirza taki, że nawet krzywkiniki nie dorównywały w [xx] ziarnie jednemu groszowi praskiemu.

Tak się działo w mennicy skarbowskiej pod okiem króla, a zatoby mieszczan skarbowskich na lichą monetę i na wybijanie jej bez miary, przez co jeszcze bardziej w odwięg na wartości traciła były bezskuteczne.

W takich chwilach był Przecław z Gołuchowa mamiestnikiem w Wielkiej Polsce. Jeśli więc w mennicy poznańskiej wybijał Swarkiniów [wedle] tej samej stopy, jakiej się mennica skarbowska trzymała, to już [kopa groszy na skopce] o Kwarkiniach [przeto] było [jest ka] Czarnkowski mówi [jest kupiectwo prawdą], [było że to poprawne mowy], bo Czarnkowski sam przyznaje, że ci co skupowali po czeskich Swarkiniach za grosz czeski wielkie podwoili zyski przekupując je i dobywając czyste [srebro]. Były więc

† stopa wyprowadza w ru[ble] pełnych kwot †

!

8.

a) Lüdtke α, b) Tarbrigk,
c) anlegear. pomanische
d) pomanische z orlem
e) drugi podrożny
f) lepne srebrne
g) gorne trembowelskie

typ I trembow. (V 81, 82)
" II " (V 71, 80, 83)
" III " (V, 86)
" IV " (VI 89-91, 99, 100)
" V " (VI 103)
" VI " (VI, 105)
" VII (VI 89-91, 99, 100)

trem.
stryj.

2.

2. na czasy panowania Kazimierza Jagiellończyka przypada również typ jeden, to jest trembowelski czwarty, wreszcie

3. na czasy Jana Olbrachta przypada typów dwa stryjskich, to jest typ piąty i szósty.

Z czasów Aleksandra Jagiellończyka nie znamy denarów koronnych.

A teraz z dziejów mennicy krakowskiej, której musimy poświęcić czas, w którym pojedyncze typy denarów jagiellońskich wybijane były.

Mennica krakowska otwarła została po raz pierwszy za panowania Wła dysława Jagiełły w r. 1389 czy też 1390. Urządził ją Rüsche mincerz nadworny miasta. Cedula królewska, znaleziona w księdze rejestrów miejskich z r. 1390 przechowała nam kosztu jego urządzenia. Przytaczamy tu wykaz tych kosztów w oryginalnem brzmieniu, jako nie charakteryzują pojedynczego i niedostatecznego tych pierwotnych urządzeń:

„Te są rzeczy, które pan rajcy krakowscy dali mincerzowi zwanemu Rüsche:

naprzód za [illegible] 7 grzywien z 2 szkojcami,

potem za 15 prób, kazida po szkojcu,

potem za żelazina do pieca i pod kyjpel 1/2 grzywny,

potem za [illegible] zwany slyffstajn 1/2 grzywny,

potem dwa kyjple,

potem dwa kowadła,

potem dzieże" młotów

potem dwie

potem dwoje noży,

potem zamek, na który mennica się zamyka,

potem inne wydatki na potrzeby do fabryki wynoszą przeszło jedną grzywnę. A nie wziął pieniędzy, które forosztaty w fabryce.

Te zaś są rzeczy, które Rüssche winien

*) Zapewne Iwoch Chochow. Rodzina Chochanów (z Chuchowa nad Szlązkiem) pji od początków XIV w. stale w Kra„kowie obywatela, zajmowała godności „ces w mieście wybitniejsze skarbnicy „ fra. Kilku członków tej rodziny pra„ stało w XIV w. gachowici Tawnicy, rejcarz a nawet wójtów Krakowskich.

*) Ms. 2054. Solucio pro antiquis domi„ nis: Item X marce dicte Cranch pro la„ boribus, quos habuit Iwoch in moneta.

*) Monum. IV, 2 str. 74: Johannes Czyprer etc proscriptus pro campsir. in Nicolao monetario perpetrato fr. IV ante Marie Magdalene.

[Których idzie 16 na grosz]

[urząd podskarbiego otrzymał Kluczko z Przemankowa]

[(II, 33-37)]

Panom rajcom:

najprzód jedeu lippiel,

Potem winnego kanicula tyle, ile pan Iwoch podał." *)

Nie ma ta zapiska daty. Znak wo„ dny czyściwo wiłoczny, wyobraża duży róg myśliwski zawieszony na sznurze, jaki napotykamy w rękopisach z lat 1385 do 1390. Wszakże wzmiankowanie w zapisce Iwocha, który w doczne„ imieniu rajców miasta robót w men„ nicy dozorował, dozwala nam ozna„ czić dokładnie czas jej spisania. W ra„ chunkach bowiem z r. 1390 spotyka„ my formułę odnoszącą się wyraźnie do tych czynności Iwocha w mennicy, kie„ dyście zapisano w tykule „Solucio pro antiquis dominis" wydanie grzywien Kraucarom za roboty, jakie miał Iwoch w mennicy *). Że zaś formuła ta figuruje w tykule zaległości z czasu ustępujących rajców, to jest rajców z roku poprze„ dniego, przeto te czynności Iwocha w mennicy za więc i otwarcie mennicy do r. 1389 wolnieść należy.

Obok Rüschego spotykamy w r. 1391 jeszcze innego mincerza chirotaja *)

Wszelako mimo otwarcia mennicy nie spotykamy w obiegu aż do r. 1393 żadnej innej monety prócz groszy fra„ skich i denarów, a zatem mennica w tym czasie tylko monetę denarową wybijała.

W r. 1393 nastąpiła nowa organi„ zacya mennicy krakowskiej. Sprowadzono zdolnego mincerza mistrza Thomasha, mincmajstrem został Piotr Dorta, f obok Thomasha ~~skoto~~ Broth jeszcze min„ cerzy księgi wspominają, Gezzona i Czirfasa. W obiegu znajduje się poja„ wiać zaraz znaczna ilość groszy czeskich monety Wacławskiej (marce quarlen„ sium) znać świeżo w mennicy wybijanej. Cztery kwarkniki idzie na grosz. Wmo„ necie denarowej jednakowo nie dostrze„ gamy żadnej zmiany.

D (denary)
23.

Kopiero pr r. 1396 z wprowadzeniem reformy monetarnej i zrównaniem monety polskiej ze stopą groszy praskiej następuje zmiana monety denarowej. Dotychczas mieszczy się w mennictwie zwyczaj, iż bity pulicjano monetę denarową, zwaną ~~ze srebra~~ trzeciej ligi, to jest z jednej części srebra a dwóch miedzi. W przeciwieństwie do próbie V gr. 6. Nowych denarów miało iść 16 na grosz, dawnych, mających miedzi przebicia 24; wszelako król zmieniając monetę postanowił, że dawnych denarów po dwa za jeden nowy liczyć należy.

~~Za~~ Rachuba 16 nowych denarów na jeden grosz trwała tylko dwa lata. W r. 1398 bowiem poczyna się rachuba po 18 denarów na grosz, która już nigdy zmianie nie ulegała.

W tych dwóch latach powinniśmy znaleźć potwierdzenie naszego przypuszczenia że ~~denary~~ pochodzące z wydobytego krakowskiego denary z datą po jednym II, 26-32, są najdawniejszą króla Władysława Jagiełły monetą, a po nich w chronologicznym porządku idą denary III 41-44 również w wykopalisku krakowskim znalezione.

Licząc po 16 denarów na grosz, grzywna rachuby krakowskiej obejmie denarów 768. Czterdzieści dobrze zachowanych egzemplarzy denarów II 26-32 dało wagę 10·60, grzywna krakowska zatem przeciętnie wagę 203·52, do czego ~~da~~ jednak dodać należy 3% na możebne zużycie i ubytek kruszcu t. j. 6·10, a otrzymamy wagę grzywny denarowej 209·62.

Próba grzywna na dwóch egzemplarzach wykonana dała 0·236 i 0·246 fajnu, denary te zatem dobre są ze srebra IV próby. Grzywna przeto denarów po wyżej obliczona zawiera w sobie 52·40 fajnu, z czego na jeden grosz przypadnie 1·091, a takich groszy dostarczy grzywna krakowska czystego srebra (197·08)

szlik 181.08.

Współczesnie ~~[illegible]~~ bo w r. 1393 wydawane szwarkowki (II 33, 34) ten sam prawie, jak w innem miejscu przytoczyliśmy, wyprowadzają stosunek 192 takich szwarków reprezentujących grzywnę rachuby polskiej wedle ówczesnego stempla, t.j. licząc po szery szwarków na jeden grosz, daje na gr. 163.61, w czem ze względu że szwarki wyprowadzają próbę V jest szy stego srebra 51.125 to jest zaledwo o 1.28 mniej jak w grzywnie zwykłych denarów. Zaś grzywna szwarkowskiego czystego srebra (197.68) wystarczy w takich szwarkach szlik 185.61 zatem tylko o 4 grosze więcej jak grzywna denarów.

Widzimy więc, że te denary i szwarki wedle tej samej bite są stopy, a więc są współczesne, zaczem przeszło i krzyż podwójny na obu tych monetach po stronie głównej wyobrażony, którego już więcej na monetach koronnych w XV wieku nie spotykamy, dobitnie przemawia.

W r. 1396 mennica szwarkowska poczęła wydawać nowe denary, których 16 szło przeciw 16 za od r. 1398 – 18 szło na grosz przeciwszwarkowy. Wedle memoryału rajców szwarkowskich, przyjętego przez króla, denary te miały być wydawane ze srebra 5 łutów i 6 gr.

Denary III 41–44 miały próbę wagowej 0.333, co właśnie tę samą próbę srebra przedstawia. Są zaś między temi denarami odmiany cięższe III 41, 42 i lżejsze III 43, 44. Odmiany cięższe bywają te, których liczono 16 na grosz, lżejsze których na grosz szło 18.

Grzywna denarów cięższych (II 41, 42) obejmująca 768 sztuk daje wagę

198·40, do czego doliczyć należy 3% to jest 5·95 na zużycie i pły, tek metalu, a grzywna wypnie się 204·35. ~~Grzywien~~ będzie czystego srebra 68·04, a na grosz wypa, dnie 1·417. Takich zaś groszy dostarczy grzywna krakowskiego srebra (197·68) sztuk 139·45.

Dziejszych denarów (III 43, 44) grzywna obejmująca sztuk 864, liczge po 18 denarów ℔ na grosz, trzyma już z doliczeniem 3% na zużycie, wagę 212·88, w czem jest czystego srebra 70·96. Na grosz wypadnie więc 1·478, a takich groszy dostarczy grzywna krakowskiego srebra sztuk 133·73.

Obliczyliśmy powyżej, że grzywna krakowskich obejmująca według pierwotnego komputu 192 sztuk tej monety, trzyma wagę 163·61, w niem jest czystego srebra 51·125. Grzywna krakowskich od r. 1396 obejmująca według pierwotnego komputu 288 sztuk tej monety, trzymać będzie zatem wagę 245·42 w czem się znajdzie czystego srebra 76·68. Grosz sześciokrakowski trzymać będzie 1·598 łutów, a takich groszy dostarczy grzywna krakowskiego czystego srebra (197·68) sztuk 123·70.

Jeśli porównamy z sobą te rezultaty, jeśli uwzględnimy, że moneta denarowa zazwyczaj według dzisiejszej bity wybijana słabiej, niż monety grubszej, przekonamy się, że denary wybijane w mennicy krakowskiej od r. 1396 do roku 1526 o 6 a względnie o 8 gramów szczerego łutu w grzywnie denarowej, niż w grzywnie krakowskich tem wytłumaczymy?

x) N. p. według ordynacji mennicznej króla Zygmunta I z r. 1526 wybijano z 15 łutów czystego srebra groszami 5 grzywien 16 groszy, kwartami 6 grzywien 21 groszy 6 denarów, a denarami 6 grzywien 32 grosze.

denarów

O wskaźnik typie wyskopaliska skarbowskiego, który zarazem odpowiada pierwszym pięciu typom wyskopaliska krembarskiego (V, 71–83), wyraziliśmy przy rozbiorze tego ostatniego wyskopaliska zdanie, że denary te nie mogły być wcześniej na ziemie zajęte, jak po zamknięciu mennicy lwowskiej i pozwolnieniu się na Rusi monety koronnej, najwcześniej zatem około r. 1415.

Są one w wadze nieco cięższe od typów poprzednich, w ziarnie zaś dotrzymują tylko II^a próbę. Próba ogniowa na trzech egzemplarzach przeprowadzona wykazała 0·125, 0·120 i 0·116.

Osmdziesiąt pięć bliżej nieoznaczonych egzemplarzy ważyło razem 33·95, gdy na podstawie rachuby skarbowskiej obejmująca 864 sztuk, po 10 denarów na grosz licząc, przedstawiać winno wagę 366·66, a z dodaniem 10·99 jako 3% na ubytek mechaniczny przez zużycie, wagę 377·65, w czem będzie czystego srebra 47·21, a na grosz wypadnie 0·983. Takich zaś groszy obszarpanych grzywna skarbowska czystego srebra szuka 200·98.

Fakt niskiej stopy i lekkiej wagi za panowania Kazimierza Jagiellończyka, znanej z spotykanych tylko przy ostatnich typach półgroszy Władysława Jagiełły ze znakiem mincerskim F‡ lub ‡F i bez znaku (IV, 62–66), które przypisaliśmy mincerzowi Michałowi Kalkinbergowi, odnoszące się do ostatnich lat pierwszego okresu ruchu mennicy skarbowskiej za króla Władysława Jagiełły, to jest do lat 1410–1414, kiedy po wojennych klęskach sprowadzanych przynoszą grzywnę srebra, stopa mennicza znacznie spadła.

Półgrosze te dają wagę grzywny krakowskiej 152·56, w czem ze względu, iż tylko V próbę trzymają, jest czystego srebra 47·67. Na grosz wypada zatem 0·993 fajnu, a na krakowską grzywnę czystego srebra takich groszy sztuk 199·04.

Rezultat ten tak jest zgodny z rezultatem otrzymanym na powyższych denarach, iż je za współcześnie z tym półgroszem monetę mające; do lat 1410–1414 odnieść musimy.

Po raz pierwszy za Władysława Jagiełły otwarła została mennica krakowska dopiero w r. 1431 i była w ruchu do r. 1440, to jest do czasu klęski Władysław III-go, przy którym pieniądze te do Węgier się przeniosły.

Wyrażaliśmy na innem miejscu, że w tem dziesięcioleciu tylko monetę denarową bijano, była. Ciągłość ruchu mennicy, której nawet śmierć Władysława Jagiełły nie przerwała, za pośrednictwem jednostajności stempla ~~nie dla~~ i ziarna, nie dozwala rozróżnić, które z tych odmian do czasów Władysława Jagiełły a które do Władysława III odnieść należy. Próba tych denarów przeszła aż sama jasna była ~~ostatecznie~~ w ostatnich latach pierwszego pe[krakowskiego]ryodu ruchu mennicy, mianowicie r. 1410 (to jest II a) a 1414 x), waga jednak znacznie zeszła.

Grzywna tych denarów obejmuje ca 864 sztuk przedstawia wagę 329·50, w czem jest czystego srebra 41·21, czyli w groszu 0·858, a takich groszy współczesny grzywna krakowska czystego srebra (197·68) sztuk 230·25. W krążkach zatem groszy na grzywnie monety tej jest

Z mykofalisko krzemionkowe jednej tylko odmiany typu denarów z tego okresu pochodzącego (V, 86), my jeszcze dwie inne (V, 84, 85) domieszczamy.

x) próba ogniowa wykazała 0·125 fajnu, zgodnie z świadectwem Jakuba Buszkiego przysięgłego probierza mennicy krakowskiej z r. 1438.

leżącą od monety ~~ost~~ poprzedniego
bicia.

Zjawienie się tych marnych, lecz
szych denarów, podczas gdy dawniejsze cięższe były ~~w powszechnym~~
jedzie w obiegu, pozostawiło ślady w ówczesnych stosunkach pieniężnych. Rozróżniano denary lepsze krakowskie (marca communis et melioris cūrrens, lis feccūnc denariorum Cracouiensium F) (heller gūter Crakischer müncze), od denarów w pospolitym obiegu będących (marce denariorum lūne vali lūne et communiter pro bona et accepcabili cūrsure).

F marca denariorum moneke lūne pro melioris accepcab., lis,

Za Kazimierza Jagiellończyka otwarła się zeskała mennica krakowska do pierwszego r. 1456, w skutek uchwały sejmu tęczyńskiego z r. 1455, na którym postanowiono wybijać monetę tak grubszą półgroszową, jako też i drobną denarową. Zarząd mennicy otrzymał Stanisław Chorążyc zwany Krakowski a mąż Isabelski. Kilkadziesiąt przeszło w ruchu mennicznym, spowodowała odmiana ~~stępla~~ w rysunku na stemplach obu kategoryj monet.

Przymusowy kurs ~~denarów~~ monety denarowej postanowiony na sejmie piotrkowskim w r. 1447, a powtórzony i rozszerzony na sejmie piotrkowskim z r. 1451, świadczy że król bynajmniej nie należał do przeciwników tej monety. To też w miarę obiegu mennicy monety półgroszowe w nader szczupłej tylko wybijano, lecz musiała ilości, skoro dziś okazy tych półgroszów (V) do rzadkich monet należą. Natomiast moneta denarowa w ogromnej ilości była wybijaną. Wykopaliska trembowelskie i stryjskie wymownym są tego dowodem. Trzyletnia wojna z zakonem, prowadzona z ogromnym wysileniem skarbu i ludzi, ostatecznie do tego przyczynić się musiała.

Γ (1454–1466)

Mimoto monetu Kazimirza Jagie„
lończyka wcześniejszego bicia wyka„
zuje polepszenie stopy mennicznej.
Denary jego cięższe są od denarów
Władysława III, półgrosze chociaż
cokolwiek lżejsze w wadze od półgro„
szy Władysława Jagiełły, trzymają
przecież próbę VI, co zatem daje lepszy
rezultat od ~~wcześniejszych~~ najpóźniej„
szych kegoż Króla półgroszy próby V.
Denary Kazimirza Jagiellończyka
(VI 89-91, 99, 100) drobne tylko wy„
sunęły przedstawiają odmiany. Pod„
jemy przy tych odmianach. Próba srebra
w pierwszych trzech odmianach jedna„
kowa t.j. II[a] x), w odmianie VI 100
znaleziono szczerego miedzi pobiciowej.
Waga ~~tylko~~ również nadzwyczaj drobne przedsta„
wia różnice.
Grzywna tych denarów obejmująca
864 sztuk, daje wagę 347.59, a
z doliczeniem 10.42 jako 3% do wyro„
wnania możebnego ubytku drucian
przez z bicie, daje wagę 358.01
w czem jest szczerego srebra 44.75,
a w jednym groszu 0.932. Sztuk zaś
groszy pójdzie na grzywnę krakowskiej
szczerego srebra sztuk 212.03.
Podczas czterdziestoletnich rządów
Kazimirza Jagiellończyka potrzykroć zmie„
niało się stopa mennicza w monecie grub„
szej półgroszowej.
Najcięższe są półgrosze bite po r. 1456
oznaczone literami MT ówczesnego zarząd„
cy mennicy Stanisława Mortkeyna, kuzyn
jakiegoś mincerza czy też probierza men„
niczego.
Znaczniejsze lżejsze są półgrosze bi„
te około r. 1468 pod znakami MK le„
gdy zarządzcy mennicy Stanisława Mor„
tkeyna i mincerza Mikołaja Kernche„
ra.
Najlżejsze wreszcie półgrosze po„
chodzą z czasu podskarbiostwa Piotra
Kurozwęckiego (1477-1499), i oznacze„
ne są herbem tegoż podskarbiego, Róży.

x) Próbę tę nazwaliśmy wyżej
0.114, 0.121.

Czy mincka denarowa bita byłaż w skazanym z tych trzech przypadów, i czy najbliższej odmiany (VI, 99) a może wszystko odmiany VI, 100, bitej w szczerej ~~srebrze~~ pobielanej mieszy, nie należy przypisać podskarbiemu Piotrowi Kuro- zwęckiemu i owym niepraweidłowościom w wybijaniu monety, jakie się za czasów jego podskarbiostwa poczęły, za które wtenczas konfiskatą dóbr ukarany został, nie umiemy orzec. To pewna że opły półgrosze ~~Kazimierza Jagiełł~~ Jana Olbrachta bite za czasów Kurozwęckiego tak za pieniądz naśladowniczym półgrosze Kazimirza Jagiellończyka bitych za tegoż podskarbiego, iż nie można pomiędzy temi dwoma monetami przypuszczać przerwy w ruchu mennicznym, do przeciwnie tych denarów Jana Olbrachta (VI, 103, 105) tak daleko odbiega od typu denarów Kazimirza Jagiellończyka, iż przynajmniej wiele, jeśli nie dziesięcioletnią przerwą, w ruchu mennicznym ~~ustawicznie~~ usprawiedliwionąby być mogła.

Czy ta przerwa w wybijaniu monety denarowej nastąpiła już za czasów Kazimirza Jagiellończyka czy dopiero za Jana Olbrachta, na to żadnych nie napotykamy świadectw.

Typ denarów Jana Olbrachta (VI, 103, 105) dwie tylko przedstawia odmiany, różniące się tem ~~tylko~~ jedynie, iż na jednej odmianie (VI, 105) znajdujący jest znak mu- rski o pod koroną, którego na dru- giej odmianie (VI, 103) nie ma.

Próba srebra w obu odmian jednakowa, nieznacznie gorsza od II-ej, x) waga zaś obu odmian wszelkich lepsza u de- narów VI, 105.

Grzywna denarów odmiany VI, 103 przedstawia z uwzględnieniem 3% dodatku na zużycie wagę 330·50, w czem jest szczerego srebra 41·31 a w groszu 0·860, kawałek zaś groszy do grzy-

x) Próba wagowa na trzech okazach denarów VI, 105 przeprowadzona wyka- zała 0·112, 0·114, i 0·122 łutów, zaś na denarze VI, 103 wykazała 0·114 łutów.

[~~Tego~~ Późniejszy

[Tym półgroszom odpowiada
do odmiana denara VI, 103
bez znaku mincerskiego]

ma Krakowska szczerego srebra
(197·68) szuk 229·64.

Natomiast grzywna denarów odmia-
ny VI, 105, przedstawia z uwzględnie-
niem 30% dodatku wagę 338·16,
w czem jest szczerego srebra 42·24,
a w groszu 0·880, takich zaś groszy
przyjdzie na grzywnę Krakowską szczere-
go srebra tylko szuk 224·40.

Która z tych odmian jest dawniej-
sza, a która późniejsza, przekonywa
półgrosze tegoż Króla. Dwa zaś typy
półgroszy Jana Olbrachta znamy
jedenaście (VI, 101) mają pod Koroną, Różę,
herb podskarbiego Piotra Kurozwęckie-
go, ten więc jest dawniejszy, bo Kurozwę-
cki jeszcze za Kazimirza Jagiellończyka
(1479) został podskarbim a umiera
około r. 1499, drugi typ cięższy (VI, 102) ~~dawniejszy~~ ze
znakiem mincerskim O pod Koroną
może pochodzić z lat 1499–1501, temu
zaś odpowiada również cięższa odmia-
na denara VI, 105 tym samym zna-
kiem mincerskim oznaczona.

Dla czego jednak half półgrosze jako
też denary tegoż Króla cięższe, a zatem
lepsze za późniejszego bicia, a zdobywa-
z doświadczenia wiemy że monetarze
przy zwykle poprzedzają groszy, ~~znajdu~~
znajdujemy rozwiązanie w aktach do-
tyczących konfiskaty majątku Piotra
Kurozwęckiego podskarbiego.

Po śmierci Kurozwęckiego podskarbie-
go, która w r. 1499 czy też 1499 na
stąpiła, upłynęły się jakieś niepra-
widłowości w wybijanej przezeń monecie.
~~Lecz że monetarze pełni commissyi~~
~~zwani, błędem popełnionym przy wybijaniu~~
~~nie mogący skarbowej szkody wyrobić~~
~~dać~~ W skutek tego skonfiskował król
Jan Olbracht wszystkie dobra Kurozwę-
ckiego tak dziedziczne, jakoteż dzierża-
wy królewszczyzn. Takie to były te nie-
prawidłowości, nie znajdujemy między
dokładnego wyjaśnienia. Dekret wyda-

ny przez kardynała Fryderyka fry-
mara i panów na sejmie elekcyjnym
w Piotrkowie D. 17 września 1501
orzekający restytucyę zabranych dóbr
krewniakom Kurozwęckiego, tudzież
przywilej króla Aleksandra wyda-
ny w Krakowie D. 20 stycznia 1502,
zatwierdzający tę restytucyę, nazywa-
ją one nieprawidłowości łacniejszemi
błędem w pisaniu mowy łacin-
nej popełnionym (error in mone-
rem commissus), który wedle treści
tych dwóch aktów nie z winy Kuro-
zwęckiego powstać miał, lecz z winy
tych, którym Kurozwęcki bicie mo-
nety powierzył.

Że jednak błąd ten musiał być nie-
wiadomością, świadczy nadzwy-
czajna surowość kary, to jest konfi-
skata dzierżaw królewskich i wszystkich
dóbr dziedzicznych wyłuszczona na se-
natorze i członku jednej z przeszło
żyjących familij rodzin. Kurozwę-
cki sam był wtedy wielkim skarbnikiem
królestwa polskiego, ale prócz tego
łanem pantami ziemskimi i starostwa-
mi, jeden brat jego Krzesław
był biskupem krakowskim i kanclerzem
koronnym, drugi brat Mikołaj woje-
wodą lubelskim, Stanisław syn po
trzecim bracie dobrodziejstwie między
wojewodztwie pantami, starostwa
mielnińskim.

Takim błędem w pisaniu mowy
popełnionym uważamy być łatwo
wagę, bo ich w półgroszach jako leż
w monecie plenowanej bitej za ~~Kazimierza~~
czasów panowania Kazimierskiego,
w próbie srebra bardzo jednej nie
najmniejszej różnicy. Nadużycie to
dowodzi się, prawdopodobnie jeszcze od
czasu ostatnich lat panowania Ka-
zimierza Jagiellończyka, gdyż półgrosze
tego króla ~~za~~ bite pod znakiem Kuro-
zwęckiego, za, lżejsze w wadze od pół-

pod znakiem O

groszy Jana Olbrachta bitych w lat „ lach przed rokiem 1499 – 1501, po przy „ wróceniu pierwszej stopy w menicie.

Na kyjcie VI 103 : 105 znaczy się szereg denarów dorosłych z XV pieczęciami.

Znamy wszystkie rozporządzenia, polecenia i ordynacje mennicze z cza „ su pięcioletniego zaledwo panowania króla Aleksandra Jagiellończyka, a w nich o menicie denarowej ża „ dnej nie spotykamy wzmianki.

Z reform mennicznych przez tego króla zamierzonych, a przez plany uchwalonych, żadna nie przyszła do skutku: ani zrównanie mo „ nety litewskiej z polską uchwalo „ ne na sejmie elekcyjnym piotr „ kowskim r. 1501, ani polepszenie monety postanowione w Mielniku tegoż roku, jaby z przepowie „ dzianego srebra nie więcej wybijano jak 6 florenów, licząc floren po 16 szkojców, to jest 192 groszy, ani wreszcie uchwalone na sejmie krakowskim koronacyjnym r. 1502 bicie groszy szerokich hol „ skich licząc 140 sztuk z 26 tu „ tów szczerego srebra.

Skończyło się na tem, że król był zmuszony zezwolić na stanów na sejmie korczyńskim r. 1502 po św. Bożego Ciała zgromadzonych, pozwolenia na wybijanie przez przeciąg jednego roku monety gro „ szowej mniejszej tej stopy, jaka by „ ła ostatecznie przyjęta za Jana Olbrachta t. j. po 8 florenów trzy „ dziestu groszowych, czyli po 240 groszy z 15 tutów szczerego srebra, na co się stany zgodziły.

Dnia 4 października 1502 roz „ poczęto się w mennicy krakowskiej wybijanie tych półgroszy i trwało bez przerwy aż do śmierci króla (+ 19/8 1506). W kwiecie wydanym

Jakubowi Szydłowieckiemu podskarbiemu d. 18 stycznia 1504 z zaru
du mennicy od 4 paźdz. 1502 do 6 stycznia 1504, pozwolenie dane
Hamiszowi medrownemu chirurgowi
d. 13 listopada 1504 na wybicie
monety w mennicy z 120 grzywien
srebra, wreszcie układ zawarty
d. 2 paźdz. 1505 z Janem Thurzo
nem i Janem Bonarem o dostawę
i dostawę 8000 grzywien srebra do
mennicy krakowskiej, za tego do
kładniejszym dowodem.

Cena krakowskiej grzywny groszy srebrnych 87.55 gramów w monecie polskiej.

	Rok	Rodzaj monety polskiej	mk	gr.	czyli gramów czystego srebra
1.	1391.	denary	1	8	61.13
2.	1392.	"	1	5	57.86
3.	1394.	(kwartn.)	1	6–9½	~~64.46~~ 59.26 – ~~68.65~~ 63.10
4.	"	(denary)	1	15–16	68.76 – 69.85
5.	1395.	denary	1	18–24	72.03 – 78.60
6.	1396.	kwartn.	1	24	79.02 ~~85.95~~
7.	"	stare den.	2	—	104.80
8.	(reforma)	kwartn.	1	—	79.02 ~~85.95~~
9.	"	nowe den.	1	—	68.32
10.	1397.	kwartn.	1	7	90.54 ~~96.48~~
11.	1399.	(")	1	5–8	~~94.90~~ 87.25 – ~~100.27~~ 92.18
12.	"	(denary)	1	5–8	78.35 – 82.78
13.	1400.	kwartn.	1	6	87.88 ~~94.82~~
14.	"	denary	1	6	~~79.74~~ 79.83
15.	1401.	kwart.	1	6–8	~~94.82~~ 87.88 – ~~97.77~~ 93.18
16.	"	denary	1	6–8	79.83 – 82.78
17.	1402.	kwart.	1	8	92.18 ~~100.27~~
18.	1403.	półgrosze	1	6	85.46
19.	"	kwartn.	1	7	90.54
20.	"	denary	1	7–8	81.31–82.78
21.	1404.	(denary)	1	7–10	81.31 – 85.74
22.	1405.	denary	1	10	85.74
23.	1406.	półgrosze	1	8	77.55
24.	"	denary	1	12–13	88.70 – 90.17
25.	1407.	(półgrosz)	1	8	77.55 ~~66.44~~
26.	1408.	(półgr.)	1	7	65.28
27.	1409.	półgrosze	1	5–7	62.99 – 65.28
28.	1410.	(półgr.)	1	7	65.28
29.	1411.	półgr.	1	9 gr. 11 den.	50.98
30.	1417.	(półgr.)	1	8	55.32
† 32.	1425.	(półgr.)	1	16	63.36
33.	1431.	(półgr.)	1	5–6	52.42 – 53.41
34.	1469.	denar.	1	16	59.67

31. 1424 grudnia, ruble 1.8 – 62.99

Rubel z 1424 ze zmianą
wagi na 1469

Ceny florena węgierskiego.

		Rok	Cena w monecie polskiej grosze	czyli gramów fajnu.	Cena w groszach praskich gr.	czyli gramów fajnu.
Koło 14 Kruszcu w Cakach	1.	1368.	14-16	~~24·35 – 31·26~~ 24·50 – 28·00	.	.
1318	2.	1369.	14	~~24·35~~ 24·50	.	.
1326	3.	1390.	.	.	20	36·~~70~~
1330	4.	1391.	.	.	19-20	34·~~65~~ 87 – 36·~~48~~ 70
1340-42	5.	1393.	.	.	19-20	34·~~65~~ 87 – 36·~~48~~ 70
1345	6.	"	24	~~28·65~~ 26·34	.	.
1346	7.	1397.	.	.	20-20½	36·~~48~~ 70 – 37·~~39~~ 62
1347	8.	1398.	24	35·48	.	.
1348	9.	1399.	.	.	21	38·~~30~~ 53
1349	10.	1400.	24	35·48	.	.
1350	11.	1401.	24	35·48	.	.
1353	12.	"	.	.	21	38·~~30~~ 53
1354	13.	1402.	.	.	22	40·~~12~~ 37
1480	14.	1404.	24	35·48	.	.
	15.	1405.	.	.	22-22½	40·~~12~~ 37 – 41·~~03~~ 29
	16.	1406.	.	.	22½	41·~~03~~ 29
	17.	"	24	35·48	.	.
	18.	140~~7~~.	.	.	23	~~41·94~~ 42·20
	19.	"	26⅔	~~38·92~~ 30·46	.	.
	20.	141~~7~~.	34	33·~~77~~ 42	.	.
	21.	1422.	37½	~~47·91~~ 42·18	.	.
	22.	1425.	~~27~~ 26⅔	~~26·55~~ 25·83	.	.
	23.	1426.	.	.	24	~~43·77~~ 44·08
	24.	1432.	32	31·47	.	.
	25.	1433.	.	.	27	
	26.	143~~7~~.	36	30·91	.	.
	27.	1438.	56⅔	48·64 72	.	.
	~~28~~	1439.	.	.	30	.
30	~~29~~.	1441.	48	41·21	.	.
31	~~30~~.	1442.	~~7~~8	66·95	.	.
32	~~31~~.	1444.	41 gr. 16 den.	35·18 34	.	.
33	~~32~~.	1445.	.	.	28	

27½. 1438 – 48 – 47·48

		Rok	Cena w monecie polskiej gr.	czyli gramów fajnu	Cena w groszach francuzkich gr.	czyli gramów fajnu
	33.	1448.	.	.	28	
	34.	1452.	34	29·17	.	.
	35.	1455.	30	27·96	.	.
	36.	1456.	31	28·89	.	.
	37.	1457.	32	29·83	.	.
	38.	1459.	.	.	28	
40	~~39.~~	1460.	34	31·70	.	.
	40.	1462.	.	.	28	
	41.	1463.	.	37·36	28	
	42.	1468.	32	~~29·83~~	.	.
	43.	1471.	.	37·36	24	
	44.	1478.	32	~~29·83~~	.	.
	45.	1496.	30	~~23·22~~ 21·62	.	.
	46.	1503.	30	22·59	.	.
	47.	1504.	30	22·59	.	.
	48.	1505.	30-32	22·59 - 24·08	.	.

Wacław II król czeski (1278 + 1305) bije szerokie grosze praskie na wzór groszy ówczesnych, próby 0·938, których 48 idzie na grzywnę pieniężną krakowską, a 56·73 na grzywnę krakowską czystego srebra. Grosze te w Polsce powszechny obieg zyskują.

Marek mincerz krakowski w schyłku XIII wieku.

1301. Dybrych mincerz krakowski.

1306. Władysław Łokietek książę krakowski i sandomierski.

Michał syn Pelki skarbnik.

1310. Jan I król czeski (– 1346) bije szerokie grosze praskie próby 0·925.

Sieciech skarbnik krakowski.

1311. Paweł skarbnik sandomierski.

1312. Na Kujawach grzywna liczy 36 groszy.

1314. Denary toruńskie w Krakowie w obiegu powszechnym.

1317. Jakusław skarbnik sandomierski.

1320. Władysław Łokietek królem polskim (+ 1333). Bije dukaty i denary.

Mikołaj skarbnik nadworny.

Tryberyk mincerz menniczy owy w Krakowie górce Krzysztofowe ustępuje.

1325. Mennica w Krakowie w rynku głównym wspomniana.

1326. Walter mincerz krakowski, wspomniany jeszcze w latach 1336 i 1339.

1327. Mikołaj Holbak mincerz krakowski. [mk grossus Cracov. fondes. okp. 1329. w Wielkopolsce grzywny krzywe po 4 solidy (wart. dwa)]

1331. Arnold podskarbi.

1332. Mikołaj mincerz krakowski.

1333. Denary i grosze polskie (grossi Polonicales) wspomniane. Władysław Łokietek umiera (2 marca), Kazimierz Wielki królem polskim (+ 1370).

(1333 – 1347) Kazimierz Wielki bije półgrosze polskie próby 0·875, liczące 65 groszy z grzywny czystego srebra.

1336. Walter mincerz krakowski.

1339. Albert z Biechowa skarbnik królewski.

Walter mincerz krakowski. Denary monety polskiej pospolitej wspomniane. Okp. Na Mazowszu grzywny denarów toruńskich.

(1340 – 1346) Kazimirz wielki bije fotgro„
sze ruskie, proby 0·875, liczące 63 szelągi
z grzywny krakowskiej czystego srebra.

1343. Kazimirz W. odzyskawszy miasto
Wschowę na Henryku ks. żegańskim ubrzy„
muje je w prawie bicia własnej monety
wedle dawniejszego przywileju.

1346. Kazimirz W. Janowi Klesselhuthowi
i towarzyszom jego Konradowi daje moc zakładania
miasta Künigesburg pod zamkiem
Bydgoszczą, nadaje mu zarazem
prawo bicia monety, pożytek z mennicy
dla siebie zarurując.

Karol I król czeski (1346–1378)
bije grosze praskie wedle stopy proby
0·845. [W Mp. grosze czeskie w obiegu.

1347. Szakur wiślicki jednostajną monetę
bić nakazuje.

Kazimirz W. bije grosze szerokie kra„
kowskie na wzór groszy praskich pró„
by 0·845, liczące szeląg z grzywny
krakowskiej czystego srebra.

1350. Grzywna monety krakowskiej idzie po 36 gro„
szy czeskich.

1352. W Wp. mk argenti polonici
puri. – mk grossor
prag. po 48 gr –

1353. Na Mar. mk gross. polon.
numer –

1355 Na Mar. mk fond Crac.
48 gr.

1355. Świętosław podskarbi królewski.

1358. Jan mincerz poznański. Świętosław
podskarbi królewski, także także w la„
tach 1359, 1361, 1366 i 1368.

1359. Na Rusi grzywny grosy
praskich rachuby polskiej.

1361. Wojsław podskarbi krakowski a Ma„
rek ze skrzypolny skarbnik krakowscy.

1362. Wojsław podskarbi krakowski.
Grzywna na Kujawach liczy 36 gro„
szy praskich. Na Rusi kwarta = ½ gr.

1363. Na Kujawach grzywny
denarów toruńskich, grzywny
monety z rachuby praskiej
wygrajnej w obiegu –

1364. Grosz [na Kujawach liczony po 16 denarom.

1367. Bartko rajca i mincerz krakowski.
Kazimirz W. wybija półgrosze pol„
skie i kwarlinki proby 0·562, zaś
denary proby 0·312.

1368. Świętosław podskarbi królewski po
raz ostatni wspomniany. Klymir z
Lady podskarbim.

Bartko mincerz krakowski. Jan
Jelitkowicz wraz z Lewkiem żydem
trzymają mennicę do pierwszych razy.

Sól do Węgier i z ziem ruskiej spro„

Krakau 1st October 1877

Löbliche Direktion!

Im Besitze des geschätzten Zuschreibens vom 5 dies

Manuskrypta.

(Archiwum akt dawnych m. Krakowa)

1. Registra perceptorum et expositorum civitatis Cracoviensis: (folio)
   - № 2054. lata 1390 i 1391.
   - „ 1851. lata 1392 i 1393.
   - „ 2053. lata 1395 – 1399.
     dwa luźne kwity z lat 1399, 1400.
   - „ 2055. lata 1401 – 1405.
   - „ 2056. lata 1407 – 1410
   - „ 2057. rok 1431.
2. Libri Turis civilis civitatis Cracoviensis:
   - № 1480. lata 1423 – 1492.
   - „ 1989. lata 1493 – 1555.
3. Registra perceptorum et distributorum civitatis Casimiriensis:
   - № 2058. lata 1368 – 1370, 1372, 1373, luźniej 1375 – 1378.
   - „ 131. lata 1385 i 1386.
   - „ 2060. lata 1387 – 1390.
   - „ lata 1391 – 1395.
   - „ 968. lata 1393, 1394, 1398 – 1401.

(Biblioteka Ossolińskich)

№ 1475. Rachunki wydatków stołu „ wych króla Władysława Jagiełły z lat 1418, 1419, 1420.

(Archivum miasta Lwowa)

1. Registra perceptorum et distributorum civitatis Lemburgensis:
   № 1178. lata 1404 – 1414.
   " 1207. lata 1414 – 1426.
2. Iudicia Ruthenica:
   T. I fragment z lat 1382 – 1389.

Manuskrypta:

(Z arch. dawn. m. Krakowa)

N. 2058. Dudek obejmujący 13 poszytów w nich rejestra dochodów i wydatków miasta Kazimierza z lat 1368, 1370, 1369, 1372, 1373, 1375, 1376, 1377, i 1378 miejscami łacińskie rękopiśmienne a przy końcu zapiski sądów gajonych. Są tu na wstępie rejestru z każdego roku przytoczeni rajcy miasta a na stępnie i ci którzy uzyskali obywatelstwo miejskie.

N. 131. Dudek, Registrum Ciuitatis Kazimirie z lat 1385 i 1386 poszytów siedm.

N. 2060. Dudek. Registrum Ciuitatis Kazimirie z lat 1387, 1388, 1389 i 1390 – poszytów dziewięć.

N. _____. Dudek. Registrum Ciuitatis Kazimirie z lat 1391 i 1395 obejmuje siedm poszytów.

N. 968. Dudek. Registrum Ciuitatis Kazimirie z lat 1393, 1394, 1398, 1399, 1400, 1401, z dziesięciu poszytów. W nie wszystkich tych księgach wiele stron jest bądź całkowicie bądź w części pozrywanych.

Manuscripta.

N. 1480 (Ar. m. Krak.) Dudek obejmujący kart 182 nieliczbowanych – mieści spis osób którzy uzyskali obywatelstwo krakowskie chronologicznie od r. 1423 – 1492. –

N. 1475 (Bibl. Ossolin.) Dudek obejmujący kart świeżo liczbowanych – mieści wydatki stołowe króla Wład. Jagiełły z lat 1418, 1419, 1420. –

N. 1989 (Ar. m. Krak.) Dudek obejmujący kart liczbowanych 250 nowi tytuł: „Liber Curis Civilis Inceptus Anno domini „Millesimo quadringentesimo nonagesi„mo tercio, sfferia Tercia ante Curiſti„cationis marie virginis" a kończy się rokiem 1555.

N. 2057 (Ar. m. Krak.) Regestrum percep„torum et distributorum rr. 1431.

N. 2058 (Ar. m. Krak.) Percep. et dist. Casimiren. z lat. 1369–1378.

I Acta consulatus Leopoliensis

1. Fragmenta a. lat 1382 - 1389.

2. Tom. I. 1460 - 1506.

II Acta officii advocatialis civitatis Leopoliensis ad a. 1559.

III Acta scabinorum Leopoliensium ad a. 1521.

IV. Acta iudicii civilis Armenorum Leopoliens. ad a. 1537.

V. Acta officii iurisfidelium ad a. 1524.

VI. Regestra perceptorum et expositorum in negotiis Civ. Leopolis.

1. ad a. 1404 - 1414.

2. " 1414 - 1426

3. " 1460 - 1518.

1502 f. V Fast 22-feb. X Veb.
Ks. 17 Republika 1918 fo.
Petra Kuzmyakina fod
Jaarboek —

61 : 32

96 : 61 · 32 = 75 1 x
75
30660
42924
4599,00 : 96 = 47,91

384
= 759
672
= 870
864
60

3/5

Kraków d. ..... *187*....

GALICYJSKIE
TOWARZYSTWO PARCELACYI
I BUDOWY.

Do

.....

W dniu ..... *o godzinie* .....

odbędzie się ..... *posiedzenie Rady Zawiadow-*
czej Towarzystwa Parcelacyi i Budowy, na które mamy
zaszczyt ..... *zaprosić.*

Z poważaniem

Nr 2054 = 1390 V 1391
Nr 1857 = 1392 : 1393
N. 2053 = 1395 — 1399, 1400
N. 2053 = 1407, 1402, 1403, 1404, 1405
N. 2057 = 1407, 1408, 1409, 1410,
N. 2057 = 1431,

Okres
~~Rok~~ bicia
Panujący
Kategoria monety
Próba srebra
„Ilość" na grzywnę brutto
waga grzywny brutto
„Ilość" gran fajnu w grzywnie
brutto
„Ilość" sztuk groszy z grzywny
fajnu krakowskiej.

56
45
280
224
2520

38
45
190
152
1710

2520
16
15120
2520
40320
34200
= 6120
5130
1000

: 1710 = 23

1388 (18/7) W sobotę Andrzej podskarbi ze stła-
bem przybył jadąc za królem Jm. do ziemi
litewskiej. (5) W tym i następnych latach
jest powtarzany dziwnie dymitr leer
bez wyrażenia jego godności natomiast z rymo
ści jego zdaje można, że on głównie marszał,
dostrzeni dworu zajmował. (10, 14, 15)

1390. (12/5) Sulko podskarbi królowej (18)

1393 Hinczco vicethesaurarius obejmuje u-
rząd - 24/6 Gerzco monetarius Cracov (21).

1394 dochody od Piotra Borka z mennicy 500 mk i 200 mk, od Piotra Borka
mistra monety 542 mk (22 & 23)

1393 za wybudowanie cary czyli rozbrucham
srebrnego, ratuszowego niegdy przez
Dzierzka Łopacińskiego podskarbiego pod-
skarbiego. (Dirsconem Łopaczynsky) 32.
Heinrico podskarbi (33) (36)
Dymitr marszałek królewski (37) (~~54~~)
Donald przybywa do króla z Piotrem
Czechem (37) 22/11 p. Hinczko podskar-
bi przeprowadza się z skarbem kró-
lewskim z domu p. Ottona z Pil-
cz do domu p. Mikołaja Kuli nad
rynkiem króla Jakóba. (38)

1394 ~~Dymo~~ Dymitr marszałek (54)
(13/9) za prowizję i zelarium wzięte za
wsty do Drus w domu podskarbiego
niegdyś Drogosza (56)

1395. Dymitr marszałek (63)

mmmm mmmm mianowanie

mianowanie mianowanie mianowanie
mianowanie mianowanie mianowanie
nie mam wina ja nie mam wina wina nie
mogę mu ~~Dobry~~ Dobry tego Darować, bo on jest nie
~~Dobry~~ Dobry ja go nie chcę, bo jest bardzo
nie mianowanie ja go nie kocham nie cierpię
żyła, bo jest nie [illegible] i nie będę z nim

nie zbudzę i nie będę z nim
żyła, bo jest nie znośny i okrutna
Szatyna.

1393 (16/11) Nawoj (de Landava) podskarbi
Królowej - (66, 67)
Monalbowi · baran ze 3 stopic, 4 lat
(79) 5/11

1403. Andrzej mistrz mennicy (88)

1407. Ze skarbu od pana Wowka 100 gr.

1412. Podskarbi Medyolanskie idzie
ze to podskarbi Królowej (97) słowo?

1413 podskarbi skrobia JM. Co Tamto podskarbi
Królowej (99)

1414. Podskarbi Lubarski (101)

1415. Podskarbi Medyolanski (102)

1417 Medyolanski ze skarbnem (103)

1390. (Honores) Item VII solidos II gr. minus (s) pro vino gallico hincinde pro honoribus ad pretorium et ad raysas.
(Raysse) Item VIII scotos quarten. pro allecis Item Kyl Greff I ferl. pro sumptibus ad insequendum Regem pro libera super monetam.
(Solucio pro antiquis dominis) Item X mr. slake Cranch pro laboribus, quos habuit Enoch in moneta.
(Thel. Albe ecclesie) Item III mr. in denarijs XIII½ solidos in grossis presentauit Stephano, minus feria sexta post Viti.

1391. (Percepta str. 8 notatka u vrchu) Debita Ciuitatis — de Suppis — lucrum monete I. XXIII mrc. — exaccio.
(Presentacio antiquorum dominorum) Item IIII mrc. minus VI gr. de Suppa Alcissiensi et fuerunt leui grossi.
(Percepta str. vzhůru) Item nota: domini receperunt a filijs nicolai Melczer XCVI mr. minus XI gr. quas habuerunt apud eos in vna ladula in deposito, de quibus soluerunt hinc inde debitor et tenentur eandem pecuniam soluere ~~priùs~~ festis supradictis, et fuerunt in isto pecunia cuprei grossi I mrc. IIII gr.
(Pretorij necessaria) Item Nicolao Salmon I mrc. super precio de Censu monete.
Racione facta cum Bartfal racione argenti olati in monetam etc.

1392. (Presentacio antiquor dominor) Item ½ mrc. grossorum malorum est inuenta in dal, maria notariorum et fuerunt exposita pro bonis.

(Percepta Vngelt vic nove versus fflor„ driam) quarta liczona za ½ gr.
(Solucio pro antiquis dominis) Nota, quod in malis grossis sunt perdite 4½ mr. quos presentauerunt antiqui modernis.
(Item de dampnis perceptis) Item in malis grossis, quos venodimus Nicolao Strelicz 2 mrc. 1 ferl.
(Pontifices lapidum) quarta = ½ gr.

1393. (Distributa Crematorij) Item pro Signo ad argentum signandum VI gr.
(Nuncij Ciuitatis) Item cursori ex parte Klet„ le*) ad dnm regem Bohemie et ad magistrum monetarium 20 gr.
*) Petrus Klette de Swidnicz ob. Strak. thoz. IV (2) 151.
(Honores) Item magro monetario 1 barile vini
1395. gallici pro 5½ mrc. (Racio dni Regis super munc „Item cursori 6 gr. cum litera ex parte monete Regi missa.
(na ostatní stromě)
1396. (Currus potabilium) monetam mutata sab„ bato post diem sancti Viti. – Sabbatho ante bartholomei moneta mutata et 6 quartenses pro vno grosso computati. – Hic incipe ra„ cionem in grossis Pragensibus, videlicet 6 quartenses pro uno grosso Pragensi.
(Pensa minor) Nota, quod ista racio usque ad crucem est de antiquo modo, videlicet 4 quartenses pro 1 grosso.
(Pecunia laterum) Item feria VI Magdalene czopchin presentauit 18 mrc. denariorum, que modo valent 9 mrc. grossor. Pragen.
(Pecunia Cimenti) Item eodem die idem pre„ sentauit 6 mrc. denariorum, que modo va„ lent 3 marcas.
(Theloneum allecium) Item Sabbatho ante Circum„

cisionem dni presentauit Hlinricus 6½ mrc. quarten. per 6 quartenses pro 1 grosso.
(famuli Curie dominorum) Nota, quod Sabbatho post bartholomei facta est mutacio monete et 6 quarten. pro uno grosso computati.
(Pretorij necessaria) Item Hermanno pro censu lestudinis in quo iacet Salwitri 1 mrc. quar„ ten. 4 quartenses pro 1 grosso.
(Fortori) Et nota quod facta mutacione mone„ te sabbato post bartholomei domini dederunt sibi 15 gr.
(Honores) Nota, quod Sabbato proximo post Viti mutata est moneta, videlicet duo denarij pro uno.
(Rayze dominorum) fr. VI ante Hedwigis.
Item 6 mrc. quartenses per 4 quartenses computando.
(Dampna) Nota, quod domini habuerunt in parvis denarijs 173 mrc. quas permiserunt cremare et fuit metal deperdita, ita quod per„ ceperunt in eisdem denarijs dampnum 86½ marc. den.
(Honores) Item pro censu domus dni magistri Monaldi dederunt dni 16 mrc. denariorum.

Item pro censu domus dni magistri Monaldi dederunt dni 16 mrc. denariorum.

1397. (famulorum precium) Nicolaus monczer.
(Volucio pro antiquis dominis) Item Kurczsewollo„ ni 8 mrc. antiqui computi per 4 quartenses pro 1 gr. et 8 mrc. quartenses numeri nunc currentis pro censu domus sue etc.
(de censu strosze) primo ad quatuortempora Cinerum predimus Vitali vicevicario 12 mrc. monete currentis, videlicet 6 quarten. pro 1 gr. computando.

Kraków d. ..... *187* .....

GALICYJSKIE
TOWARZYSTWO PARCELACYI
I BUDOWY.

Do

.....

W dniu ..... *o godzinie* .....

odbędzie się ..... *posiedzenie Rady Zawiadowczej Towarzystwa Parcelacyi i Budowy, na które mamy zaszczyt* ..... *zaprosić.*

Z poważaniem

(Pismem) Flem dnyo ehrnodolo 1½ mc. hodem
Hodno. – Flem fro mno dodo myro ehrnodoh
40 gr. –

1345. (Pismem) Flem myro ehrnodolo 2 ollon fro
10 sotin.

1348. (Jmeni in pesto Gitodin) Flem fromdi non,
dhemdihno mnogihnm ehrnodolnm IIII gr. fro exfrnj

1400. Hoffer v. Hoffmeer.
(Genio hodesto) Gofhoffnm in Hoffe. dolle,
dlle dè. frnèn dnò dihhohno mogiht 5 mr.
ef fnyfer mogiht, ynèr mohenrd mnohom
mihnhom mogfyer.

Capit. Mant. Pol.

Wratislaus 1359 Rtb. I 216
" 1364 Rtb. II, 743

Przemislaus palat.
Calis. 1366 Rtb. I 234/235

I

Semowitus dux Mazovie et Chyrmensis (Cyrnensis)
1249, 1250, 1253, 1254, 1257, (+1262)

II

Semowitus et Conradus supremi Troydena - duces
Mazovie, dni Cirnenses et Rawenses
1345, 1357, 1355, 1357 (Mazovie et Cirnensis), 1359,
1368, 1374 (et Rawensis), 1379 dux totius terrae
Mazovie - (+1381)

III

Semowitus syn Ziemowita II dux Plocen. Gostin,
Sochacen. Rawen. et Plocen.
1379, 1382, 1383 dux Mazovie, 1384 et Cuiavie
1385 (Mazovie dnus Plocen) 1388, 1390, 1391 z
bykuley dux Mazovie, terrarum jak powyż
1396 (et Rusie) 1397, 1397, 1398 wszystkich panst
1399 (Otto), 1400, 1401, 1412 Rusie i inn. 1414,
1415, (+1426)

Semowitus IV 1427 dux Mazov, Rusie
1427, 1434, 1435, 1437 Rusie, Plan. Soch.
Gost. Dobrzyn. Cuiavie. 1438, 1439, 1440
1441, 1457, 1458, 1461 (najpierw umiera)

17
10
156
20
15
15
112.50
75.—
71.—
50.—
10.—
416.50

125.—
83.32
32.—
32.—
25.—
20.—
317.32
110.—
427.32
20.—
92
447.

1.18:15=8 1.
120

1.26:16=8
128

1.33

1.26

36

44,75 : 30 = 1,49

1324,5 : 48 = 27,59
96
282
240
420
384
365
336
290
288
2

44,75 : 30 = 1,49

1324,5 : 48 = 27,59
96
282
240
420
384
365
336
290
288
2

44,75 : 30 = 1,49

1324,5 : 48 = 27,59
96
282
240
420
384
365
336
290
288
2

8953,5 : 48 = 186,53
48
415
384
313
288
253
240
135
96
390
384
6

1324,5 : 48 = 27,59
96
282
240
420
384
365
336
290
288
2

$$\frac{\text{۴۷·۶۵}}{\text{۳۲}} \qquad \frac{\text{۴۷·۶۵}}{\text{۲}}$$

$$\frac{\text{۱۶۸۹۲}}{\text{۱۶۸۹۲}}$$

$$\frac{\text{۳۶·۷۸}}{\text{۳۶·۷۸

§. Wstęp.

Najdawniejsza Księga radzieckaa miasta Krakowa, której część obejmująca zapiski z lat 1392 do 1400, wydrukowana została drukiem przez Prof. Szujskiego w czwartym tomie Pomników średniowiecznych dla objaśnienia rzeczy położeń służących, zawiera wiele innych dla historyi handlu i przemysłu w Polsce nader cennych materyjałów, dwa memoryjały ~~przed~~ złożone w sprawie bicia monety przedłożone przez rajców miasta Krakowa Królowi Władysławowi Jagielle i Panom Radzie. Oba złożone zostały na zjeździe królów jegomości; dawniejszy z r. 1396 zawiera projekt według którego ~~złoty~~ ligi; mogą mowa moneta mia być biała; w drugim z r. 1406 tłumaczą się rajcy miasta, dla

Grzywna.

§ Marca numeri polonicalis znaczyła zawsze, odkąd tylko grosze u nas weszły w obieg, 48 groszy. W projekcie bicia monety przedłożonym przez Rajców krakowskich królowi w r. 1396, liczba groszy zredukowana została do 44.; król wprawdzie przyjął projekt i wykonał, lecz liczba groszy pozostała 48 na grzywnę pieniądza.

§ Marca fameris seu paragamenti Cracouiensis seu polonicalis. W XIV i XV a nawet XVI wieku grzywna krakowska reprezentowała grzywnę polską.

Wiadomo z początku XIIII ani XV wieku nie dochowała nam się waga grzywny krakowskiej, czyli polskiej. Wiemy tylko że gdy z początkiem XIV wieku grosze praskie rozpowszechniły się u nas, szło ich 48 na grzywnę polską, a 60 na czeską. Według ordynacyi pieniężnej ces. Ferdynanda I z r. 1561 grzywna praska miała się do kolońskiej jak 168 1/3 do 155 1/2. Voigt oblicza ten stosunek jak 1010 : 933, przyczem przyjmuje grzywnę kolońską = 4352 granów (= 231·156) Grzywna praska wynosiłaby zatem 250·233. (Voigt III, 3 i 7). Dr Arnold Luschin podaje,

je grzywnę praską na 250·1138 (Lüschin 22); przyjmując wreszcie przeciętną wagę grzywny kolońskiej 233·870 wypadałaby grzywna praska wedle stosunku zawartego w ordynacyi mennicznej ces. Ferdynanda I na 253·171. Która z tych trzech wag jest właściwa trudno ocenić. Gdy przyjmiemy wagę Voigta która zresztą od wagi Lüschina tylko o 0·12 się różni. Grzywna krakowska przeto, która się miała do praskiej jak 4:5 wynosiłaby, zatem 200·184 — Czy jednak przeciętnie z grzywny praskiej biło 60 groszy praskich? Przyjmując grzywnę praską 250·233; grosz czyli 1/60 winien trzymać wagę 4·17, a ponieważ wówczas wybijano monetę al marco nie justując sztuk pojedynczych względem siebie, tedy powinny się znaleść grosze nawet daleko cięższe, a zato i daleko lżejsze. Tymczasem najcięższe grosze Wacława II znalazł Voigt wagi 3·71, Dr Lüschin 3·77 a mnie 3·78, 3·80 a nawet 3·83. Ale nawet najcięższych groszy 3·83 sztuby 65 sztuk na grzywnę, a biorąc przeciętnie 3·68 jak u mnie z 22 do, bre dochowanych egzemplarzy wypadło, sztuby sztuk 68. Stosunek więc 60 groszy z grzywny praskiej jest pomysłem którego ani jedna dość ciężka sztuka monety nie potwierdza. Na,

Zbadać: Cracau. I 112

Zbadać: Cracc. I, 170.

Ciekawa ordynacya mennicza Karola I z r. 1370 stanowiąca, że 70 groszy ma stanowić grzywnę srebra prawna, ale dla wygody wyrażania
mówi wielką wątpliwość, że ta grzywna jest grzywna praska 250·233. Zbadane pobrane egzemplarze groszy Karolowych dały wagę 3·65 do 3·50, czyli przeciętnie 3(75)/2 co pomnożone przez 70 daje 250·25.— Najstarsza znana grzywna krakowska jest z r. 1633 (w zbiorach Bayera). Braun podaje wagę jej na 120 englów 17 asów co czyni 197·68. Konstytucya z r. 1650 została podniesiona waga grzywny do wagi 7 koleroów imperyalnych, czyli jak bliższy tych czasów Braun powiada 131 englów 8 asów i zrównana z innemi grzywnami (= 201·862). W r. 1778 (1650) zważono grzywnę tę i znaleziono 4169 (4160) asów = (201·760), lecz grzywna była mię-
czości
co wykarła, czem (10) tłumaczy różnica (10) centigramów. Grzywna krakowska z r. 1633 różniąca się tylko o 2·50 od 4/5 grzywny praskiej zapewne z tejże grzywny początek bierze, a różnica 2·50 da się wytłumaczyć bądź zużyciem, jeśli w r. 1633 sprawdzano przeczytnicie jaką starą grzywnę krakowską z XIV w. a zatem po upływie

niemal trzech pieców, w części też miedzi „
stradnowskiej, wag w piecach średnich, gdzie
jak studya pobione przez Grolego wyka„
zują, jedna i ta sama waga w każdem
mieście inną wykazywała później.
Że przynajmniej w drugiej połowie XV wie„
ku grzywna krakowska szesnastolutowa
zbliżoną była bardzo do grzywny kra„
kowskiej, dowodzą ordynacye mennicze
królów Jana Olbrachta i Aleksandra
Wedle tych ordynacyj z 40 łutów mieszanych
wybijać miano 480 półgroszy, czyli 12
sztuk z łuta. Otóż 1/2 grosze Olbrachtow„
skie lepsze z 0 waza, w przeciętnie 1·07, a
gorsze z porejem 1·00, zaczem 192 sztuk
takich półgroszy reprezentujących 16 łu„
tów wskazywałoby wagę 205·44 a wzglę„
dnie 192·00.–

Vossberg tymczasem wykazuje, że grzy„
wna chełmińska, nie jest niczem innem,
jak tylko dawną polską grzywną. W rece„
sie mennicznym mistrza Pawła Rüssdorfa
z r. 1439 skośnek grzywny chełmińskiej do
grzywny kolońskiej podany jest jak 13:16
Zgodnie z tem zważone stare grzywny
wykazały 124 englów 6 asów, co czyni
191·00 – Być może, iż tej wagi grzywna
była niegdy w Wielkopolsce używana.

Wedle tablicy ewaluacyjnej Czackiego ma gren feinu

		grosz		grzywna	
1300	–	76	10/12	3688	–
1307	do 1346	70	12/13	3404	4/13
1350	do 1378	65	12/14	3161	2/14
1378	do 1418	57	10/16	2766	–
1413	do 1417	"	"	"	"
1419		54	4/17	2603	5/17
1431		51	4/18	2458	12/18
1434	do 1444	"	"	"	"
1470		41	20/22	2011	14/22
1476		38	10/24	1844	
1487		32	26/28	1580	16/28
1496		30	22/30	1475	6/30
1505		28	26/32	1383	–

Braun:

z r. 1636 krak. 129½ = 4144 = 199·174
glaw. złot. 124.12 = 3980 = 191·291
(1722) krak. (men.) 128.17 = 4113 = 197·684
" zwyczaj. 129.10 = 4138 = 198·885

1650 polska
glaw. men. } 131.8 = 4192 = 201·486
nowo krak.
pruska — 124.8 = 3976 = 191·099

Czacki:

mk polska —— 4198 = 201·768
krak. mesle Krüsa . . 4138 = 198·884
1650 krakowska zwarzona
r. 1778 lecz zwyta . . 4169 = 200·374

Boyer:

1636 krakowska . . . . . 198·00
koronna . . . . . 196·00
pruska złotnicza . . . . 191·00
dukatowa . . . . . 189·00

1 engel = 32 assy = 1·538024
1 ass = 0·048063125

Colberg: r. 1819
krak. grzywna menniczna 4138 = 198·88

Cena grzywny krakowskiej litego srebra 2015.
(197·68 grm.)

s. 218/273

	Rok.	moneta ska grzyw.	fol. gr.	groszeskie grzyw.	fra. gr.	czyli gra. mów faj. nu.	
1.	1390	.	.	1	40	161	55
2.	"	.	.	1	42	165	22
3.	1391	.	.	1	41	163	38
4.	"	.	.	1	44	168	89
5.	1392	.	.	1	44	168	89
6.	"	.	.	1	46	172	56
7.	1393	.	.	2	.	176	30
8.	1394	.	.	2	½	177	12
9.	"	.	.	2	2	179	97
10.	"	.	.	2	3	181	80
11.	1395	.	.	1	46	172	56
12.	1396	.	.	1	44	168	89
13.	"	.	.	1	46	172	56
14.	"	.	.	1	47	174	39
15	1397	.	.	1	42	165	22
16.	"	.	.	1	45	170	72
17.	"	.	.	2	.	176	30
18.	1398	.	.	2	.	176	30
19.	1399	.	.	2	4	183	64
20.	1401	.	.	2	2	179	97
21.	"	.	.	2	3	181	80
22.	1403	.	.	2	4	183	64
23.	"	.	.	2	6½	188	28

24.	1405	.	.	2	6½	188	28	
25.	1407.	.	.	2	8	190	98	
26.	1408	.	.	2	9	192	81	
27.	1409	.	.	2	9	192	81	
28.	"	2	25	.	.	178	88	
29.	1433	.	.	2	12			1)
30.	1458	3	.	.	.	134	25	2)
31.	1474	3	16	.	.	156	83	
32.	1505	4	.	.	.	144	48	3)

1) ~~Nie~~ Grosze Zygmunta II, które bo zapewne za rozumiane, należą już do rzadkości numizmatycznych. Marek Voigt nie miał egzemplarza w ręku. Nie mogliśmy przeto zrobić analizy, aby wyśledzić ile zawiera w sobie czystego srebra.

2) Niski ten rezultat czystego srebra stąd ~~zapewne~~ pochodzi, ~~iż Kazimierz Jagielon~~ że przy obliczaniu zawartości denarów Kazimirza Jagiellończyka nie robiliśmy różnicy między typami. Tymczasem typ VI 89, który za najwcześniejszy uważamy, jest cięższy od reszty typów, a więc i srebra więcej w sobie zawiera. Nie mieliśmy jednak dość znacznej liczby dobrze zachowanych egzemplarzy tego typu, aby na nich mógł oprzeć obrachunek.

3) Zwracamy uwagę, iż oprócz ceny 5 florenów za grzywnę srebra stołowego, pozwolił Król Juryzonowi i Denarom przekuć w menicy na ich własny zysk 1200 grzywien czystego srebra, co doliczywszy do umówionej ceny, cena grzywny czystego srebra wzrośnie do 150·40 fajnu, jakto na str. 92 wykazaliśmy.

florem węgierskiej złoty kosztuje

wedle Czackiego!		Srag		comm.	
		fl.	gr.	fl.	gr.
	1391.	—	20	—	—
1300 – 12	1393.	—	20	—	24
1307 } 13	1397.	—	22½		
1346 }	1401.	—	21		
1350 } 14	1402.	—	22		
1378 }	1404.			—	24
1378 } 16	1405.	—	22		
1418 }	1406.	—	22½		
1413 } 16	1407.	—	23		
1417 }	1417.	—	—	—	34
1419 – 17	1426.	—	24		
1431 }	1432	—	—	(chaz)	32
1434 } 18	1433.	—	27		
1444 }	1434.	—	30		
1470 22	czyto nie frankie gr.? 1437.	—	—	—	36
1476 24	1438.	—	—	—	56 8/11
1487 28	1439.	—	30		
1496 30	1441.			—	48
1505 32	1444.			—	49
(Cała ta tabelka Czackiego z grun„ lu fałszywa)	1445.	—	28		
	1448.	—	28		
czyto nie w fół gr.	1452	—			34
	1455				30

		Frag.	comm.
	1456.		— 31
	1457.		— 32
	1459.	— 28	
	1460.	—	— 34
	1462.	— 28	
	1463.	— 28	
	1468.		32
	1478		32
(skalük)	1496		30
	1505.		

32
4
1281
1

Jiných pevné daky do ceny gryvien
grosy praetické a rozmilé mincma
Lyonyn

r. 1333 = 67½ gr.
1336 = 62 gr. ?
1338 = 72 gr.
1342 = 72 gr.
1369 = 60 gr.
1370, 1371 = 96 gr.

Kraków 2 Sierpnia 1878

222

RACHUNEK

dla WP. Śniadeckiego

	Wal austr. zł.	cent.
Za zdjęcie fotograficzne 2 tabl. z mnostwami z wykopaliska Prokowskiego i otrzymanie płyty drukowej w wielkości № 6	14.	—
Za 248 odbitek z tejże płyty à 10 k. za 100	24.	80
Za 30 odbitek z tejże płyty na cienkim papierze à 12 xr.	3.	60
Złr	42.	40

A. Wiśniowski

Do nabycia u Henryka Żychonia w Krakowie.

RECHNUNG

K. 222.

16. VI. 1952 Bjarkeryd

8001

I, t. 2

8001

WYWIAŁKOWSKI
KRAKOWIE
25

Rps. 8001

223

1.

1306. Michael filius Pelcz thesaur.
1310 Secech thes. Crac.
1311 Paulus thes. Sand.

1317. Bacoslaus thes. Sand.
1320 Nicolaus thes. curiae

1331 Arnolphus vicethes.

1301. Diterich der Münzer

1320. Fridericus monetarius

1326. Walterus monetarius.
1336.

1324. Nicolaus Holtal monetarius

1332. Nicolaus monetarius

1336.
1339. Albertus de Bechyně thes. regis

1355. Sventoslaus vicethes. curiae
1358, 1359, 1361 -

1361. Marcus de Strzygdlna thes. Crac.
Voislaus ~~thes~~ vicethes. Crac.
1361, 1362.

1336. Waltherius monetarius. 1326.
1339.

1366. Swantoslaus vicethesaur.

1370. Dimitr vicethesaur,
1378, 1384, 1385,
1380,

1373 Dimitrius heres de Lodor
olim vicethesaurarius Kazimir
R. P.

1384 Dimitrius vicether. R. Pol.

4.

1367. Borthco. monetarius

1385. Demetrius vicethesaur. Regni Pol.
1389, 1391
(do 1399 - Nieniecki)

1388 Andreas vicethesaur (regis)

1389. — Andreas vicethesaur.
— Wavogius de Lankaua thes. reginę
1390. — Sulek vicethes. reginae,
Dimitrius thesaur. & mans. R. P.

(Dirsco Lopaczynsky wspomnia,
my w r. 1393 że był między podskarbim)

1390. " Enoch in moneta.
" Rüsche monetarius.

1391. " mgr. Georgius in moneta.

1393. Hinczco de Przemankow
vicethesaur. obejmuje urzęd

Nawoyus de Lankawa
vicethes. reginae.

1394. Hinczco de Przemankow
vicethesaurarius

1395. Hinczco de Przemankó
vicethesaur.

Nawoyus de Lankawa
vicethes. reginae

1393. Petrus Bork mgr. monetae

{ Monaldus
(?) Petrus Bohemus
Gezzo
Czirfas

} monetarii.

1394. Petrus Bork mgr. monetae

1396.

1397. Adam de Thur vicethes. (regius ?)

1398. Hinczco de Przemankow (Nieścierki go podskarbim W. Ko. rozumy mianuje)
thesaur. regis. 1399.
Adam thesaur. regine
Hinczco de Rogow vicethesau.
rarius R. Pol.

1396. Nicolaus Bochner mgr. monetae

1397. Petrus monetarius

1398.

14

1400. Petir Glocz monetarius

1403.

1404.

1405.

1406. Teschco vicethesaür. reginae

1403. „ Johannes Wenke monetarius
„ Andreas magister monetae.
„ Jrotus Günthir müncrer

1404. „ Hannus Vngir monetarius

1405. „ Wenczlaw de Brünna } monetarii
„ Hannus

1406. „ Raüsche
„ Jaurod } monetarii
„ Johannes Wenke
„ „ Petrus Gewestfewyr probator
Petrus Gallicus monet. (1178)

1407. Nowko can. Sandom. custos
Thesauri regalis.

1407. " Procop Günther,
" Lang Steffan,
" Wenczlaw,
" Nicol. follisfessil,
" Hanns Wenke
" Conrad ___
" Leppil ___

} monetarii

1408. " Hermann Knappe monetarius

1412. Medyolansky vicethesaur.

1411. Niclas Vmlauff monetarius

1412. " Philippus } monetarii
" Nicolaus Falkinberg } ta "
" Johannes Wenke } rii

1413. Taschco vicethes. regis (?)

1414. Lúbanský vicethes.

1413. „ Nicolaus falkinberg monetarius

1416 (Tasckco Lůbanscky & mgr.
Nicolaus Hinczonis canon. Crac.
(kap. II – sin' advocat)

mgr. Hinczonis
1418. Nicolaus Thesaur. regis (chuq.)

1419 mgr. Nicolaus Hinczowicz custos
thezaüri regalis. (Ms. 1475)
1420 (tamże)

1422. Henricus de Rogów thesaur. RP.
1423, 1425.

1428. Tomasz z Czarnki podsk. w. kor. Niesiecki

/

237

15-

1429 mgr. Nicolaus Hinczowicz
Stanislaus } vicethesaurii

1431. mgr. Nicolaus Hinczowicz thes.

~ Andreas de Lubyn thesaur.
Stanislaus vicethes.

1432. Andreas de Lubyn thesaur. R.P.
1433 (Vol. leg.)

1432. Nicolaus Bochsenschisser de Magna Glogovia – monetarius.

1434. Andreas de Lubino thes. R. P.

1436. " Lukko vice thesaurarius
Andreas de Lubino thes. R. P.
(vol. leg.)

1438. Andreas de Lubino thesaur. R. P.

1434. Merten Vnüorworn monetariüs.

1435. Tan Lüdekamüs monetariüs de Wyrczig.

1436. Hannüs Gerke monetariüs.

1437. Hannüs Beverer alias langha, müs de prope Glogoüia maiorem monetariüs -

1438. " Iacobüs Rüszke cremator argenti, probator monete Ambrosiüs monetariüs de Grecz Regine.
Nicolas Grisse eyn monczer

1439.

1440. Jędrzej z Brzezia podk. w. k. (Nieśiecki) właściwie Andreas Wojeński thesaur. regis jest w Inventarium p. 203, lecz to doku-ment podrobiony.

1442. Lüthco vicethes. tesaürort regalium

1439. " " Marcus Wenke monetarius

1440. " " Nicolaus Büchsenmeister
monetarius
Barbisch münczer.

1448. Hincza de Rogow vicethesaur R.P
~~1451~~ (Vol. leg. I)

1449. Jakub z Lubienia podsk. o. k. (Nieciecki)

/ 241 19.

R.P

1452. Hlincza de Rogvó vicethes. R.P.
1455, 1460, 1454 (vol. leg. I)
1457 (vol. leg. I), 1458 (vol. leg.)

1456. Hincza de Rogov vicethesaurarius R.P.
(Univ. II)

1456. Stanislaus Thorsteyn magister fabricae monetarum.

" Johannes Laudamus
" Petrus Kozar
" Martinus Molter
" Lang Hannus
" Nicolaus Kernchen

} seniores monetarii seu magistri monetarum

1461. Iacobus de Dambno ~~vicethesau~~ thesau,
rarius Regni Poloniae
1462, 1463, 1464, 1465,
1466, 1467, 1468, (univ. II)
(alias de Szczekociny R.P.
thesaurarius 1462, 1467 – chorg.)

1463. Ludko de Thokary Vicethesaura,
rius regius. (Univ. II)

1469. Rafał z Tarostawia kanon. w. k. (miesiąc.)

1469. Johannes Rzeschowski vicethes.
Regni Poloniae 1470,
1471 (15/8 biskupem obrany)

1471. Thomas Trąmbczinski vicethesau.
(Dlug. II, 468) 25/7

1476. Paulus Taszyenszky vicethes. R.p.
1478. (Niesiecki)

1478. Paulus Tasienski vicether. R.P.

1479. Petrus de Cirowanky thesaur., rus R. Pol. 1484, 1480, 1485, 1487, 1489, 1491, 1492, 1493, 1494, 1495, 1496, 1497, 1498 (27/3) dep.

1480. Stanislaw ze Szydłowca podsk. m. kor. (Nieniecki)

1502. (7/3 Mp.) Iacobus de Schydlowyecz the„ saurarius R. Pol. 1501, (10/8) 1503, 1504, 1505 (Rkl. I)
† 1510 (Niesiecki).

1502. „ Henricus Sawyer magister monetae.

246 24.

1393 die dnico infra
octav. Corp. Christi
Spytek palatyn electus
consulum
Hinricus de Fremanikor
vicethesaurarius et
Tilemannus de Gore iudex
castri nostri –

BIC 1333

K. 24.
17. VII. 1952 Gdańsk

Wielkość do formatu IV.
z innymi materiałami
foliacja od K. 223-246
9 I 69 mtk

Wra Florentyna Iwaniecka
w Krakowie

